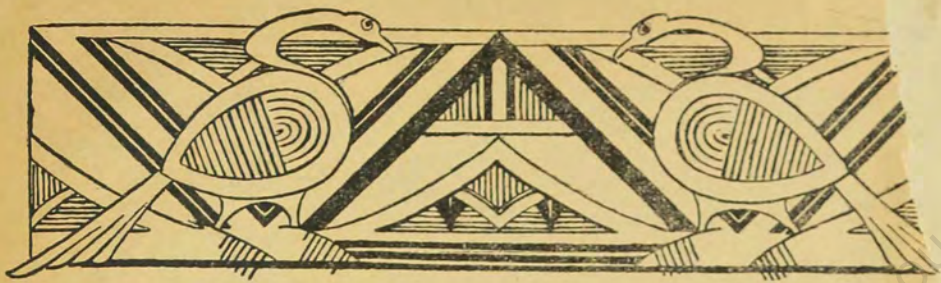

ΛΟΡΕΑ
ντή

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Β'

ΑΡ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1935 – ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1936

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

	Σελ.		Σελ.
ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ		Ἡ μπαλάντα τῆς ἄρωστης	
<i>Ἄγρα Τέλλου :</i>		τριγκηπέσσας	181
Νέο Φάληρο, στὰ 1909.	404	Ψηλά σὲ μιὰ σοφίτα	182
<i>Ἀκρίτα Εὐριπίδη</i>		"Ὅπως οἱ βάρβαροι τοῦ Κα-	
Ἐρμήνια.—Πόθος	144	βάφη	184
<i>Ἀλιθέροση Γλαύκου :</i>		Μαρασμός	185
Μυστικός δεῖπνος	280	Μιά ἰδέα λευκή.—Ἴόνιον πέ-	
Μέσα στὴν ὀμίχλη	358	λαγος.—Αἰγαῖον πέλαγος.—	
Στὸν Κωστὴ Παλαμᾶ.—Ἵδι		Μάχη στὸν ὠκεανὸ	186
στὸν Παλαμᾶ.	359	Ἄρχαιον ὄραμα στὴν Κα-	
Τὸ τραγοῦδι τῆς καρδιάς μου	402	σταλίαν	4
<i>Βαλδασερίδη Παύλου :</i>		<i>Δεύκη Γιάννη :</i>	
Ἐρμῆς	1(745)	Ἡρωϊκὸ	3(747)
Ἕγνος στὸν Παλαμᾶ	369	Τὸ τραγοῦδι τῶν ξυπνημέ-	
Ἀθανασία	490	νων ἀνθρώπων	125
<i>Δημητριάδη Δημ. :</i>		Ἐρωτικὴ μελωδία	465
Φτασμένος ἀπὸ τὴν Ἀμέρिका	464	<i>Διασίδη Παύλου :</i>	
<i>Δρουσιώτη Πυθαγόρα :</i>		Βρύση	406
Ἀφιέρωμα	59	<i>Λυσιώτη Σάνθου :</i>	
Χίμαιρα	60	Μάτια	61
Σὰν κάτι προσμένω	467	Ἕγμος στὸν Παλαμᾶ	370
<i>Ἰντιάνου Ἀντώνη :</i>		Μάνας καὶ μὸς	466
Μοιραῖο.—Φοιτητῆς	281	<i>Μενάρδου Σίμου</i>	
«Νὰ δοξαστεῖ τ'ἀνθρώπου ὁ		Ἐπιγράμματα Π III	355
γιός»	282	<i>Παλαίση Γιάννη :</i>	
Πρόβλημα	283	Ἡ γεωργία, ἡ μάνα οὐλλων	
«Ἐπὶ πώλου ὄνου»	284	τῶδ δουλιῶν	29
<i>Καββαδία Ν. :</i>		<i>Παλαμᾶ Κωστῆ :</i>	
Ἐμεῖς οἱ νέοι!..	123	Στὴν Ἀθηναία Ἐλιά	32
<i>Κράλη Μάνου :</i>		Κύπρος	3177
Ἔστρωσα τὴν ψυχὴ μου...	76	Τὰ τραγοῦδια	5
<i>Κρασιδιώτη Νίκου :</i>		Δὲν εἶναι μονάχα τ'ἀηδόνια...	3.
Εἰδύλλιο	21(765)	Ἀφιέρωμα.—Στὸ Σίμο Με-	19 ^α
Δωμάτιο προαστείου	202	νάρδο	8
<i>Κριναίου Παύλου :</i>		Στὸν ποιητὴ Γλαῦκο Ἀλιθέρ-	3(76)
Ματαιὰ ἐπάνοδος	2(746)	ση.—Ἐκατὸ φωνές 86.	
		Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου 258.	
		Στὴν εἰκοσαπενταετηρίδα τῆς	
		«Σάλπιγγος»	

<i>Παυλίδη Λεωνίδα :</i>		<i>Eliot, T.S. (ἀπόδ. Ἀντ. Ἰντιάνο</i>	
Ποίημα	279	Τὸ ταξίδι τῶν Μάγων	
<i>Πετροῦ Θ. :</i>		(ἀπόδ. Δ. Σκέττου):	
Τραγουδάκια	75	Οἱ κούφιοι ἄνθρωποι	
<i>Πεύκη Εὐσκιου :</i>		<i>Πινδαρου (μετάφρ. Π. Λεκατσᾶ):</i>	
Τὸ πλατάνι	508	Πιθονίκαις Ἴλος	4
<i>Προεστόπουλου Ν. :</i>		<i>Pound, Ezra (ἀπόδ. Ἀντ. Ἰντι-</i>	
Στὴν πόρτα	461	ἀνου :	
Ὁ θάνατος	463	Δῶρια. — Ὁ ἐρχομὸς τοῦ πο-	
<i>Σημηριώτη Ἄγγελου :</i>		λέμου: Ἀκταίων	96
Μελαγχολία	121	Ἔνα κορίτσι	97
Ἀγάπη. — Μοῦπες. — Ἐκεῖνος	122	<i>Read, Herbert (μετάφρ. Κ.Κ.</i>	
ποῦναι		Πολεμικὴ σκηνή: Φόβος. —	
<i>Σιγούρου Μαρίνου :</i>		Ὁ καλότυχος πολεμιστῆς	36
Ἀνάμνηση	401	<i>Verlaine, Paul (μετάφρ. Ζ. Ρωσ-</i>	
<i>ιαρίμπα Γιάννη :</i>		σίδη):	
Ραχέλα	303	Στιχομυθία αἰσθηματικὴ	425
<i>Γαλιαδώρου Πάνου :</i>		(μετάφρ. Σπ. Σκιαδαρέση):	
Ἐποκειμενικὸ	143	Walcourt	425
<i>Τσιριμῶνου Μ. :</i>		ΔΗΜΟΤΙΚΑ	
Νὰ γράφεις	401	<i>Κκολῆ Κώστα :</i>	
<i>Χατζητσαγκάρη Κώστα :</i>		Ὁ Κοντὸς	227
Ἔλα μικρούλα..	293	<i>Κωνσταντινίδη Κ. :</i>	
Τὸ γιάσεμί	294	Ἡ Μαρουλλοῦ	26
Ὁ Κάβο-Γάτας	295	Ὁπραματευτῆς	163
Τώρα τὰ ξέρω... τίποτε. — Θυ-		Ὁπραματευτῆς (ἄλλη παραλ-	
μάμαι ποῦ ἐρχότανε	296	λαγή). — Ἀνώνυμο	164
<i>Χρυσάνθη Κύπρου :</i>		<i>Σαββίδη Γ. :</i>	
Τραγούδι στὴ Μάρω	74	Τῆς νύφης ποῦ κακοτύχησε	229
Ἐπιθαλάμιο ἀρχαίας Κυπρίας	304	<i>ΧατζηἸωσήφ Α. :</i>	
Ἕμνος στὴ φίλια	505	Ὁ Κωσταντᾶς	162
<i>Ἰντιάνου Ἀντώνη :</i>		ΠΡΟΖΕΣ	
Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα	496	<i>Ἀκάμα Ἀπη :</i>	
<i>Ροζαγῆ Ιωάννα :</i>		Παραβολές	471
Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα	205	ΚΡΙΤΙΚΗ	
ΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ		<i>Ἰντιάνου Ἀντ. :</i>	
Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἐπιγράμ-		Ν. Χάγερ Μπουφίδη :	
ματα (μετάφρ. Ἀντ. Γε-		«Ἡ δευτέρη ζωὴ»	173
ωργιάδης)	145	Μάνου Κράλη: «Ταξίδι	
<i>ly, C. P. (μετάφρ. C. H. O.</i>		στὴ γυμνὴ χρονιά»	320
Scaife:		Γ. Σεφέρη: «Μυθιστόρημα»	323
The hall mirror	18(762)	Α. Μελαχροinou: «Φίλτρα ἐ-	
		πωδῶν»	323

Μιὰ
Κ
Γιολάν
Μι
Ζώρα
Κλη
Κόν
Κ
Δ

Μυση Κώστα :
Σωτήρη Σκίπη: «Λιμάνια
καὶ σταθμοί» 512

Λιαδώρου Πάνου :
Τώνη Μαρτάλη: «Οἱ
ντροπές μου». 271

Χρυσάνθη Κύπρου :
Νίκη φ. Βρεττάκου: «Ὁ
πόλεμος» 320

ΔΙΓΗΓΗΜΑ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀκριτά Δουκῆ :
Ὁ κάμπος 285

Ἀλιθέρη Γλαύκου :
Τὸ ζήτημα 128,187

Βινιόλα Παύλου
Ἄλυσσιδες... 80

Καρπίτη Κώστα :
Ἀγρυπνώντας πάνω σὲ μιὰ
σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου... 87

Μαλάμου, Κλεαρέτης Δίπλα :
Ὁ ἄλλος ἐαυτός της 407

Μηλιώτη Δευτέρη :
Ἄν ἀκούαν τοῦ πρωτόπαπα 62

Νικολαΐδη Μελῆ :
Τὸ λουλούδι 468

Ὁράτη Θύμου :
Μιὰ ἱστορία ποὺ δὲν ἦταν
ἀληθινὴ 14(758)

Πέροδικα Νίκης :
Μὲς στὸ σκοτάδι 297

Πηλαβάνη Κ. :
Ἱστορίες τοῦ Τύλληρου 92

Σκιαδαρέση Σπύρου :
Τρινές καλογερίστικες 312

Τατάκη Β. :
Ἡ ζωὴ ἔγ γλυτζιά (κυπρια-
κὸ παραμῦθι) 159

Χερουβικοῦ Νίκου (Ν. Χατηγαβριήλ) :
Ἡ Μαρκαροῦ ἢ σημαδικια-
σμένη 134

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Fernandez, J. Diaz (μετάφρ. Κω. Στ.):
Ἐρωτικὸ ἀπόσπασμα 39

**Gorky, Maxim (μετάφρ. Ἀντ.
Ἰντιάνου):**
Ἡ ὑπόθεση μὲ τις ἀγκράφες 440

Kipling, Rudyard (μετάφρ. Ἀντ.

Ἰντιάνου):
Παστρικά καὶ συγυρισμένα 238

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κοσκινᾶ Ἀντουανέττας :
Karel Čapek: «Meteor» 50

Μαραγκοῦ Μήτσου :
Λ. Νάκου: «Οἱ παραστρα-
τημένοι» 514

Ἐρουσῆ Κώστα :
Γιάννη Σκαρίμπα: «Μα-
ριάμπας» 109

Ὀλυμπίας Δρακοπούλου:
«Γραμμὲς ἀπὸ τὴν ἄβυσσο» 113

Βασ. Δεδούση : «Ὁ Μα-
ρίνης Μπούκας καὶ ἄλλα
διηγήματα» 114

Λ. Ἀκρίτα : «Ὁ κάμπος» 452

Κ. Λαμπούσιου : «Στὰ κυ-
πριακὰ χωριὰ». 514

Ταλιαδώρου Πάνου :
Μ. Καραγάτση: «Ὁ συν-
ταγματάρχης Λιάπκιν». «Τὸ
συναξάρι τῶν ἀμαρτωλῶν». 49

Σταυράκιου Κοσμᾶ : «Ἀν-
τρέας Δημακοῦδης, ἕνας
νέος μοναχός». 174

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀλιθέρη Γλαύκου :
Οἱ Πεντασύλλαβοι καὶ τὰ
παθητικὰ κρυφομιλήματα 361

Ἀυτοκριτικὴ 491

Ἀντωνιάδη Θ. Ἀντ. :
«Être Grec» 177

Βακαλόπουλου Α. :
Ροῖθης καὶ Ψυχάρης. Ἡ ἀλ-
ληλογραφία τους. 174,191

Βλαστοῦ Πέτρου :
Ἡ Κινέζικη διγλωσσία 19(76)

Γεωργιάδη Κ. :
Τὰ Κύπρια Ἐπη
Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος
εἰς τὴν Κύπρον
Παλαιολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ
ἐποχὴ ἐν Κύπρῳ

Ἡλιάδη Γιάννου :
Μιὰ ματιὰ στὴν ποίησή μας 36

στ.			
	Τὰ Παράκαιρα	365	
	Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ	391	
	Ἰντιάνου Ἀντώνη :		
	Τὰ ποιητάρικα καὶ τὰ πρωτό- λεια τοῦ Τεύκρου Ἀνθία	7(751)	
	Κωνσταντῖνος Φιλίππου	231	
	Rudyard Kipling	236	
	Στυλιανὸς Χουρμούζιος	262	
	Ξενοφῶν Π. Φαρμακίδης	265	
	Τὰ τραγούδια τῆς πατρί- δος μου	383	
	Κυπριακὴ παλαμικὴ βιβλιο- γραφία	396	
	Κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα	493	
	Ἰντιάνου Ἀντώνη καὶ Σκέτιου Δ. :		
	Ezra Pound καὶ T. S. Eliot	94	
	Κατσουροῦ, I. B. :		
	Τὰ νεοελληνικὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα ἐν σχέσει μὲ τὰ κυ- πριακὰ	137	
	Κληρίδη Ν. :		
	Ἀπὸ τῆς φιλολογίας τοῦ λαοῦ μας	37	
	Παλαιογραφικὰ ἀπὸ τὰ Λύμπια	307	
	Ἡ κουμανταρία καὶ τὸ Καλὸ Χωριό. Ποιὸ εἶναι τὸ χω- ριὸ Ville.	428	
	Κλόγκαρη Ἀντ. :		
	Γεωργικὲς παροιμίαι	77	
	Γεωργικὰ γνωμικὰ	225	
	Μοξουντιάν Νουμπάρ :		
	Ἀρμένιοι καὶ Κύπρος	501	
	Μαραγκοῦ Μήτσου :		
	Τὸ λογοτεχνικὸ 1935	198	
	Μενάρδου Σίμου :		
	Ἀπὸ τὰ «Κατάλοιπα»	4(748)	
	Γιὰ τὸν Παλαμᾶ	355	
	Νεοελληνικὴ ποίησις	356	
	Μιχαηλίδη Σολ. :		
	Τὰ ἐκατόχρονα τοῦ Camille Saint—Saëns	176	
	Ἰαλαμᾶ Κωστή :		
	Τὸ κρασί τῆς Κύπρου	340	
	Σ. Μενάρδος	342	
	Πρόλογος στὸ β' τόμο «Τζι- πριώτικα τραούδκια» τοῦ Δ. Λιπέρτη	343	
	Γράμματα I—IV	346	
	Περὶ τῶν νέων ποιητῶν	349	
	Παναρέτου Α. :		
	Γεωργικὰ γνωμικὰ	3	
	Πηλαβάκη Κ. :		
	Κώστας Χατζητσαγκάρης	2	
	Προσῆ Κώστα :		
	Ἄ «Ἀσκραῖος» τοῦ Παλαμᾶ	374	
	Σπανδωνίδη Σ. Πέτρου :		
	Φῶτος Πολίτης	484	
	Σπυριδάκη Κ. :		
	Εὐαγόρας Β', Βασιλιάς τῆς Σαλαμῖνας (361·343 π.Χ.) καὶ ἡ ἐπανάσταση τῶν Κυπρίων κατὰ τῶν Περ- σῶν (351—344 π.Χ.)	412	
	Συκουτρή Ι. :		
	Ἄ Σόλων καὶ οἱ Σόλοι	209	
	Σωτηροῦ, Γ. Α. :		
	Παλαιὰ Χριστιανικὰ κοιμητή- ρια τῆς Κύπρου	309	
	Τανάκη Β. :		
	Οἱ Περιπατητικοὶ	22(766)	
	Τομπόλη Σώζου :		
	Ἄ Στυλιανὸς Χουρμούζιος	244	
	Τωμαδάκη, Ν. Β. :		
	Μαρκοράδες—Σολωμὸς	426	
	Φαρακλίδη, Ε. Π. :		
	Νοέμβριος	90	
	Δυὸ ἱστορικὲς κατάρες	91	
	Ἑρμηνεῖα μιᾶς παροιμίας	92	
	Λεξικογραφικὰ	223	
	Μαγεῖα καὶ μάγοι ἐν Κύπρῳ	431	
	Κύπριος μάγος καὶ ἀλχημιστῆς	432	
	Μιά μαγικὴ πράξις, τὸ «κά- λεσμαν»	434	
	Ἄ ἥλιος	499	
	Φιλήντα Μ. :		
	Δυὸ ἀνέκδοτα γράμματα	6(750)	
	Φραγκοῦδη, Μ. Δ. :		
	Ἡ νεοελληνικὴ ποίησις	353	
	Φραγκοῦδη Τάκη :		
	Μιά ἐπίσκεψις στοῦ ποιητῆ	373	
	Χατζηῖωσηφ Α. :		
	Ἄ Κωνσταντᾶς	161	
	Χρῆστη Θ. Σάβα :		
	Νύξη γιὰ κάποιες μελέτες	30	
	Χειρωναχτικοὶ καὶ μόρφωση	213	
	ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ		
	Lebesque Philéas :		
	Han Ryner	253	

Έτα Γ. :	
Μιά μικρή συμβολή στην κυπριακή βιβλιογραφία	260
Γιολάντη Φ. :	
Μιά ἐπιστολή	178
Ζώρα Γεώργιου :	
Ἐνα γράμμα	203
Κληρίδη Ν. :	
Ἐνα χειρόγραφο εὐχολόγιο	259
Κόντη Κ.	
Ἐνα ποίημα τοῦ Β. Μιχαη- λίδη	319
Κυρκιάνη Μιχαήλ :	
Γιὰ τὴ «σπιτζιά»	105
Δανιὴ Ν. Κλ.	
Κυπριακὴ ἀγιολογία	103
Μαραγκοῦ Μήτσου :	
Τὸ φιλολογικὸ 1935	262
Νικολαΐδη Κ. Ἀρσένιου :	
Ὁ Κύπριος ἀλχημιστὴς Βρα- γαδίνος	510
Παυλ. Α. :	
Φιλοσοφία στὴ ζωὴ» (διά- λεξη τοῦ κ. Θεοδωρίδη)	325
Πάνου :	
Ἐπιδημοτικὴ γλῶσσα στὴ Μέση Ἐκπαίδευση	44
Παυλ. Σ. Π. :	
Ἐπιδημοτικὴ διασάφηση	105
Παυλ. Γεώργιου :	
Ἐνα ἀπό ἐνα παραμῦθι	261
Ρουσσάνθη Κύπρου :	
Ἡ Τρισεύγενη τοῦ Κ. Παλα- μᾶ (διάλεξη τοῦ κ. Ρ. Γκόλφη)	114
ΞΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ	
Κιλιμλιανοῦ, Κ. Φ.	
Ἐμερικὴ	272
Μαραγκοῦ Μήτσου :	
Γαλλία. Henri Barbusse	53

Μουζενίδη Τάκη :	
Τὸ σύγχρονο Γερμανικὸ θέα- τρο	518
Πετρίτη Γ. :	
Ἄγγλια. Τρία βιβλία ποῦ ἐν- διαφέρουν τὴν Ἑλλάδα	55
Ἄγγλια	273

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σημείωμα τοῦ περιοδικοῦ	203
Τὸ σκίτσο τοῦ Χουρμούζιου	277
Ἡμερομηνίες καὶ γεγονότα	318
Γραφεῖο Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν	327
Σημειώματα καὶ εἰδήσεις	457,523
Χρ. Γαλατόπουλος	510
Τύπος	56,116,178,274,326,456,522
Νέα Βιβλία	57,118,180,276,328,45
	57
Ἄλληλογραφία	58,119, (στο ἑξώ- φυλλο, ἀπέναντι στὴ σελ.) 180,277 328,524.

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ

Μιχαηλίδη Σολ. :	
Τὸ πανηγύρι τῆς κακάβας. Κ. Παλαμᾶ (ἐκτὸς κειμένου)	372
Τάφος Κ. Παλαμᾶ	373

ΕΙΚΟΝΕΣ

Στυλ. Χουρμούζιου (σκίτσο Κ. Στάθη)	263
Ξ. Π. Φαρμακίδης	265
Κωστής Παλαμᾶς ἐκτὸς κειμέν.	329
Φύλλο χειρογράφου 273β (φωτ.)	495

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σύντομοι γενικαὶ ὁδηγίαι τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπου- δῶν πρὸς συλλογὴν λαογρα- φικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς Κύπρου.	σελ. I—IV
---	-----------

Mgr. Mislin (μεταφρ. Ἄ. Ἰντι-
άνου): *Excerpta Cypria* 472
Ryner Han (μετάφρ. Σ. Μιχαη-
λίδη): Οἱ πραγματικοὶ
διάλογοι τοῦ Σωκράτη 254

ΚΡΙΤΙΚΗ

Δίκαιον Π. :
Gjerstad, etc: «The Swedish
Cyprus Expedition. Vol. II» 169

Ἰντιάνου Ἀντώνη :
N. B. Τωμαδάκη: Ἐκδό-
σεις καὶ χειρόγραφα τοῦ
ποιητοῦ Διονυσίου Σολω-
μοῦ—«Φιλολογικά» 51

Κ

Γ. Σπανοπούλου: «Ἡ
λαϊκὴ λατρικὴ ἐν Κύπρῳ» 110

Κληροίδ

Ρήγα Γκόλφη: «Φαν-
τασία καὶ ποίηση» 112

Γ. Α. Σωτηρίου: «Τὰ Βυ-
ζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύ-
πρου. Α'. Λεύκωμα». 322

Α. Περνάρη: «Ἡ ποίηση
στὴ ζωὴ μας» 516

Β

Γ. Σπανοπούλου: «Ἡ
λέπρα διὰ μέσου τῶν αἰώ-
νων κλπ.» 517

Προσῆ Κώστα :

Δ

I. Συκουτρῆ: «Ἡ ἑλλη-
νικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀ-
καδημίας Ἀθηνῶν». 47

Λ. Φιλίππου: «Ἡ Ἱερὰ
Μονὴ Χρυσορρογιατίσσης
ὑπὸ I.K. Περισιτιάνη κλπ.» 106

Π. Σπανδωνίδη: «Εἰ-
σαγωγή στὴν ἀρχαία ἐλ-
ληνικὴ τραγωδία». 270

Α. Μ. Ἰδρωμένο: «Πο-
λιτικὴ ἱστορία τῆς Ἑπτα-
νήσου». 511

Γιάννη Χατζίνη: «Στο-
χασμοὶ καὶ σημειώματα» 513

Σ.

Th. v. Scheffer: «Die Ky-
prien ein hellenisches Epos
in zwölf Gesängen». 455

Σκούρου Ν. :

«Memorandums of Books
printed or lithographed in
Cyprus, registered during

the year 1935».

Σπυριδάκι Κ. :

I. Συκουτρῆ: «Οἱ Ἰ-
χνευταὶ τοῦ Σοφοκλέους»
«Cyprus Department of
Antiquities, Report No 2»
Schachermayer Fritz:
«Hethiter und Achäer» 1

Γ. Ν. Φιλαρέτου: «Εἰ-
σαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν
τῶν ἑλληνικῶν πολιτευ-
μάτων» 17

Campbell A. G.: *The
Crusades* 26

Dikaios P.: «A board of
silver cypriot staters from
Larnaca, etc». 26

Φραγκοῦδη Τάκη :

Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη:
«Μαργαρίτα Ἀλμπάνα
Μηνιάτη» 45

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΔΡΑΜΑ

Προσῆ Κώστα : 90

Σπύρου Μελᾶ: «Ἰούδ» 91

Θ. Νικολούλη: «Φυγὴ» 92

Ταλιαδώρου Πάνου : 223

Τ. Ἀνθία: «Δημοσ-
σία»—«Ὁ Γυιόκας μ» 432

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ 434

Ἰντιάνου Ἀντ. :
Γλαῦκη Ἀλιθέρη 44

Μαραγκοῦ Μήτσου :
Μέσα στὴ φρίκη τοῦ πολέμου 44
Ὁ ἄταφος νεκρὸς 102
Τὸ θέατρο κι ἐμεῖς 509

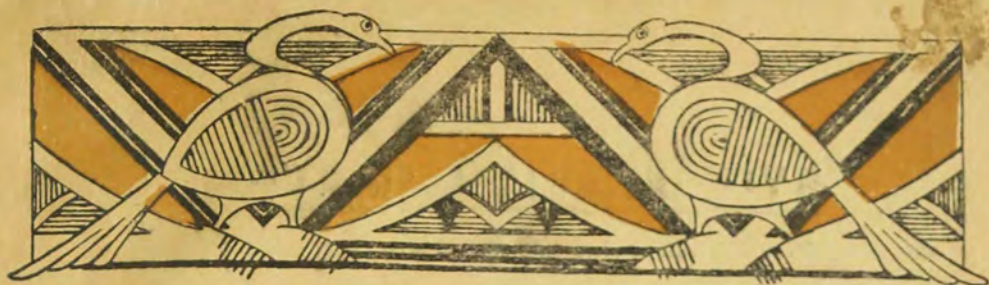
Προσῆ Κώστα :
Ἡ δημοτικὴ στὴ φιλοσοφία 258
Τὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς
Κύπρου 317

Φραγκοῦδη Τάκη :
Μιὰ ὥρα μὲ τὸν Κωστὴ Πα-
λαμᾶ. Ἡ ἀγάπη τοῦ ποι-
ητῆ γιὰ τὴν Κύπρο 1

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἀσοιάτη Κώστα :
Γύρω ἀπὸ ἓνα παραμῦθι

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Β'

ΑΡ. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΠΑΥΛΟΥ ΒΑΛΔΑΣΕΡΙΔΗ: Ἐρμῆς (ποίημα).
ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: Ματαία Ἐπάνοδος, (ποίημα).
ΓΙΑΝΝΗ ΛΕΥΚΗ: Ἡρώϊκό: (ποίημα).
† Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΥ: Ἀπὸ τὰ "Κατάλοιπα".
† Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ: Δυὸ ἀνέκδοτα γράμματα.
ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Τὰ ποιητάρικα καὶ τὰ πρωτόλεια τοῦ Τ. Ἀνθία (μελέτη).
ΘΥΜΟΥ ΟΡΑΤΗ: Μία ἱστορία ποῦ δὲν ἤτανε ἀληθινὴ (διήγημα).
C. P. SAVAFFY: The hall mirror (μεταφρ. C. H. O. Scaife)
Π. ΒΛΑΣΤΟΥ: Ἡ κινέζικη διγλωσσία (μελέτη).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Εἰδύλλιο (ποίημα).
Β. ΤΑΤΑΚΗ: Οἱ περιπατητικοὶ (μελέτη).
Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ: Ἡ Μαρουλλοῦ (δημοτικὸν).
Γ. ΠΑΛΑΙΣΗ: Ἡ γεωργία ἢ μάνα οὐλλων τῶν δουλειῶν (ποίημα).
Σ. Θ. ΧΡΙΣΤΗ: Νύξη γιὰ κάποιες μελέτες (μελέτη).
HERBERT READ: Πολεμικὴ σκηνή: Φόβος— Πολεμικὴ Σκηνή: Ὁ Καλότυχος Πολεμιστῆς (ποίηματα μεταφ. Κ.Κ.)
Ν. ΚΛΗΡΙΔΗ: Ἀπὸ τῆ φιλολογίας τοῦ λαοῦ μας (μελέτη).
J. DIAZ FERNANDEZ: Ἐρωτικὸ ἀπόσπασμα (διήγημα, μεταφ. Κω. Στ.).

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΟΧΤΩΒΡΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής : ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
Υπεύθυνος Ίδιοχρήτης : Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ
Οικονομικός Διαχειριστής : Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο εσωτερικού 6 σελίνια.

» » » » έξωτερικού 8 »

ΓΡΑΦΕΙΟ : 'Οδός Ούζουνιάν

Τυπογραφείο : "ΝΕΟΣ Κόσμος", Θωμά Γ. Κυριακίδη.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ : ΜΗΤΣΟΥ ΜΑΡΑΓΚΟΥ : "Μέσα στή φρίκη τοῦ πολέμου,"—ΠΑΝΟΥ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ : "Ἡ δημοτική γλῶσσα στή Μέση Ἑκπαίδευση,"—Κριτική : Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ.—"Ι. Συκουτρή, Οἱ Ἴχνηταί τοῦ Σοφοκλέους,"—"Cyprus Department of antiquities, Report No 2 etc.,"—Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ : "Ι. Συκουτρή, Ἡ Ἑλληνική Βιβλιοθήκη,"—ΠΑΝΟΥ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ : "Μ. Καραγάτση ὁ Συνταγματάρχης Λιάπκιν, Τό συναξάρι τῶν ἀμαρτωλῶν,"—ΑΝΤΟΥΑΝΕΤΤΑ ΚΟΣΚΙΝΑ "Meteor by Karel Capek,"—ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ ; "Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ἐκδόσεις καί χειρόγραφα τοῦ Δ. Σολωμοῦ—Φιλολογικά : Σολωμοῦ Ἑλληνομάθεια, Α. Προβελέγγιος κτλ., ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ.—Μ. Μαραγκοῦ : Γ α λ λ ί α, Henri Barbusse.—Γ. Πετρίτη : Ἄ γ γ λ ί α, Τρία βιβλία ποῦ ἐνδιαφέρουν τήν Ἑλλάδα—Τύπος—Νέα Βιβλία—Εἰδήσεις—Ἀλληλογραφία.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ :

Π. Δρουσιώτη.—«Χίμαιρα», «Ἀφιέρωμα», (ποιήματα).

Ξ. Λυσιώτη.—«Μάτια», (ποίημα).

Κλ. Γεωργιάδη.—«Τὰ Κύπρια Ἔπη» (μελέτη).

Ἄντ. Ἰντιάνου.—Joseph Conrad : «Ἀῦριο», (νουβέλλα), (μετάφραση).

«Νεώτεροι Ἀγγλοὶ ποιητές».—Ezra Pound καί T. S. Eliot, Σημειώματα καί Ποιήματα σ' Ἑλληνική ἀπόδοση : Δώρα, Ὁ ἐρχομὸς τοῦ πολέμου; Ἀκταίων, Ἐνα κορίτσι, Τὸ ταξίδι τῶν Μάγων.

Κυπριακά Γράμματα

ΕΤΟΣ Β'
ΑΡ. 25

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ),

ΟΧΤΩΒΡΗΣ, 1935.

ΕΡΜΗΣ

Γοργοπερνάει σαν άνεμος και συνεπαίρνει
ὄ,τι βρεθεί στο διάβα του· κι' ἔτσι τὸν εἶπαν
κλέφτη, ποιητὲς ἀνάλαφροι, ποὺ αὐτοὶ ἂν μᾶς λείπαν,
ἢ σκέψη μας ποὺ σέρνεται κι' ὀλοένα γέρνει.

μποροῦσε νάμενε ὀλοζώντανη στὸν αἰῶνα.
Οἱ θεοὶ χρωστοῦνε στοὺς ποιητὲς κακὸ μεγάλο.
Τοῦ Γανυμήδη ὁ μῦθος κι' ὄ,τι εἶναι ὁμοιο τοῦ ἄλλο,
Τὸν Ὀλυμπο γυμνώσαν καὶ τὸν Παρθενώνα.

Κλέφτης, ποὺ δίχως μίλημα, κὰν οὔτε γνέμα,
τοῦ ἐρχόντανε ποτάμι οἱ προσφορὲς τοῦ ἀνθρώπου
κι' ἔρρεε πετράδι, μάλαμα, στὰ πόδια του ὅπου
τᾶχει προσκύνημα τὸ πραξιτέλειο πνέμα.

Ἐρμῆς τρισμέγιστος! ποὺ νοιώθει τ' εἶναι κλάμα,
καὶ γέλιο ἢ στοχασμοὺς τριγύρω του σκορπίζει,
γιατί ἔχει δεῖ τῆς ζωῆς τὰ βάθη καὶ γνωρίζει
καὶ ἥσυχά καρτερεῖ τῆς εὐτυχίας τὸ θάμα.

Τρισμέγιστος Ἐρμῆς! Πρίγκηπας σύμμαχος μας.
Τὸ βλέπει τί εἶμαστε· μὰ μιά του εἶν' ἡ ἔχθρα: ὁ Ψόγος.
Καὶ ξέρεῖ νὰ προσμένῃ ἀκόμα καὶ τὸ φῶς μας,
γιατ' εἶναι ἡ Νιότη κι ἡ Χαρὰ κι ὁ ἀγνός ὁ Λόγος.

ΠΑΥΛΟΣ ΒΑΛΔΑΣΕΡΙΔΗΣ

ΜΑΤΑΙΑ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Νᾶμαι καὶ πάλι ἐγύρισα νοικάρης νοσταλγὸς
 στὴν μακρυνὴ κι' ἀπάνεμη δῶ κάτω συνοικία
 καὶ λέω πῶς εἶμαι ὁ ἄσωτος τοῦ Εὐαγγελίου υἱὸς
 ποὺ ἡ πατρικὴ μὲ ἀνθούς βαγιῶν τὸν κράζει πίσω Ἐστία—

Καὶ νὰ ἡ μικρὴ μου κάμαρα μὲ τὸ κρεβάτι πλάι
 στὸ παραθύρι τ' ἀνοικτὸ πρὸς τὰ γλαυκὰ βουνὰ
 Μακρυὰ ἢ Πεντέλη ἀέρινη κι' ἡ Ἀθήνα, ἀλαργινὰ
 πέλαο θαμπὸ τὸ ρόδινο Χαῖρε τοῦ ἡλιοῦ κρατάει.

Καὶ νὰ ἡ ταβέρνα κι' ἡ μουριά στὴν γνώριμην αὐλὴ
 καὶ παρακάτω ἡ βρύση τῶν... Ἀβδήρων!
 στὴν κρεβατιὰ τάγιόκλημα καὶ τᾶσπρο γιασεμί
 κι' ἡ ἀνάσα τῶν παρθενικῶν τῆς γειτονιάς ὀνειρών.

Γαλήνη ὀλοῦθε καὶ σιωπὴ τῶν πράων καὶ ταπεινῶν
 ποὺ ἤρεμα φεύγουν στὴ φωνὴ τοῦ ἀπλοῦ των πεπρωμένου.
 Σ' ὄγρὸ ἀμμογιάλι ἴχνη ποὺ σβεῖ τὸ κύμα τῶν ἀφρῶν
 κι' ἀπλὴ μιὰ νύχτα διαδρομὴ κάποιου ἀνωγύμου τραίνου.

“Ὅλα ὅπως πρὶν ! Δὲν ἄλλαξε μῆτε μιὰ πέτρα ἀκόμη
 στὸ σκαλοπάτι τοῦ Ναοῦ, νὰ, γνέθει πάλ' ἡ γρηᾶ
 Πάλι ὁ ζητιᾶνος μὲ τᾶσκι τῆς γκαΐδας τραγουδᾷ
 καὶ τὸ ψαλμὸ τοῦ γανωτῆ λαγγεύουν πάλε οἱ δρόμοι.

Κι' ὅμως, μὲ θλίψη ἀναζητῶ, στάντικρυνὸ μπαλκόνι
 τὴν κόρη μὲ τὸ ἐργόχειρο καὶ τὰ χρυσὰ μαλλιά
 Κάτω ἢ ρομβία ὀλόλυζε τὸ «Ἐτίναξε τὴν ἀμυδαλιά»
 καὶ τὸρφανὸ τρυγόνι.

Ποὺ νᾶνε ἄραγε ὁ δάσκαλος π' ὡς μιὰ καρικατούρα
 Θῦμα τοῦ... Ἀννίνου ἐδιάβαινε μὲ μάσκα τραγικὴ ;
 Μιὰ μπελερίνα ἀνέμιζε στίς πλάτες του ριχτὴ
 κι' ἀκούμπασε κι ὅλο ἐβρόνταε στίς πλάκες τὴν μαγκούρα.

Πέθανε ή κόρη φθισικιά τόν περασμένο Ἄπριλη
 κι' ἔμειναν στο σεντούκι τὰ προικιά
 κι' ἔφυγε ὁ δάσκαλος γι' ἄλλου, μὲ πληγωμένη τὴν καρδιά
 καὶ πικραμμένα χεῖλη !

Κι' ὡς νὰ εἶχα δέσει μι' ἄγραφη μαζί των συμφωνία
 νὰ μοῦ εἶνε οἱ κρῖκοι στάνθινα τῆς Νοσταλγίας δεσμά,
 μ' ἀδιαφορία τὸ βλέμμα μου γυρίζω ἐδώθε πειὰ
 Στὴν πρώτη, ἀγαπημένη συνοικία.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΗΡΩΙΚΟ

Μοῦπες—Δὲν ἔχω πιά ἀντοχή. Τὰ χρόνια
 ἔρχονται καὶ περνοῦν βασανισμένα.
 Πεῖνες κι' ἀρρώστιες μᾶς χτυποῦν. Τὰ χιόνια
 στοιβάζονται στὴν πόρτα μας ὀλοένα.

Τοῦ ἡλίου χάδι πουθενά. Κλεισμένοι
 σάμπως σὲ τάφο ζωντανοί, τοῦ κάκου
 μαχόμεστε γιὰ μι' ἀλλαγὴ. Βαραίνει
 στο στήθος μας τὸ πόδι σκληροῦ δράκου.

Κάποτες βέβαια θαρθεῖ, τὸ ξαίρει
 καὶ τὸ μαντεύει ἡ καρδιά, σὰ χάδι...
 μὰ τί ὠφελεῖ, ποῦ ἐμεῖς θάμαστε γέρο
 ἢ ἴσκιοι μέσ' τὸ ἐρεβικὸ σκοτάδι

Καὶ σ' ἀποκρίθηκα—Φριχτὸ νὰ περιμένεις
 κάτι ποῦ ἀργεῖ νορθεῖ καὶ ποῦ πιστεύεις
 πὼς θὰ σοῦ φέρει μιὰς ζωῆς εὐτυχισμένης
 τὸ ξαλάφρωμα ποῦ ἀπὸ παιδί γυρεύεις.

“Ὅμως μὴν ἀπελπίζεσαι. Κι' ἂν μαῦρο αἷμα
 καὶ λάσπη στάζει ἀπ' τὸ πολύπαθο κορμί σου,
 μείνε γενναῖος ὡς τὸ τέλος καὶ πολέμα
 γιὰ τὸνεῖρό σου ὡς τὴν ὑστερη πνοή σου.

Κι' ἂν μέλλεται σου νὰ χαθεῖς, προτοῦ χαροῦνε
 τὰ μάτια σου τὴ νέα ζωὴ ποῦ προφητεύεις,
 παρηγορήσου γιὰ τίς νέες γενιές ποῦ θὰ βλογοῦνε
 ὅσους πεθάναν γιὰ τὸ ἰδανικὸ ποῦ διαφεντεύεις.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΥΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ “ΚΑΤΑΔΟΞΙΑ” *

I

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ G. Murray Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λογοτεχνίας κατὰ μετάφρασιν τοῦ Σ. Μενάρδου, ὁ Κ. Μ. Καλλίας ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν εἰς τὴν ἡμερὶδα Πολιτεία τῆς 23 Φεβρουαρίου 1925, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει καὶ δημοσίᾳ προτροπὴν πρὸς τὸν Μενάρδον νὰ ἐκδώσῃ κατὰ τὸ δυνατόν συντόμως τὴν ὑποσχεθείσαν 5τομον Ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερον, καὶ δι᾽ εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὄχι εἰς τ' ἀγγλικά, ὅπως ἐσχεδιάζε. Ἡ κατωτέρω ἀπάντησις τοῦ Μενάρδου ὅσον ἐξηκριβῶσα ἀπὸ τὰ προσεχῆ φύλλα τῆς Πολιτείας, δὲν ἐδημοσιεύθη. Καὶ ἡ μὲν Ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας δὲν ἐξεδόθη οὔτε ἐπερατώθη—τὰ καθήκοντα τοῦ Γεν. Γραμματέως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὰ νοσήματα δὲν τοῦ το ἐπέτρεψαν—ἀλλ' ἡ ἀπάντησις ποῦ ἐσχεδιάσεν ὁ Μενάρδος, ἀξίζει καὶ σήμερον νὰ δημοσιευθῇ. Τὴν ἰδέαν περὶ ἰδρύσεως τυπογραφείου ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν ὁποίαν πολλάκις καὶ δημοσίᾳ καὶ εἰς ἰδιαιτέρας ὁμιλίας ὁ Μενάρδος ὑπεστήριξεν, ἀπεφάσισεν ἐφέτος ἡ Σύγκλητος νὰ πραγματοποιήσῃ.

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Εὐχαριστῶ τὸν κ. Καλλίαν διὰ τὴν εὐγενῆ παρόρμησιν, τὴν ὁποίαν ἐπίσης μοῦ κάμνει ἐκ Βερολίνου καὶ ὁ γνωστότατος Βυζαντιολόγος κ. Βέης. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως ἐκτενῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων καταντᾷ ὁσημέραι πρόβλημα δυσχερέστερον. Ὡς μέλος τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπειῶν τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας, τῆς Λαογραφικῆς Ἐταιρείας, τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας, γνωρίζω εἰς ποίας οἰκονομι-

κὰς δυσχερείας προσκόπτει σήμερον μετὰ τὸν δεκαπλασιασμόν τῶν τυπογραφικῶν ἢ δημοσιεύσις περιοδικῶν ἢ ἄλλων συγγραμμάτων. Τὸ πρόβλημα τοῦτο παρουσιάζεται μετὰ τὸν πόλεμον καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ, ἀληθῶς δὲ συγκινητικὴ εἶναι ἡ φράσις Γερμανοῦ καθηγητοῦ ὅτι «τὸ βιβλίον κατήντησε τώρα πολυτέλεια δι' ἡμᾶς».

Παρ' ἡμῖν εἶναι πράγματι θλιβερόν ὅτι συμπληρουμένης τῆς ἑκατονταετίας τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, δὲν κατωρθώσαμεν ἑλλείψει μέσων ὄχι νὰ δημοσιεύσωμεν ἐκτενῆ αὐτοῦ ἱστορίαν, ἀλλ' οὐδὲ κανὲν νὰ ἐκδώσωμεν ὀλίγας σειρὰς ἐγγράφων ἐκ τῶν χιλιάδων ὅσα κατάκεινται ἀνέκδοτα ἐντὸς τῶν Ἀρχείων ἢ καταστρέφονται ἐντὸς ἰδιωτικῶν γραφείων.

Ἀλλὰ καὶ πόσαι ἄλλαι δημοσιεύσεις—π. χ. τοῦ Λεξικοῦ—ἐπιβάλλονται σήμερον εἰς ἡμᾶς: Προκειμένου ὅμως περὶ τοιούτων ἔργων ἀπαραίτητα δὲν εἶναι μόνον τὰ τυπογραφικὰ καὶ ὁ χάρτης, ἀλλὰ καὶ ἀποστολαὶ καὶ ἀντιγραφαὶ καὶ πλούσιον τυπογραφεῖον, ἔχον καὶ τουρκικὰ καὶ σλαβικά στοιχεῖα καὶ πρὸς τοῦτοις ἐμπείρους ἐπιδιορθωτάς. Ἀμερικανὸς λόγιος παρετήρει ὅτι ἐν Ἀθήναις τ' ἀγγλικά τυπώνονται σφαλερά. Γάλλος ἐπικριτὴς ἔγραφεν ὅτι καταστρέφομεν τὴν γαλλικὴν ὀρθογραφίαν καὶ πρακτικώτερος Τεῦτων προέτεινε νὰ προσληφθῇ καὶ Γερμανὸς διορθωτὴς εἰς τ' Ἀθηναϊκὰ τυπογραφεῖα τὰ ὁποῖα στεροῦνται καὶ Ἑλλήνων διορθωτῶν.

Τὴν πρόνοιαν περὶ τοιούτων δημοσιύσεων, μεγάλων καὶ ἀναγκαίων, λαμβάνουν ἄλλοῦ ἐπίσημα σωματεῖα π. χ. Ἀκαδημία ἔχουσαι κεφάλαια καὶ κληροδοτήματα καὶ τἀναγκαῖα τεχνικά μέσα ἐνῶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει μό-

* Τὸ κομμάτι αὐτὸ καθὼς καὶ τὸ ἐπόμενον μᾶς ἔχει σταλθεῖ ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας κ. Ι. Σουκουτρή ποῦ ἔγραψε καὶ τὰ προτασσομένα σημειώματα.

νον τὸ Πανεπιστήμιον τὸ ὁποῖον ἔχον ἤδη δώδεκα χιλιάδας φοιτητῶν πρέπει νὰ ἐξεύρη πόρους πρὸς ἴδρυσιν νέων αἰθουσῶν, φροντιστηρίων, ἐργαστηρίων, μουσείων κ.λπ.

Τοιοιτοτρόπως τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων εἶναι σπουδαιότατον ἂν μὴ θέλωμεν νὰ ὑστερήσωμεν καὶ αὐτῶν τῶν γειτονικῶν λαῶν. Αἱ πνευματικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἔθνους εἶναι μεγαλύτεραι τῶν ὑλικῶν. Ἴσως πρέπει ν' ἀπασχολήσῃ φιλομούσους ἄνδρας, αἰσθανομένους τὰς ἐπείγουσας πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους καὶ δυναμένους νὰ ἐξεύρουν μονιμωτέρους πόρους. Εἶναι πράγματι κρίμα νὰ μένουν ἀνέκδοτα συγγράμματα καθηγητῶν ὅποιοι ὁ Χατζιδάκης, ὁ Τσουντας καὶ ὁ Καββαδίας.

Εἰδικῶς περὶ τῆς πολυτίμου Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, τὸ ζήτημα εἶναι πρὸς τίνας ἀποτείνεται τὸ ἔργον. Ἡ πεῖρα ἐκ τῆς μεταφράσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγγχειριδίου τοῦ Murray—ὅπερ εἶναι τὸ κύριον διδακτικόν περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας βιβλίον τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημιακῶν Κολλεγίων—εἶναι ὅτι καὶ τοιοῦτο κατ' ἐξοχὴν εὐάρεστον βιβλίον, συμπληρούμενον διὰ τῆς ἀπαραιτήτου βιβλιογραφίας, κατήντησε βαρὺ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον. Ἐὰν δὲ προστεθοῦν, ὡς εἶναι ἀνάγκη, καὶ μερικὰ δείγματα τῶν ἀγνωστοτέρων συγγραφέων, τότε ὁ ὄγκος θὰ διπλασιασθῇ. Πῶς θ' ἀναγνώσθῃ κατόπιν ἱστορία π.χ. περὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου ἢ τοῦ Καισαρίου Δαπόντε; Οἱ φιλόμουσοι ὡς ὁ κ. Καλλίας, φαίνεται δυστυχῶς ὅτι εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ὑποστήριξιν τοιούτων ἔργων.

Ἄλλ' ὅ,τι δύναται νὰ κάμῃ ἐξ ἰδίων ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν πόρων ὁ ἄνθρωπος ἐκτάκτως πολυάσχολος, ἐλπίζω ὅτι μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἄλλων καθηκόντων θὰ τὸ κάμῃ

II

Ἀσφαλῶς ἀνεκδοτος εἶναι ἡ σύντομος προσφώνησις πρὸς τοὺς φοιτητάς, μετὴν ὁποῖαν ἤρχισε τὰς παραδόσεις τοῦ ὁ Μενάρδος διὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1932-33 τὴν 15 Φεβρουαρίου 1933. Εὐρέθη δακτυλογραφημένη εἰς τὰ κατάλοιπα του καὶ ἀξίζει νὰ δημοσιευθῇ ὡς ἓνα δείγμα τῆς διδακτικῆς του δράσεως.

Κύριοι,

Καθὼς πέρυσι, ἀρχίζω ἀργὰ καὶ φέτος, διότι δὲν εἶν' εὐκαλόν νὰ κούραζεται κανεὶς, ὅταν ἡ κόμη του ἀσπρίσῃ. Καὶ σεῖς, ὦ νέοι, ἐργάζεσθε, ὅπως λέγει ὁ Ὅρατιος

ἐφ' ὅσον ἀργοῦν οἱ ἄσπρες τρίχες.

Κατόπιν πρέπει νὰ μειρᾷ κανεὶς τὰ πάντα. Ὁ βίος εἶναι πολὺ βραχύτερος παρ' ὅσον ὑποθέτομεν, καὶ ὅσον προχωρεῖ κανεὶς, τόσο φεύγουν ταχύτερα τὰ χρόνια. Καί, καθὼς λέγει ὁ Σοφοκλῆς,

γῆρα, τὸ φρονεῖν ἐδίδαξεν.

Λοιπὸν κι' ἐγὼ ἀπαλλαγεὶς πολλῶν ἄλλων ἀσχολιῶν καὶ φροντιδίων, ἔρχομαι εἰς τὸ προσφιλέστατόν μου καθῆκον, νὰ φιλολογήσω μαζί Σας, ἀγαπητοῖ μου ὁμιληταί, νὰ αἰσθανθῶ γύρω μου τὴν ἐλπιδοφόρον τῆς νεότητος πνεύσιν, καὶ νὰ διαχύσω τὴν ἀδύνατον φωνήν μου εἰς τὰ σφριγηλά στήθη τῆς ἐρχομένης, καὶ ἄς ἐλπίσωμεν εὐτυχέστερας, ἑλληνικῆς γενεᾶς.

Ἀναβαίνων ἐφέτος κατὰ πρῶτον σήμερα τὸ βῆμα—μετ' ἀπουσίαν τῶν μηνῶν—αἰσθάνομαι συγκίνησιν, ἐξαιρετικὴν. Προσβληθεὶς ἀπὸ μακρὸν τυφοειδῆ πυρετόν, κατήντησα καὶ ἐξ ὑπερκοπῶσεως εἰς τὴν ἀδυναμίαν, ὥστε ν' ἀμφιβόλλω, ἂν θὰ ἤμποροῦσα νὰ Σας ἐπανιδῶ πλέον. Ἀλλὰ—δόξα τῷ Θεῷ—τώρα αἰσθάνομαι ἐπανερχομένην τὴν ὑγείαν, ὥστε, ἂν μὴ τι ἄλλο, νὰ μὴ φυγομαχήσω ἐντελῶς ἐκ τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος. Συγχωρήσατέ με, Κύριοι, ἂν μὴ ἔχω πλέον νεανικὴν φωνήν, ὥστε ν' ἀκούωμαι ἀνέτως. Τὸ ψῆχος ὄχι τόσο τῶν ἐτῶν, ὅσον τῶν

καιρῶν, ὀλιγόστευσε καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκέινον, πού μ' ἐχαρακτήριζεν, ὅταν κατέβην κατὰ πρῶτον πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ὡς καθηγητῆς εἰς τὴν Πατρίδα. Ἄλλὰ ποθῶ νὰ διαχύσω ἐδῶ τοὺς τελευταίους τῆς καρδίας μου σπινθῆρας,

μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ νεαρά Σας γενεὰ δὲν θ' ἀφήσῃ νὰ σβῆσῃ τὴν λαμπάδα, πού μεταδίδει εὐλαβῶς ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα τὴν φλόγα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ.

† Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΔΥΟ ΑΝΕΚΛΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ *

I
Εὐγενικό μου παλληκάρι.

Ἄπο ἔποψη μεθοδικῆ ἢ παραγωγῆ σου εἶναι θεία: Ἡλίος > λιὰς > λιάνου > ὁ λιάνος: Τὸ λιάνος γίνεται βέβαια βλιάμος ἀπὸ τῆ λεγόμενη παρετυμολογία (Γραμ. Φιλ. § 375, 376). Παρετυμολογείται λοιπὸν πρὸς τὸ βλάμης καὶ γίνεται βλιάμος. Ὅλα ἀφτὰ ὠραῖα καὶ γλωσσολογικὰ μεθολογημένα. Μὰ ἄραγες ἔτσι εἶναι; Δὲν ἔχει ἄλλα ἱστορικὰ τὸ Βλιάμος-Φλιάμος; Ἄφτὰ μόνο ἐσύ πού εἶσαι ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Φλιάμου μπορεῖς νὰ τὰ ξαίρεις.

Ὅταν ἔγραφα τῆ γραμματικῆ μου εἶπα: κουτροτρούλης > κουτρούλης (σελ. 86) πολὺ σωστὸ καὶ τὸ ἐπαινεῖ κι ὁ Ξανθουδίδης (στὸν Ἐρωτόκριτο, στὴ λέξη). Κατὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπα καὶ τὸ Μητρομάρας θάναι Μῆτρο-τρομάρας κι ὁ Φωτιάδης ὁ Γιατρός ἐνθουσιάστηκε. Μὰ ὕστερα ἕνας πού ἤξαιρε τ' ἄρβανίτικα μοῦ εἶπε πῶς τὸ μάρας εἶναι ἄρβανίτικο καὶ σημαίνει ὅτι καὶ Τούρκικο ντελῆς· δηλ. ἀρχὴ τρολλός καὶ κατόπι παλλημαρῶς καὶ λοιπὸν ὁ Μῆτρο-μάρας—ὁ Ντελή-μῆτρος (ὅπου ἡ τρομάρα προέρχεται μόνο ἀπὸ συνήχισι)· καὶ παράδειγμα ὁ Φῶτο-μάρας= Ντελή-φῶτος, πού καμιὰ τρομάρα πλιά δὲ μᾶς παρέχει. Καταλαβίγγος; Κοίτα τίς Ὀχταβούλες μου τὶ ὁμορφο βιβλιαράκι πού ἔγινε. Μόνο μιὰ δασεῖα θέλει στὴν ἀφιέρωση τὸ δλοῦθε κι ἕνα ε τό αὐτόνε στὸν τελευταῖο στίχο τῆς Πεντέλης.

Τὶ ὁμορφη πού εἶναι ἡ Πεντέλη αἶ; Σοῦ στέλνω 10 νὰ μοῦ διαθέσεις ἂν μπορεῖς... αἶ δὲ θὰ πεθάνουμε ἀδερφέ.

Θὰ ξαίρεις βέβαια πῶς εἶμαι ὄξω ἀπὸ ὑπηρεσία τώρα καὶ 10 μῆνες. Ἄς εἶναι δά.

Χαιρέτα μου ξεχωριστὰ τὸ Maître Καβάφη.—Ἐχω τὰ ποιήματά του πάνου στὸ γραφεῖο μου καὶ τὰπολαῶ.

Δυὸ πράματα ἔχει ὁ Καβάφης πού δείχνουνε τὸ μεγάλο τεχνίτη. Καὶ πού ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες ποιητάδες τοὺς ἀποδέλοιπους, μόνο ὁ Σολωμός τᾶχει ἀφτὰ τὰ ἴδια. Πρῶτο, κάθε μέρα μπορεῖς νὰ τονε διαβάζεις καὶ ποτὲ νὰ μὴν τονε βαρεθεῖς, ἀλλὰ πάλε νὰ θέλεις νὰ τονε διαβάζεις καὶ κάθε φορὰ νὰ τοῦ βρῖσκες κι ἀπὸ μιὰ χάρη νέα. Δέφτερο, εἶναι ἀμίμητος. Ὅποιος θέλει νὰ τονε μιμηθεῖ γίνεται γελοῖος. Οὐδὲν πλέον, οὐδὲν ἔλαττον· γελοῖος.

Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ δροσολούζεις συχνὰ μὲ τὰ γράμματά σου καὶ γειὰ σου.

Πές μου εἰλικρινά. Πῶς κρίνονται ἀφτοῦ οἱ Ὀχτάβες καὶ γειὰ σου

Πάντα δικός σου
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Ἄχ τί μαλακοί, τί χνουδάτοι πού εἶναι οἱ στίχοι σου ἀλήθεια. Θὰ σοῦ γράψω ξεχωριστὰ καὶ γιὰ δάφτους * *

Μ. Φ.

* στάλθηκαν στὸν ποιητὴ Γλ. Ἀλιθέρση.

** Ὁ φίλος Γλ. Ἀλιθέρσης μᾶς σημειώνει πῶς ὁ ἔπαινος πού τοῦ κάνει εἶναι γιὰ τὰ τετραστίχα του στὴν ἔκδοση «Κρινάκια τοῦ Γαλοῦ». Ὅστε αὐτὸ τὸ γράμμα, πού δὲν ἔχει ἡμερομηνία, γράφτηκε στὶς ἀρχές τοῦ 1921. Τὸν εἶχε πάψει ἢ μετὰ τὸ Βενιζέλο κυβερνησὶ τοῦ 1920.

I I

Ἀγαπημένε μου,

Σύμφωνα με τὸ εὐγενικότατό σου γράμμα σοῦ στέλνω 20 ἀντίτυπα τοῦ νέου βιβλίου μου. Θὰ τὰ πουλήσετε ἀπὸ 5 γρ. Δ. ὅπως εἶπαμε. Ὑποθέτω πὼς θὰ φροντίσεις νὰ μοῦ τὰ διαθέσεις ὅπωςδῆποτε.

Ἄκουσε τώρα τί θὰ σοῦ πῶ. Ἀπὸ τό... Ἐλευθερουδάκη πήρα πίσω τὴν «Ταορμίνια μου». Εἶναι ἓνα ἔργο ἀνώτερο, πού ἔχω πολὺ ἀδυναμία σ' αὐτό· δὲν μπορεῖς νὰ μοῦ τὸ πουλήσεις αὐτοῦ σὲ κανένα ἐκδοτικὸ οἶκο. Εἶναι πάνου κάτου δυὸ φορές ἴσα μ' αὐτό

τὸ βιβλίο μου.* Περιμένω σύντομες ἐνέργειές σου καὶ εὐνοϊκὴ σου ἀπάντησι.

Ἄν γίνεται τίποτε γράψε μου ἀμέσως νὰ σοῦ στείλω τὸ χερσόγραφο. Εἶναι κρίμα νὰ μένει ἔτσι ἓνα τέτοιο βιβλίο. Τὰ ἐδῶ μουλάρια πολεμοῦν νὰ μοῦ τὸ πνίξουν μὲ λίγες χάρτινες δραχμὲς μὰ γώ δὲν τὸ δίνω. Σέ χαιρετῶ καὶ σάγαπῶ. Πάντα δικός σου.

M. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Μάρτης 5—1923.

* Εἶναι τὰ διηγήματά του μὲ τίτλο «Παιδιοῦ Ἑρωτες».

ΤΑ ΠΟΙΗΤΑΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΕΥΚΡΟΥ ἈΝΘΙΑ *

«Ὁ Τεῦκρος Ἀνθίας γεννήθηκε μὲ τὸ τραγοῦδι στὰ χεῖλια. Παιδάκι ἀκόμη δέκα χρονῶν τύπωσε τὰ πρῶτα του ποιήματα, γραμμένα στὴ φόρμα τῶν «ποιητάρηδων», πού τραγουδᾶνε τὰ ἐπίκαιρα γεγονότα καὶ πρόσωπα. Τραγουδάει σ' αὐτὰ στρατηγούς καὶ βασιλιάδες κ. ο. Δὲ διάβασε τὰ πρωτόλειά του αὐτά, ἀλλὰ ἡ τέτοια ἀρχὴ του εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ, γιατί τέτοια εἶναι καὶ ἡ κατοπινὴ του

ποιητικὴ ἐξέλιξι: γίνεται ὁ τραγουδιστὴς τῶν σύγχρονων καταστάσεων, πού τὸν ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο». (1) Τὴν πληροφορία αὐτὴ γιὰ τὰ «ποιητάρικα» τοῦ Ἀνθία θυμᾶμαι πὼς ἐγὼ τὴν εἶχα δώσει στὸ φίλο κριτικὸ, πού ἔκρινε τὴν τελευταία ποιητικὴ του συλλογὴ καὶ εἶναι πραγματικὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ὡς ἓνας σταθμὸς στὴν ποιητικὴ ἐξέλιξι τοῦ ποιητῆ γιατί περιέχουν σὲ μιὰ προπλασματικὴ, πρωτόγονη, ἐμβρυώδη κατάστασι πολλὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κατοπινῆς του ἐργασίας: αὐτὸ θὰ τὸ δεῖξουμε πιὸ κάτω.

Ὁ Ἀνδρέας Παύλου, κι αὐτὸ εἶναι τὸ ἑλληνικὸ χριστιανικὸ ὀρθόδοξο ὄνομα τοῦ ποιητῆ, ὅπως βρίσκεται καταχωρημένο στὸ ληξιαρχικὸ βιβλίο τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ του, καὶ πού ἄλλαξε πιὸ ὕστερα, στὴ σειρά, σὲ Ἀνδρέας Φιλόθεου, Ἀνδρέας Ζα-

* Ἡ μελέτη μου αὐτὴ πρέπει νὰ λογαριασθεῖ ὡς μέρος τῆς ἐργασίας μου γιὰ τοὺς Κυπρίους Ποιητάρηδες, πού κομμάτια τῆς ἔχουν δημοσιευθεῖ κιόλας σὲ προηγούμενα τεύχη τῶν «Κ. Γρ.». Ἄν παράλειψα νὰ προτάξω τὸ συνηθισμένο τίτλο, τόκανα ξεπίτηδες γιὰ ν' ἀποφύγω τὴν παρεξήγησι καὶ τὴν παρανόνησι ἀπὸ μέρους ὁποιοῦ ἐπιπόλαιου κι ἀστόχαστου ἀναγνώστη. Ἀποτελεῖ ὅμως μέρος τῆς γενικότερης μου ἐργασίας κι ὡς τέτοια θὰ μπεῖ στὴν ἐκδοσι πού σκοπεύω νὰ κάμω. Ἐπειτα κι' ἀπὸ τὸν τίτλο καὶ τὸ περιεχόμενο φαίνεται καθαρὰ πὼς ἡ μελέτη μου φτάνει ἴσαμε τὴν ἐποχὴ πού δημοσιεύθηκε ἡ συλλογὴ «Σφουρίγματα τοῦ Ἀλήτη».

(1) Βλ. Κ. Προυσι «Τεῦκρου Ἀνθία: Διψασμένοι στὴν Ἀβυσο...» «Κ. Γρ.» Ἄρ. 3, σ 99.

φείρης καί, στό τέλος, σέ Τεῦκρος Ἀνθίας (ἐχτός βέβαια ἀπό μερικά ἄλλα ψευδώνυμα σάν τὸ *Λιμπέρης* πού μ' αὐτὸ ὑπόγραφε τὸ διήγημα του «Τὸ Σαράβαλο»), πού εἶναι ὅπως φαίνεται καί τὸ μόνιμα πιά πολιτογραφημένο του ὄνομα, σύμφωνα μὲ μιά δημόσια δήλωση του ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1934, γεννήθηκε στὸ χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου, Κοντέα, στίς 3 τοῦ Ἀπρίλη, 1903. Ὁ Ἀνθίας, ὅπως καί πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καί τοῦ στίχου καί οἱ πῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους μας λαϊκοὺς ποιητὲς ἢ ποιητάρηδες, ἔχει τὰ γεννητικά του σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πεδινὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου, πού δὲ θὰ δυσκολευόμουν νὰ τὴν ὀνομάσω μιά ποιητικὴ ἐπαρχία μῶλον πού στὸ μεγαλύτερο της μέρος δὲν εἶναι παρὰ μιά ἄδεντρη, στεγνὴ κ' ἠλιοκαμένη πεδιάδα—ἢ Μεσαορία. Ποιητικὴ ὅμως γιατί μὲ τὴν ἀπέραντη καί βαθυτάτη της γαλήνη σπρώχνει πρὸς τὴ σιωπὴ καί τὸ στοχασμὸ, τὴ συλλογὴ καί τὴ μελαγχολία πού εἶναι, ἂν ὄχι τ' ἀποκλειστικὰ τοῦλάχιστο ἀπὸ τ' ἀπαραίτητα γιὰ πολλοὺς στοιχεῖα μιᾶς ποιητικῆς προδιάθεσης: καί γι αὐτὸ ὑπάρχουν χωριά πο' σ' αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι συνονοοῦνται ἀνάμεσώ τους ἢ συνομιλοῦνε χρησιμοποιοῦντας τὸν ὁμοιοκαταληκτικὸ δεκαπεντασύλλαβο.

Ξαίρω, λογουχάρη, πὼς στὸ σπίτι τοῦ πρωτοποιητάρη Παλαίση στὸ Αὐγόρου ἐχτός ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καί τὸ γιό του, πού εἶναι κι αὐτὸς ἓνας δόκιμος ποιητάρης, τὸ μεγαλύτερο του κορίτσι ἐκφράζεται, σὲ πολλές καί διαφορὲς περιστάσεις, συνομιλώντας μὲ τᾶλλα μέλη τῆς οἰκογένειας, σὲ σιτουρηγμένο διάλογο. Μέσα σ' ἓνα τέτοιο περιβάλλο φαντάζομαι πὼς πρέπει νᾶχε ζήσει καί τὸν ἀέρα μιᾶς τέτοιας ἀτμόσφαιρας πρέπει νᾶχε ρουφήξει μικρὸς ὁ ποιητὴς πού σὲ πολὺ πρόωρη ἡλικία, σὲ ἡλικία δέκα ἐτῶν, εἶχε συνθέσει τὸ πρῶτο του «ποιητάρικο» πού τὸ εἶχε βγάλει σὲ φυλλάδα

καί τ' ἀπάγγελλε ὁ ἴδιος σὲ δημόσιες γιορτές, πανηγύρεις καί συγκεντρώσεις καί σὲ δημόσιες πλατεῖες. Ὁ Ἀνθίας, ὡς Ἀνδρέας Παύλου, πρωτοτραγούδησε στὴν ἀγορὰ τῆς Σκάλας ντυμένος τὴ τῆτοια φορεσιά, τὴ μάβρη βράκα καί τὴ μάλλινη ζώνη γύρω ἀπὸ τὴ μέση, πού ἀνταλλάχτηκε πῶς ὕστερα μὲ τὸ παντελόνι καί τὸ σακάκι καί κατόπι μὲ τὴ φουστάνελλα πού ταίριαζε πῶς πολὺ μὲ τὸ πατριδολατρικὸ, ὅπως θὰ δοῦμε, περιεχόμενων τῶν ποιημάτων του. Σὲ καθαρὴ «ποιητάρικη» φόρμα γράφτηκαν τὰ ἐπόμενα, ὄντας ὁ Ἀνθίας φοιτοῦσε στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, ὅπως φαίνεται κιόλας ἀπὸ τοὺς σχετικὸς τίτλους:

1. Ἡ νεώτερα Ἑλλάς, ποίημα ὑπὸ Ἀνδρέου Παύλου μαθητοῦ τῆς Ε' τάξεως δημοτικοῦ σχολεῖου Κοντέας ἐτῶν 10. Ἐν Λάρνακι (Κύπρου) 1914. Τύποις «Ἀθηνᾶς» Σάββα Χατζηαντωνίου. Ἄρ. 592. 8 $\frac{3}{4}$ "X6". 18]2]1914. σ. 6. Πρῶτη. 1 χ. χ. στ. 105 15σύλλαβοι.

Θέμα. Ἐξιστόρηση τοῦ πὼς ἰδρύθηκε τὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο. Ἡ βαλκανικὴ ὁμοσπονδία καί ὁ βαλκανικὸς πόλεμος, ἰδιαίτερα ἡ ἑλληνικὴ προέλαση στὴ Μακεδονία καί τὴν Ἡπειρο. 2. Πρὸς τὸν γενναῖον στρατιώτην τῆς Μπιζάνης Εὐάγγελον Χατζηιωάννου, Δήμαρχον Λάρνακος. Ποίημα ὑπὸ τοῦ δεκαετοῦς Ἀνδρέου Παύλου, μαθητοῦ τῆς Ε' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου Κοντέας. Ἐν Λάρνακι τύποις «Ἐνώσεως» Χρ. Κουπῶ.

Ἄρ. 594. 8 $\frac{3}{4}$ "X6". Μάρτ. 1914. σ. 6. Πρῶτε. 1000. 1 χ. χ. στ. 164 15σύλλαβοι.

Θέμα. Ἀρχίζει μὲ τὰ γεγονότα τῆς ἀνατροφῆς καί σπουδῆς τοῦ ἐξυμνουμένου προσώπου καί τὴν ἀναχώρησή του, πῶς ὕστερα, μὲ τὸν δήμαρχο τῆς Λεμεσοῦ Χρ. Σῶζο, γιὰ νὰ καταταχθεῖ ἐθελοντῆς σχετικὰ μὲ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον πού σ' αὐτὸν εἶχε πληγωθεῖ. Ἐπειτα μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὡς Δημάρχου ἐξυμνεῖ τὴ δημοτικὴν του δράση καί τίς γενικώτερες προσπάθειες του

για τὰ παγκύπρια ζητήματα τοῦ τότε καιροῦ.

3. Ποίημα τῶν Ἑλληνικῶν θριάμβων κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913 ὑπὸ τοῦ δεκαετοῦς Ἀνδρέου Παύλου, μαθητοῦ τῆς Ε΄ τάξεως τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς Κοντέας (Μεσαορίας), 1914. Ἐν Λάρνακι τύποις «Ἀθηναῖς» Σάββα Χατζηγιάννου.

Ἀρ. 598. 8½"Χ5½". 5|5|1914. σ. 7. Πρώτη. 1000. 1 χ.γ. στ. 138 15σύλλαβοι.

Θέμα: περιγραφή τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, τῆς διαδρομῆς, δηλαδή, τῆς ἐκστρατείας ἴσαμε τὸ τελευταῖο σημεῖο τοῦ εἶχε σταματήσει, καὶ τῆς κατατρόπωσης τῶν Βουλγάρων.

4. Ἡ Ἀγγλικὴ προσάρτηση τῆς Κύπρου, ποίημα ὑπὸ Ἀνδρέου Παύλου ἑνδεκαετοῦς μαθητοῦ τῆς στ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κοντέας (Μεσαορίας) Ἐν Λάρνακι (Κύπρου) 1915. Τύποις «Ἀθηναῖς» Σάββα Χατζηγιάννου.

Ἀρ. 617. 8½"Χ5½". 2|2|1915. σ. 4. Πρώτη. 1000. 1 χ.γ. στ. 160 15σύλλαβοι.

Θέμα: στιχουργημένη σύντομη ἐξιστόρηση τῶν περιπετειῶν τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀρχαίους χρόνους ἴσαμε τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴν.

5. Αἱ Ἑλληνικαὶ σχέσεις καὶ ἡ παραίτησις τοῦ Βενιζέλου, ποίημα ὑπὸ Ἀνδρέου Παύλου δωδεκαετοῦς μαθητοῦ τῆς στ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κοντέας (Μεσαορίας).

¹Ω Βενιζέλο ὑπουργὲ προσμένομεν ἀκό-
[μα κ.λ.π. (2)

²Ἐν Λάρνακι Κύπρου, 1915, τύποις «Ἀθηναῖς» Σάββα Χατζηγιάννου.

Ἀρ. 618. 8νο. 7|4|1915. σ. 7. Πρώτη. 1000. 1 χ.γ. στ. 144 15σύλλαβοι.

Θέμα: φανερὸ ἀπὸ τὸν τίτλο· κ' ἐνῶ δὲν ὑποβιβάζεται ὁ Βασιλέας, δικαιολογεῖται κ' ἐξυμνεῖται ὁ Βενιζέλος.

9. Ἡ ἀσθένεια τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου τοῦ Β΄ καὶ τὸ θαῦμα τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου, ποίημα ὑπὸ Ἀνδρέου Παύ-

λου, δωδεκαετοῦς μαθητοῦ τῆς στ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου Κοντέας (Μεσαορίας).

¹Ὁ Κωσταντίνε Βασιλεῦ ἐνδοξε Στρατηλάτη
πάλιν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀνέβου πᾶς τὸ
[Ἄτι
Γιγάντησε πλὴν πρότερον κί ὁδήγη τὸν
[στρατῶν σου
πιᾶσε γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τὸ σκῆπτρον τὸ
[χρυσὸν σου.

Ἀρ. 620. 8νο. 21|6|1915. σ. 7. Πρώτη. 1500. 1 χ.γ. στ. 146 15σύλλαβοι.

Θέμα: ὁ τίτλος φανερώνει ἀρκετὰ τὸ περιεχόμενον ποῦ πραγματεύεται τὰ γνωστὰ γεγονότα γύρω ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια τοῦ τότε Βασιλεῖα Κωσταντίνου.

Ἔτσι γιὰ δυὸ χρόνια ὁ μικρὸς ποιητῆρης Ἀνδρέας Παύλου, μαθητῆς ἀκόμη τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐκδίδοντας ἕξι φυλλάδες, ποῦ εἶναι σημαντικὸς ἀριθμὸς καὶ γιὰ τὴν ἡλικία του καὶ γιὰ τὶς γνώσεις του, ἀκολουθεῖ πιστὰ τὸ παράδειγμα, δηλαδή, τὸ φέρσιμο, τὴν ἀπαγγελία, τὶς περιοδεῖες κί ὅλα τὰ καμώματα τῶν πιὸ παλιῶν καὶ τῶν πιὸ δοκιμασμένων «ποιητῆρῶν». Χρησιμοποιεῖ τὸ δεκαπεντασύλλαβο, παίρνει γιὰ βάση τὸ παροξύτονο, ὁμοιοκαταληκτικὸ δίστιχο, παρουσιάζει ὅλη τὴν ἀκαταστασία καὶ τὶς ἀνωμαλίες τῆς σκέψης καὶ τῆς ἐκφρασης τῶν, τὴ στενοχώρια καὶ τὸ σφίξιμο τῶν γιὰ νὰ ριμάρει ὁ προηγούμενος μὲ τὸν ἐπόμενο στίχο, κινεῖται μέσα στὸ κλασσικὰ καθωρισμένο ποιητῆρικο πλαίσιο, προλογίζει ὅπως ἐκεῖνοι καὶ τελεῖται μὲ τὸ συνηθισμένο κί ἀπαράβατον ἐπίλογο. Ἀπὸ τοῦς ἐπίλογους τῶν «ποιητῆρικῶν» μαθαίνουμε, σχεδὸν πάντα, τὸνομα, τὸ χωριό, τὰ οἰκογενειακά, τὶς βλέψεις καὶ τὶς ἀνάγκες τοῦ ποιητῆρῆ. Ἔτσι κί ἀπὸ τὸν ἐπόμενο ἐπίλογο τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρης φυλλάδας τοῦ Ἀνδρέα Παύλου, ποῦ ἐπαναλαμβάνεται, πιὸ πολὺ—πιὸ λίγο, ὁ ἴδιος καὶ ὁ ἄλλος τὶς ἄλλες πληροφορούμεθα ἐπίσης

(2) Ἐδῶ παραλείπουμε τρεῖς μὴ δημοσιεύσιμους στίχους.

καὶ τὴν αἰτία πού γι αὐτὴ ἀκολούθη-
σε τὸ ποιητάρικο ἐπάγγελμα :

Νὰ πάρετε λόνον χαρτί καὶ πλὸν θὰ τε-
[λειώσω
ὅσ' ἔχουν εὐχαρίστησιν καὶ τῆς πατρίδος
[πόθον.

Καὶ μιὰν γροσάραν ποῦ τὰ δυὸ ποῦ νὰ
[τὴν λογαριάσῃς—
πιλὲ νὰ πᾶ νὰ πῆς καφὲ ἔν νὰ τὴν ἤξο-
[διάσῃς :

Ἐὰν καλογοράζετε καὶ δώκω καὶ λυμπίσω,
εἰς τὸ ἐξῆς ποιήματα πολλὰ ἔν νὰ ποιήσω
Ἄν θέλετε νὰ μάθετε ὡς γιὰ τὴν ἡλικίαν,
εὐρίσκομαι δέκα ἔτων δίχως ἀμφιβολίαν.
Μὲ γνῶσιν καὶ μὲ προσοχὴν καὶ μὲ καλὴν

[ιδέαν,
υἱὸς τοῦ Παύλου εἶμαι γὼ τὸνομα μου
[Ἀνδρέας.

Μὰ ἔχω γνῶσιν ἀρχετὴν νὰ ξιστορῶ τρα-
[γουδιὰ
Ποῦ εἶν' ἀξιοθαύμιστον γιὰ τέτοια κοπελ-
[λουδιὰ.

Ἄν ἔχω λάθος, σεβαστοί, συγγνώμην θὰ
[ζητήσω
κ' εἰς τὸ ἐξῆς καλλίτερον πολλὰ θὰ σᾶς
[ποιήσω.
(1)

Ἐσύνταξα ὅλα αὐτὰ χρήματα γιὰ νὰ πιάσω
νὰ πάω στὸ Γυμνάσιον σχολὴν γιὰ νὰ
[σπουδάσω
(2).

Κι' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς στίχους κι' ἀ-
πὸ ἄλλες πληροφορίες εἶναι γνωστὸ
πὼς ἡ οἰκογένειά του σφιγγόταν οἰκο-
νομικῶς κι' ὁ μικρὸς Ἀντρέας πού
διψοῦσε νὰ μορφωθεῖ, ἀγωνίζεται μὲ
τὰ τραγοῦδια του νὰ βρεῖ τὰ μέσα·
δὲ διστάζει μάλιστα μαζί μὲ τὸ 5ο
τραγοῦδι νὰ στείλει καὶ μιὰ ἔκκληση
στὸ Βενιζέλο καὶ τὸ Βασιλιά ζητών-
τας τὴν ἀρωγὴ τους :

Ἐχω σκοπὸν πεποιθήσιν νὰ πάγω νὰ
[σπουδάσω
ποῦ ὑποιστῶν καὶ Βασιλειᾶν μιὰν συνδρο-
[μὴν νὰ πιάσω

Προσμένω τὴν ἀπάντησιν καὶ ἡ πεποίθη-
[σις μου
εἶναι πῶς θὰ εἰσακουσθῇ αὐτὴ ἡ αἴτησις
[μου.

Ἀκριβῶς τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ δανει-
στὲς τῶν γονιῶν τοῦ εἶχαν ξεπουλήσει
τὰ χωράφια κ' ἰὰ σπίτια των καὶ στὸν
ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐξέυρεση τῶν μέσων
γι' ἀνώτερες σπουδὲς φανερῶνεται καὶ
ἡ ἀγωνία γιὰ τὸν ἐπιούσιον τῆς οἰκο-
γένειας. Καὶ συνεχίζει μὲ μιὰ νέα φυλ-
λάδα τὴν «Ἐθνικὴ Λύρα» ἀπὸ τετρά-
στιχα πού δυστυχῶς δὲ σώθηκε ἀντί-
τιπο της στὴν ἐπίσημο συλλογὴ καὶ
πού ἦταν, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ἀνθίας μου
τὴν περιγράφει, πιὸ προχωρημένης
ποιητάρικης μορφῆς. Ἦταν τῶρα μα-
θητῆς στὸ Ἐμπορικὸ Λύκειο τῆς Λάρ-
νακας (3) (1916 ἢ 1917) καὶ ντυμένους
προσκοπικὰ περιόδευε τὶς θερινὲς δια-
κοπές, στὶς Κυπριακὲς ἐξοχές, ἀπαγ-
γέλλοντας τα καὶ πουλώνοντας τα. Μὲ
τὸ «Ἐύπνα Λαέ!» πού εἶναι τὸ τε-
λευταῖο του ποιητάρικο ἢ, σωστότε-
ρα, μιὰ μισοποιητάρικη φυλλάδα καὶ
πού βγήκε μὲ τὸ καινούργιο του ὄνο-
μα Ἀνδρέας Φιλόθεος καὶ μὲ τὸν ἐ-
πόμενο τίτλο :

7. Ἄπ' τὰ χρυσαφένια ἰδανικά. Ἐύ-
πνα λαέ! περιέχον 10 ποιήματα διὰ
τὸν λαόν ὑπὸ Α. Φιλοθέου. «Τρανοὶ κι
ἄν εἶν' οἱ τάφοι, τάφοι θάναι», Κωστῆς
Παλαμᾶς. Λάρνακι, 1918. Τύποις «Ἠ-
χοῦς τῆς Κύπρου» (στὴν πίσω σελί-
δα). (4)

Ἄρ. 691. 8 1/2" x 5 3/4". Ἰούλ. 1918.
Πρώτη. 300. 3 χ. γ., ὁ ποιητῆς ξεφεύγει

(3) Στὸ Ἐμπορικὸ Λύκειο φοίτησε ἀπὸ τὸ
1915—1917.

(4) Ὁ Μελῆς Νικολαΐδης σ' ἓνα γράμμα
τοῦ πού δημοσιεύτηκε στὰ «Κ. Γρ.», Ἄρ. 12 σ.
391 ἀναφέρει πὼς κι' ὁ Ἀνθίας ἦταν μεταξὺ
τῶν προσώπων πού εἶχε τὴν εὐχαρίστηση
πρῶτος ἢ μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ ἐχτιμῆσει
τὴν ἀξία τους ἢ νὰ τοὺς παρουσιάσει στὴν
ἐφημερίδα του. Τίποτε τοῦ Ἀνθίας δὲ βρῆσκε-
ται δημοσιεμένο στὴν ἐφημερίδα του τὴν «Ἠ-
χὼ τῆς Κύπρου» καὶ φαίνεται πὼς ἡ ἐχτίμη-
ση του πρέπει ν' ἀναφέρεται σ' αὐτὴ τὴν ἔκ-
δοση πού εἶχε βγεῖ καὶ στὸ τυπογραφεῖο του.

ἀρκετὰ πιά ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ποιητάρικης περιοχῆς. Περιέχει τ' ἀκόλουθα τραγούδια :

Ξύπνα λαέ! σ. 3—4, στ. 59 15σύλλαβοι
Ἡ φτωχολογιά σ. 4—6, στ. 44 15σύλλαβοι.

Στὸν λαὸν σ. 6—7, στ. 24 15σύλλαβοι.

Ἡ κατάρρα σ. 7—8, στ. 42 15σύλλαβοι.

Ἐνωσις σ. 8—9, στ. 40 15σύλλαβοι.

Τὰ χρυσαφένια χρόνια σ. 10—11, 10) στροφές: ἐναλλαχτικοὶ 7σύλλαβοι, 5σύλλαβοι.

Ἡ ἀγαπημένη μου μάνα σ. 11—12 στ. 30 15σύλλαβοι.

Ἡ ἀγάπη σ. 12 στ. 16 15σύλλαβοι.

Περασμένα μεγαλεῖα σ. 13 5 τετράστιχα 15σύλλαβα.

Θάρρος!! σ. 13—14 8 στροφές: 8σύλλαβοι, 7σύλλαβοι.

Φοιτοῦσε τώρα στὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο τῆς Λάρνακας πού λειτουργοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τὴν ἄμεση ἐπίβλεψη τοῦ ἰδρυτῆ τῆς τοῦ Μελέτιου Μεταξάκη. Σ' αὐτὴ τῇ σχολῇ ἔμεινε ἀπὸ τὰ 1917—1922 καὶ ἀποφοίτησε ἀπὸ κεῖ δάσκαλος. Ἴσως ἢ μεταπήδηση του ἀπὸ τὸ Ἐμπορικὸ Λύκειο στὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο νὰ μὴν ἦτανε ὀλωσδιόλου ἄσχετη μὲ τὸ ἐπόμενο ἐπεισόδιο πού ἔκανε, ὅπως νομίζω, ὁ ποιητῆς νὰ βρεῖ τὴν ποθεύμενη βοήθεια γιὰ νὰ πάρει μι ἀνώτερη μόρφωση. Στὴ γιορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τὸ Γενάρη τοῦ 1917, κατόπι ἀπὸ τὸν πανηγυρικὸ λόγο, ὁ Ἀνδρέας Παύλου, ἀπάγγειλε ἕνα δικό του τραγούδι γιὰ τὴ «Σημαία». Ἦτανε ἀκριβῶς τότε ἡ ἐποχὴ πού ὑπῆρχε σκέψη ἀπὸ μέρους τῆς τοπικῆς κυβέρνησης ν' ἀπαγορεύσει τὴν χρῆση κάθε ἄλλης σημαίας, ἐκτὸς τῆς Βρετανικῆς, καὶ ὁ Μεταξάκης ἐκφωνῶντας λόγον, τὸν ἐπίλογον στὴ γιορτῇ, ἄρχισε μὲ τέτοια λόγια «ἡ ἔμπνευσις τοῦ μικροῦ μαθητοῦ καὶ ἡ ἀπαγγελία τὰ τοιαύτην στιγμῇ, μοὶ φαίνεται ἔμπνευσμένη ἄνωθεν, προσωρισμέναν δονήσῃ μέχρι μυχῶν τὰς καρ-

δίας ἡμῶν, καθ' ἣν στιγμῇν ἔρχεται εἰς ἡμᾶς τὸ ἀπρόοπτον ἄγγελμα κτλ.»⁽⁵⁾ καὶ πολιτικολόγησε, πρᾶμα πού ἐρέθισε τὸ μ. Φ. Ζανέττο, φανατικὸ φιλοβασιλικό, σὲ βαθμὸ πού νὰ γίνῃ δημοσίον σκάνταλον. Ὁ μικρὸς Ἀνδρέας ὁμως κέρδισε τὴ συμπάθεια τοῦ Μεταξάκη πού γι αὐτὸν ὑπῆρξε σημαντικὰ ὠφέλιμη. Θεωρῶ τὴν ἔκδοσιν «Ξύπνα Λαέ!» πού ὁ Ἱεροσπουδαστῆς Ἀνδρέας Π. Φιλόθεος ἕνα σημαντικὸ σταθμὸ στὴν περιπετειώδη καὶ ἀνώμαλα ἐλικοειδῆ ἐξέλιξιν τῶν θρησκευτικῶν, ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀνθία. Μυρίζεται ἡ, πιὸ σωστά, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς καθαρὰ καὶ ξάστερα πόσο νωρὶς ὁ Ἀνθίας ἄρχισε νὰ παίρνει ὠρισμένη στάση μπροστὰ στὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ὅπως ὀρθώθηκαν ἐπιτακτικὰ καὶ ἀναγλυφικὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν Ῥωσικὴ ἐπανάσταση. Δὲ διστάζει νὰ φτάσει στ' ἄκρα μὲ στίχους σὰν καὶ τοὺς ἐπόμενους :

Πιάσ' τὴν θρησκείαν σύντροφο, λάτρευε
[τὸ Θεὸ σου
μὲ τὴν καρδιά σου στὰ γερά καὶ μὲ τὸ
στοχασμὸ σου.
Πιάσ' τὸ σπαθὶ στὸ χέρι σου τοὺς πνίκτας
[σου νὰ σφάξῃς]

Θάξωμεν τὰ τουφέκια μᾶς ὡσὰν τὰ παλ-
[ληκαρια
τοὺς πνίκτας νὰ φονεύουμεν ὡς ἄγρια
[λιοντάριον.
(Ξύπνα λαέ!)]

Περιγράφει σκηνὲς δυστυχίας, ὀρφάνιας, πείνας. Ξεχειλίζει ἡ ψυχὴ του ἀπὸ μῖσος κ' ἐνὸς διακηρύσσει τὴν ἄμεση δράση δὲν παύει νᾶναι πατριδολάτρης καὶ φιλόθρησκος. Οἱ ἐπιδράσεις σὲ μιὰ ἄγουρη ἡλικία δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ξεχωρίζουν καθαρὲς καὶ ξεδιαλυμένες. Ἐπειτα ὅσο εἰλικρινὰ ἐπαναστατημένος καὶ ἄν ἦταν δὲ μπορούσε Ἱεροσπουδαστῆς, ζώντας σ' ἕνα θεολογικὸ κολέγιο, καὶ κάτω ἀπὸ ἀγαθοεργικὴ κηδεμονία καὶ βιωτικὴ ἀνάγκη νὰ ξεπρο-

(5) Βλ. Ἐκκλ. Κῆρυξ, τ. 120 (ὅν 31) 1917, σ. 57: «Τὸ θλιβερόν ἐπεισόδιον».

βάλει ἄθρησκος κι ἀρνητής τῶν πατριδῶν καί νά πολιτευθεῖ διαφορετικά. Ἔπρεπε νά προσαρμοστεῖ, μ' ὄλην τήν πρόωρη του ἀνάπτυξη, πὸς τὸ παρελθόν καί τίς περιστάσεις. Καί τίς νέες αὐτές ιδέες του τυπωμένες στὸ βιβλίο του αὐτὸ καί μὲ τὸ εὐαγγέλιο στὴν τσέπη βγήκε ὡς τὸ σποριᾶ τῆς Γραφῆς νά τίς διασκορπίσει ἀπὸ τὴν μιά στὴν ἄλλην ἄκρη τοῦ νησιοῦ. Ἀπάγγελε, ἀγόρευε, προκαλοῦσε σὲ συζήτηση, ἔβαζε ἐρωτήσεις στοὺς ἀκροατές του⁽⁶⁾. Ἀπὸ τὸ ἱεροδιδασκαλεῖο δημοσίευσε ποιήματα στὴν ἀναγνωρισμένη λογοτεχνική φόρμα στὴν ἔφημερίδα «Μικρούλλα» καί «Κύπρος» τοῦ Λούη Γεώργ. Λοῖζου πού ἔβγαине στὴν Ἀμμόχωστο. Σ' ἓνα του ποίημα καταχωρημένο στὸν Ἄρ. (19) 55 τῆς πρώτης μὲ τίτλο «Γιὰ τὴν Πρεσβειᾶν μας» συναντοῦμε τοὺς ἑξῆς στίχους:

Ὁ Τεῦκρος ὅταν ἄκουσε πὼς πῆγαν τὰ
 [παιδιά του
 σὲ τέτοιο μέρος μακρυνὸ σηκώθη]⁽⁷⁾ ἀντρε-
 [ωμένος.

Δὲν ξαίρω ἀνάπὸ τότε ἔδειχνε κάποια συμπάθεια γιὰ τὴ λέξη «Τεῦκρος» πού ἔγινε κατόπι τὸ πρῶτο ὄνομα στὴν προσωνυμία του: «Τὸ ψευδῶνυμο μου δὲν ἔχει καμμιά ἰδιαίτερη σημασία Βρῆκα πρῶτα τὸ Ἀνθίας ψάχνοντας σὲ μιά ἀνθολογία. Ὑστερα πρόσθεσα τὸ Τεῦκρος πού μ' ἄρεσε γιὰ τὴν... ἡχηρότητα του, καί γιατί ἔχει σχέση μὲ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου.» Τὴν ἴδια ἐποχὴ δηλαδὴ τὸ 1919 ἢ 1920, δημοσιεύει ἐπίσης ποιήματα του στὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ «Φάρος» τῆς Ἀλεξάντρειας. Στὰ 1922 πῆρε τὸ διδασκαλικὸ του δίπλωμα κι ἀρχίζει νά γιομίζει μὲ τὴν γνωστή του πολυγραφία, πού εἶχε τίς ρίζες τῆς στὴν τοπτικὴν ἐποχὴ, τίς σελίδες τῆς Λεμεσιανῆς ἑβδομαδιαίας σατυρικής ἐφημ. «Πειρασμός», καί νά συναγωνίζεται μὲ τὸ Λάρα Κρυστάλλη γιὰ τὸ πλοῦς θάσπελνε περισσότερη συνεργα-

σία. Γιὰ τὴν ἱστορία, πρωτοπαρουσιάστηκε μ' ἓνα ἀποχαιρετισμὸ στὸ γυμνασιακὸ Γ. Καλαβᾶ, στὸν Ἄρ. 24, ἡμερ. 24[9]1922 πού τὸ ὑπόγραψε κι ὡς Α. Ζαφείρης. Ὅλα τὰ ἐπόμενα δημοσιεύματα του, ποιήματα, πού σχεδὸν ἔλαμπήκανε πῶς ὕστερα στὴ συλλογὴ του «Λουλούδια τῆς ἀγάπης», πρόζες, ἀπὸ τὴ σειρά «Ἐκμυστηρεύσεις», κριτικὴ, γιὰ τὴ συλλογὴ ποιημάτων τοῦ Π. Βαλδασερίδη «Ἡ Ἀγάπη τῆς Ὀμορφιάς», διήγημα «Κόσμε Ψεύτη» στοὺς Ἄρ. 26-49 τὰ ὑπογράφει ὡς Τεῦκρος Ἀνθίας. Ἡ ποιητικὴ του συλλογὴ «Τεῦκρου Ἀνθίας: Λουλούδια τῆς ἀγάπης, (80 ποιήματα), Σκάλα (Κύπρου), 1922, Τύποις Π. Χειμωνίδου» εἶναι ἡ πρώτη καί πρωτολειαικὴ λογοτεχνικὴ του προσπάθεια. Στὸν πρόλογο του ἔγραψε «Σὰς τὸ προσφέρω. Εἶναι γιὰ σᾶς. Κι' ἂν δὲν θὰ βρῆτε στὸ μπουκέτο μου τὴν ὠμορφιά πού ἤθελε νά δώσει ἡ συναισθηματικὴ μου ὀρμή, κι ἂν δὲ θὰ βρῆτε σ' αὐτὸ τὸ καλλιτεχνικὸ χτένισμα πού θάδινε μιά πένα ἐμπνευσμένη τοῦλάχιστο θὰ διακρίνετε βαθειὰ του μιά ματωμένη καρδιά πού κάτι ὠραιότερο ποθοῦσε νά σᾶς προσφέρει». Πραγματικὰ ἀπὸ τὰ ὑπερρωμαντικά καί μελωδραματικά αὐτὰ juvenilia λείπει «τὸ καλλιτεχνικὸ χτένισμα». Ἡ γλῶσσα τους εἶναι γιομάτη ἀπὸ λεχτικὲς ὑπερβολές κι ἀδόκιμους τύπους κι ἀταίριαστους συνδυασμοὺς στὸ σχηματισμὸ τῶν συνθέτων, πού μαρτυροῦν ἀγνοία καί ἀνεπάρκεια σχετικὰ μὲ τὴν κοινὴ δημοτικὴ πὸ τὸ Ἀθίας σταχυολογοῦσε ἀπὸ τὰ βιβλία ποι. ἄβαζε. Καί μόλην τὴ στιχουργικὴ ἱκανότη. α, μιά ἀδυναμία γιὰ τὴ μετουσίωση τῆς ρεαλιστικῆς στοιχείου, πού κυριαρχε ἐκεῖ μέσα, εἶνε ἡ αἰτία τοῦ συχνοῦ ξεινιάσματος τοῦ δραματισμοῦ του πριχοῦ τῆς ημιούργημα φτάσει σ' ἓνα αἴσιο τέρμα. Πνευματικὰ προϊόντα πού κι ἂν κριθοῦνε, χωρὶς νά παραβλέπεται κ' ἡ ἐποχὴ πού γράφτηκαν καὶ ἡ ἡλικία τοῦ στιχουργοῦ, δὲ μποροῦν ν' ἀνθέξουν στὸν κριτικὸν ἔλεγχο κι οὔτε πρέπει νά προ-

(6) Ἄμαθος: Ὁ ἱεροσπουδαστής Ἀνδρέας Π. Φιλόθεος, Ἐφημ. «Σάλπιγξ» Λεμεσοῦ, Ἄρ. 1806, ἡμερ. 21[8]1918.

βάλλουνε αξιώσεις. "Αν αξίζουν κάπως, αξίζουν ως ένα δαχτυλίδι στην άλυσίδα μιάς ποιητικής εξέλιξης και περιέχουν μερικά από τὰ υπερτέρηματα, μὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑστερήματα τῆς σημερινῆς ἐργασίας τοῦ Ἄνθια. Τολμηρή, μὰ καὶ στεγνὴ κι ἄρρυθμη, ρωμαλέα μὰ καὶ ἀσυνεπῆς ἢ ἀνεξέλιχτη ἔκφραση, αὐθόρμητη καὶ χωρὶς χασμωδίες ἢ μετρικὰ λάθη, μὰ κ' εὐκλεῖ κι ἀχαμνὴ στιχουργία, ἐξαιρέτα λεχτικά καὶ ποιητικὰ εὐρήματατα, μὰ κι ἄτοπα σκαρφαλώματα κι ἀποπνιχτικὰ διασκελισματα, ἢ ὑπερπαραγωγή μ' ἐκδηλὰ τὰ σημάδια μιάς ὑπερκόπωσης (').

Εἶναι λοιπὸν ν' ἀπορεὶ κανεὶς πὼς σ' αὐτὴ τῆ συλλογῇ δὲν εἶναι δυνατὸ παρὰ ν' ἀνθολογηθοῦν μερικὲς στροφές ἢ στίχοι κι ἄς θυμίζουν γνώριμες κλασσικὲς νεοελληνικὲς ἐπιδράσεις ὅπως :

Ἄλαφροκίνας τῆς καρδιάς τοὺς φυλλωμένους κλώνους
 (Μιά ματιὰ σ. 28)
 Κι ἄς τρέχη τότες τὸ νεῖρο γλυκὸ λιμάνι
 [ναῦρη]
 ἀφοῦ παγώση ἢ πεθυμιὰ στὰ κρούα σωτικά.

Ἐγὼμαι πάντα σπλαχνικὸς καὶ νιώθω τὴν
 [ψυχὴ μου]
 νὰ λαχταρᾷ τὸν ἔρωτα σὲ μιά ζωὴ πιζοῆ...
 (Θά μεταγνώσης σ. 50)
 Εἶμαι μιά στεῖρα λαγκαδιὰ καὶ κερανοῦ
 [προσμένω]
 γιὰ νὰ μοῦ κἀψη τὸ κορμὶ μὲς στὴ φωτιὰ
 [τῆς θλίψης].
 (Κρυφοὶ ἀντίλαλοι σ. 59)

(7) Στὸ πεινὸ ξάφυλλο προαναγγέλλε : Ἔργα τοῦ ἴδιου (ποῦ θὰ ἐκδοθοῦν πολὺ σύντομα) : Θυσία ἀνώφελη (διήγημα), Παιδικὲς στροφές (σχολικὰ ποιήματα), Κόσμη Ψεύτη (διήγημα), Ἀνάκατοι ρυθμοὶ (ποιήματα), Μαγεμένα πριλάντια (ποιήματα), Ἐκμυστηρεύσεις (πεζὰ τραγούδια), Ἰσκιωμένος πύργος (ἐπικολυρικὸ ἔργο). Ἄπ' αὐτὰ τὸ πρῶτο βγήκε κατόπι στὴν Ἑλλάδα σὲ βιβλίον.

"Ἴσως τὸ ἀρτιώτερο καὶ τὸ μουσικώτερο τραγούδι τῆς συλλογῆς νᾶναι τὸ « Ἄνθισμένη λεμονιά μου » :

Ἄνθισμένη λεμονιά μου
 τοὺς ἀνθούς σου σὰν τρυγῶ
 μεγαλὸν ἢ πεθυμιὰ μου
 στὰ κλαριά σου νᾶναβῶ κλπ.

Πρωτοδιορίστηκε δάσκαλος γιὰ τὸ σχολικὸ ἔτος 1922-1923 στὸ χωριὸ Χειροκητία, ποῦ τὴ βάπτισε σὲ *Χειρογγητία*, καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1923 φεύγει γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ παίρνει διορισμὸ γιὰ τὴ Σπάρτη 1924-1925· κατόπι δούλεψε στὸ Σκλαβοχώρι ποῦ εἶναι μιά ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὴ Σπάρτη, ἴσαμε τὰ 1926, καὶ πέντε μῆνες στὴν Καρύστα, στὴν περιφέρεια Λακεδαίμονος. Βρισκόμενος στὴ Σπάρτη ἔβγαλε 3 ἀριθμοὺς τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ «Φλόγα» ποῦ τὸγραφε μονάχος του ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ὁ 3ος ἀριθμὸς περιλαμβάνει τὸ μονόπραχτο τοῦ «Ὁ Ζητιάνος τῆς Ἡδονῆς», ἓνα πρωτόλειο, χωρὶς σοβαρὲς αξιώσεις, ποῦ τ' ἀνέβασε τὸν περασμένο μῆνα στὴ σκηνή, στὴ Λευκοσία, ὁ παρεπίδημος Θίασος Ἀποστολίδη - Ραυτοπούλου. Καιρὸς τώρα, δέκα χρόνια ποῦ διάβασα καὶ τοὺς τρεῖς ἀριθμοὺς τῆς δυσεύρετης σήμερα «Φλόγας» στὰ γραφεῖα τῆς «Ἀβγῆς» ποῦ ἔβγαζε στὰ 1924-1925 στὴ Λεμεσό ὁ Μίλιος Χουρμούζιος ποῦ ἔγραψε κρίνοντας τὴν δυσμενέστατα. (8)

Στὴν Ἀθήνα ποῦ ἔμενε φεύγοντας ἀπὸ τὴ Λακεδαίμονα τυπώνει καὶ κυκλοφορεῖ τὴν πολὺ ἀξιοπρόσεχτη συλλογὴ τοῦ «Τὰ Σφυρίγματα τοῦ Ἀλήτη», ξεχειλισμένη ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχο λυρικὸ περίσσευμα μιάς τρικυσμῆς καὶ πολύπαθης ψυχῆς, ποῦ μένει ἀκόμη ἀξεπέραστη ἀπ' τὴν κατοπινὴν τὴν ἐργασία.

ANT. INTIANOS

(8) Βλ. Λογοτεχνικὴ Ἐκδοσις, «Ἀβγῆ», Λεμεσός, Μάρτης, 1925, Ἀρ. 12, σ. 300.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΗΤΑΝΕ ΑΛΗΘΙΝΗ

Λευκωσία, 3 του Μάρτη, 1935.

Ἐγαπημένε Μῆτσο,

Οὔτε μ' αὐτὸ τὸ ταχυδρομεῖο ἦρθε τὸ γράμμα σας κι ἀνυπομονεῖ ἡ Τάνια νὰ μάθει νέα ἀπὸ τὴν "Ἀλεξ κ' ἐγὼ δικά σου. Τὸ καϋμένο τὸ παιδί, ὅταν σιμώνει ἢ ὥρα πού θ' ἀκουσεῖ τὸ χτύπημα τοῦ ταχυδρόμου στὴ ξώθουρα, πού ἀναγγέλει πὼς τὰ γράμματα ρίχτηκαν στὸ κουτὶ μέσα, παρατάει τὸ διάβασμα, κάθε ἄλλη ἐνασχόλησε καὶ πάει νὰ ζαπλωθεῖ σὲ μὴ ἀναπαυτικὴ καρέκλα. Ἡ "Ἀλεξ εἶναι ἡ μόνη τῆς φίλη στὸ νησί: ξεκίνησαν μαζί, χόρεψαν κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγιό τοῦ ἴδιου αἰσχροῦ ἐκμεταλλευτῆ, γύρισαν ὅλο τὸν κόσμο, περιπλανήθηκαν, μοιράστηκαν τὸ φαγί, τὸ νερὸ καὶ τὸ κρεβάτι καὶ μαζί πόνεσαν. Τὴν παρακολουθοῦσα στὰ κλεφτά. Στεκόταν ἀφαιρεμένη μπροστὰ στὸ κάθισμα, ἔτοιμη νὰ καθίσει, καὶ τ' ἀπάνω ἄχειλι τῆς κυμάτιζε ἀσυναίσθητα ἢ ἴδια φαινόταν πὼς δὲ μπορούσε νὰ συγκρατήσῃ στὸ μυαλό τῆς μέσα τίποτε ἀπὸ τὶς διαθέσεις, τὶς ψυχικὲς μεταπτώσεις πού ἐξωτερικεύονται μὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φέριμο, μὲ τούτῃ ἢ ἐκεῖνη τὴν κίνηση. Ἦταν ἀφαιρεμένη. Λύγιζαν τὰ μεριά πού μὲ τὶς κνῆμες σχημάτιζαν μιὰν ἀμβλεῖα γωνία: οἱ κνῆμες ἔμεναν σταθερὰ καρφωμένες κι ἀκίνητες. Τὸ σῶμα ἔπεσε μ' ἕνα ξαφνικὸ κι ἀπότομο πέσιμο σὰν κάτι τὸ σταθερὰ ἐνιαῖο κι ὀλόβολο, σὰν κάτι τὸ ἀλογάριαστα βαρὺ πού εἶναι σίγουρο πὼς θὰ πέσει σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ ἀρχὴ τῆς βαρύτητος, καὶ προκάλεσε ἕνα μουντὸ κρότο ἀπάνω στὸ χοντρὸ πανὶ τοῦ καθίσματος. Τὰ χέρια τῆς πιάστηκαν, καὶ τὰ δυὸ μεμιάς, στὰ καμπυλώματα πρὸς τὰ μέσα καὶ τῶν δυὸ χεριῶν τοῦ καθίσματος, πού μοιάζουν μὲ τὴν ἐξω-

τερικὴ ὄψη δυὸ σφιχτοκλεισμένων γρόθων, καὶ τὰ μπράτσα τῆς κύλησαν σκεπάζοντας τὰ μπράτσα του. Μὲ τὰ δυὸ χέρια ἀψήλωσε τὰ μαλλιά ἀπάνω ἀπὸ τ' ἄφτια καὶ τοὺς κρόταφους τῆς, καὶ μὲ μὴ ἀδιάφορη, ἀργὴ κίνηση τῶν χεριῶν πρὸς τὰ ἔξω—τ' ἀπάνω ἄχειλι λίγο ἀκόμη κ' ἔσιμιγε μὲ τὴν ἄκρη τῆς μύτης—καὶ μιὰ ἠχηρὴ ἀναπνοή, πού ἄφηνε τὴν ἐντύπωση πὼς γέμιζε μὴ ἀπορροφητικὴ πένα ἀπὸ ἀέρα, προσπάθησε νὰ ζωντανέψῃ τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ἀνάπνεψε βαθειὰ καὶ μαζί μὲ δυὸ-τρεῖς κάμψεις τοῦ σβέρκου πού τῆς προξενούσαν ἕνα βουβό, κ' ὄχι ὀλοτέλα δυσάρεστο πόνου, συνοδευμένο ἀπόνα ὑπόκωφο γογγυτό, ἔκλεισε τὰ μάτια: χασμουρίστηκε, ἀνακλαδίστηκε καὶ δυὸ χοντρά δάκρυα κύλησαν ἀπὸ τὶς ἔξω ἄκρες τῶν ματιῶν.

Ἐβλεπα πὼς ἦταν κουρασμένη: ἔσβυσα ἀπὸ τὸ μυαλό γιὰ μιὰ στιγμή τ' ἀσκέπαστο κεφάλι καθὼς καὶ τὶς προεξοχές τῶν χεριῶν καὶ τῶν ποδιῶν τὸ ἴδιο ἀσκέπαστες ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ μπλουζα τῆς καὶ τὴ φαντάστηκα σὰν ἕνα φόρεμα ἄδειο κι ἀχαμνὸ πού ξαπλώνεται γιὰ νὰ στεγνώσει εἴτε γιὰ νὰ μὴ τσαλακωθεῖ. Εἶχε πατρίδα τὴ Ρωσσία κ' ἦταν μιὰ βαθειὰ εὐαίσθητη κ' αἰσθαντικὴ καρδιά. Ζοῦσε μὲ τὸν αἰσθηματισμό. Ἀπὸ κάθε τῆς κίνηση, σκέρτσο, σχέση δὲν ἦταν δυνατό νὰ λείπει ἔστω κ' ἕνα μικρὸ σπειρὶ αἰσθήματος. Ἄν τῆς τὸ ἀρνιόνταν, ἀγρίευε καὶ δυσαρεστιόταν καὶ μονάχα τὸ αἰσθηματικὸ χᾶδι μπορούσε νὰ τὴ μερῶσει καὶ πάλι.

Ἀπόλυτη σιγὴ κ' ἕνα φτεράκι νᾶπεφτε θάκουόταν. Ἦμουνα πεσμένος στὴν κοιλιά μου ἀπάνω, στὸ κρεβάτι, μὲ τὸ πηγούνι μου στηριγμένο στίς χουφτες μέσα καὶ διάβαζα σ' ἕνα ὀλάνοιχτο βιβλίο. Κουνοῦσα τὶς κνῆμες

μου άπάνω κάτω ρυθμικά κ' ή τέτοια κί ηση με ξεκούραζε άπ' τ'ο ξάπλωμα. Στη ζέστα τής οτιγμής άπάνω μου ήρθε ζαφνικά στό νού νά τής φτιάξω κάτι που νά σβύσει μέσα της τή φλόγα τής άναμονής και τής άδημονίας. Δέ μόρεσα νά θυμηθώ άμέσως καμιά ιστορία που είχα άκούσει, που είχα διαβάσει ή που είχα σκαρώσει ό ίδιος πριν, κι ούτε σκότισα καθόλου τ'ο μυαλό μου. "Άρχισα στ' άνοιχτά μιά ιστορία χωρίς νά προβλέψω πώς θά ξανοιγόταν και που θάφτανα" ό,τι μ' ένδιαφέρει στη ζωή είναι ή άρχή κι όχι τ'ο τέλος. Και νά λοιπόν στην τύχη :

"Άγάπη μου», είπα, «έχω κάτι πολύ σπουδαίο που θέλω νά στό ξεμυστηρευτώ και πρέπει.....» Χαμογέλασε περισσότερο τ'ο δεξιό μου μάγουλο, που ύψώθηκε και μισόκλεισε τ'ο δεξιό μάτι τ'ο στόμα πλάτυνε και πήρε μια πλάγια κατεύθυνση.... Τ'ο πρόσωπο γύρισε ξανά στή σοβαρή, στρωτή του φόρμα κ' ήτανε τά μάτια τώρα που χαμογελούσαν. Μεμιάς σταμάτησαν κι αυτά τ'ο χαμογέλιο, ζυγιάστηκαν και σά δυό βουτηχτές έπεσαν ταυτόχρονα κι δλόϊσια στις κόρες τών ματιών της μέσα. Τά λόγια μου ήτανε ένα βαρύ, ζαλιστικό χτύπημα κι όμως δέ φαινόταν πώς άναστατώθηκε στά σπλάχνα της μέσα κι άν άνησύχησε δέν τ'ο φανέρωσε, όχι γιατί τ'ο κρυβε σκόπιμα, μά γιατί δέν είχε αναλάβει άκόμη άπό τήν άτονία που τήν κάτεχε. Δέν είχε συμμαζευτεί κι ούτε είχε ό έγκέφαλος τή δύναμη νά διατάξει και νά διαφεντέψει τ'ο αίμα, τά νεύρα, τούς άρμούς, τά μέλη.

Μίλησε ρωτώντας μ' ένα κάπως σουρτό τόνο στή φωνή της :

«Τί—είναι—αυτό—τ'ο—πολύ—σπουδαίο—μυστικό ;»

«Χά—χά—χά, δέ θά στό πώ τώρα κι ούτε τόσο εύκολα.... Είναι κάτι που ένδιαφέρει μονάχα έμένα». Συνέχισα τ'ο διάβασμα μου μετροφυλλώνοντας με πλαστή άδιαφορία κ' ένα συνοφρύωμα για νά βρω τήν άράδα που είχα στα-

ματήσει. Κούνησα άπάνω-κάτω τις κνήμες μου και με τ' άκροδάχτυλα τών ποδιών άγγιξα δυό και τρεις φορές τ'ο κρεβάτι.

«Μά μπορεί νά ένδιαφέρει και τούς δυό.....»

"Η τελευταία μου φράση έπεσε σαν ένα ζαφνικό ράντισμα άπό κρύο νερό σ' ένα νυσταγμένο πρόσωπο ή σά μια βροντερή κ' έπιβλητική φωνή που ξαφνιάζει και ξυπνά άπ' τόν ύπνο του κάποιιο σκοπό. Οι κόρες τών ματιών της μεγάλωσαν και μεγάλωσαν σ' άνοιχτότερος κι άνοιχτότερους κύκλους. Μι άπότομη ένέργεια : Άνοιγόκλεισε γοργά τ'ο στόμα—μιά σκέψη της που άπότυχε ν' άρθωρει, ή ήχώ μιας φωνής, τ'ο ήρεμο κύλισμα ένός θεόρατου κυμάτου που πήγαζε άπ' τ'ο μάβρο χάος τής σκέψης, στό έρημο άκρογάλι τών χειλιών—κ' ή γλώσσα κροτάλισε σά ξεκόλλησε άπ' τόν ουρανίσκο. Τ'ο πηγούνι ένώθηκε σχεδόν με τ'ο στήθος και τρεμόπαιξαν τά βλέφαρα μαρτυρώντας πώς δοκίμαζε νά έκφράσει μ' ένα άλάθεφτο τρόπο τή σκέψη της. Κατάπιε, έκλινε λιγάκι μπροστά τόν κορμό της κι άκούμπησε τις άγκώνες στά γόνατα χώνοντας τ' άπέξω μέρος τής δεξιάς της παλάμης στή χούφτα τής άριστερης σ' ένα διασταύρωμα. Κουνούσε μέσα έξω τούς άκουμπισμένους στά γόνατα βραχιόνες :

«Δέν πιστευα πώς έκρυβες μυστικά άπό μένα, άγάπη μου, δέν πιστεύω... είπε. «Τρία χρόνια μαζί τώρα και μου έμπιστευτήκες τόσα και τόσα—τ'ο πάλιν. Κ' έγώ με τήν άγάπη μου σέ παρηγόρησα. Έσ'!.....μυστικά...;» δείχνοντας με τ'ο δείκτη τού δεξιού χειριού «άπό μένα...άπό μένα...;», άγγίζοντας δυό φορές τ'ο στήθος της με τόν ίδιο δείκτη, «και μάλιστα σπουδαία!...»

«Άκουσε, Τάνια», είπα μ' ένα παραπονιαρικό ύφος που μακραίνοντας τή μύτη και πιέζοντας λίγο προς τά κάτω τά ρουθούνια έδειχτε πώς κρατούσε στό χέρι τ'ο ζύγι τής άπόλυτης δικαιολογίας «είναι τ'ο μόνο και μοναδικό

μυστικό που σου απόκρυφα και στ' απόκρυφα τόσον καιρό».

Σηκώθηκε από το κρεβάτι, τράβηξε ένα κάθισμα και κάθισα άντικρυ της. Πήρα την τελευταία της στάση στην αναπαιτική πριν αρχίσει να μου λέει: «Δέν πίστευα πώς έκρυβες μυστικά από μένα...» Τό ύφος μου τώρα ήταν ντροπαλό και κακόμοιρο σαν του πιτσιτού που μέ πεσμένο κάτω τό κεφάλι και γονατισμένος μπροστά στό ζομολογητάρι ψελλίζει δισταχτικά κάποιο φοβερό και βαρύπαινο άμάρτημα του: δέν είχα τό κουράγιο νά προχωρήσω. Για μία στιγμή φοβήθηκα την καταπόρφυρη όψη της: διάκρινα στις κόρες των ματιών της δυό στητές, άρχαγγελικές ρομφαίες. Ζήτησα νά της χαδέψω τά μπράτσα και σύρτηκα όπως μία γάτα στην ποδιά τ' άφεντικού της που τρίβει τό κεφάλι της άπάνω του μ' ένα άπαλό ρογχαλητό. Τινάχτηκε πίσω μέ μία δύναμη δυσανάλογη πρós την αντίσταση που έβρισκε και κοιτάζοντας με μ' έξοργισμένα μάτια που τά βάραιναν δυό κατεβασμένα φρύδια, σμιγμένα σ' ένα, ξεσκάσε μ' ένα σκληρό, τσιριστό τόνο που μ' έκανε ν' ανατριχιάσω σά νά χάραζαν μία γραμμή μέ τό τηρούνη σ' ένα τενεκεδένιο πιάτο μέσα:

«Ή θα μιλήσεις άμέσως τώρα ή δέν ξαίρω κ' έγώ τί μπορεί νά γίνει;»

«Άρχισα νά της γλυκομιλώ: άρχισα νά της μιλώ μέ τά πιό μαλακά, τά πιό αίσθηματικά, τά πιό χαδιάρικα λόγια μ' ένα μουσικό άνεβοκατέβασμα της φωνής μου: ή φωνή μου, άστραψε ή σκέψη μέσα μου, έπρεπε νά πετύχει ό,τι κ' ή άρπα στα χέρια του Δαυίδ.

«Μου σχίζεται ή καρδιά σά σε βλέπω νά θλίβεσαι: ξαίρεις πόσο μεγάλη και ζωντανή είναι ή αγάπη μου για σένα: δέν ύπάρχω παρά για σένα όπως κ' έσύ δέν ύπάρχεις παρά για μένα: θαμαι πάντα δικός σου όπως κ' έσύ θασαι πάντα δικιά μου: δέν είναι τίποτε σ' αυτό τον κόσμο που μπορεί νά μης χωρίσει, ναι δέν είναι...»

Τά λόγια μου τή λίκνισαν σαν ένα γλυκόφωνο νανούρισμα: μέ τό κεφάλι ψηλωμένο και γερό πίσω σιγόκλεινε τά μάτια. Τά σκόρπια, διάφωτα ξανθά της μαλλιά και τ' άπανωγουρισμένο άχειλι της θύμιζαν τον πίνακα του Ροζέτι «Beata Beatrix» κρεμασμένο στις Γαλερίες Τείτ του Λοντίνου. Έσφιξα τό κεφάλι της στα δυό μου χέρια και της χάρισα στό στόμα ένα τρανιαχτό φίλημα. Συνέφερε και μ' ένα άμυδρό χαμόγελο που έσκαβε δυό συμμετρικά λσκακία στα μάγουλα της μίλησε μ' ένα άργό και σιγοψιθυρισμένο παρακάλημα:

«Έλα, αγάπη μου, πές μου αυτό τό σπουδαίο σου μυστικό.» Μέ μία κίνηση του κορμιού έδω-έκει και κατεβάζοντας τό φόρεμα της κάτω από τά γόνατα έτοιμαζόταν μέ μία χαρούμενη παιδιαστική περιέργεια και μία πρόθυμη προσήλωση ν' ακούσει σαν σε μία χειμωνιάτικη βραδυά τό παραμύθι.

«Έλα άρχισε, πέστο...» έπανάλαβε.

«Τάνια δέ θέλω νά μου λυπηθείς.. ξαίρεις...» κατάπια μέ μεγάλη δυσκολία σάμπως νά ύπόφερα μέ τις άμυγδαλές μου που τό πρήξιμο τους δέν άφηνε νά περάσει ούτε και αυτό τό σάλιο, «είν' ένα παλιό, πολύ παλιό πράμα που δέ μπορεί, σε διαβεβαιώ, νά επηρεάσει κακά τή ζωή μας, τις σχέσεις μας, την αγάπη μας. Ήμουνα τότε στα είκοσιτέσσερα μου κ' έτυχε έτσι νά μπλέξω κ' έγώ, όπως πολλοί νέοι, μ' ένα κορίτσι... Είναι τώρα δέκα δλάκαιρα χρόνια...» Τά λόγια μου αυτά τής τσιμπήσανε την καρδιά. Έβηξε ένα ξηρό, ψεύτικο βηχάκι ξεσκεπάζοντας έτσι μία βαλβίδα για νά ξεχυθεί ένα ξαφνικό και πνιγερό ρέμα σύχησης και ταραχής. «Και...» Σταμάτησα ένδοιαίζοντας νά προχωρήσω: άπόφυγα νά συναντήσω τή ματιά της: έσκυψα ρίχνοντας τό βλέμμα μου στις άκρες των παπουτσιών μου. «Και...» Τόλμησα και την κοίταξα: κούνησα τό κεφάλι μου άπελπισμένα, αναστέναξα βαθεία περνώντας τά δάχτυλα μου

σάν ένα χοντρό χτένι ανάμεσω τῶν καλοστρωμένων ἀπάνω μαλλιών μου καί σηκώθηκα. Τῆς γύρισα ἀπότομα τὴν πλάτη, ὄχι μὲ πρόθεση ἀνθρώπου πού ζητάει νὰ προσβάλει κάποιον ἢ πού φαίνεται πειστωμένος, μὰ μὲ τὴν πρόθεση ἐκείνου πού ζητάει νὰ κρύψει ἕνα δυσάρεστο αἶσθημα, ἕνα δάκρυ προχώρησα δυο-τρία βήματα καὶ στάθηκα σχεδὸν στὸ κέντρο τῆς κάμαρας σταυρώνοντας πίσω τὰ χέρια μὲ σφιχτοδεμένους τοὺς γρόθους. Ἔγυρα πίσω τὸ κεφάλι κ' ἔκλεισα τὰ μάτια βυθισμένος σὲ μιὰν ἀνέκφραστη θλίψη. Ἔνιωσα τὰ χέρια τῆς νὰ μὲ σφιγγουν στοὺς ὤμους καὶ μὲ κούνησαν βίαια μπρὸς-πίσω· μὲ μιὰ σκληρὴ κραυγὴ διάταξε :

«Ἐμπρός... τελείωνε...»

Τῆς ξέφυγα μ' ἕνα τιναγμὸ καὶ μὲ μιὰν ἀπότομη μεταβολὴ ἐπὶ τόπου τὴν ἀνίκρυσά καὶ πάλι. Τὰ χέρια τῆς ἔπεφταν σὰ δυὸ σκοτωμένα φίδια, κρεμασμένα κ' ἐκτεθειμένα σ' ἕνα κοινὸ θέαμα. Μὲ τοὺς ὤμους λιγάκι σηκωμένους, τὰ μαλλιά ξανοιγμένα καὶ τὸ σῶμα γερμένο, ἀπὸ τὴ μέση, μπρὸς δάκρυζε ἀμίλητη. Ἡ μπλούζα τῆς ἄφηνε νὰ φαίνεται γυμνὸ τὸ στήθος· μὲ μιὰ βιαστικὴ χειρονομία τῆς τὸ σκέπασα, τὴν ἀγκάλιασα ἀπ' τὴ μέση καὶ τὴν πῆγα νὰ ξαπλώσει στὸ κάθισμα τῆς· ξαπλώθηκε σάν ἕνας κομμένος πολυφυλλὸς κλώνος πού τὸν εἶχε μαράνει ὁ ἥλιος κι ὁ ἀγέρας. Ἄρχισα νὰ τὴ θωπεύω μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἡ μάνα προσπαθεῖ νὰ κάνει τὸ βρέφος νὰ τὴν προσέξει γαργαλίζοντας τὸ κάτω ἀπ' τὸ λαιμὸ. Στηρίχτηκε στὰ χέρια τῆς ἀναπαυτικῆς κι ὀρθώθηκε σάν ὄχεντρα πού ξετύλιξε τὸ κουβαριασμένο της σῶμα.

«Ἐννοῶ ν' ἀκούσω τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἱστορίας αὐτὴ τῆ στιγμὴ...ἐδῶ.... τώρα. Τὴ μαντεύω...Πέστο... δὲ γνιάζομαι ὅσο σκληρὴ κι ἂν εἶναι...» Ἐλα μὴν εἶσαι δειλός...Δὲν ἔχει σημασία.....»

«Καί.....μὰ καὶ τὸ θές.....ὁ καρπὸς τῆς ἀγάπης μας ἦταν ἕνα ἀγοράκι.....»

«Σωστά μάντεψα λοιπόν.....» εἶπε μ' ἀπέχθεια στραβώνοντας τὸ στόμα σὲ μιὰ καμπύλη πρὸς τὰ κάτω σάμπως ν' ἀντίκρυζε κάποιον συχαμερὸ κ' ἐλεεινὸ θέαμα.

«Μὰ ἡ μητέρα του, ἡ καὶ μὲνη ἡ.... δὲ βρίσκεται στὴ ζωὴ· πέθανε ἐκείνη χαρίζοντάς του τὴ ζωὴ» πρόσθεσα μ' ἕνα μελοδραματικὸ τόνο.

Ἐκρυσε τὸ πρόσωπο τῆς στὶς δυὸ τῆς φοῦχτες μέσα καὶ ξέσπασε σ' ἕνα ζεστὸ λυγμὸ. Δὲν ἔκλαιε βέβαια γιὰ τὸ ἄθλιο ριζικὸ τῆς κακόμοιρης τῆς....

«Πάει δὲν εἶσαι δικὸς μου παιά....» Ἡ-σούνα πατέρας καὶ μοῦ τῶκρυβες...»

«Θᾶμαι πάντα δικὸς σου, Τάνια... θὰ σ' ἀγαπῶ πάντα τὸ ἴδιο...»

«Ὅχι αὐτὸ δὲ θᾶναι δυνατὸ... ἡ ἀγάπη σου δὲ θᾶναι ὅλη δικὴ μου.... ἔχεις τὸ παιδί σου· θάγαπᾶς τὸ παιδί σου...Τὸ παιδί σου τὸ....»

Πῆρε ἀπότομα ἕνα σοβαρὸ ὕφος· συνοφρυώθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ σὰ νὰ ζητοῦσε νὰ δώσει στέρεη φόρμα σὲ κάτι τὸ ρευστὸ στὴ σκέψη τῆς μέσα καὶ μὲ μιὰ μακρόσυρτη ἐκπινοὴ κ' ἕνα σιγοψιθύριστο χμ....μ...μ... ἀκούμπησε τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ τῆς χεριοῦ στὸν κρόταφο :

«Ἄκουσε, Ντίνο, στὸ λέω ἀπὸ τώρα πῶς δὲ μπορῶ νὰ σ' ἀγαπῶ τὸ ἴδιο ὅπως καὶ πρὶν. Ξαίρω κ' ἐγώ; Νά....» καὶ κυκλόφερε τὸ χέρι ἀπάνω ἀπὸ τὸ στέρονο τῆς, «κάτι ἄλλαξε ξαφνικὰ δῶ μέσα... Ἡ ἀγάπη μου μοιράστηκε, λιγότεψε. Δὲ ξαίρω...ἀγαπῶ... ἀγαπῶ τ' ἀγοράκι σου...τ' ἀγαπῶ.... Ποιανοῦ νὰ μοιάζει;...»

«Ἄν στῶφερα θὰ τὸ δεχόσουν;... Εἶναι καιρὸς πού πρέπει νὰ πάει στὸ σκολειό, ν' ἀλλάξει περιβάλλον νὰ νιώσει τὸ γλυκὸ καὶ θερμὸ χᾶδι κάποιου πού πονᾶ κ' ἐνδιαφέρεται γι αὐτό...»

Εἶναι μιὰ κρίσιμη στιγμὴ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ μέλλο του...Καὶ τί χαρὰ νὰ τὸ βλέπουμε νὰ κοιμᾶται μ' ἕνα διάχυτο ἀγγελικὸ χαμόγελο, νὰ ξυπνοῦμε ἀλαφιασμένοι καὶ νυχοπατῶν-

τας νά κοιτάζουμε ἄν εἶναι καλοσκε-
πασμένο, νά ξυπνᾷ τό πρωί καί νά
σφιχτοδένει τή μέση μας μέ τά γυμνά
ποδαράκια του, νά τοῦ παίρνομε τό
πρῶτο πρωινό φιλί, νά τό πλένομε,
νά τό χτενίζομε, νά....»

Τά νά καί τά νά κυλοῦσαν σάν χεῖ-
μαρρος ἀπό τό στόμα μου μέ μιᾶ φτε-
ρωτή ἀγαλλίαση. Ἡ Τάνια πλημμυ-
ρισμένη ἀπό μιάν ἐνδόμυχη, ἀνεξή-
γητη χαρά ἔπεσε ἀπάνω μου, μουῦδεκε
τέσσερα φιλιὰ, ἓνα κ' ἓνα, στά δύο
μου μάγουλα καί συνέχισε :

«Νά μοιραζόμαστε μαζί του τά παι-
γνίδια του, νά τοῦ παραστέκομε στό
διάβασμα, νά τό στέλνομε στό σκο-
λειό μέ στενοχώρια καί νά τό περι-
μένουμε μ' ἀδημονία, νά... νά... νά...
Ντίνο, καίγομαι νά τό δῶ, νά τό
ψαχουλέψω, νά τό χαϊδέψω, νά τό
φάγω στά φιλιὰ...»

Μιλοῦσε μέ τό ἴδιο πάθος πού τό
γνώρισα στίς πιό θερμές ἐρωτικές

στιγμές μας. Καί μ' ἓνα κουρασμένο
παρακαλητό μ' ἐκλιπαροῦσε :

Ντίνο. ἀγάπη μου, πήγαινε φέρετο
τώρα....."Αχ πόσο τ' ἀγαπῶ... Θά τ'
ἀγαπῶ πιό πολύ κι ἀπό σένα ἔμπρός,
πήγαινε....

«Αὐτό δέν εἶναι δυνατό νά γίνει τώ-
ρα εἶναι ἀργά κ' ἴσως νάχει πλαγιά-
σει.... Δέν πρέπει νά τρομάξει.... Δίχως
ἄλλο αὔριο θά στό φέρω....»

Εἶχε ἐξαντληθεῖ σταύρωσε τά χέρια
στό στήθος της καί κλείνοντας τά μά-
τια θά φαντάστηκε ἓνα πρὸς ἓνα ὅλα
τά νά καί νά σάν ἓνα λαμπρό πρω-
τοφανέρωτο ἀστερισμό στόν οὐρανό
τῆς ζωῆς της... Σιγοκατάπινε τήν εὐ-
τυχία πού ἔλυwane στό στόμα καί στά-
λαζε κόμπος-κόμπος στά σωτικά της.
Τώρα, ἀγαπημένε Μήτσο, συλλογίζο-
μαι τό αὔριο καί τήν ὑπόσχεση μου....
Τῆς εἶπα μιᾶ ἱστορία πού δέν ἦταν
ἀληθινή.....

Χαιρετήσε μας τήν "Αλεξ....
Καί γειά σου,

ΘΥΜΟΣ ΟΡΑΤΗΣ

THE HALL MIRROR *

The rich house had a very large, old mirror in its hall—
It could have been bought not less than eighty years ago.
One day a youth called with a parcel ;
Only a tailor's messenger, but an amateur athlete on Sundays
And a very beautiful young man.
He gave his package to someone of the house,
Who took it and went in to fetch a receipt.
The tailor's man stood waiting alone —
He walked up to the mirror, looked at himself
And set his tie straight.
In five minutes they brought him the receipt ;
He took it and went away.

But the old mirror
Which in so many years
Had seen so many thousands of things and faces
The mirror was left rejoicing
And proud to have held for some moments
An image of the perfect beauty in its glass.

C. P. CAVAFY.

* Τό γνωστό αὐτό τραγούδι τοῦ Καβάφη ἔχει μεταφραστεῖ στά Ἑγγλέζικα ἀπό τόν κ.
C. H. O. Scaife πού τό δημοσίευσε στό Ἀγγλικό ἐβδομαδιαῖο περιοδικό «Spectator» τῆς 27 τοῦ
Σεπτεμβρίου, 1935.

Η ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Στο τελευταίο-μου βιβλίο, *Η ελληνική και μερικές άλλες παράλληλες Διγλωσσίες*, μίλησα και για την κινέζικη γλωσσάρωστια. Μα δεν ήξερα παρά λιγοστά πράματα για την ιστορία της κινέζικης γλώσσας κ' έτσι δεν μπόρεσα τότε να μπω σε καθέκαστα.

Ήρθε όμως τώρα το φως από την ανατολή. Ο κ. Ν. Καζαντζάκης πήγε τις προάλλες ταξίδι ως στην Κίνα και βρήκε κει τον κίτρινο Ψυχάρη. Τονε λένε Hu Shih και είναι καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Πεκίνου, φιλόλογος και ποιητής και γλωσσικός αιρεσιάρχης. Ο κ. Καζαντζάκης είχε κιόλας την καλοσύνη να μου στείλει μια μελέτη του κινέζου δημοικιστή (γραμμένη εγγλέζικα) όπου βρήκα κάμποσα περιστατικά της γλωσσικής ιστορίας της Κίνας. Αξίζει, θαρώ, να ξεσηκώσουμε τα πιο σπουδσία καθέκαστα και να κάνουμε παραβολή με τη δική-μας γλωσσική κακοριζικιά. Θα δούμε πώς ή κουταμάρα του διαβασμένου συρικιάζει και λιβακώνει και της Κίνας και της Ελλάδας τα μυαλά, και πως κατάρα απαράλλαχτη πήγε να πνίξει τη φωνή της ζωής στις δυο αφτές άκριες του κόσμου, κι ας είτανε οί λαοί τόσο ξένοι κι ας είταν οι γλώσσες-τους όσο γίνεται ανόμοιες.

Η ελληνική διγλωσσία πρωτοφανερώναται συνειδητά στον καιρό των Πελομαίων. Τον ίδιο περίπου καιρό ξεφυτρώνει και στην Κίνα. Στα 124 π.Χ. ο πρώθυπουργός του κινέζου αφτοκράτορα γραφει σ' ένα-του υπόμνημα. «Τ' αφτοκρατορικά διατάγματα και οι νόμοι... είναι βέβαια κοντυλογραμένοι και καλουπάτοι... μα οι πιο πολλοί δημόσιοι λειτουργοί δέν τους καταλαβαίνουν και δεν μπορούν να τους ξηγήσουνε στο λαό γιατί δεν έχουν τη χρειαζούμενη μάθηση.» Η κυβέρνηση για να

υπικήσει αφτή τη δυσκολία αποφάσισε πως από δω κι ομπρός μοναχά όσοι είχανε σπουδάσει τα κλασικά γράμματα θα είταν παραδεχτοί για τα κυβερνητικά γραφεία. Έτσι με τον καιρό ριζώθηκε το μεγάλο κινέζικο σύστημα του φιλολογικού κόσκινου' μοναχά οι κλασικομαθημένοι μπορούσανε να γίνουν υπάλληλοι, και φυσικά τους σύφερε να βαστάξουνε για δικό-τους προνόμιο τήν πεθαμένη αφτή γλώσσα που είχε καταντήσει ακατανόητη για τον αγράμματα λαό. Οι νόμοι ξακολούθησαν να είναι νεκροί για το πόπολο, μα οι γραμματισμένοι ταμπουρώθηκαν πίσω από την κάλπικη αφτή ξεχωρισιά. Μ' ένα χαρτί μουτζουρωμένο στο χέρι καβάλησαν οι μανταρίνοι το κοντριάρικο βασταγούρι του αξισκόλιστου όχλου, αξένοιαστοι, ανέγγιαγοι, ακατάδεχτοι κι αεροφούσκωτοι.

Το ίδιο περίπου χώρισμα βλέπουμε και στο Βυζάντιο, μάλιστα από τον 9ο αιώνα και παραΰστερα. Ξέραμα της ψυχής και μπαμπούνιασμα του λεχτικού, το βάσκαμα του βουρκολακιά σμένου τύπου. Γοργάρα και ξερόβηχας.

Μα όσο σφιχτά κι αν οι γραμματισμένοι βαστούσανε τα κλειδιά της κλασικής παιδείας, δέν αξιώθηκαν να σταματήσουν τη λέφτερη λαλιά της Κίνας. Τα ιδιώματα τράβηξαν το δικό-τους δρόμο ανεμπόδιστα, και με το πέραςμα των αιώνων τόσο παράλλωσαν από τήν αρχική κλασική γλώσσα που δύσκολα θα μπορούσες να πιστέψεις πως είχαν ποτές καμμία συγγένεια. Τα βορινά μάλιστα ιδιώματα ξεσιράτισαν το πιο πολύ γιατί τα σύνορα είταν κοντά και μπήκαν από κει πολλές φορές ξένα έθνη. Με τις βορινές τοπολαλίες συγγενέβουν και τα ιδιώματα της Μεσιανής και της Νοτιοδυτικής Κίνας. Όλα αφτά μαζί τα ονοματίζουμε *μαν-*

ταρίνικα ιδιώματα και σκεπάζουν τα εννιά δέκατα της κινέζικης γης. Είναι η εθνική γλώσσα της Ουράνιας Επικρατείας.

Η καταφρονημένη λαλιά του λαού δεν είχε δικαίωμα να ξεμυτίσει στο σκολιό μήτε να ζυγώσει την κλασική λογοτεχνία. Η δημοτική αφτή γλώσσα (peï hua) δεν είχε όμως μείνει ακαλλιέργητη. Πολλούς αιώνες τώρα είχε καταφέρει να μπει στο θέατρο και νι καταχτήσει το ρομάντσο. Κ' έτσι έστησε το δικό-της το ανεπίσημο σκολιό γιατί ο πολύς κόσμος δέ σκάμπαζε γριαπό δασκάλικες σοφίες μα έφκολα μάθαινε από τη ζωντανή γλώσσα του θεάτρου και του ρομάντσου. Τα δυο αφτά είτανε στην Κίνα λαϊκή διασκέδαση· δεν τα κάνανε χάζι στις τσελεμπίδικες κορφές του Κίτρινου Παρνασού. Είναι αλήθεια πως οι συσταζούμενοι άνθρωποι ντρεπόντουσαν να το μολογήσουν πως τους άρεζε η παρακατινή αφτή λογοτεχνία, και πως κάθε δάσκαλος και πατέρας έκανε τα δυνατά-του για να μην αφήσει τα παιδιά να την ακούσουν από τους θεατρίνους ή να λερωθούνε διαβάζοντας τέτια προστυχόγλωσσα κιτάπια. Μα κυνηγούσανε σύνεφα. Η αληθινή φιλολογία της Κίνας δεν είταν πια τα κλασικά του Κονφούκιου παρά τα ρομάντσα σαν *Τὰ Τρία Βιλαέτια*, *Το Προσκύνημα κατά τη Δύση*, *Η Κατάταξη των Θεών*, *Οι Τρεις Ηρώοι*. Μας βεβαιώνουν πως το τελεφταίο είναι αριστούργημα πρώτης σειράς.

Παρόμοια θέση έχουνε στη δική -μας ιστορία ο *Ερωτόκριτος* και η *Χαλιμά*. Από κει έβγαζε τη σοφία-του το έθνος κι όχι από το βουβό το Βαγγέλιο και τους *Παράλληλους Βίους* του καψο-Πλούταρχου.

Οι ρομαντιέρηδες είταν οι πρώτοι που ντύσανε τη μιλημένη γλώσσα με τη φόρμα της γραφής, πράμα πολύ σπουδαίο για την κινέζικη διανόηση. Οι Κινέζοι δεν έχουν αλφάβητο σαν το δικό-μας. Κάθε-τους λέξη έχει και τη χωριστή-της ζουγραφιά ή διά-

γραμμα. Έτσι δανείστηκαν οι ρομαντιέρηδες για τη δημοτική τα γραμμένα σημάδια της κλασικής λογοτεχνίας, κι όπου δε βρίσκανε κατάλληλο σημάδι φτιάναν καινούργιο δικό-τους. Αφτό είταν απαραίτητο για να στεριωθεί της λέφτερης γλώσσας η παράδοση και να βρει τη δόκιμη λογοτεχνική-της μορφή.

Φυσικά και τα λαϊκά τραγούδια, μάλιστα όσα σοφίζουσαν ο τραγουδιστής στο χωριό και η χορέφτρα του νοικιού, βάλανε κι αφτά τη μαγιά-τους στο ζυμάρι. Από τα τραγούδια του αγράμματος πήρανε ζωή όχι μοναχά η λυρική παρά και η επική και δραματική ποίηση. Στάθηκε αστέρεφτο ανάβρυσμα.

Στην πεζογραφία η ζωντανή γλώσσα πρωτογράφηκε στον 8ο αιώνα. Κι από δυο πολύ διαφορετικούς λόγους. Πρώτα πρώτα γιατί στα μοναστήρια οι καλογέροι άρχισαν να καταγράφουν τα σοφά λόγια και τις διδαχές που τους έκαναν οι μεγάλοι Ζεν δασκάλοι. Και δέφτερο γιατί πολλοί παραμυθολόγοι θέλησαν κι αρτοί να βάλουνε στο χαρτί τις ιστορίες που γύριζαν και λέγαν από χώρα σε χωριό. Μερικές είτανε σε στίχους, μερικές σε ρυθμική πρόζα ανακατεμένη με στίχους, κι άλλες ολότελα αστιχούργητες. Από τις πρώτες βγήκαν τα επικά ποιήματα, απο τις δέφτερες η δραματική τέχνη, κι από τις τελεφταίες τα ρομάντσα. Δεν πρέπει να ξεχνούμε πως ο κοσμάκης δεν μπορούσε καθόλου να διαβάσει και πως μοναχά από την απαγγελία του είτανε βολετό να μάθει και να χαρεί.

Το παράξενο (μα όχι για μας τους Ρωμιούς) είναι πως η επίσημη γλώσσα του κράτους, του σκολιού και της μορφωμένης καλλιπέειας, έμεινε ασάλεφτη κι απείραχτη αν και είχε γεννηθεί τριγύρω-της μια ολάκερη φιλολογία βασισμένη στη ζωντανή δημοτική. Ο χωρισμός αφτός βάσταξε αιώνες ατελείωτους. Απαράλλαχτα καθώς και μεις έχουμε τραγούδια δημοτικά από το 10ο

κίολας αιώνα, κ' έχουμε και ποίηση και ρομάντσο και φιλοσοφία κ' επιστήμη και θέατρο γραμένα όλα στη δημοτική, κι όμως ακόμα δεν μπορέσαμε να ξεκολλήσουμε την καθαρέβουσα από το σβέρκο-μας.

Δυο πράματα βοηθήσανε στην Κίνα το πεισμάτωμα της κλασικής νεκρολαλιάς. Πρώτ' απ' όλα η κεντρική και πολυαίωνη μοναρχία. Τέτια είταν η εξουσία του Ψυχογιού τ' Ουρανού που τίποτα δε γινότανε χωρίς τη θέλησή του. Είχε και το ρητό προνόμιο να κάνει ότι θέλει με τη γλώσσα, να φτιάνει και να ξεφτιάνει λέξεις και γραφές. Κοντά στη στατική αφιή τυραννία είταν και το εξεταστικό σύστημα της υπαλληλίας. Όποιος δεν ήξερε κλασικά δεν έβρισκε πόρτα να χωθεί.

Σε μας τη δουλιά του κίτρινου παντοκράτορα την έκαε πρώτα ο βυζαντινός ρήγας και παραϋστερα η ορθόδοξη εκκλησία. Κι από τότε που λεφτερώθηκε ο ελληνισμός το κράτος αμέσως αρμάτωσε τον εξεταστή με την καθαρέβουσα και τον έστησε βάρδια

13/9/1935.

και δραγάτη για κάθε θέση κυβερνητική. Αφίνω πια τα σκολιά για να μη με πάρουν τα κλάματα.

Μα στην Κίνα, μόλις σηκώθηκε ο κίτρινος Ψυχάρης και κατάλαβε ό κόσμος την αλήθεια, δεν άργησε να νικήσει η δημοτική. Σε δέκα χρόνια μέσα ξεπαστρέφτηκε από τη μέση η πανάρχαιη κινεζοκαθαρέβουσα. Ή Κίνα ξανάρχισε τώρα να ζει, ν' ανασαίνει και να ξεσκλαβώνει την ψυχή της.

Στην Ελλάδα πέρασαν εκατό χρόνια από τον καιρό πού έγραψε ο Σολωμός το *Διάλογο*. Πέρασαν κι ο Βηλαράς κι ο Ψυχάρης κι άλλοι πολλοί και τρανοί. Κι όμως όχι μονάχα δε βγήκε η καθαρέβουσα από το κράτος μα πολεμάει να ξαναγυρίσει στη λογοτεχνία από την κρυφόπορτα του νεοδημοτικισμού. Άκουσα κάποιονα πικρομύτη να παραπονιέται πως απ' όλους τους λαούς της Εβρώπης και της Ασίας δίχως άλλο πρέπει ο ελληνικός νά είναι ο πιο κουτός κι ο πιο βάρβαρος. Με πιάνει κάποτες ο φόβος μήπως έχει δίκιο.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΕΙΔΥΛΛΙΟ *

Ήτανε φθινόπωρο κ' ήταν δειλινό
πού στο πάρκο άντάμωσε τρυφερά μ' εκείνη,
κάτω απ' τόν άπέραντο γαλανό ούρανό,
κ' ήπια απ' τής αγάπης της τ' άχραντο λαγήνι

Ήτανε φθινόπωρο κ' ήταν δειλινό
— μές στο πάρκο έτρέμιζαν κ' έπεφταν τ' ά φύλλα—
τήν άποχαιρέτησε κ' είχε τό στερνό
φιλι του Σεπτέμβριου, τήν άνατριχίλα

Κ' ήτανε φθινόπωρο κ' ήταν δειλινό
πού μές στ' άτρικύμιστα του πελάγου βάθη,
κάτω απ' τόν άπέραντο γαλανό ούρανό
ξάφνου έφυλλορόησε μι' ά ζωή κ' έχάθη.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

* Από τη σειρά «Πρώτα τραγούδια».

ΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΙ

Ίδρυτής της Περιπατητικής Σχολής ως σωματείου αναγνωρισμένου από την Πολιτεία είναι ο Θεόφραστος, ένας από τους επιτρόπους της διαθήκης του Ἀριστοτέλη κι από τους αγαπημένους του μαθητές (Δ.Λ. 5.12) (1). Προσάτη της Σχολής ἀνακήρυξαν τὰς Μούσας. Τὰ μέλη ἦταν χωρισμένα σὲ δυὸ κατηγορίες: τοὺς γεροντότερους πού ἐκλέγανε τὸ σχολάρχῃ καὶ τοὺς νεώτερους, ἐπιφορτισμένους κυρίως μὲ τὴν ὀργάνωση τῶν κοινῶν δέλτων, σὲ κάθε νέο φεγγάρι, στὰ ὁποῖα καλοῦσαν καὶ πρόσωπα ξένα πρὸς τὴ Σχολή.

Γνώρισε τότε τὸ Λύκειο περίοδο ξεχωριστῆς ἀκμῆς. Δυὸ χιλιάδες φοιτητές, ἀνάμεσό τους ὁ Στράτων ὁ Λαμψακηνός, ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς κι' ὁ ποιητὴς Μένανδρος, ἔφτασαν νὰ παρακολουθοῦν τὴ διδασκαλία τοῦ Θεόφραστου, τοῦ πρώτου σχολάρχῃ. Γνώρισεν ὅμως καὶ στιγμὲς δύσκολες. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ξεχνοῦσαν πῶς τὴ σχολὴ αὐτὴ τὴν ἴδρυσε οὐσιαστικὰ ἕνας Μακεδόνας, ὁ δάσκαλος τοῦ Ἀλέξανδρου. Τὴν κυνηγοῦσεν ἡ ὑποψία τοῦ Μακεδονισμοῦ. Στὴν παραζάλη πού εἶχε ρίξει τοὺς Ἀθηναίους ἡ πολιτικὴ παρακμὴ τους, δὲν ἐδίστασαν, σπρωγμένοι ἀπὸ ἐπιτήδειους δημαγωγούς, νὰ ἐπαναλάβουν εἰς βάρος τῆς φιλοσοφίας ὅ,τι ἔκαμαν οἱ σύγχρονοι τοῦ Μελήτου. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, κι ὁ Θεόφραστος ἀναγκάστηκε νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (306 π.Χ.), κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς συνηθισμένης κατηγορίας ἐναντίον τῶν φιλοσόφων (Δ.Λ. 5, 6, 37, 38). Εὐτυχέστερος ὅμως κατῶρθωσε νὰ γυρίσῃ γλήγορα καὶ νὰ συνεχίσῃ, ἀνενόητος πιά, τὸ ἔργο του.

1) Δ.Λ.=Διογένης Λαέρτιος.

Ἀντίθετα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ Πτολεμαῖοι τῆς Αἰγύπτου, Μακεδόνες αὐτοὶ καὶ φιλοδοξῶντας νὰ ὑψώσουν τὸ βασιλείο τους πρῶτο μῆσα στὴν κληρονομία τοῦ Ἀλέξανδρου, δέχονταν μ' ἀνοιχτές ἀγκάλες τοὺς σοφοὺς Ἕλληνας καὶ μάλιστα τοὺς Περιπατητικούς, πού τοὺς ξεχώριζε πλατεῖα καὶ βαθειὰ ἐπιστημονικὴ μόρφωση. Οἱ Πτολεμαῖοι ἤθελαν νὰ ὀργανώσουν τὴ χώρα των. Εἶχαν ἀνάγκη, ὄχι τόσο ἀπὸ φιλοσόφους, ὅσο ἀπὸ σοφοὺς. Τέτοιους ἀκριβῶς ἔδωσε πολλοὺς ἡ Περιπατητικὴ Σχολή, πού στὴν περίοδο τούτῃ, ἀπὸ τὴν ἀριστοτελικὴ κληρονομία, πρόσεξε κυρίως τὶς ἐπιστημονικὲς τῆς κατευθύνσεις. Ὅσο πάει, γιὰ δυὸ τρεῖς αἰῶνες, ἡ περιπατητικὴ σχολὴ γίνεται κέντρο λιγώτερο γιὰ φιλοσοφία καὶ μεταφυσικὴ, καὶ περισσότερο γιὰ λεπτομερειακὴ ἔρευνα καὶ ἐπιστημονικὴ καὶ μεθοδικὴ παρατήρηση. Στὶς περισσότερες ἐργασίες τῶν διαδόχων τοῦ Ἀριστοτέλη, ξεχωρίζει ἡ ζωηρὴ φροντίδα νὰ παρατηρήσουν μὲ ἀκρίβεια, νὰ πειραματισθοῦν, νὰ μὴ στρέψουν τὰ νῶτα στὴν αἴθηση γιὰ νὰ βυθισθοῦν, ὅπως οἱ Πλατωνικοὶ, στὴν ἀφηρημένη μαθηματικὴ θεωρία. Ἡ βοτανικὴ, ἡ ζωολογία, ἡ μελέτῃ τῆς φύσεως γενικά, ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ἀνθρωπολογία, ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ στὸ πολύμορφο νόημά της, νὰ οἱ ἐπιστῆμες πού τράβηξαν πίοτερο τὸ ἐνδιαφέρον τους. Στάθηκαν στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξιοκαί πιστοὶ συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου διδασκάλου των.

Δὲ συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ καθαρῶς φιλοσοφικὸ μέρος τοῦ ἀριστοτελικοῦ συστήματος. Εἶπαν συχνὰ καὶ τὸ πίστεψαν γιὰ αἰῶνες, πῶς οἱ ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι εἶναι μιὰ στεῖρα καὶ ἀγονη περίοδος. Φριχτὴ πλάνη.

“Ότι δέν εἶναι ἔτσι καί σέ ἄλλα πολ-
λά πεδία τό βλέπομε, ἄλλά καί στό πε-
δίο τῆς φιλοσοφικῆς δημιουργίας. Στο
πεδίο τοῦτο οἱ “Ἕλληνες τῶν Ἀλεξαν-
δρινῶν χρόνων ὄχι μόνο εἶχαν τή
δύναμη νά ἀντιμετωπίσουν κριτικά
τά κολοσσιαῖα φιλοσοφικά συστήματα
πού παρέλαβαν, μά καί νά τοὺς ἀντι-
τάξουν νέες μεγάλες φιλοσοφικές συν-
θέσεις (Ἐπικούρειοι, Στωϊκοί, Σκεπι-
κοί κ.λ.π.). Καί οἱ μοθητῆς τοῦ Ἀρι-
στοτέλη δέ δέχτηκαν στό σύνολό τῆς
τή γοητευτικῆ φιλοσοφικῆ σύνθεση τοῦ
δασκάλου των. Μὲ τό στοχασμό ἐλεύ-
θερο τήν ἀνέλυσαν, τήν εἶδαν μὲ τό
μάτι τοῦ κριτικοῦ, καί δέ δίστασαν,
ἀν καί μὲ ὄλο τό σεβασμό, νά τήν
ἐλέγξουν στά ἀδύνατα καί τρωτά τῆς
σημεῖα καί νά τήν τροποποιήσουν ὡς
καί στίς πιό βασικές τῆς ἀρχές.” Ἐτσι
λίγο μὲ λίγο, ἡ θεωρία τῶν σφαιρῶν,
ἡ τελεολογία, οἱ τέσσερις θεμελιώδεις
ἀρχές τῆς Φυσικῆς, γιά νά περιορι-
σθοῦμε σέ σπουδαιότερα, πέφτουν, πα-
ραχωροῦν τή θέση τους σέ ἄλλες ἐρ-
μηνευτικές ἀρχές. Ἡ περιπατητικῆ φι-
λοσοφία γίνεται ὄλο καί πιότερο μιᾶ
θεωρία γιά ἐπιστημονικῆ, ἀντικειμενικῆ
ἔρευνα. Στήν ἐποχῆ πού οἱ Στωϊκοί
π.χ., χωρίς καλὰ καλὰ νά τό κατα-
λαβαίνουν, τὰ μετροῦν ὄλα ἀπάνω
στόν ἄνθρωπο, οἱ περιπατητικοί προ-
σπαθοῦν νά βγοῦν ὄλο καί περισσό-
τερο ἀπό τόν ἄνθρωπο, νά δοῦν τὰ
πράγματα ὅπως εἶναι. “Ἐτσι ἡ Ἀρι-
στοτελικῆ φιλοσοφία πού ἄρχισε βλέ-
ποντας στό Θεό τήν πρώτη ἀρχή καί
τό ἔσχατον τέλος τοῦ παντός, καταν-
τάει τώρα στά χέρια τῶν περιπατητικῶν
τῆς περιόδου αὐτῆς, πού ἐγκατέλειψαν
τήν τελεολογία τοῦ δασκάλου, μιᾶ
μέθοδος μᾶλλον πρὸς ἐπιστημονικῆ
ἔρευνα, ὀρθολογικῆ, μηχανικῆ καί
ὅπως ἦταν φυσικό, ἐχθρικῆ στό βάθος
τῆς θρησκείας. Γι αὐτό χάνει τή δημο-
τικότητά τῆς, σέ ἐποχῆ πού, ἀντίθετα,
ἡ Στωϊκῆ φιλοσοφία προσπαθοῦσε νά
ἐρμηνέψει καί δικαιώσῃ καί τίς πιό
κούφιε λαϊκῆς δεισιδαιμονίες, τῆ μαν-

τικῆ π. χ. Μὲ τήν Ἀκαδημία τοῦ Ἀρ-
κεσίλαου καί τοῦ Καρνεάδη καί μερι-
κούς ἄλλους οἱ Περιπατητικοί τοῦτοι
ἀντιπροσπεύουν τήν τελευταία ἀξί-
λογη προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου
νά σταθῆ στό καθαρώς ἐπιστημονικό
καί «λογικό» ἐπίπεδο. Καί δέν ἔχει
παρά νά συγκρίνη κανεῖς τοὺς Ἀρι-
στοτελικούς αὐτούς μὲ τοὺς κατόπιν
τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων καί
τοῦ Μεσαίωνα, πού εἶδαν στόν Ἀρι-
στοτέλη τήν τελειωτικῆ διατύπωση καί
λύση ὄλων τῶν φιλοσοφικῶν προβλη-
μάτων καί ὕψωσαν τή διδασκαλία του
σέ φιλοσοφικό δόγμα, γιά νά δῆ πόσο
οἱ πρόωτοι ἀντίκρουσαν μὲ ἐλευθερία καί
ἀνεξαρτησία τό ἔργο τοῦ δασκάλου.

* *

Πρῶτος ἀνοίξε τήν κατεύθυνση αὐτή,
ὁ πρῶτος διάδοχος καί πρῶτος Σχο-
λάρχης, ὅπως εἶπαμε, ὁ Θεόφραστος
(372—288-7 π. χ.) ἀπό τήν Ἐρεσσό
τῆς Λέσβου, κάπου δώδεκα χρόνια
νεώτερος ἀπό τόν Ἀριστοτέλη. Εἶπαν
συχνά πῶς δέν εἶναι δημιουργικὸ πνεῦ-
μα καί ἀπό ὠρισμένη ἄποψη δέν
ἔχουν ἄδικο. Ὁ Θεόφραστος δέ δημι-
ούργησε νέο φιλοσοφικό σύστημα. Ἀρ-
κέστηκε σέ λεπτότατες παρατηρήσεις
καί κριτικῆς ὠρισμένων μεταφυσικῶν
βάσεων τῆς διδασκαλίας τοῦ δασκάλου
του, πού δείχνουν ὁμως ταυτόχρονα
βαθύτατη γνώση τῶν φιλοσοφικῶν
προβλημάτων, γερὰ ὠπλισμένη λογικῆ
κρίση καί ἀτομικῆς μεταφυσικῆς κατευ-
θύνσεις. Δέν προχώρησε περισσότερο
σέ μιᾶ νέα φιλοσοφικῆ σύνθεση. Ἐ-
δειξε μᾶλλον τίς «ἀπορίες» του. Γι
αὐτό τόν λένε πῶς δέν εἶναι δημιουρ-
γικός. Αὐτό ὁμως, ὅπως θά δοῦμε,
μπορεῖ νά μὴν εἶναι σωστό. Ἄν
ὁ Ἀριστοτέλης ἔδωκε τῆ γενναία
ᾠθηση, μὲ τό Θεόφραστο ὁμως
κυρίως ἀρχίζει ὁ καταμερισμός τοῦ
ἔργου στήν ἐπιστημονικῆ ἔρευνα καί
εἰδικὰ στίς φυσικῆς ἐπιστήμες. Ἡ με-
θοδικῆ ἔρευνα, παρατήρηση καί συνα-
γωγή ὕλικου, εἴτε φυσικοῦ, εἴτε ἱστο-

ρικοῦ, ἄρχισε νὰ ἀνοίγη μπροστά στὰ μάτια καί τοῦ Θεόφραστου καί τῶν συναδέλφων του ἕνα εὐρύ κόσμον ἄγνωστο. Τὸ πρόβλημα τῆς γνώσης ἄρχισε νὰ παίρνει ἄλλη κατεύθυνση καί ἄλλη μορφή. "Ἐτσι ἐνῶ στὸ σύνολο τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη τὰ καθαρῶς λογικὰ καί μεταφυσικὰ συγγράμματα κατέχουν ἕνα πολὺ σεβαστὸ μέρος, στὸ σύνολο τῶν ἔργων τοῦ Θεόφραστου λίγα σχετικῶς ἔργα λογικῆς καί πολὺ λιγώτερα μεταφυσικῆς συνοδεύουν ἕνα κολοσσιαῖο ὄγκο ἐργασίας καθαρῶς ἐπιστημονικῆς, ἀπάνω στὰ πρὸ ποικίλα θέματα ἱστορικῶν καί φυσικῶν κυρίως ἐπιστημῶν. Ὁ Θεόφραστος φιλοδόξησε νὰ γίνῃ ἕνας ἀντικειμενικὸς καί μεθοδικὸς παρατηρητῆς, νὰ πάει πρὸς τὰ πράγματα νὰ τὰ μελετήσῃ ἀπὸ κοντὰ καί νὰ τὰ γνωρίσει. Καί ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ δὲ λείπει καθόλου ἡ δημιουργικότης. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας φιλόπρονος συλλογεὺς ὕλικου. Πνεῦμα πολὺμορφο καί πολὺ καλὰ ὠπλισμένο, ξέρεῖ τί πρέπει νὰ παρατηρήσῃ καί τί νὰ φήσῃ, ἔχει γερὰς ἀρχές ποὺ κυβερνοῦν τὴν ἐκλογή καί τὴν τακτοποίηση τοῦ ὕλικου γιὰ τὴ συναγωγή τῶν γενικῶν συμπερασμάτων. Καί ἐπειδὴ ὅσο προχωρᾷ ἡ ἔρευνα τόσο μεγαλώνει ἡ χώρα τοῦ ἄγνωστου, ὁ Θεόφραστος ρίχτηκε μὲ καταπληκτικὴ φιλοπονία στὴν ἐργασία. Τὸ «ὁ χρόνος εἶναι χρήσιμος», δὲν τὸ εἶπαν οἱ Ἄγγλοι πρῶτοι, μὰ ἀπὸ τὸ δικό του στόμα: «συνεχῆς τε, ἔλεγε, πολυτελὲς ἀνάλωμα εἶναι τὸν χρόνον» (Δ. Λ. 5,40). Στὴν ἔρευνα ἀφιέρωσε ὅλη του τὴ ζωὴ, ὅλες του τίς δυνάμεις. Ἡ φιλοσοφία, ἡ γνώση, στάθηκαν ἡ διαρκὴς του μέριμνα. Οἱ ἰδέες του γένηκαν ζωὴ του. Δὲν πανδρεύθηκεν, ὅπως ὁ Πλάτων. Πέρασε τὴ ζωὴ του «θεωρῶν» τὸν κόσμον τῆς ἀλήθειας, κι ἔκαμε τοὺς φιλοσόφους οἰκογένεια του. Ὁση ὁμᾶς κι ἂν στάθηκεν ἡ φιλοπονία του δὲν ἔφτασε νὰ τὸν ἱκονοποιήσῃ. Μὲ πικρία παρατηρεῖ πῶς

ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ πρὸ λιγόχρονης ἀπὸ τὴ ζωὴ πολλῶν ζώων δὲ φτάνει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν τέλεια γνώση. (Cic Tusc III, 69). Νομίζω ὅτι τὸ παράπονον αὐτὸ εἶναι πολὺ σημαντικό. Μπορεῖ νὰ μᾶς δείχνῃ ὅτι ὁ Θεόφραστος ἔλπιζε πῶς ἡ λεπτομερειακὴ ἔρευνα θὰ ἔφτανε κάποτε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ σὲ μιὰ ἀνώτερη σύνθεση, ποὺ ὄλο ἔβλεπε νὰ τοῦ ξεφεύγῃ.

Μὲ τὴν ἀρετὴς του καί μὲ τὰ πνευματικὰ του προσόντα ὁ Θεόφραστος ὑψώθηκε σὲ μιὰ Πανελληνία μορφή, Χιλιάδες ἦταν, ὅπως εἶδαμε, οἱ μαθητὲς του. Ἀκόμη πιότεροι ὅσοι τὸν ἐθαύμαζαν καί τὸν ἠθελαν φίλο τους. Μεταξὺ τους καί βασιλεῖδες: ὁ Κάσσανδρος τῆς Μακεδονίας καί ὁ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου. (Δ.Λ. 5,37). Οἱ ἐπίσημες αὐτὲς σχέσεις θὰ συντέλεσαν πολὺ στὴν ἐξασφάλιση τῶν ὕλικῶν μέσων γιὰ τὴν προαγωγή τῶν ἐρευνῶν του. Ἴσως σ' αὐτὲς νὰ ὀφείλῃ τὸ ὅτι μπόρεσε καί χρησιμοποίησε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιτελείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ποὺ τοῦ ἔδωσαν πολὺτιμες πληροφορίες ἰδίως βοτανικῆς καί ζωολογίας.

* *

Τὸ σύντομον αὐτὸ σημείωμα γιὰ τοὺς περιπατητικοὺς θὰ τὸ κλείσω μὲ τὴ μετάφραση δυὸ ἀποσπασμάτων τοῦ Θεόφραστου, ἐνός φιλοσοφικοῦ καί ἐνός βιολογικοῦ-ἠθικοῦ. "Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης θὰ δεῖ πρὸ συγκεκριμένα σὲ τί λογῆς σφαῖρες ταξίδευεν ἡ σκέψις του. Στὸ πρῶτον ὁ Θεόφραστος κάνωντας μιὰ οξὺτατη διερεύνηση τοῦ θέματος: *σχέση πνεύματος καὶ ὕλης*, διατυπώνει ἀπορίες, ποὺ μένουν καί γιὰ μᾶς ἀπορίες ὅσο κι ἂν τὸ ἴδιον πρόβλημα τὸ ἀντικρῶζομε σήμερον διαφωρικὰ. Στὸ δεύτερον τὸν βλέπομε νὰ στηρίζῃ σὲ μιὰ βιολογικὴ ἀνάλυση τῆς «συγγενείας» πλατύτατες ἠθικῆς κληρονομικῆς ἀρχές. Καί τὰ δυὸ ἀπὸ σπασμάτα εἶναι πολὺτιμα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α'

Ἀπὸ τὸ «Περὶ ψυχῆς» τοῦ Θεμιστίου III, 5 (91).

«Πῶς γίνεται ὥστε ὁ νοῦς, ἐνῶ ἔρ-
 τεται ἀπ' ἕξω καὶ εἶναι σὰ νὰ λέμε
 ἐπίθετος» ὅμως νὰ γεννιέται μαζί μας;
 ἰαί ἢ οὐσία του ποιά εἶναι; «Ὅτι, ὅ-
 ρως ἀκριβῶς καὶ ἡ αἴσθησις, δὲν εἶναι
 καὶ ὁ νοῦς καθόλου στὴν ἀποτελειω-
 νήν ἐνέργεια, («κατ' ἐνέργειαν»), ἀλλὰ
 εἶ ὅλα του στὸ στάδιο τῆς δυναμικό-
 σιτος, («δυνάμει»), αὐτὸ εἶναι σωστὸ.
 Ὅμως ἄς μὴν πᾶμε νὰ συλλεγιστοῦμε
 οὔτε ὑπάρχει, αὐτὸ θάταν σοφιστι-
 κό. Πρέπει νὰ τὸν δοῦμε σὰ μιὰ δύ-
 ραμη ποὺ εἶναι στὴ βάση, ὅπως ἀκρι-
 βῶς γίνεται καὶ στὸν ὑλικὸ κόσμο. Καὶ
 στὸ γεγονός ὅτι ἔρχεται ἀπ' ἕξω πρέ-
 φαι φυσικὰ νὰ μὴ δοῦμε κάτι ποὺ ἔρ-
 χεται νὰ προστεθεῖ στὰ ἄλλα, μὰ κάτι
 ποὺ αὐτὸ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς
 ἀπαρξῆς συμπεριλαμβάνει τὰ ἄλλα.
 Ὅπως ὅμως ὑπάρχουν τὰ νοητὰ; Καὶ
 ἂν θὰ ἐννοήσωμε ὅταν λέμε ὅτι ὁ νοῦς
 ἀρτχεται ἐντυπώσεις; Γιατί τὸ τελευταῖο
 ὁπὸ θὰ συμβῆ, ὅταν μπαινὲι σὲ ἐνέρ-
 γεια, ὅπως γίνεται καὶ μὲ τὴν αἴσθη-
 σιν. Κάτι τὸ ἀσώματο ὅμως τί εἶδους
 ἐντύπωση ἢ μεταβολὴ μπορεῖ νὰ πάθῃ
 ἐν ὁ ἓνα σῶμα; Κι ἀκόμα, ἡ ἀρχὴ
 τῆς ἐντύπωσης θὰ γίνεται ἀπὸ τὸ
 σῶμα ἢ ἀπὸ τὸ πνεῦμα; Ἀπὸ τὴ
 φαίνεται πῶς τὸ πνεῦμα δέχεται
 ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ὕλη,—γιατί τίποτε
 δέχεται ἐντύπωση ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ
 ἑαυτοῦ—ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι ὁ νοῦς εἶναι
 ἄνω ὅλων καὶ ἡ νόησις βγαίνει ἀπὸ
 τὸν νοῦν, ὄχι ὅπως μὲ τὴν αἴσθησις ποὺ
 ἀρτχεται τὸν ἐρεθισμό ἀπὸ τὸ ἀντικείμε-
 νον. Ἰσως ὅμως θὰ φανῆ ἀντιφατικὸ ὅτι
 ὁ νοῦς ἔχει ὑλικὴ φύση χωρὶς νὰ εἶναι
 ἐντυπώσιμα καὶ κλείνει μέσα του τίς δυνα-
 μικές ἐνέργειες ὅλων τῶν πραγμάτων.....»

(συνέχεια στὸ 5 βιβλ. τῶν
 Φυσικῶν τοῦ Θεοφράστου).

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Β'

Ἀπὸ τὸ De abstinentia τοῦ Πορφυ-
 ρίου III, 25

«Λέμε φυσικοὺς συγγενεῖς ἐκείνους
 ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους γα-
 νεῖς, τὸν ἴδιο πατέρα καὶ τὴν ἴδια μη-
 τέρα. Ἀκόμα νομίζομε συγγενεῖς κι
 ἐκείνους ποὺ κρατοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια
 γενιὰ, κι ἔχουν τοὺς ἴδιους προπάτο-
 ρες, καὶ τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως
 τοὺς νομίζομε συγγενεῖς ἀναμεταξύ
 τῶν, γιατί κατοικοῦν τὴν ἴδια γῆ καὶ
 ἔρχονται σὲ συναναστροφή... Ἐπομέ-
 νως νομίζω πῶς λέμε ὅτι ὁ Ἕλληνας
 εἶναι συγγενὴς καὶ οἰκεῖος μὲ τὸν Ἑλ-
 ληνα καὶ ὁ βάρβαρος μὲ τὸ βάρβαρο
 καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀναμεταξύ τους,
 γιὰ δυὸ λόγους: Ἡ γιὰτί ἔρχονται
 ἀπὸ τοὺς ἴδιους προγόνους, ἢ γιὰτί
 ἔχουν τὸν ἴδιο τρόπο ζωῆς, τὰ ἴδια
 ἤθη κι ἀνήκουν στὸ ἴδιο γένος. Ἐ-
 τσι ὑποστηρίζομε πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρω-
 ποι καὶ ἀναμεταξύ τους εἶναι συγγενεῖς
 καὶ μὲ ὅλα τὰ ζῶα. Γιατί οἱ βάσεις
 τοῦ σώματος καὶ τῶν ζῶων καὶ τῶν
 ἀνθρώπων εἶναι οἱ ἴδιες. Δὲν ἐννοῶ τὰ
 πρῶτα στοιχεῖα, γιατί ἀπ' αὐτὰ γίνον-
 ται καὶ τὰ φυτὰ, ἀλλὰ τίς βάσεις σάν
 τὸ δέρμα π.χ., τίς σάρκες, καὶ τοὺς
 χυμοὺς κοινοὺς σὲ ὅλους τοὺς ζῶντας
 ὀργανισμοὺς. Πολὺ περισσότερο ὅμως
 οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα εἶναι συγγε-
 νεῖς, γιατί ὁμοῖα ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση
 τὴν ψυχὴ τόσο ὅσον ἀφορᾷ τίς ἐπιθυ-
 μίες καὶ τὰ πάθη, ὅσο, ὅσον ἀφορᾷ
 καὶ τὸ λογικὸ ἀκόμη καὶ περισσότερο
 ἀπ' ὅλα τὴν αἴσθησις. Ἀλλὰ ὅπως γί-
 νεται καὶ μὲ τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ μὲ τὴν
 ψυχὴ. Ἀλλὰ ζῶα ἔχουν πλιότερο καὶ
 ἄλλα λιγώτερο τέλεια ψυχὴ. Ὅμως ἡ
 φύση ὅλων, στὸ βάθος, εἶναι ἡ ἴδια.
 Κι αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴ συγγένεια
 ποὺ ὑπάρχει στὰ πάθη τῶν.»

Ἄν θελήσωμε νὰ δοῦμε τὸ δεῦτερο
 αὐτὸ ἀπόσπασμα μέσα στὸ πλαίσιο

των περι εὐσεβείας ἰδεῶν τοῦ Θεοφράστου, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς ἐκτὸς τοῦ βιολογικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ ἔχει εὐρύτερο ἠθικὸ, ἀνθρωπιστικὸ περιεχόμενο. Τὴν ψυχολογικὴ καὶ βιολογικὴ γνώση θέλει νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ γιὰ νὰ ἐξημερώσῃ τὸν ἄνθρωπο, νὰ τὸν ἐκπολιτίσῃ, νὰ τὸν κάμῃ νὰ δῆ τὴ φύση του σὲ πιὸ βαθὺ νόημα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι συγγενὴς μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ σκέψῃ αὐτὴ θὰ μικράνῃ τὴν ἀπόστασιν ποὺ χωρίζει τὸν ἐλεύθερο ἀπὸ τὸ δοῦλόν, τὸν Ἕλληνα ἀπὸ τὸ βάρβαρο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι συγγενὴς μὲ τὰ ζῶα. Αὐτὸ θὰ ἐπιτρέψῃ στὸ Θεόφραστο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του νὰ μὴ θυσιάζου

ζῶα στοὺς θεοὺς. Ἡ εὐσέβεια δὲν συνίσταται στὸν ὄγκο τῆς προσφορᾶς, ἀλλὰ στὴν ψυχικὴ διάθεσιν. Κι ἀκόμη, ἀφοῦ τὸ ζῶον εἶναι λογικόν, ἔμψυχο, ἔχει θέλησιν, θυσιάζοντάς το, τοῦ ἀφαιρεῖς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ βιάζεσαι νὰ κάμῃ κατὶ ποῦ δὲ θέλει. Αὐτὸ εἶναι ἀσέβεια. Ὁ θεὸς δὲ μπορεῖ νὰ εὐχαριστηθῇ μὲ τέτοια προσφορὰ. Ἀγαπάει τοὺς καρποὺς ποὺ ἀφήνουν τὰ δέντρα, τὸ μέλι ποὺ τρυγᾷ ἀπὸ τὴ μέλισσα, χωρὶς νὰ τὴν καταστρέψῃ. Γύρω σ' αὐτὰς τίς ἀρχὰς ἀναπτύσσονται οἱ ἰδέες τοῦ γιὰ τὴν εὐσέβειαν ξεκινώντας ἀπὸ τὸ νόημα ποὺ δίνει στὴ «συγγένεια». (Βλέπε Πορφ. De abst. II, 5-26).

B. ΤΑΤΑΚΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Η ΜΑΡΟΥΛΛΟΥ *

Κάτω στοὺς πέντε ποταμοὺς κάτω στὸ σταυροδρόμιον
γιοφύριν ἔμ ποὺ ἐκτίζετον μὲ τρανταδικὸν καμάρες
τζί' οὐλῃ μέρᾳ ἐκτίζετον τὴν νύχταν ἔμ ποὺ ἔχᾳλαν
τζί' ὁ μᾶστορας ποὺ τῶχτιζεν ἐπῆρεν τὸν τὸ κλάμαν.
Στέκεται συλλοιζέται, στέκεται δικαιοέται
τὴν νύχταν εἶεν ὄρομαν εἰς τ' ὄροματικόν του :
«Μέβ βάλειν ποὺ τὸ γένος σου γιοφύριν ἐν ι-στήνεις.»
Στέκεται δικαιοιζέται, στέκετ' εἶντα νὰ κάμει

* Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη πλούσια συλλογὴ Κυπριατικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ φίλου συνεργάτη κ. Κ. Κωσταντινίδη ἀπὸ τὸ Δάλι, τῶρα δασκάλου στὴν Ποταμίᾳ, ποὺ τόσο εὐγενικὰ παραχώρησε γιὰ δημοσίευσιν στὰ «Κ. Γρ.». Τὸ δημοτικὸν αὐτὸ, ποὺ λείπει ἀπὸ τὴν συλλογὴ «Κύπρια Ἔπη» τοῦ κ. Ξ. Φαρμακίδη καὶ τὰ «Κυπριακά» τοῦ Σακελλαρίου, πλέκεται γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιον θέμα ὅπως καὶ τὸ γνωστὸν μὲ τὸν τίτλον «Τοῦ Γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας», βλ. Ν. Γ. Πολίτου : Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἀθήναι, 1925, σ. 144 καὶ «Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι», βλ. Ἅγι Θεῶν : Δημοτικὰ Τραγούδια σ. 97 ποὺ καὶ τὰ δυὸ εἶναι σχεδὸν πανομοιότυπα. Τὸ δημοσιευόμενον, χωρὶς νᾶναι τόσο λεπτὸ καὶ ποιητικόν, ὅπως ἐκεῖνο, εἶναι μεγαλύτερον, λεπτομερέστερον καὶ πολὺ παραστατικώτερον. Πραγματεύεται τὴν ἔξασιν πὼς ἓνα χτίριον θεμελιώνεται γερότερα ὅταν τὰ θεμέλια του βαφοῦνε μὲ τὸ αἷμα τοῦ ποιοῦ ζώου ποὺ ὅσο τελειότερον εἶναι τόσο πιὸ γερότερα γίνονται. Πολλοὶ στίχοι τοῦ δικῆς μας θυμίζουν τὸ τραγούδι τῆς «Ἀροδαφνούσας». Ἄλλα παρόμοια τραγούδια ἀπὸ ἄλλα τῆς ἑλληνισμοῦ ἔχουν τίτλον «Τοῦ Παύλου τὸ γιοφύρι» κ. λ. π. ἀντὶ «Μαρουλλοῦ», βλ. «Νεοελληνικὰ Γράμματα» Ἄρ. 23 σ. 4. Βλ. ἐπίσης μίαν παραλλαγὴν μὲ τίτλον «Τῆς Τρίχας Γιοφύρι» δημοσιευμένην ἀπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Παπαχαραλάμπου στὰ «Κυπριακὰ Χρονικά», Ἄρ. — Μάϊος, 1935, σ. 97—100.

νά βάλει τζιαί τήμ μάναν του, μανούλλαν ἐν ι-βρίσκει
νά βάλει τὸν τζιουρούλλιν του, τζιουρούλλιν ἐν ι-βρίσκει.

Τζι' ἐπολοήχην μάστορας τοῦ μαχητῆ τζιαί λέει :

— Νά πάρεις οὔλλον τὸ στρατίν τζι' οὔλλον τὸ μονοπάτιν.
τὸ μονοπάτιβ βκάλλει σε στῆς Μαρουλλοῦς τήμ πόρταν .

σιαιρέτα μου τημ, πέ της το γλήορα μὲν ἀρκήσει
νάρτει τζιαί ἡ Μαρουλλοῦ τζι' ἐγώνι ἔμ πού τῆθ θέλω.

Τζι' ἐπῆρεν οὔλλον τὸ στρατίν τζι' οὔλλον τὸ μονοπάτιν
τὸ μονοπάτιβ βκάλλει τὸ στῆς Μαρουλλοῦς τήμ πόρταν

— "Ατε νά πάμεμ Μαρουλλοῦ τζι' ὁ μάστορας σὲ θέλει.

Τζι' ἐπολοήχημ Μαρουλλοῦ τοῦ μαχητῆ τζιαί λέει :

— Τζι' εἶντα μὲ θέλει ὁ μάστορας τζι' εἶντα'ν τὸ μῆνυμαν του;
Τζιαί τῶρα τζιαί πού μιάν ὠραν ἔμ πούρτα πού κοντά του.

Τζι' ἐπολοήχημ μαχητῆς τῆς Μαρουλλοῦς τζιαί λέει :

— "Ατε νά πάμεμ Μαρουλλοῦ τζι' ὅ,τι σοῦ πεῖ ἐν νά κάμεις.

— Τζι' εἶντα μὲ θέλει ὁ μάστορας τζι' εἶντα'ν τὸ μῆνυμαν του;

Τζιαί ἄμ μὲ θέλει γιὰ χορὸν νά πκιάσω τὰ μαντήλια

τζιαί ἄμ μὲ θέλει μάντζιπαν νά πκιάσω τὰ σανίδκια.

— "Ατε νά πάμεμ Μαρουλλοῦ τζι' ὅ,τι σοῦ πεῖ ἐν νά κάμεις.

— Τζιαί ἄμ μὲ θέλει μάειρον νά πκιάσω τὲς κουτόδες.

Τζι' ἐπολοήχημ μαθητῆς τῆς Μαρουλλοῦς τζιαί λέει :

— "Ατε νά πάμεμ Μαρουλλοῦ τζιαί δικιὸν τζι' ἄθ θέλεις ἔλα.

— Τζιαί πάρμουλλήμ πομονήρ ροῦχα μου νά χορήσω.

Τζι' ἐπῆρεν εἰς τὴν τσάμπραν της πού ἦταν τὰ ροῦχα της

τζι' ἐχόρησεν τὰ ροῦχα της τζι'εἶνα τῆς χορησιὰς της

μὲ μακρυὰ μῆτε κοντὰ ὅσον τῆς ἐλιτζιάς της.

Πού πάνω ἐχόρησεν γρουσὰ πού κάτω γρουσταλλένια,

τὸ μῆλον εἰς τὸ σιέριν της τζιαί παίζει το τζιαί πάει.

Τζι' ἐπῆρεν οὔλλον τὸ στρατίν τζι' οὔλλον τὸ μονοπάτιν

τὸ μονοπάτιβ βκάλλει της στοῦ μάστορα, τὸ βράδιν.

Πού τῆχ χωρεῖ τζι' ὁ μάστορας τζιαί πκιάνει τον τὸ κλάμαν;

Τζιαί πού μακρυὰ τὸ σσιαιρέτᾶ τζιαί πού κοντὰ τοῦ λέει:

— Εἶντα 'σιεις, μάστρο, πρωτόμαστρο τζι' ἐπκιασεσ σε τὸ κλάμαν;

εἶντα 'σιεις, μάστρο, πρωτόμαστρο ; Μηνᾶς μου πῶς μὲ θέλεις.

Τζι' ἐπολοήχην μάστορας τῆς Μαρουλλοῦς τζιαί λέει :

— "Ἐππεσεμ μου ἡ ἀραῶνα μου στήμ μεσατζιήγ καμάραν

τζιαί τῶρα ἔμ πού σοῦ μῆνυσα γιὰ νάρτεις νά τὴν εὔρεις.

Τζι' ἐπολοήχημ Μαρουλλοῦ τοῦ μάστορα τζιαί λέει :

— Τζιαί πῆαινε στὸν τσαεράν κάμε γρουσῆν τσαέραν

τζιαί πῆαινε στὸν πικξιακξῆν βκάλε γρουσὸψ ψαλλίδιν

τζιαί κόψε τὰ μαλλάτζια μου τὰ ἐξῆντα πιχαμάες

κάμ' ἔναψ καραβόσιονον τζι' ἔναψ ψιλόλ λεφτάριν

τζι' ἀποῦ τῆγ κόξασ δῆννεις με μέσα μὲ κατεβάζεις.

Τζι' ὅ,τι τοῦ εἶπεν ἔκαμεν τζι' ὅ,τι τοῦ εἶπεγ κάμνει:

τζι' ἐπῆρεν εἰς τὸν τσαεράν βκάλλει γρουσῆν τσαέραν

τζι' ἐπῆρεν εἰς τὸμ πικξιακξῆν βκάλλει γρουσὸψ ψάλλιδιν

τζιαί κόβκει τὰ μαλλάτζια της τὰ ἐξῆντα πιχαμάες

τζιαί κάμνει ἔναλ λεφτὸν σιοινίν τζι' ἔναλ λεφτὸν λεφτάριν,

τζιαί πού τῆγ κόξαν δῆννει τημ μέσα τῆγ κατεβάζει.

Τζιαί τρεῖς γυρούς ἔμ πῶδωκεν ραβῶναν δὲν ι-βρίσκει,
 ηῦρελ λιοντάρκα τζιαί θερκά τζιαί θέλουν νά τήφ φᾶσιν.
 — Τάβρα με πάνω μάστορα ραβῶναν ἐν τήν ηῦρα
 τζι ηῦρα λιοντάρκα τζιαί θερκά τζιαί θέλουν νά με φᾶσιν.
 Τζι' ἐπολοήχην μάστορας τούς μαχητῆς τζιαί λέει :
 — Φέρτε χαλίτζια τζιαί πηλόν τήμ Μαρουλλοῦν νά χτίσω
 τζι' ἄν δέχ χτισω τήμ Μαρουλλοῦν γιοφύριν ἐν ι-χτίζω
 Τζι' ἐπολοήχημ Μαρουλλοῦ τοῦ μάστορα τζιαί λέει :
 — Τάβρα με πάνω μάστορα τζι' ἔχω μωρόσ στήσ σουσσαν.
 — Ἐσοῦ ἔμ πού τὸ γένησες τζι' ἄλλοι ἄς τὸ νυώσουν.
 — Τάβρα με πάνω μάστορα τζιαί ἔχω ζυμωμένα.
 Τζι ἐπολοήχημ μάστορας τῆς Μαρουλλοῦς τζιαί λέει :
 — Ἐσοῦ ἔμ πού τὰ ζύμωσες τζι' ἄλλοι ἄς τὰ φουρνίσουν.
 Φέρτε χαλίτζια τζιαί πηλόν τήμ Μαρουλλοῦν νά χτίσω
 ἄν δὲν ι-χτίσω Μαρουλλοῦν γιοφύριν ἐν ι-στήννω.
 — Τάβρα με πάνω μάστορα ρουχα ἔχω στήγ κοφίναν.
 — Ἐσοῦ ἔμ πού τὰ φούσκωσες τζιαί ἄλλοι ἄς τὰ κάμουν.
 Φέρτε χαλίτζια τζιαί πηλόν τήμ Μαρουλλοῦν νά χτίσω,
 νά χτίσω τζιαί τήμ Μαρουλλοῦν γιοφύριγ γιά νά στήσω.
 Φέρνουχ χαλίτζια τζιαί πηλόν τήμ Μαρουλλοῦν ι-χτίζει
 νά χτίσει τζιαί τήμ Μαρουλλοῦγ γιοφύριγ γιά νά στήσει.
 Τζι' ἐπολοήχημ Μαρουλλοῦ τοῦ μάστορα τζιαί λέει :
 — Τρεῖς ἀερφάες εἴμαστιν τζι' ἐχτίσαμεγ γιοφύρκα,
 ἢ μιά ἐχτισεν τὸν Ἄρμυρᾶν τζι' ἢ ἄλλη τὸν Ἄστρίτην
 τζι' ἐγιώνι ἢ μικρόττερη τζιαί χτίζω τὸν Ἄδρίτην.
 "Ὅσοι ἔμ πού τὸ γένος μου νά ρέσσουν νά περνοῦσιν
 τζι' ὅσοι ἐνι πού τοῦ μάστορα γιά νά κουτρουμπελλοῦσιν.

Δεξιλόγιο : ἀραῶνα, ραβῶνα=ἀραβῶνα, γρυστοσλένια = κρυσταλλένια,
 δκιόν=ὄπως, δκιαλοέται=συλλογιέται, ἔμ=ἐν=ἐνι=εἶναι, ἐλιτζιά=ἀνάστημα,
 ἐπολοήχην (πολοῦμαι)=ἀπαντῶ, θερκόν=θεριό, κουτρουμπελλῶ=πέφτω κά-
 νονιας ἐναέριες τοῦμπες, λεφτάριν=λεπτὸ σχοινί, μάντζιπας=ψωμάς, μαχη-
 τῆς=μαθητῆς, μεσατζή=μεσαία, νυώσει (νυώννω)=ἀναθρέψει, ὄρομαν=ὄνειρο
 ὄροματικό=ἡ περίοδο τῶν ὄνειρων, πικξιακξής (τούρκ. λέξη)=μαχαιρᾶς, πι-
 χαμῆ=σπιθαμή, ρέσσοουν=περνοῦν, σιαιρέτα=χαίρέτα, σούσα=λίκνο, τσάμ-
 πρα (chambre)=δωμάτιο, τσαέρα=καρέκλα, τζιυροούλλης=πατερούλης, χορήσ
 —φορέσω, χορησιᾶ=φορεσιά.

Η ΓΕΩΡΓΙΑ Η ΜΑΝΑ ΟΥΛΛΩΝ ΤΩΔ ΔΟΥΛΙΩΝ *

Γεωργία! ρεσπελλίκκιν, τζιαί λιμάνιν τῶδ δουλειῶν,
 τὸ βυζίν τοῦ κάθ' ἀδρώπου, τῶχ χτηνῶν τζιαί τῶμ πουλιῶν.
 "Ἔσιεις ὄνομαμ πῶμ μῆλομ, παινεμένον τζι' ἀκουστὸν
 ἔπκιασες ζωὴν τζιαί στέκεις πρὶν ἔσοῦ τοῦ τὸγ Γριστόν.
 "Ὠραν ἔν ἔσιει χουζούριν τζεῖνος πού νά σοῦ κλουφά
 μὲ τὸ δρῶμαν τοῦ κορμοῦ του τὸ ψουμίν του ἔν νά φά.
 Ρέσσουν π' ὄσσω σου τζιαί πκιάννουν ἄλλειμαγ γιὰ τοὺς τροχοὺς
 γιὰτὶ εἶσαι ἢ τταγιά μας τζιαί ἀρκόντους τζιαί φτωχοὺς.
 Γένεσαι σ' οὔλλους ἀντρόσιιν τζιαί σκαλίν τους πού πατοῦν
 εἶσαι ἢ πλαδκεία τους στράτα πάνω σου οὔλλοι παρπατοῦν.
 "Ἴσια παρπατεῖς τζιαί πάεις, ἐγ καμνεῖς δουλιές πελλές
 ἐν ι-ξαίρεις εἶντα ἔνι ἢ ψευκιά τζιαί ὁ χιλλές.
 Καρτεροῦσ σε σάν τῆμ μάναν, τὸ βυζίν τους, τὸγ γιατρόν
 τζι οὔλλοι νάρτουσιγ καττάριν ταπισόσ σου γιὰ νά τρῶν.
 Οὔλλον τὸ καλόσ σου ἔν τοῦτομ πὸν κρατεῖς ποτιτέ κατζιάν
 ὄσηβ βαρετήσ σοῦ δώσοῦμ πὰ σ' τῆρ ράσιην βερκιτζιάν.
 Σάν νά μὲν ἔσιεις χαπάριν οὔτε παίρνεις-το χαβάν
 στές κλωτσιές πού σοῦ χτυποῦσιν τζι' ἔν ἔσιεις ποτιτέ ταβάν.
 Στύλλος εἶσαι τζιαί κουμποῦσιν πάνω σου οὔλλες οἱ δουλιές,
 ἔσοῦ εἶσαι πού γεμόννεις τὰ πουντζιά τζιαί τές τζοιλιές.
 "Υστερα πού τοῦτα οὔλλα πού θωροῦμ πὸ σὲγ καλὸν
 ἔσιει πού νά σοῦ τσακκώσουρ ρίβκουσ σε μὲς τὸ γιαλόν.
 Λάμνουλ λόγια τζιαί φοέρες τζιαί τές ππάλλες τους κρατοῦν
 τζιαί μὲ ἦμισον ἀμμάτιν τὰ παιδικιά σου πελλετοῦν.
 Λαχταροῦν τὰ καῦμένα μέσ στὰ γρέη νησικὰ
 τσιλλημένα τζιαί φωνάζουν, ἀμμά πκοιός τοὺς ἀγροικὰ.
 "Ὅμως ἔν νᾶρτει τζιαί μέρα πού ἔν νά μὲν ἔσ σκοτεινῆ
 τζιαί τὸ δίτζιον ἔν νά φέξει εἰς τὸγ κόσμον νά φανεῖ.
 Γιατρικὰ ἔν νά σοῦ σιονώσουν στοὺς γιαράες πού πονεῖς
 τζι' ἔν νά γιάνεις, νά δρατσιαίσεις τζιαί σάν ἦσουν νά γενεῖς.
 Ὁ κορμός ἔν νά πολῦσει πού τῆμ πρώτησ σταλαμῆν
 γιὰτ' ἔν νάσει νά βυζάσει πού τῆρ ρίζασ σου ζομίν.
 Στιβαρά κρατεῖς στό σιέριν τές δουλιέσ σου, στὰ ψηλά,
 οὔτε σοῦνι οὔτε τζεῖνεις ἐθ θωρεῖται χαμηλά
 Δεῖγνεις τους τῆν ἴσιασ στράταγ κάθε μιὰς μὲ τῆσ σειράν
 δίχα νά κακοκαρτίσεις, ν' ἀγκριστεῖς καμιάφ φοράν.
 Ἡ μανία σου στὸγ κόσμον ἔν τζι' ἔμ πράματα κρυφά,
 ὅπου ἔσει ἔνας στομάσιιν νᾶρτει π' ὄσσω σου νά φά.

* Τὸ ποίημα αὐτὸ βραβεύθηκε στὴ γεωργικὴ γιορτὴ πού ὀργανώθηκε στὴ Δε-
 ρόνηια στίς 17 τοῦ π. Ἰουλίου. Τὸ θέμα δόθηκε ἀπὸ πρὶν καὶ εἶναι γραμμένον ἀπάνω στὴν
 ἀκροστιχίδα «Γεωργικός Σύλλογος Δήμητρα». Μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας ἦτανε κ' οἱ συ-
 νεργάτες μας Α. Πανάρετος καὶ Μῆτσος Μαραγκός. Ὁ ποιητὴς εἶναι γιὸς τοῦ πρωτοποιη-
 τάρη Παλαίση ἀπὸ τὸ Αὐγόρου. (Βλ. «Κ. Γρ.» τ. 21—24 σ. 743).

Μακρυὰ ὕστερα φεύκουν τζι' οὔτε ξαίρουν ἴνα λαλοῦν
 ὡσπου νὰ πεινάσουν πάλε νᾶρκουνται νὰ κουβαλοῦν.
 Ἕπικιες τέρκια τζιαὶ μαράτζια π' ἀνεδρίες τζιαὶ στοσιές
 πὸν ἐγιώρκας τζι' ἐπεινοῦσαν οἱ δουλιές σου οἱ φτωσιές.
 Τέγγες, μάστροι τζιαὶ τεγνίτες κασαπὰ τζιαὶ τοῦ χωρκοῦ
 τζι' ὅσοι τρώτε πού τὰ ἴδρη τζιαὶ τοὺς κόπους τοῦ γεωρκοῦ
 Ρέξετε το στὰ μυαλά σας, βάρτε στύλλους τζιαὶ νευκές
 βαρτε του ἀντρόσια οὔλλοι πού τές τέσσερις μερκές.
 Ἄξιππα μέμπα τζιαὶ πέσσει... τζιαὶ νὰ λείψει τὸ ψουμὶν
 ἔν νὰ πᾶμεν ταπισόν του πού τὴμ πρώτησ σταλαμὴν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΛΑΙΣΗΣ

ΝΥΞΗ ΓΙΑ ΚΑΠΙΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἀπὸ τὰ νεανικά μας χρόνια ἔχουμε συνειθισει νὰ κοιτάζουμε μὲ σεβασμὸ κάθε εὐεργεσία, φτάσαμε μάλιστα κάποτε νὰ σκεφτοῦμε πὼς ὁ λόγος πού ἔκαμε τὴν Ἐκκλησία νὰ λογαριάσει ἄγιο κ' ἰσαπόστολο τὸ Μεγάλο Κωσταντῖνο, μὸλο πού κ' ἡ προσχώρηση του ἀκόμα στὸ χριστιανισμὸ ἦταν ἀποτέλεσμα ὀπισθόβουλης σκέψης κ' ὑπολογισμοῦ⁽¹⁾, ἦτανε γιὰ νὰ δώσει τὸ μάθημα τῆς εὐγνωμοσύνης στὰ μέλη τῆς καὶ στὸν κόσμ⁽²⁾. Ἀργότερα, χωρὶς ν' ἀλλάξουμε καθόλου στὴ βάση του τὸ συναίσθημα τοῦτο, μάθαμε νὰ τὸ συνδυάζουμε μὲ τὸ ἄλλο μεγάλο

συναίσθημα, τῆς δικαιοσύνης, καὶ καταβάβαμε τὴν ἀλήθεια πού κλεῖ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ὁ προγονικός μας στίχος «ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ἴσιν»⁽³⁾. Κι' ἀπὸ τὰ παλιὰ μας χρόνια ὡς τώρα εἶχαμε πάντα τὴν ἰδέα πὼς δέν εἶναι ποτὲ γιὰ προκοπὴ ἕνας λαὸς πού στέκει ἀδιόφορος γιὰ τὰ πρόσωπα πού δὲ στάθηκαν ἀδιόφορα γιὰ τὸ λαὸ τοῦτο, καὶ πὼς ἕνας λαὸς πού ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται κατὰλληλα γιὰ τὰ πρόσωπα πού ἔχουν ἐνδιαφερθεῖ γι' αὐτὸν εἶναι σημάδι πὼς ἀρχίζει νὰ ξυπνᾶ καὶ νὰ βαδίζει στὸ τραχὺ μονοπάτι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προκοπῆς.

1) Εἶχαμε δεῖ τότες σ' ἕνα καλιὸ ἀθηναῖικο περιοδικό, «Ἀρμονία», μιὰ ἱστορικὴ μελέτη πολὺ πειστικὴ γιὰ τοὺς λόγους πού κάμαν τὸ Μ.Κ. νὰ ὑποστηρίξει τοὺς Χριστιανοὺς. Δυστυχῶς δὲ θυμοῦμαστε τὸ συγγραφέα καὶ τὸ μεταφραστὴ, οὔτε τὸν τίτλο τῆς ἐπειδὴ ὁμῶς τοῦ περιοδικοῦ ἐκείνου ἡ ζωὴ τρία χρόνια, θαρροῦμε, εἶχε μονάχα, θὰ μπορούσε κανεὶς χωρὶς δυσκολία νὰ βρεῖ στὴν «Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη» τὴ μελέτη πού μιλοῦμε, ἀνίσως δέν τοῦ τὸ κάνουν ἀχρείαστο πιά τόσα νεώτερα ἱστορικὰ ἔργα πού ἐπικυρώνουν τὶς ἀποφές τῆς, ἀντίθετα μὲ τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς Ἱστορικούς.

2) «Χρηστὸν Παράδειγμα», ἄθρο μας στὴν κερυνιώτικη ἐφημερίδα «Νέα Ζωή» κοντὰ στὴν 21 τοῦ Μαγιοῦ 1908.

Τρία πρόσωπα πού ἐνδιαφερθῆκανε ξεχωριστὰ γιὰ τὸν τόπο μας ἔχουν περάσει τοὺς τελευταίους μῆνες ἀπὸ τὸν κόσμ⁽³⁾ μας στὸν κόσμ⁽³⁾ «τῆς πλειονοψηφίας», ὅπως λέν κάποτες τοὺς ἀθρόπους πού χωρίστηκαν ἀπὸ τὸ κορμὶ τους. Εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ μας πού τὸ πέρασμά τους δέν ἔμεινε ἀπαράτηρητο· ἀκόμα ἕνα σημάδι πὼς δέν εἴμαστε τόσο ἀπολίτιστοι ὅσο θέλουμε νὰ μᾶς παραστήσουν κάπιοι ξένοι πού δέν καταδέχονται νὰ μᾶς γνωρίσουν

3) Θεόγνις, Ἐλεγεία, στ. 147.

ατοί τους καί κάπιοι δικοί μας πού θέλουνε νά κάμουν τήν ἱστορία τοῦ Νησιοῦ μας τή σημερινή ν' ἀρχίζει ἀπό τὸ ἀτομό τους. Ὁ λόγος πού ἔγινε ὁμως δὲν εἶναι ἄρκετὸς γιὰ τὰ πρόσωπα τοῦτα· θὰ θέλαμε προπάντων νά μελετηθοῦν εἰδικά τὰ πρόσωπα τοῦτα στὴ σχέση τους μὲ τὸν τόπο μας. Σὲ ὅ,τι εἶχαμε τὴν εὐτυχία νά δοῦμε τέτιο πράμα σχεδὸν δὲ γίνεται. Κ' εἶναι μὲ τὴν ἐπιθυμία νά σπρώξουμε σὲ τέτιες μελέτες, τοὺς νέους προπάντων, πού δίνουμε τὸ παρακάτω σχεδιάσμα.

Τὰ τρία πρόσωπα πού θέλουμε νά μελετηθοῦν πλέρια ἀπὸ κυπριώτικη μεριά εἶναι ὁ Ἀντρέας Μ. Ἀντρεάδης τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας κτλ., ὁ Ἐφορος τῶν Ἀρχαίων Μνημείων μας G. Jeffery, καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Μεταξάκης, πού πέθαναν κατ' ἑξῆς στὶς 29 τοῦ Μαγιοῦ, 5 τοῦ Ἀπρίλη, καὶ 28 τοῦ Ἰουλίου. Ἦσαν κ' οἱ τρεῖς ξένοι, μὰ ἔχουνε συνδέσει τ' ὄνομά τους τόσο μὲ τὸν τόπο μας, πού γιὰ μᾶς δὲν μπορεῖ πιά νά μένουν ξένοι.

Α

Γιὰ τὸν Πατριάρχη Μελέτιο δὲν ἀφήκαν οἱ ἔφημερίδες νά μὴ ἀναφέρουν πὼς πῆρε μέρος στὴ λύση τοῦ φοβερικοῦ «Ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος» μας, πὼς ἦτανε γιὰ ὀχτὼ χρόνια (1910—8) Μητροπολίτης Κιτίου, καὶ πὼς ὡς τέτιος πῆρε μέρος στὴ σύνταξη τοῦ «Καταστατικοῦ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Κύπρου», καὶ στὴ μετατροπὴ τοῦ «Ἀποστολίδειου Γυμνασίου» σὲ «Παγκύπριο Ἐμπορικὸ Λύκειο», καὶ πὼς δικό ἔργο ἦταν ἡ ἴδρυση τοῦ «Παγκυπρίου Ἱεροδιδασκαλείου», πού πέθανε καὶ κείνο λίγα χρόνια πρὶν. Δὲν εἶμαι βέβαιος ὁμως ἂν ἔχουν ἀναφέρει μέσα στὰ ἔργα του στὴν Κύπρο ἀκόμα τρία πράματα πού γιὰ μᾶς δὲν εἶναι καθόλου μικρῆς σημασίας: 1) τὸ Μέσα Ποταμό· 2) τὸν «Ἐκκλησιαστικὸν Κήρυκα» 3) τὸ

ρόλο του στὸ «γλωσσικὸ ζήτημα» στὸν τόπο μας.

Πρὶν ἀπὸ τὸ Μεταξάκη ὁ Μέσα Ποταμός δὲν ἦταν τίποτες ἄλλο ἀπὸ ἓνα μοναστήρι μικρῆς σημασίας, πὼ σωστά ἀκόμα ἐκκλησιαστικὸν. Ὁ Μεταξάκης τὸν ἔκαμε καλοκαιριάτικη ἐξοχή, καὶ τὸν ἔκαμε γνωστὸ ὡς τέτια. Καὶ σήμερα, μὲ τὸ ἀνοιγμα τῶν δασικῶν δρόμων πρὸς τίς Πλάτρες⁴⁾ καὶ τὸ Σαϊττᾶ⁵⁾ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ γοηφτικὰ τοπεῖα καὶ ταξιδία τοῦ τόπου μας.

Ὁ «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ» δὲν ἦταν βέβαια τὸ πρῶτο περιοδικὸ στὸν τόπο μας, οὔτε ἴσως τὸ πρῶτο ἐκκλησιαστικὸ τέτιο. Μιά κ' ἔχει περάσει ὁμως πιά, δυστυχῶς, στὴν ἱστορία, εἶναι καλὴ ἐργασία καὶ μεγάλο βοήθημα στὴν Κυπριώτικη βιβλιογραφία καὶ στοὺς μελλοῦμενους μελετητὲς νά συνταχθεῖ κατάλογος τῶν μελετῶν πού βρίσκονται στίς σελίδες του, εἴτε εἰδικὴ βιβλιογραφία τοῦ περιοδικοῦ μὲ σημειώματα πού νά παραπέμπουνε σὲ σχετικὰ δημοσιεύματα βιβλίων ἢ ἄλλων περιοδικῶν ἢ κ' ἔφημερίδων πού δὲν τὰ εἶχαν «ὑπ' ὄψει» τους στὸν «Ἐκκλ. Κήρυκα».

Ὁ ρόλος του στὴν ἐξέλιξη τοῦ «γλωσσικοῦ ζητήματος» στὸν τόπο μας χωρὶς ἄλλο θὰ δώσει ἓνα ὁμορφὸ θέμα στὸ μελετητὴ. Θυμοῦμαι ζωηρὰ τὸ δεσποτικὸ τὸν τρόπο στὴ σχολικὴ γιορτὴ τῆς Λεμεσοῦ πρὸς τὴ δασκάλισσα Δδά Ἐλένη Νικολαΐδη⁶⁾, ἓνα πρωτόπορο τῆς Δημοτικῆς—καὶ γενικὰ τῆς συγχρονισμένης σχολικῆς ἐργασίας—στὸ Νησί μας. Κί' ὁμως τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο του ἦταν τὸ καλύτερο φυτῶριο τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς Δημοτικῆς στὸν τόπο μας. Καὶ θυμοῦμαι πὼς, λί-

4) Τοῦ ἐξοχικοῦ τούτου κέντρου τὴν ἱστορία δεῖς στὴν ἐφημ. «Ἐλευθερία» ἀρ. 2170, 2171 καὶ 2172 τῆς 4, 7 κ' 11 Σεπτέμβρη 1935.

5) Δημιούργημα τοῦ σημερινοῦ Μητροπολίτη Κιτίου, ἁμεσοῦ διαδόχου τοῦ μακαρ. Πατριάρχου.

6) τὸρα Κα Θρασυβούλου Αὐτονόμου, Διευθύντρια τοῦ Ἀνώτερου Παρθεναγωγείου Λεμεσοῦ.

γο ύστερα από τὸ ἀνέβασμά του στὸ μητροπολιτικὸ θρόνο τῶν Ἀθηνῶν, ὁ διάδοχος του μὲ βεβαίωσε πὼς ὁ Μεταξάκης ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κύπρο εἶχε πολὺ ἀλλάξει ἀπὸ τὸν ἥρωα τοῦ ἐπεισόδιου τοῦ Παρθεναγωγείου Λεμεσοῦ.

Β

Γιὰ τὸν G. Jeffery ἀνάφεραν οἱ ἔφημερίδες ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ καταλάβει καθένας πὼς ὁ ἄθρωπος αὐτός, ποὺ πρωτοῆρτε ὡς ὑπάλληλος στὰ Δημόσια Ἔργα, ἔχει γράψει ἀρκετὰ βιβλία γιὰ τὸν τόπο μας σχετικὰ μὲ τὸν κλάδο ποὺ τοῦ ἀνάθεσε ὕστερα ἢ Κυβέρνηση: τὴν ἐφορεία τῶν Ἀρχαίων μας Μνημείων, καθὼς καὶ μιὰ κυπριώτικη βιβλιογραφία.

Ὅσοις ἔχουνε διαβάσει τὰ βιβλία τοῦ Jeffery δὲ μπορεῖ νὰ μὴ τοὺς ἔχει κάμει ζωηρὴ ἐντύπωση ἢ μεροληψία τοῦ γιὰ τὴ φράγκικη προπάντων ἐποχὴ τῆς κυπριώτικης ἱστορίας. Ἐνα πολὺ χαρακτηριστικὸ περιστατικὸ σχετίζεται μὲ τὸ κάστρο τῆς Κερύνιας. Στὸ κεφαλαϊώδικο ἔργο του «A Description of the Historic Monuments of Cyprus»⁽⁷⁾, δὲν παραδέχεται τίποτε στὸ σημερινὸ κάστρο πρὶν ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Λουζινιάνικης Δυναστείας. Στὰ 1928 καὶ 1929, θαρρῶ, ὁ κ. W. D. Caroe, μὲ κάτι ἀνοίγματα ποὺ πῆρε ἄδεια κ' ἔκαμε στὸ ἐκκλησάκι τοῦ «Ἀη Γιώργη τοῦ κάστρου»⁽⁸⁾, ἀπόδειξε τὴν ἰδέα ποὺ εἶχε ἀπὸ πρὶν πὼς τὸ ἐκκλησάκι τοῦτο εἶναι βυζαντινὸ κ' ὄχι φράγκικο. Ὁταν ὕστερα⁽⁹⁾ ὁ Jeffery χρειάστηκε ν' ἀναφέρει τὸ ἐκκλησάκι τοῦτο, λέει⁽¹⁰⁾ πὼς «μὸλο ποὺ ἦταν ἐμπόδιο στὸ ἀρχικὸ σχέδιο τοῦ ἸΓ' αἰῶνα τὸ Βυζαντινὸ (: ἐκκλησάκι, τὸ ἀφήκανε νὰ μεί-

νει», γνωστὸ ὕστερα ὡς «St. Giorgio del Castello», βάζει ὁμως μ' ἓνα ἐρωτηματικὸ σὲ ὑποψία γιὰ τὴ βυζαντινότητά του.

Κάτιο ἄλλο περιστατικὸ γιὰ τὴ «βότα τοῦ Κανούζου», τὸν πύργο μὲ τὶς ὀγκώδεις πέτρες στὴν Κερύνια, δείχνει πὼς δὲν εἶχε ἀύστηρότητα στὴν ἐξέλεξη τῶν πληροφοριῶν ποὺ ἔπαιρνε. Ὁ πύργος τοῦτος εἶναι γνωστὸς στὸν κόσμον ὡς «Καμούζα», κ' ἐπειδὴ γκαμούζες εἶναι ἓνα εἶδος ἀγελάδες ἢ βώδια στὴν Αἴγυπτο, ὁ Jeffery τὸν πέρασε σὲ μιὰ ἔκθεσή του ὡς «Oxen' Tower» (πύργος τῶν βωδιῶν), πράγμα ποὺ τοῦ στοίχισε μιὰ δυνατὴ ἐπίθεση σ' ἔφημερίδα ἀπὸ τὸ μακαρίτη τὸν Περισιτιάνη. Καὶ στὸ γύρω ποὺ κάμαμε τοῦ τόπου μας ὁμως εἶχμας διάφορες εὐκαιρίες νὰ καταλάβουμε πὼς δὲν ἔδινε μεγάλη προσοχὴ στὴν ἀκρίβεια ὁ μακαρίτης ὁ Ἔφορος.

Μόδες τὶς μεροληψίες καὶ τὶς ἀνακρίβειες τοῦ ὥστόσο, ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτᾶ νὰ ζήσει τοῦ ἀθρώπου τοῦτου ἢ θύμηση στὸν τόπο μας μὲ ἀρκετὸ σεβασμὸ. Μετὰ ἀπὸ τὸ μακαρίτη Claude Delaval Cobham⁽¹¹⁾, εἶναι ἴσως ὁ μοναδικὸς ξένος κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ποὺ ἔχει ἀφήσει γιὰ τὸ Νησί μας ἐργασία πρὸς μεγάλη ἀπό τὸ χρῆμα ποὺ ἔχει πάρει ἀπὸ τὸν τόπο: κ' ἄμα ξεχωρίσουμε τ' ὄνομα τοῦ μακαρίτη τοῦ Γερόλεμου Κ. Περισιτιάνη⁽¹²⁾, δὲ θ' ἀδικούσαμε κανένα ντόπιον ὑπάλληλο, ἂν παραλείπαμε τὴ λέξη ξένος ἀπὸ τὴν ἀπάνω φράση μας. Κι' ἂν περιορίζουμε τὸ λόγο μας στοὺς ὑπαλλη-

7) Κύπρος, 1917 σελ. 308.

8) γιὰ διάκριση ἀπὸ δυὸ ἄλλους «Ἀη Γιώργηδες στὴν Κερύνια, μιὰν ἐκκλησιά κ' ἓνα παρεκκλήσι ἢ πρὸ σωστὰ βωμό.

9) Cyprus Monuments. Historical and Architectural Buildings. No 4. Kyrenia Castle and its Sieges, Λευκοσία, 1932.

10) σελ. 8.

11) κάποτε διοικητὴ στὴ Λάρνακα: ἦταν ὁ καλύτερος ἴσως ὡς τώρα μαζωχτῆς ἔργων κυπριώτικων καὶ γιὰ τὴν Κύπρο, κ' ἔδωσε τὸ πασάδειγμα στὸ μακαρίτη τὸ Λουκὴ Πιερίδη: κ' ἦταν χωρὶς ἄλλο ὁ καλύτερος μαζωχτῆς καὶ μεταφραστῆς ὕλικου ποὺ θὰ βοηθήσει μιὰ μέρα σημαντικὰ κείνους ποὺ θὰ καταπιστοῦνε μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Νησιοῦ μας, εἴτε γενικὰ εἴτε μὲ μονογραφίες.

12) μεγάλου ἐπίσης μαζωχτῆ ἱστορικοῦ ὕλικου: κατάλογο τῶν ἀνέκδοτων ἔργων τοῦ ἔδωσε ἢ ἔφημ. Νέα Ἰσοτής τῆς 25 Δεκ. 1931.

λους, δὲν εἶναι καθόλου γιὰ νὰ παραδεχτοῦμε ἀσυδοσία γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες κι' ἄλλους παράγοντες τοῦ τόπου, παραμόνο γιὰ νὰ μὴ ἔχουμε τότε νὰ πολεμήσουμε τὴ δικαιολογία τῆς ἀβειαιότητας γιὰ τὴν αὐριανὴ μέρα καὶ γενικὰ τῆς βιοπάλης.

Ὁ μελετητὴς τοῦ Jeffery δὲ μπορεῖ βέβαια παρὰ νὰ βρεῖ ἀντιεπιστημονικὴ τὴ μονοπλευροσύνη τῆς ἀναδίφησης καὶ τὴ μεροληψία τῆς ἱστορίας ἢ ἐκθεσῆς του, δὲ θὰ τὰ βρεῖ ὅμως ἀφυσικὰ γιὰ τὸ ἄτομο καὶ τὴ θέση του. Ὁ ἐπηρεασμὸς τοῦ ἐρευνητῆ ἀπὸ προδιαγραμμένους σκοποὺς εἶτε ἀπὸ σχηματισμένες προκατάληψεις εἶναι ὄρκετὰ φυσικὸς, ὅσο κι' ἂν τοῦ εἶναι γνωστὸ πόσο μεγάλη ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀντίκειμενικὴ ἐξέταση, περιγραφή, κ' ἐξιστὸρήσιση ἐνοῦ νικητῆ κάθε προσωπικῆς καὶ θεσικῆς προκατάληψης. Σπουδαῖο ἔργο, λοιπόν, ἔχει νὰ κάμει ὁ μελετητὴς τοῦ Jeffery μὲ τὸ διόρθωμα τῶν λαθιῶν τῆς ἀπροσεξίας ἢ τῆς προκατάληψης του. Κι' ἂν ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας εἶναι πάντα ἐργασία πολὺ ἀξιόλογη, στὴν περίστασι πού μιλοῦμε εἶναι καὶ πολὺ ἀναγκαῖα γιὰ μᾶς τοὺς Κυπριῶτες, γιατί εἶναι καὶ γιὰ μᾶς πολὺ φυσικὸ νὰ θέλουμε ἢ περιγραφῆ τῶ μνημείω μας κ' ἡ ἱστορία μας νὰ γίνουνη γνωστὰ σύφωνα μὲ τὰ πορίσματα πού βγαίνουν ἀπὸ πηγῆς πού δὲν εἶχε ὑπ' ὄψει του ὁ Jeffery, ἢ ἀπὸ ἐργασίες πού δὲν εἶχε τὸν καιρὸ ἢ τὴν κατάλληλη διάθεση νὰ τὶς χρησιμοποιοῦσει.

Δὲ δίνουμε κατάλογο τῶν ἔργων σου, γιατί δὲν εἶναι μακρὰ ἢ μέρα πού θὰ ἐκδοθεῖ ἡ «Κυπριακὴ Βιβλιογραφία» πού ἐτοιμάζει ὁ Δρ Κυριαζῆς. Ἀν κάνουμε ἐξαίρεση γιὰ τὸ «Cyprus under an English King in the twelfth century» (13), εἶναι γιατί τὸ ἱστορικὸ υθιστόρημα τοῦ Ριχάρτου τοῦ Λεοντό-αρτου μᾶς εἶχε γαργαλίσει κ' ἐμᾶς στὰ

νιάτα μας (14), καὶ γιατί καρτεροῦμε ν' ἀγκαλιάσει ὅλες τὶς ἐποχῆς τῆς ἱστορίας μας ἢ μυθιστορηματικὴ κίνηση πού ἄρχισε τελευταῖα στὸν τόπο μας, μὲ κάπως διαφορετικὴ γραμμὴ ὅμως κι' ἀπὸ κείνη πού πήρε ὁ κ. Ἄχ. Αἰμίλιος στὴν «Παλιὰ Κύπρος», κι' ἀπὸ κείνη πού ἀκολουθεῖ ἡ «Πρωτὴ».

Γ'

Γιὰ τὸ σοφὸ ἀκαδημαϊκὸ Ἀντρεάδην δὲν εἶδα καμιά ἐφημερίδα νὰ γράψει ἀπὸ κυπριώτικη ἄποψη, μὲλο πού τὸν ἀναφέρανε ὅλες μ' ἐγκώμια.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ Ἀντρεάδης δὲν ἔχει πατήσει κὰν τὸ ποδάρι του στὴν Κύπρον. Μὰ ἡ Κύπρον εἶναι ὅλη διαποτισμένη μὲ Ἀντρεάδην. Ἴσως πὶο πολὺ ἀπὸ τὰ τρία τέταρτα τῶν νομικῶν ἐπιστημόνων τοῦ τόπου εἶναι μαθητῆς τοῦ σοφοῦ καθηγητῆ τῆς Δημόσιας Οἰκονομίας καὶ Στατιστικῆς στὸ «Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιον» τῆς Ἀθήνας.

Εἶχαμε κ' ἐμεῖς τὴν εὐτυχία νὰ γίνουμε μαθητῆς του στὴν περίοδο 1907-1911, καὶ δὲ θὰ ξεχάσουμε ποτὲ τὴν ἀπέραντη πολυμαθία κ' ἐγκυκλοπαιδικότητα τοῦ σοφοῦ μας δασκάλου συνδυασμένη μὲ τεράστια μνήμη, τὴν ἀληθινὴ εὐγένεια καὶ πατρικότητα πρὸς τοὺς μαθητῆς του πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸν περνούσανε στὴν ἡλικία, τὴ δροσεράδα τῆς διδασκαλίας του πού συχνα τὴν ἄρτυζε μὲ τὸ ἀθάνατο του χιοῦμορ, τὴν προσπάθεια του νὰ γίνουνη κ' οἱ μαθητῆς του δημιουργικοί.

Τὸ τελευταῖο ἔχει κάμει πὶο στενὴ τὴ σχέση του μὲ τὸν τόπο μας. Παιδί τῆς προσπάθειας του ἐκείνης ἦταν τὸ χῶρισμα μιᾶς ὥρας τὴν ἐβδομάδα ἀπὸ

14) Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς *Jerusalemme Libera* μάλιστα εἶχαμε γράψει καὶ τρεῖς ἢ τέσσερις εἰσαγωγικὲς ὀχτάβες γιὰ «τὸν ἄνδρα δς' ἐκλήθη πρῶτος τῆς Κύπρου ἀναξ' ἄμα καὶ Ἀγγλίας».

τά μαθήματα του για φροντιστήριο⁽¹⁵⁾ και στο φροντιστήριο γίνονταν είτε συζήτησες, είτε ανακοινώσεις, και διαβάζονταν διάφορες διατριβές ή μελέτες από φοιτητές, με την υπόδειξη και κάτω από την προεδρεία ή διεύθυνση του 'Αντρεάδη. Κ' έπειδή διαφορά σημαντική από τ' άλλα μέρη του 'Ελληνισμού στά διάφορα ζητήματα παρουσίαζε ο δικός μας ο τόπος, οι υπόδειξεις του στρέφονταν αναλογικά πιο συχνά προς την Κύπρο και τους κυπριώτες φοιτητές. Έτσι ο 'Αντρεάδης για τις φροντιστηριακές μελέτες πάνω σε κυπριώτικα ζητήματα μπορούμε να πούμε πως είναι ό,τι ο Σωκράτης στους Διάλογους του Πλάτωνα.

Ο μελετητής που ζητούμε του 'Αντρεάδη από την κυπριώτικη άποψη θα έχει να φροντίσει να δώσει πλείο κατάλογο τῶ μελετών τούτων. Έμεις, δυστυχώς, δὲ μπορούμε στο ζήτημα τούτο να του δώσουμε καμιά βοήθεια, γιατί μετά από τή δική μας εποχή δὲν ξαίρουμε πια ἔχουμε δώσει μελέτες, ἔχτος ἀπὸ τὸ φίλο μας κ. Λοῖζο Φιλίππου. Στὴν ἐποχὴ μας ὁ ἀξέχαστος Καθηγητὴς ἀναφέρει πέντε τέτιες στὸν «Πρόλογο» του στὴ μελέτη τοῦ μακαρίτη 'Αντ. Τριανταφυλλίδη «Ὁ Πληθυσμὸς τῆς Κύπρου ἄλλοτε καὶ τώρα»⁽¹⁶⁾: 1. «Περὶ τοῦ φόρου τῆς Ὑποτελείας» τοῦ κ. Πέτρου Χατζηπέτρου, δικηγόρου στὸ Βαρῶσι· 2. «Περὶ Χωρικῶν Ὀδῶν» δική μας· 3. «Περὶ τῆς Δεκάτης ἐν Κύπρῳ» τοῦ μακ. 'Αντ. Τριανταφυλλίδη», δημοσιευμένη στὸ ἀθηναϊκὸ περιοδικὸ «Δύναμις» καὶ στὴ λευκοσιὰτικὴ ἐφημερίδα «Ἐλευθερία»· 4. «Τὸ ἐν Κύπρῳ Κτηματολογικὸν Σύστημα», δική μας, δημοσιευμένη σὲ χωριστὸ βιβλίον· 5. «Ὁ Πληθυσμὸς τῆς Κύπρου» ποῦ ἀναφέραμε πὶο πάνω,

15) Τότες ἦ-αν ἀλιώτικο τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας. Στὴ Νομικὴ Σχολὴ ἄλλος καθηγητὴς δὲν ἔκανε φροντιστήρια τοῦ 'Αντρεάδη τὸ παράδειγμα ὁμως τὸ ἀκολούθησε κι' ὁ Νίκ. Ν. Σαρίπολος.

16) Λευκοσία, 1911· σελ. γ'.

τοῦ μακ. 'Αντ. Τριανταφυλλίδη, δημοσιευμένη στὴ λεμεσιανὴ ἐφημερίδα «Σάλπιγγα» καὶ σὲ χωριστὸ βιβλίον.

Προλογίζοντας τὴν τελευταία μελέτη ὁ σοφὸς ἄθηγητὴς δημοσίεψε καὶ μιὰ δική του μελετίσα γιὰ τὸν πληθυσμὸ τῆς Κύπρου στὴν ἐποχὴ τῶ Βενετσιάνων. Κάτι τέτιο μπορεῖ νὰ ἔχει κάμει καὶ σὲ ἄλλους του Προλόγους, κι ὁ μελετητὴς ποῦ εἶπαμε πρέπει νὰ προσπαθῆσει νὰ τὰ βρεῖ καὶ τούτα.

Ἐχτος ἀπὸ τίς δυὸ τούτες σειρές μπορούνε ν' ἀναφερθοῦνε στὸν 'Αντρεάδη καὶ κάπιες μελέτες ἢ ἄθρα ποῦ χρωσιονοῦνται στὴν ἀγάπη ποῦ ἔχει γεννήσει στοὺς μαθητὴς του γιὰ τὰ ζητήματα τῆς Δημόσιας Οἰκονομίας ἢ τῆς Στατιστικῆς· μιὰ τέτια ξαίρουμε «Ἐπὶ τῆς ἐν Κύπρῳ φορολογίας», δική μας, δημοσιευμένη στὴ λεμεσιανὴ ἐφημερίδα «Ἀλήθεια» (Μάρς 1911). Μιὰ μελέτη τοῦ φίλου μας κ. Γιώργου Ν. Παπαδοπούλου γιὰ τὸν «Ἀκριδικὸ Φόρο», δημοσιευμένη στὴν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «Κράτος», δὲ θυμούμαστε ἂν ἔρχεται στὴ σειρά τούτη ἢ στὶς φροντιστηριακές.

Τὰ παραπάνω μᾶς φαίνονται ἀρκετὰ γιὰ νὰ καταλάβει κάθε ἕνας πὼς, μὸλο ποῦ δὲν ἦρτε κἂν ἐδῶ ὁ 'Αντρεάδης, δὲν εἶναι καθόλου ξένος γιὰ μᾶς καὶ πὼς ἔχει συνδέσει τ' ὄνομά του μὲ τὸν τόπο μας πὶο σφιχτὰ ἀκόμα κ' ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυὸ ποῦ θέλουμε νὰ μελετηθοῦνε ἀπὸ κυπριώτικὴ ἄποψη.

* *

Εἰκοσιτέσσερα χρόνια πρίν, τελειώνοντας τὰ δικά μας προλεγόμενα στὴ φροντιστηριακὴ μας μελέτη γιὰ τὸ «ἐν Κύπρῳ Κτηματολογικὸν σύστημα»⁽¹⁷⁾ εἶχαμε διατυπώσει τὴν ἐλπίδα πὼς «ταχέως θὰ ἐκλίπη ἢ ἔλλειψις εἰδικῶν ἔργων περὶ τῶν Κυπριακῶν πραγμάτων, ἅτινα παντοειδοῦς ὄντα φύσεως

17) Σελ. 8.

πολλὰς κοί ποικίλας ἀπαιτοῦσιν εἰδικὰς μελέτας».

Δυστυχῶς ἡ ἐλπίδα μας δὲν πραγματοποιήθηκε. Ἀρκετὰ ἔργα βέβαια σχετικὰ μὲ τὴν Κύπρο ἔχουνε δημοσιεφθεῖ, καὶ λίγο πιο πολλὰ ἀκόμα ἔρχονται γραφτεῖ. Κι' ὅμως ἡ «ἔλλειψις εἰδικῶν ἔργων περὶ τῶν κυπριακῶν πραγμάτων» νιώθουμε πὼς εἶναι πιο μεγάλη σήμερα ἀντὶς νὰ ἔχει λείψει. Καὶ κάτι ἄλλο: Ἀπὸ τ' ἀρκετὰ ἔργα ποῦ ἔχουνε δημοσιεφθεῖ καὶ γραφτεῖ ἕνα μικρὸ μέρος μονάχα ἔχουνε βγεῖ ἀπὸ τοὺς κύκλους ποῦ στηριζόταν ἡ ἐλπίδα μας. Ἡ παρατήρηση τούτη μπορεῖ νὰ δώσει ἀκόμα ἕνα θέμα γιὰ μελέτη χωρὶς ἄλλο. Μὲ ἄλλα λόγια τὰ θέματα ὀλοένα καὶ πληθαίνουν, μὰ οἱ μελέτες δὲν τὰ παρακολουθοῦνε.

Ξαίρουμε ὅσο καὶ κάθε ἄλλος πὼς οἱ συνθῆκες τοῦ τόπου μας ἐπηρεάζουν τὴν πνευματικὴ παραγωγή· καὶ ξαίρουμε ὅσο καὶ κάθε ἄλλος τί φοβερὸ ἐμπόδιο εἶναι ἡ βιοπάλη γιὰ ἕνα μελετητή. Κ' οἱ δυὸ λόγοι τοῦτοι ὅμως μαζί δὲ βρίσκουμε νὰ δικαιολογοῦν τὴν τῶσση μας ἀδράνεια, κι ἀναγκάζομαστε νὰ παραδεχτοῦμε πὼς, ὅσο κι ἂν πέφτουν ἔξω οἱ ξένοι στίς σχέσεις τους μαζί μας, στὴν κατηγορία τῆς τεμπελιάς ὅμως δὲ μᾶς ἀδικοῦνε καὶ πολὺ.

Εἶναι ἀνάγκη πιά νὰ ζυπνήσουμε ἀπὸ τὸ λήθαργό μας. Κανένας τόπος καὶ κανένας λαὸς δὲ μπορεῖ νὰ πάει μπροστὰ χωρὶς δουλιὰ. Κ' οἱ μορφωμέ-

νοι ἑνοῦ τόπου εἶναι πάντα οἱ ὑπεύθυνοι ἂν ὁ κόσμος δὲν ἀγαπᾷ ὅσο πρέπει τὴ δουλιὰ. Οἱ μορφωμένοι ἑνοῦ τόπου χρωστοῦνε νὰ γίνουν ὑπόδειγμα κάθε ἀρετῆς· κ' ἡ ἐργατικότητα γιὰ τὰ δικά μας κλίματα καὶ τίς γενικὲς μας συνθῆκες εἶναι χωρὶς ἄλλο μιὰ μεγάλη ἀρετὴ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσουμε στὸν κόσμον τοῦ τόπου μας τὸ παράδειγμα τῆς ἐργατικότητος. «Χρόνος δὲ φευγέτω σε μηδὲ εἰς ἀργός» (18). Δὲν ἀρνούμαστε τὴ φρόνηση τῆς ἐντολῆς ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Τολστόη, σὰ μιᾶ γιὰ τὸν τρόπο ποῦ περνοῦν τὰ βράδια ὁ «πολιτισμένος» κόσμος: «ἡ νύχτα ἔχει δεχτεῖ γιὰ νὰ ξεκουραζεῖται ὁ ἄθρωπος». Μέσα στὸ αἶμα τῆς φυλῆς μας ὅμως, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἀρχίσαμε νὰ ζοῦμε κάπως πνευματικά, κυλάει μιὰν ἄλλη ἀλήθεια:

«οὐ χροὶ παννύχιον εἶδειν βουληφόρον
[ἄνδρα,
ᾧ λαοὶ τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέ-
[μηλεν». (19)

Μονάχα ἔτσι θὰ μπορέσουμε βásiμα νὰ ἐλπίσουμε πὼς «θὰ ἐκλίπη ἡ ἔλλειψις εἰδικῶν ἔργων περὶ τῶν Κυπριακῶν πραγμάτων». Μονάχα ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ κάμουμε τὸ χρέος μας πρὸς τὸν τόπον. Μονάχα ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ νειρεφτοῦμε βásiμα τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας.

Κερύνεια, Σεπτέβρης, 1935.

ΣΑΒΑΣ Θ. ΧΡΙΣΤΗΣ

18) *Anthologia Lyrica*. Ἰππῶνας, 10.

19) Ὀμηρος, Ἰλιάδα, Β, 24—25.

Herbert Read

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΣΚΗΝΗ: ΦΟΒΟΣ

Σάμπως κῶμα εἶναι ὁ φόβος
 Ποῦ περνάει ἀπ' τὸν ἀγέρα
 Καὶ χτυπάει σὲ τεντωμένα
 Νεῦρα ὡσότου πιά τὰ κάνει
 Νὰ δονήσουνε ὡς χορδές.

Καὶ τὸ πᾶν πηγαίνει πρῖμα
 Μιὰ καὶ τ' ὄργανο κουρδίσσεις
 Νὰ ὑποκρίνεται ἡρεμία.

(Ἔτσι τότε θεὸ νὰ γίνεις
 Ἕνας τζέντλεμαν ἀντρεῖος.)

Καὶ σὰν οἱ χορδές κοποῦνε...
 Θεὸ νὰ κυλιστεῖς στὸ χῶμα
 Τὰ κουνέλικα σου μάτια
 Θὰ γεμίσουνε κομμάτια ἀπ' τὴ σπασμένη σου ψυχῇ.

ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΣΚΗΝΗ: Ο ΚΑΛΟΤΥΧΟΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

Ἐπὶ λυγμοὺς πονόδартους ἄγρια ἡ καρδιά του σιέται,
 Τὰ τεντωμένα χέρια του σφίγγουν τὸ παγερὸ ὄπλο,
 Μὲς στὰ σαγόνια σφιχτοκλειῖ πυρὴ, στεγνὴ μιὰ γλώσσα
 Κι ὀλάνοιχτα τὰ μάτια του ἀσυνείδητα ἐρευνοῦνε.

Καὶ νὰ σκληρίσει δὲν μπορεῖ.

Τὸ ματωμένο σάλιο του
 Πὰ στ' ἄμορφο του ἀμπέχονο πέφτει στάλα μὲ στάλα.

Τὸν εἶδα ποὺ μαχαίρωσε
 Καὶ ποὺ ξαναμαχαίρωσε
 Ὅσοτου καὶ ξετέλιωσε κάποιονε Γερμανό.

Αὐτός εἶναι ὁ καλότυχος πολεμιστής,
 Αὐτός εἶναι ὁ . . . .

(μεταφρ.) Κ. Κ.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

I

Στὰ χωριά τῆς Πιτσιλιάς συνήθιζαν ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια νὰρχουνται στρατουράδες ἀπὸ τὴν Κακοπετριά καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν τοὺς κατοίκους μὲ τὴν τέχνη τους. Αὐτοὶ διόρθωναν τὰ παλιὰ στρατούρια τῶν γαϊδουριῶν καὶ μουλαριῶν καὶ κάποτε ἔκαναν καὶ καινούρια. Οὐ νοικοκύρης ποὺ τοὺς καλοῦσε ἦταν νὰ χναγκασμένος ὄχι μόνο νὰ τοὺς πληρώσει μὰ καὶ νὰ τοὺς θρέψῃ καὶ νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ καὶ στῶμα γιὰ ὕπνο στὸ σπίτι του ὅσες μέρες τοῦ δούλευαν. Μαζί τους δὲν εἶχανε παρὰ ἓνα γράμι ἢ σεντόνι ἀπὸ ντόπιο ὕφασμα καὶ μιὰ βούρκα ποὺχανε μέσα τὰ ἐργαλεία τους (ἓνα ξύλινο μεγάλο ἀδράτι, ἓνα σακκοράφι κι ἓνα χοντρὸ κέρατο βοδιοῦ τρύπιο ἀπὸ μέσα, γεμάτο μέλακὸ σαποῦνι γιὰ νὰ μπήγουνε σ' αὐτὸ τὸ σακκοράφι τους γιὰ νὰ γλιτωρᾶει εὐκόλα σὰν τρυπᾶ.) Ὡς σήμερον ἀκολουθεῖ τὸ ἴδιο παλιὸ σύστημα σὲ τὴν Πιτσιλιά. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ φαίνονται ἀγαθοὶ καὶ καλοπροαίτητοι κι ἀπ' τὴ ζωὴ τους εἶναι παρμένη ἡ ἱστορία ποὺ θὰ δοῦμε πρὸ κάτω. Γιὰ ὅσους ἔχουνε ἐνδιαφέρο νὰ μάθουν μερικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὴν τέχνη τῶν στρατουράδων σημειώνουμε αὐτά: Γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα καινούριο στρατοῦρι εὐαζονται τὰ ἑξῆς ὕλικά:

1. *Ροῦχο* παχὺ σὰν τὰ βαμβακερά σακκιά ποὺ φαίνουν στὰ χωριά τοῦ Ἰόρφου καὶ σ' ἄλλα πεδινὰ χωριά, ἢ ἄλλιο χοντρὸ, χρωματιστὸ σὰν τὰ ἡτας (γιὰ τὰ μουλάρια), καὶ τότες λέγεται *ζιλενο* τὸ στρατοῦρι.

2. *Κνετσιές* (ὄ), ποὺ γίνεται ἀπὸ μαλλὶ σπινθῆ. Τὸ μαλλὶ στρώνεται σὲ φαθὶ, σὲ ἑπτο στῶμα, ραντίζεται μὲ νερὸ, ἔξεται μὲ τὰ πόδια, τυλιγεται μαζί τὸ φαθὶ καὶ 2-3 ἄνθρωποι τὸ πα-

τοῦνε ρυθμικὰ σὰν τὸ τυλίγουν ὡς ὅτου νὰ πιεσθῇ καλὰ καὶ ν' ἀποτελέσῃ μιὰ συμπαγὴ μᾶζα. Σὰν στεγνώσῃ φέρεται στὸ ἐμπόριο. Σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἀσχολοῦνται συνήθως Τοῦρκοι, πρὸ πάντων στὴ Λευκοσία.

3. *Σιοῦπες* (οἱ), ὑπολείμματα τῆς κατεργασίας τοῦ λιναριοῦ, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦνε οἱ μακριές καὶ γερές κλωστές.

4. *Δέρμα* λεπτὸ ποὺ τὸ λένε *βούρκα* κι εἶναι συνήθως κατεργασμένο δέρμα αἴγας ἢ ριφιοῦ. Ἐν νὰ βγάλω τὴ βούρκα σου», εἶναι συνηθισμένη ἀπειλητικὴ φράση μεταξὺ τῶν χωρικῶν.

5. *Πισιὰ* (ἡ): στενὸ (3-4 δάχτυλα) μάλλινο ὕφαντό, συνήθως χρωματιστό, ποὺ ὑφαίνεται μὲ ξεχωριστὸ ὕφαντικὸ ἐργαλεῖο, πολὺ μικρὸ.

6. *Ἀνελίθκια* (τὰ) καὶ κατὰ ἐναλλαγὴ ἀνελίθκια καὶ συντομώτερα μὲ ἀποκοπὴ τοῦ α κι ἀντικατάσταση τοῦ ν μὲ τὸ μ *λεμίθκια* ἢ λημίθκια, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ *ἀνδροπώγων* τῶν ἀρχαίων. Μὲ αὐτὰ γεμίζουν τὰ λεγόμενα *συνίθκια* τοῦ στρατοῦρι, ποὺ ἀποτελοῦν νὰ ποῦμε τὸ σκελετό του καὶ τὸ κόνουν στερεό.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, τὰ διάφορα μέρη τοῦ στρατοῦρι ἔχουνε ξεχωριστὰ ὀνόματα:

1. *Ἡ μπροστελλίνα*, στενὴ λωρίδα λιγάκι στρογγυλὴ μὲ δέρμα ἀπ' ἔξω, ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ τοῦ ζώου καὶ κομπώνει μὲ ξύλο στὸ ἀριστερὸ μέρος σὲ δερμάτινη θηλειά.

2. *Ἡ πισιλλίνα*, ὅμοια μὲ τὴν μπροστελλίνα, σιὸ πίσω μέρος τοῦ στρατοῦρι, ἐνωμένη πάντα κι ἀπ' τὶς δυὸ ἄκρες.

3. *Ὁ ποτζοιλίτης*, στενὴ λωρίδα ἀπὸ πισκιά. Περνᾷ κάτω ἀπ' τὴν κοιλιά τοῦ ζώου κοντὰ στὰ μπροστινὰ πόδια καὶ κομπώνει στὸ ἀριστερὸ πλευρὸ.

Πείραγμα: ἡ γραβάτα τῶν πολιτῶν λέγεται περιπαιχτικά ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ποτζοιλίτης.

4. **Τὰ μαντρικάβλια** (μπροστινὰ καὶ πισινὰ) ἀποτελοῦνται ἀπὸ σκοινιά, στερεωμένα στὶς δύο τοὺς ἄκρες ἀπάνω στὸ στρατούρι γιὰ δέσιμο τῶν φορτίων.

5. **Ὁ πισοκράτης**, συνήθως δέρμα λεπτό, κλωσμένο σὰ σκοινί, μικρὸ ὡς μιὰ πιθαμή. Τὰ δύο του ἄκρα εἶναι στερεωμένα ἀπάνω στὸ στρατούρι καὶ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνεταὶ καλύτερα τὸ δέσιμο τοῦ φορτίου.

Πειραχτικὲς φράσεις: — Τίνος ἐνὶ τοῦν' τὸ στρατούριν;» (Ἐρώτ. σὲ παιδί ἢ ἀπλοϊκό).

— "Ἐδ δικόμ μου, ἦ, ἐν' τοῦ τζυροῦ μου, ἦ, τοῦ γάρου τοῦ θκειοῦ μου".

"Ὅταν ντρέπεται κανένας νὰ μιλήσῃ σὲ κάποιον, τοῦ λένε: «Βάλε στρατούριν ζίλενον».

Δίστιχο: "Ἄς μὲ λαλοῦσιδ δῆμαρχον
[τζ' ἄς πὰ' τζιαὶ τὸ γαούριν,
ἄς πὰ' τζιαὶ τὸ παλιάμπελον, ἄς πὰ' τζιαὶ
[τὸ στρατούριν.

Στὰ τσιατίσματα: "Ἄρκινα τὰ τραοῦ-
[δικια σου τζ' ἐγίω' ννά σὲ ζυάσω,
τζιαὶ νὰ σὲ κάμω γάρον τζιαὶ νὰ σὲ
[στρατουρκάσω.

Ἀπειλή: "Ἄν ἔρτω τζεῖ ἐν νὰ σὲ στρατουρκάσω. (θὰ σὲ ξυλοκοπήσω).

Πείραγμα γιὰ τοὺς Κακοπετρίτες: Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρύχου λένε τοὺς Κακοπετρίτες ποὺ καταγίνονται μὲ τὰ σαμάριχ, **σαμαρῖτες** περιφρονικά. Οἱ Πίτσιλλοι τοὺς λένε **στρατουράες**.

II

Ἱστορία τοῦ στρατουρά.

Κάποτε ἕνας στρατουράς ποὺ γύριζε τὰ χωριά γιὰ διόρθωμα τῶν στρατου-
ριῶν τῶν γαδάρων, βρῆκε δουλειὰ σὲ
κάποιο σπίτι. Μαζί του εἶχε κι ἕνα μα-
θηταροῦδι ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε παντοῦ
γιὰ νὰ μάθῃ τὴν τέχνη του.
Ὁ νοικοκύρης, φιλόξενος καὶ περι-
ποιητικός, ἔσφαξε τὸ βράδυ μιὰ κότα.

"Ὅταν κάθισαν στὸ τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τρῶνε ὁ στρατουράς εἶπε:

— «Ὁ μαθητῆς μου δέ' τρῶει τὴν ὄρνιθα φέρτε του τίποτε ἄλλο».

Οἱ νοικοκυραῖοι πίστεψαν καὶ τοῦφεραν ἐλιές. Τὸ παιδί ἀπὸ ντροπὴ μὴν προσβάλλῃ τὸν μάστορα του δὲ μίλησε κι ἄρχισε νὰ τρῶει ψωμί κι ἐλιές. Τὴν νύχτα ὁμως δὲ μπόρεσε νὰ κλείσῃ μάτι, ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Ὑστερα ἀπὸ ὀλάκαιρους μῆνες ἔτυχε νὰ φέρουν στὸ τραπέζι κότα καὶ τ' ἀφεντικό του νὰ μὴν τ' ἀφήσῃ νὰ τὴν γευτῇ: Αὐτὸ ἦταν πολὺ καὶ δὲ μποροῦσε νὰ τὸ ὑποφέρει.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ μόλις ξύπνησαν μὲ τὸ μάστορα του πῆραν δουλειὰ. Σὲ λίγο ὁ στρατουράς βγήκε ἔξω γιὰ νερό του. Ὁ μαθητῆς σὰν βρῆκε εὐκαιρία φωνάζει τὸν νοικοκύρη καὶ τοῦ λέει:

«Ἄκουσε ἀφεντικό! ὁ μάστορας μοὶ ἄμα θυμώσῃ παθαίνει σὰν τὸν τρελό σοῦ τὸ λέω αὐτὸ γιὰτι πολλὲς φορὲς στὸ θυμὸ του ἀπάνω, χτυπᾷ κι ὄλα ὅποιου βρεθῆ μπροστά του. Ὑστερα τὸ μετανοιῶνει μὰ εἶναι ἄργά. Γι' αὐτὸ πρόσεξε τί θὰ σοῦ πῶ. Σὰν τὸν δεῖ ν' ἀρχίσῃ τίς φωνὲς τρέξε ἀμέσως, πᾶρε ἕνα σκοινί καὶ δέσε τον σφιχτὰ στὸ στύλο. Μὴν τὸν λύσης ὡσπου νὰ το περάσῃ ὁ θυμός. Ἔτσι μοῦ σύστησε νὰ λέω στοὺς νοικοκυραῖους ποὺ δουλεύουνε κ' ἔχε καλὰ τὸ νοῦ σου».

Σὲ λίγο ἦρθε ὁ στρατουράς κι ἄρχισε τὴ δουλειὰ του. Ὁ μαθητῆς ἔρραβει κείνη τὴ στιγμή τὴν προστελλίνα τοῦ στρατουριοῦ καὶ ξεπίτηδες ἔκανε μερικὰ φάσ ἀνάποδες. Σὰν τίς εἶδε ὁ στρατουράς θυμώσῃ, ἔμπηξε τίς φωνὲς καὶ ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τὸ παιδί, ποὺ μόλις πρόφτασε νὰ πῇ: «Πιάστον ἀφεντικό!

Ὁ νοικοκύρης τρέχει ἀμέσως, ἀρπάζει τὸ σκοινί ἀπὸ τὴ γωνιά καὶ δένει τὸ στρατουρά σφιχτὰ στὸ στύλο τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ στρατουράς τὸν κοίταξε μὲ ἀπορία κι' ἄρχισε νὰ τὸν ρωτᾷ γιὰτι τὸ κάνει αὐτὸ, μὰ καμμιά ἀπάντησι. Σὰν τὸν ἔδεσε, πῆγε καὶ κάθιστὴ θέσῃ του κι ἄρχισε τὴ δουλειὰ του.

III

Ἱστορία τοῦ στρατοῦ τοῦ.

ὁ παιδί ἔκανε πῶς ἔκλαιγε πού τις φαγε, μὰ μέσα του σπαραττοῦσε στὰ ἔλια γιὰ τὴν κατάντιχ τοῦ μᾶστρου ου. Ὁ καημένος ὁ στρατοῦρας παραλοῦσε τὸν νοικοκύρη νὰ τὸν λύση, μὰ ἄδικα ἔχανε τὰ λόγια του. Τὸν ρωτοῦσε νὰ τοῦ πῆ γιατί τὸν ἔδεσε μὰ ἔν τούλεγε, παρὰ μόνο πῶς θὰ τοῦ ἦ ἄμα τοῦ περάση ὁ θυμός. Μὲ χίλια παρακάλια, κι ἀφοῦ δάκρυσε ὁ στρατοῦρας ἀπὸ τὴ στενοχώρια του μὴν ἔρθη κανένας καὶ τὸν δῆ ἔτσι δεμένο, σηκώθηκε ὁ νοικοκύρης καὶ τὸν ἔλυσε. Σὰν ἔπιασε δουλειά, ρώτησε πάλι τὸν νοικοκύρη νὰ τοῦ πῆ γιατί τὸν ἔδεσε ἔτσι ὅση ὥρα στὸ στύλο. Ὁ νοικοκύρης οὕπε :

«Ὁ μαθητὴς σου μοῦ παράγγειλε νὰ σὲ δέσω σὰ θυμώσης, γιατί τοῦ σύτησες, λέει, νὰ παραγγέλλη στοὺς νοικοκυραίους νὰ σὲ δένουν ἄμα θυμώσης γιὰ νὰ μὴν κάνει κανένα κακό».

— «Βρὲ καταραμένε!» φώναξε ὁ στρατοῦρας, «πότε σοῦπα τέτιο πράμα;»

— «Κι ἐγὼ πότε σοῦπα πῶς δὲν τρώω τὴν κότα;» ἀπάντησε ὁ μαθητὴς. Κι ἄν τρεῖς ἔσκασαν στὰ γέλια.

Ἦτανε χειμῶνας. Ὁ γέρο-παππούς τουρτούριζε ἀπὸ τὸ κρύο. Ξαπλώθηκε στὸ κρεβάτι του, στρωμένο χάμω στὴ γῆς γιὰ νὰ ζεσταθῆ, μὰ ζεστασιά δὲν ἔβρισκε, γιατί γιὰ σκέπασμα εἶχε μερικές τρύπιες σακούλες μονάχα. Φώναζε καὶ παρακαλοῦσε τὸ γιό του νὰ τοῦ δώση ἀκόμη κανένα σκέπασμα ἴσως ζεσταθῆ. Ἐκεῖνος πρόσταξε τὸ μικρό του τὸ παιδί νὰ πάρη ἀπ' τὴ γωνιά τὸ παλιὸ στρατοῦρι καὶ νὰ τὸ ρίξη στὸν παππού του γιὰ νὰ ζεσταθῆ. Τὸ παιδί ἔτρεξε πρόθυμα, μὰ πῆρε μαζί του καὶ τὸ μεγάλο το μαχαίρι κι ἄρχισε νὰ μοιράζει στὴ μέση τὸ στρατοῦρι.

— «Γιατί τὸ μοιράζεις;» ρώτησε ὁ πατέρας του.

— «Γιὰ νὰ φυλάξω τὸ μισὸ νὰ σὲ σκεπάσω σὰν γεράσης καὶ σὺ σὰν τὸν παππού μου», ἀπάντησε τὸ παιδί.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

Diaz Fernandez

ΕΡΩΤΙΚΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Τὸ τάγμα τοῦ Μανόλο Πελάγιο εἶχε ἔφτα μῆνες πού βρισκότανε σ' ἐκστρατεία. Ἐφτά μῆνες σὲ μιὰ ἀσή-θλητη τοποθεσία, μιὰ ἀπ' αὐτὲς τις πενιμένες θέσεις πού φοβᾶσαι μήπως νὰν ξεχάσουνε στὰ γραφεῖα τοῦ Ἀρχηγείου. Κάθε δεκαπέντε μέρες πού ἔρχετο ἄνθρωπος στὸ Ζόκο τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἐξέλεγε, ἐπηγαίναμε ὅλοι νὰ τὸ πῶμε, γιὰ νὰ συγκρίνουμε τὸ παρου-σιστικὸ μας μὲ τοὺς στρατιῶτες αὐτοῦ τοῦ Ζόκου πού εἶσαν ντυμένοι μὲ κουρελια-

σμένα καὶ λερωμένα ροῦχα. Δίπλα τους, μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς εἶμα-σταν εὐτυχισμένοι, μὲ τις γιομάτες μας καντίνες, τις ἡμερίδες μας τριῶν ἡμερῶν καὶ τοὺς ἡσυχούς Μαυριτανούς μας πού κάθε μέρα μᾶς πουλοῦσανε φροῦτα καὶ κυνῆγι.

Ἐνα βράδυ πού ἦρτε τὸ ἀμάξι ἀπὸ τὸ Τετουάν, τὸ Ζόκο ἔγινε ἄνω-κάτω ἀπὸ τὴ παρουσία μιᾶς γυναίκας. Μιᾶς ξανθιάς κι ὀλόχαρης κυρίας, πολὺ νέας, πού μοσκομύριζε. Ὅλο τὸ στρα-

τόπεδο ταραχτήκε. Κάθε άνδρας εΐτανε ένα νεύρο γιομάτο ήδονικά ρίγη. Οί στρατιώτες βγαΐνανε στις πόρτες τών παράγκων, άνέβαιναν στους τοΐχους τής πλατεΐας, τρέχανε δεξιά κι άριστερά, μαζευόντουσαν γιά νά τή δοϋνε. Έκεΐνη περπατοϋσε σκορπίζοντας τή προκλητική τής όμορφιά άνάμεσα σ' αυτό τόν πεινασμένο στρατό, πού τόν κυρίεψε μιá βάρβαρα λαγνεΐα. Εΐταν έκπληχτικός ό τρόπος πού ή γυναΐκα αύτή περνοϋσε άνάμεσα σέ μιá μάζα αΐσχροΐτητας, σάν ό ήλιος μέσα από μιá άγρια φυλλωσιά. Κ' ή μυρωδιά τής έμενε μαζεμένη και κολλημένη πίσω από τά χνάρια τής, σάμπως ό άέρας νά εΐταν ένα βάζο καμωμένο ξεπίτηδες γιά νά τή φυλάξει. Εΐδα έκεΐνη τή μέρα πολλούς συντρόφους μου νά ρουφοϋνε δυνατά τή μυρωδιά τής ταξιδιώτισσας κ' ύστερα νά ξαπλώνουνται πάνω σ' άχυρο του άντίσκηνου, μόνοι, μ' αυτό τó άρωμα πού τους έζάλιζε ήδονικά, σα ναρκωτικό.

Ή ξανθιά γυναΐκα μπήκε μέσα στο γραφείο του άρχηγού, με τó λοχία πού τήν έσυνώδεψε από τó Τέτουμ. Άρχηγός εΐταν ό συνταγματάρχης Βιλάρ, ένας πρόσχαρος και φλύαρος άνθρωπος, πού τήν παραμονή τών έπιχειρήσεων, τή στιγμή πού οί αξιωματικοί συζητούσανε γιά ταχτική και στρατηγική, αυτός έσχεδιάζε πάνω στους χάρτες του έπιτελείου αΐσχρες ζουγραφίες.

Έκεΐνη τή στιγμή εΐτανε με τόν ύπασπιστή και τόν έφημέριο. Βλέποντας τή γυναΐκα, έσηκώθηκαν κ' οί τρεις. Ό συνταγματάρχης Βιλάρ, μειδιώντας, έστριψε τó γρίζο του μουστάκι.

—Συνταγματάρχη μου, εΐπε ό λοχίας, εΐναι ή γυναΐκα του ύπολοχαγού Λοπέθ, του Όντάλ. Φέρνει ένα γράμμα γιά σας από τόν Άρχιστράτηγο.

—Ναΐ, κύριε, εΐπε έκεΐνη, προχωρώντας μ' ένα φάκελλο στο χέρι, ό στρατηγός εΐναι φίλος μου.

—Ά!

Μά ύστερα άπ' αυτό τó ά! πού βγή-

κε σά στεναγμός, ό συνταγματάρχης δέ μπορούσε νά ξεκολλήσει τά μάτι του από τή νιόφερτη γιά νά διαβάσει τó γράμμα. Έκεΐνη έβγαλε τó καπέλο της.

—Μπορώ νά βγάλω τó καπέλλο μου; Κάνει τόση ζέστη!

—Βγάλτε ότι θέλετε, έφώναξε ό συνταγματάρχης. Μιά γυναΐκα σάν κ' εσέ εΐναι καμωμένη γιά νά διατάσει.

—Εύχαριστώ... Βιλάρ.

—Βι...Βιλάρ. Ξεύρετε λοιπόν τ' όνομά μου;

—Τι άστεΐος πού εΐστε! Φυσικά: Ό κόμα και τó μικρό σας όνομα: Δ. Μανουέλ Μανόλο!

—Αυτό εΐναι. Μανόλο. Γνωριζόμαστε λοιπόν;

—Μά εΐναι γραμμένο πάνω στο κελλο! Τι άστεΐος πού εΐστε!

Ό ύπασπιστής κι' ό έφημέριος ταζόντουσαν σατισμένοι. Μάλιστα ό έφημέριος μετροϋσε στο κομπολόϊ τις συλλαβές αυτού του «Μανόλε» Ή με τόση άφέλεια έπέταξε ή ταξιδιώτισσα. Ό ύπασπιστής δέν ήξερε τί νά κάμει.

—Συνταγματάρχη μου, εγώ...

—Ναΐ, μπορεΐτε νά πάτε.

Και γυρίζοντας στη γυναΐκα:

—Εΐστε πολύ ώραΐα έτσι, δίχως κέλλο.

—Άλήθεια;

Εΐταν ώραΐα, πολύ ώραΐα. Τά μιλιά της, έμοιαζαν με φλόγες.

—Εΐμαι φωτιά. Παρατηράτε τó μπράτσο μου. Εΐναι κόκκινο. Καΐει.

Ό συνταγματάρχης έπλησίασε τó πολύ, πού έκεΐνη τραβήχτηκε πίσω.

—Εΐν' αλήθεια; καΐει.

Ό έφημέριος έσκίρτησε μπροστά στο γυμνό μπράτσο:

—Συνταγματάρχη μου, άν δέν εΐστε νά με διατάξετε...

—Όχι, όχι, τίποτα.

Ό ύπασπιστής πού εΐτανε μύωπη φαινότανε νά ένδιαφέρεται κι αυτό γιά τó πυρωμένο και μυρωδάτο α-

πράτσο, γιατί δὲν ἔδειχνε καμιὰ βία
ἢ φύγει.

— Καθῆστε. Νὰ μιὰ καρέκλα. Δὲν
εἶναι καὶ τόσο ἀναπαυτική, μὰ στὸν
πόλεμο... Καθῆστε Κάρμεν, Καρμέλα,
δὲν εἶν' ἔτσι:

— Ἔτσι εἶναι. Λέγουνε πῶς τ' ὄνο-
μά μου εἶναι ὄνομα Μαυριτανικό. Κι
ὡς βλέπετε, εἶμαι ξενιθιά...

— Μὰ εἶστε πολὺ τολμηρὴ, Καρμέ-
λα. Νὰ ρθεῖτε μόνη σας, δίχως νὰ φο-
βηθεῖτε. Θὰ πρέπει ν' ἀγαπάτε πολὺ
τὸν ἄνδρα σας!

— Πάρα πολὺ. Εἶναι ἕνας χρόνος
ποὺ δὲν εἰδωθήκαμε. Ἐσκέφθηκα: Ἄ-
λλο οἱ Μαυριτανοὶ δὲν τοῦ κάμανε
ἰσχύ, τὴ στιγμή ποὺ αὐτὸς τοὺς πο-
λεμᾷ, δὲν θὰ σκοτώσουν ἐμένα ποὺ δὲν
ἔχω τίποτα μαζί τους.

— Κι ὁμως, κι ὁμως... Τὸ ὄντάλ εἶ-
πε σὲ τρεῖς ὥρες ἀπόσταση ἀπὸ τὸ
ὄνομα, ὅλο γκρεμοί.

— Κι ἀκόμα, ἐπρόστεσε ὁ ὑπασπιστής,
ὅτι ὑπάρχει τόπος ἐκεῖ κάτω γιὰ νὰ
εἶναι μιὰ γυναῖκα. Μιὰ μικρὴ παρά-
ση, ἀκάθαρτη..

— Μὰ ἡ Καρμέλα δὲν ἐφοβότανε:

— Δὲν πειράζει. Οἱ δυσκολίες μ' ἐν-
ουσιαζοῦνε. Τὸ ἴδιο μοῦ ἔλεγε κι ὁ
ρατηγὸς στὸ Τετούαν. Μὰ ἔβαλα
τὸ μυαλό μου αὐτὸ τὸ ταξίδι... Ἄ!
ἔπω τὸ ξάφνιασμα τοῦ Πέπ: «Ἐσὺ ἐ-
κ; Ἐσὺ ἐδῶ; Τρελλή! Τρελλή!» Κ' ὕ-
στερα τ' ἀγκαλιάσματα! Τί θαῦμα!

Ὁ συνταγματάρχης τὴν ἄκουε μ' ἀ-
χρὸ τὸ στόμα.

— Καλά, καλά. Θὰ πάτε στὸ ὄντάλ.
Κ' ὕστερα γυρίζοντας στὸν ὑπασπι-
στή:

— Ραμιρέθ, παρακαλῶ νὰ εἰδοποιή-
τε τὸν δεκανέα τῆς ἐφοδιοπομπῆς
τὸ ὄντάλ νὰ παρουσιαστῇ. Καὶ νὰ
πλῶσουν ἕνα μουλάρι γιὰ τὴν Καρ-
μέλα.

— Ἀμέσως, συνταγματάρχη μου.

Ὁ ὑπασπιστής μὲ τὰ ρουθούνια του
ἐργμένα γιὰ νὰ μυριστεῖ καλύτερα
τὸ ἄρωμα τῆς Καρμέλλας, βγήκε γιὰ
νὰ χτελέσει τὴ διαταγή.

Ὁ δεκανέας Πελάγιο παρουσιάστη-
κε ἀρματωμένος στὸ γραφεῖο τοῦ συν-
ταγματάρχη. Παρ' ὄλο ποὺ ἡ στολή
του εἶτανε ξεβαμμένη ἀπὸ τὴ βροχὴ
καὶ τὸν ἥλιο, ὁ δεκανέας Πελάγιο εἶχε
μιὰ ἐμφάνιση συμπαθητικὴ. Εἶταν ἕνα
δυνατὸ κ' εὐγενικὸ παιδί, ποὺ οἱ σιε-
ρήσεις τοῦ πολέμου, δὲν ἀφήσανε πά-
νω του κανένα σημάδι τὸ ἀντίθετο,
εἶτανε γερός κ' εὐκίνητος καὶ ἀθλητής.
Ὅταν μπήκε μέσα τὸν ὑποδέχτηκαν
τὰ μάτια τῆς Καρμέλλας, ποὺ ἀπ' ἐκεῖ-
νη τὴν στιγμή σὰν ἄστρα τὸν ἐτριγύ-
ριζαν.

— Εἶστε ὁ λοχίας τοῦ ὄντάλ, δὲν
εἶν' ἔτσι;

— Νσί, συνταγματάρχη μου.

— Πόση ὥρα εἶναι ὡς ἐκεῖ;

— Περίπου δυὸ ὥρες.

— Περίπου δυὸ ὥρες. Καλά. Κάμνετε
συχνά αὐτὴ ὑπηρεσία!

— Κάθε δεκαπέντε μέρες. Εἶναι ἐφτά
μῆνες ποὺ εἶμαστε ἀποσπασμένοι.

— Θαυμάσια. Αὐτὴ ἡ κυρία θὰ πάει
μαζί σας. Εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ ὑπο-
λοχαγοῦ. Μοῦ ἐγγυᾶστε τὴν ἀσφάλειά
της μὲ τὸ κεφάλι σας. Ἀκούσετε; Μὲ
τὸ κεφάλι σας.

— Μάλιστα, συνταγματάρχη μου.

— Μὰ Βιλάρ! Δὲν ἀξίζω τόσο! τὸν
ἐσταμάτησε μειδιώντας ἡ Καρμέλα.
Καὺμένο παιδί!

— Θὰ πάρετε μαζί σας ἄντρες, ἐσυ-
νέχισε ὁ συνταγματάρχης, γιὰ νὰ εἶ-
ναι προφυλαγμένη ἡ γυναῖκα αὐτὴ ὅσο
μπορεῖ καλύτερα. Καλύτερα κι ἀπὸ τὸ
σάκκο μὲ τὰ τρόφιμα. Τίποτα ἄλλο.

— Μάλιστα συνταγματάρχη μου.

— Μπορεῖτε νὰ φύγετε. Ἄ! ὅταν θὰ
εἶστε ἔτοιμοι, νὰ μὲ εἰδοποιήσετε.

Λίγα λεπτά πιὸ ὕστερα, ἡ ἐφοδιο-
πομπὴ τοῦ ὄντάλ εἶταν ἔτοιμη γιὰ ἀνα-
χώρηση. Τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ δεκανέας,
ἕξι στρατιῶνες, δυὸ μουλάρηδες καὶ
δυὸ μοῦλες. Ἐσελλώσανε τὴ μιὰ ἀπ'
αὐτὲς γιὰ τὴν Κάρμεν ποὺ ἔφτασε μὲ
τὸ συνταγματάρχην ἀνάμεσα μιᾶς δει-
πλῆς σειρᾶς ἀπὸ πεινασμένα μάτια.
Ὁ συνταγματάρχης τὴν ἐβόηθησε νὰ

καβαλλικέψει, πιάνοντας με τὸ χέρι τὸ μικρό της ποδαράκι. Εἶτανε μιὰ ὑπέροχη κι' ἀξέχαστη στιγμή, γιατί γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ τόσους μήνες, οἱ στρατιῶτες τοῦ Ζόκο εἶδαν μιὰ ἀληθινὴ γυναίκα γάμπα. Μόλις ἔκατσε στὴ σέλλα, ἡ Κάρμεν ἐξέχυσε σ' ὅλο τὸ στρατόπεδο τὸ γέλιο καὶ εἰς ἅστεία της, δίχως νὰ σκεφτεῖ πὼς ἐσκόρπιζε θλιβερὰ ὄνειρα. Σάν "Αρτεμη ἔλαμπε πάνω ἀπὸ τὴ δυστυχία τοῦ πολέμου, ἀνεβασμένη σ' ἕνα στρατιωτικὸ μουλάρι, ἐνῶ οἱ στρατιῶτες τὴν ἀκολουθούσανε σάν ἕνα κοπάδι ἀγριεμένων ζώων, ἡ Κάρμεν εἶτανε σάν τὴν Εὔα πού χάριζε τὸν ἀπαγορευμένο καρπό.

Οἱ ἄντρες ἀλληλοκυτάζουσαν. Γιατὶ κάποτε-κάποτε, τὸ πολὺ κοντὸ φουσφάνι ἄφηνε νὰ φαίνεται ἕνα κομμάτι μηροῦ, κ' ἕνας στρατιώτης κόκινος καὶ ἰδρωμένος ἔβγαζε ἕνα τρομερὸ μουγκρητό.

Ὁ ἥλιος ἔκαιε τὸ βουνὸ κ' ἐπύρρωνε τοὺς βράχους. Ὑστερα ἀπὸ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας δρόμο, ἡ Κάρμεν ἐζήτησε νερό. Ὁ δεκανέας τῆς ἔδωσε τὸ παγοῦρι κι αὐτὴ τὸ ἄδειασε.

—Τὶ ζέστη, Θεέ μου! Εἶναι μακριὰ ἀκόμα;

Λίγες σταγόνες ἔπεσαν ἀπάνω στὸ λαιμό της κι ἄνοιξε τὸ ντεκολτέ της γιὰ νὰ τὶς σφουγγίσει. Ὁ Πελάγιο ἐνοιωθε τὰ μελίγια του νὰ κτυποῦνε δυνατά.

Ὅταν τοῦ ἔδωσε πίσω τὸ παγοῦρι του, ἡ Κάρμεν τοῦ ἄγγιξε ἐλαφρὰ τὰ δάχτυλα μετ' ὁ χέρι της. Κι ὁ Μονόλο Πελάγιο τοῦ ἤρτε νὰ τραβήσῃ τὸ ὄπλο του καὶ νὰ σταματήσει τὸ μουλάρι, ὅπως κάμνουν οἱ ληστὲς τῆς Ἀνταλούζας.

—Εἶστε παντρεμένος; τοῦ εἶπε ἡ Κάρμεν.

—Ὁχι.

—Ἐχετε ἀραβωνιαστικιά;

—Μπᾶ! Ὅταν κανένας λείπει τόσο καιρό... αὐτὲς δὲν θυμοῦνται πιά.

—Οἱ ἀχάριστες! Ἐνα παιδί τὸ συμπαθητικό.

—Εὐχαριστῶ πολὺ.

—Κι αὐτοὶ εἶναι ἀραβωνιασμένοι!

—Αὐτὸς κ' ἐκεῖνος, εἶπε δείχνοντάς δύο στρατιῶτες. Πές μας Λοπέθ, πᾶ λένε τὴν ἀραβωνιαστικιά σου;

—Ἀδέλα.

—Ὡραῖο ὄνομα, εἶπε ἡ Κάρμεν. Θ εἶναι πολὺ ὁμορφ.

—Ναί... Μὰ σεῖς εἶστε περισσότεροι.

—Κιὸ Λοπέθ ἐσουνόδεψε τὸ κοπλιμέντ του μ' ἕνα μεταλλικὸ γέλιο, σχεδὸ αἰσχρό.

—Εἶσαι πολὺ γαλάντης, Λοπέθ πάντησε ἡ ταξιδιώτισσα. Δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθει ἡ Ἀδέλα.

—Γιατὶ ἐγώ... ξεύρετε... ἐγώ... Μὰ ὁ Λοπέθ θὰ σκεφτότανε κά σπουδαῖο, γιατί ἄξαφνα ἔγινε ποσοβαρὸς, τὸν ἐτρέβηξαν τὰ χεῖλη τῆς Κάρμεν, ὅπως τὴ σφήκα τὴν τραβῆ ἕνα βάζο μέλι.

Ἡ ζέστη εἶτανε ἀσφυχτικὴ. Βρισκόντουσαν τῶρα σὲ μιὰ ἀνώμαλη τὴν γιὰ, δίχως ἕνα δένδρο, δίχως χλόη, χωρὶς ἕνα πουλί. Τὰ μουλάρια ἀνέβαν κουρασμένα.

—Δεκανέα, ἐφώνασε ἡ Κάρμεν ξεύρετε τί θὰ μοῦ ἄρεσκε νὰ κάμω τῶνα ροῦχα καὶ νὰ ψηθῶ στὸν ἥλιο.

—Νὰ βγάλω ὅλα αὐτὰ τὰ μουσκεμένα πιά οὔτε τὴ ζέστη, οὔτε τὴν κούραση ἀκόμα περισσότερο. Δὲν αἰστανόουν πιά οὔτε τὴ ζέστη, οὔτε τὴν κούραση ἀλλάξει τὴν κουβέντα.

—Τῶρα ἀμέσως θὰ φτάσουμε σὲ νὰ δρόμο χωριοῦ μετ' αὐκίης. Ἐκεῖ μπορέσουμε νὰ ξεκουραστοῦμε.

—Νερό, ἐζήτησε ἡ Κάρμεν.

—Δὲν ἔχω πειὰ. Λοπέθ, φέρε τὸ παγοῦρι σου.

Ὁ Λοπέθ ἔδωσε τὸ παγοῦρι στὴν Κάρμεν.

Γιὰ νὰ πιεῖ, ἐσταμάτησε τὸ μαρι της, κ' ἔμειναν λιγάκι πίσω δύο τους.

—Εἶναι ὠραῖο.

—Ξεύρετε, βάζω μέσα γλυκάνισο.
Ἴναι πιὸ κρύο.

—Τί σ' ἄρέσει περισσότερο Λοπέθ:
θέλω νά σοῦ κάνω ἕνα δῶρο.

—Μπα! Σ' ἐμένα: Αἱ λοιπὸν ἐμένα
ἄρέσουνε... Δὲν θὰ τὸ πείτε στὸν
τολογαγὸ!

—"Ὅχι βέβαια.

—Λοιπὸν ἐμένα μ' ἄρέσουνε... οἱ γυ-
χικές. Μ' ἄρέσουν ὑπερβολικά οἱ γυ-
χικές.

—Κι ἂν τὸ ἤξευρε ἡ Ἀδέλα;
Σὲ λίγο ἔφτασαν στὴν κορυφή τοῦ
ἄβου. Δυὸ ξεροσουκίες ἔριχναν λίγη
σκιά. Πάνω στὴν κορυφή, ἡ ἀτμό-
σφαιρα εἶταν ἀλαφρότερη, μὰ αἰστά-
ρουνταν τὴν ἴδια ζέστη. "Ὁμως ἡ θέα
ἦν κατασκήνωσης, ἐκεῖ κάτω, ἐδιωχνε
τὴν αἴσθησιν τῆς μοναξιάς. Ὁ δεκανέ-
ς ἐφώναξε ἄλλ' κ' οἱ στρατιῶτες κα-
κουργημένοι κ' ἐξαντλημένοι ἐξά-
σσαν χαμαὶ ἀφοῦ ξεκομῶσαν
τοὺς γυλιούς τους.

—Ἀφήστε τὴ σκιά γιὰ τὴν κυρία!
ὁρᾶσαζε ὁ Πελάγιο.

—"Ὅχι, ὄχι, θὰ καθήσουμε ὅλοι. Νὰ
σηκωθεῖτε.

Ἐκατέβηκε μ' ἕνα πήδημα κ' ἐπῆγε
καθῆσει ἀνάμεσα στοὺς στρατιῶ-
τες, σὰ μιὰ φλόγα ἀνάμεσα σὲ κάρ-
βουνα. Ὑστερα ἔπιασε τὴν ταξιδιω-
τή της τσάντα. Ἐσφουγγίσε καλὰ
πρόσωπο της μ' ἕνα μανδηλι κ' ἔ-
πιψε με κολόνια τὴν κεφαλὴ καὶ τὰ
πόδια της.

Ὁ Πελάγιο στεκόταν ἀνήσυχος καὶ
ἐκρυφοκύταζε. Ἡ Κάρμεν ἐπῆρε
τὸ ἀσημένιο καθρέφτη κ' ἕνα χτένι,
ἐχτενίστηκε.

—Ποιὸς θέλει κολόνια; Θὰ σὰς ἀ-
λατίσω ὅλους, εἶπε ἡ Κάρμεν. Πρῶ-
τόν ἐσὺ, Λοπέθ. "Ἐλα δὲ.

Ὁ Λοπέθ ἐκάθησε στὶς φτέρνες τοῦ
ἑνὸς πίθηκος. Κ' ἡ Κάρμεν ἄδει-
τὸ μισὸ μπουκάλι πάνω στὸ κα-
πότι τοῦ κεφαλι.

Τοὺς ἔβαλε ὅλους μυρωδιά.

—Δὲν θέλετε δεκανέα;

—"Ὅχι.

—Μὲ περιφρονεῖτε.

"Ὑστερα ἐξάπλωσε ἀνάσκελα, κ' ἔβα-
λε τὰ χέρια της γιὰ μαξιλάρι.

Εἶταν ἕνα ἡδονικὸ θυμιάμα. Τὸ μι-
κρὸ της στήθος ἐπαλλε δυνατά. Οἱ
στρατιῶτες, μὲ κομμένη ἀνάσα, ἐμα-
ζεούσανταν γύρω της, μ' αὐτὴ δὲν ἐ-
φαινότανε νὰ σκοτίζεται γι' αὐτὸν τὸν
σιωπηλὸ κύκλο. Ὁ Λοπέθ εἶχε τὸ στό-
μα του κολλημένο πάνω στὸν ἀστρά-
γαλό της. Ὁ Πελάγιο, ἀγαναχτισμέ-
νος, ἐφώναξε:

—Θὰ συνεχίσουμε, Ἐμπρός!

Ἡ Κάρμεν τὸν ἔσταμάτησε.

—Ἀκόμα λιγάκι, δεκανέα, αἰστάνου-
μαι τὴν ζέστη!

—Ἀδύνατο! Ἀδύνατο!

Ὁ Μανόλο Πελάγιο νευριασμένος
ἐβίαζε τοὺς στρατιῶτες, ποὺ δὲν τὸν
ἄκουαν. Ὅλο κ' ἐκόντευαν περισσό-
τερο τὴν Κάρμεν.

—Ἀκούετε; Μπατε στὴ σειρά! Μὰ
δὲν ἀκοῦτε;

Δὲν ἄκουαν. Ἐνας ἐτόλμησε ν' ἀγ-
γίξει τὸ χέρι του πάνω στὸ μπράτσο
τῆς Κάρμεν. ποὺ ἄρχισε νὰ γελᾷ δια-
βολικά. Καὶ τότε ἔγινε κάτι τὸ τρομε-
ρὸ. Ὁ Λοπέθ μ' ἕνα πήδημα ἐρίχτηκε
πάνω στὴν Κάρμεν κ' ἐκόλλησε τὰ
χεῖλη του πάνω στὰ δικά της. Καὶ σὰν
αὐτὸ νὰ εἶτανε τὸ σύνθημα, ἐρίχτηκαν
ὅλοι μαζί πάνω στὴ γυναῖκα, ἄγριοι,
τρομεροί, διεκδικώντας τὴν μὲ δαγκα-
ματιῆς καὶ γροθιῆς.

—Τ' εἶναι αὐτά; Λοπέθ! Μαρτινές!

Ὁ Μανόλο Πελάγιο ξεκρέμασε τὸ
ὄπλο του κ' ἐτράβησε δυὸ φορές. Οἱ
κραυγὲς τῆς ἱκανοποίησης μεταβάλ-
λουνταν τώρα σὲ κραυγὲς πόνου. "Ἐ-
πεσαν ὅλοι, ὁ ἕνας ἐδῶ κι ὁ ἄλλος
ἐκεῖ, λουσιμένοι στὸ αἷμα. Ἡ Κάρμεν
καταπατημένη, εἶτανε σκοτωμένη μὲ
μιὰ σφαῖρα στὴν κεφαλὴ.

(Μετάφραση)

ΚΩ. ΣΤ.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΦΡΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο καινούργιος πολεμόχαρος αναβρασμός που ξεκίνησε απ' τή γλυκειά πατρίδα του Γαμπριέλλε Ντ' Αννούτζιο δέν καταστρέφει μονάχα τ' βαρύμοχθο έργο τής ειρήνης, αλλά ανατρέπει από τ' βάθρο και τήν Ίσαμε σήμερα θεωρούμενη στερεά θεμελιωμένη καινούργια τάξη τής ζωής που διαμορφώθηκε ύστερα απ' τ' τετράχρονο μακελειό.

Γιατί, και μ' όλο τ' φριχτό άπολογισμό σέ ύλικές ζημιές και σέ διαλυτικές συνέπειες τόσο στήν πολιτικοοικονομική όσο και στήν ήθικοπνευματική ζωή, δέ μπορούμε ν' άρνηθούμε πώς ό τελευταίος πόλεμος άπόφερε τουλάχιστο κι' ένα κάποιο, που έμεις θεωρούμε σημαντικό, κέρδος: Τό ξύπνημα τού άτόμου. Αυτό το άτομο τ'ο ναρκωμένο που Ίσαμε τότε σερνότανε άβουλο, που ή Ίδια ή ζωή του είχε τή λιγότερη σημασία, άντικρύζοντας άργά τή φρίκη τού πολέμου, τ'ο καταρράκα μα και τήν περιφρόνηση τής ζωής και τή μαυρίλα που άφηνε πίσω τ'ο άλέθριο πέρασμά του, όρθώθηκε έχθρικό μπροστά σ'όν Ίδιο τόν έαυτό του. Μέσα στήν ψυχή του συντελέσθηκε μιá επανάσταση, κάποιοι παλμοί καινούργιοι άρχισαν νά χτυπούν, κάποιες ναρκωμένες χορδές νά δονοούνται. Ό τσακισμένος απ' τις κακουχίες, τόν πόνο και τ'ο πένθος άνθρωπος, τ'ο κουρέλι, ξαναπαίρνοντας τήν όντότητά του, έση τού άπόμεινε απ' τ'ο σάπιο κορμί του, τ'ο κομμένο πόδι, τή ρημαγμένη φουλιά και τή ξεχαρβαλωμένη οικογένειά του, ό ήρωας που μόλις τέλεψε τ'ο δράμα ήταν άγνωστος σ'τους πολλούς και περιφρονημένος, χωρίς ψωμί γιατί κανένας δέ γύρισε νά τόν κοιτάξει και χωρίς ένα κομάτι γής που νά τόν θρέψει, γιατί σ'το μεταξύ ή περιουσία του έπεσε σ'τα χέρια τού τίμιου έκμεταλλευτή που έμεινε πίσω, τ'ο ζωντανό αυτό πτώμα έσκυψε με πόνο έστω και άργά βαθειά μέσα σ'το «είναι» του και ψηλάφησε με καινούργιο μάτι τ'ο άναστημένο ύποσυνείδητό του. Η ψηλάφηση έδωκε πλούσιο ύλικό στήν τέχνη κι' οί συγγραφείς που γύρισαν απ' τ'α χαρακώματα με μιá φωνή διαδήλωσαν τήν άποστροφή τής ξαναβαφτισμένης άνθρωπότητας απ' τόν πόλεμο: "Εριχ σμένγς άνθρωπότητας απ' τόν πόλεμο: "Εριχ Μάρια Ρέμαρκ, Ρένν, Φράνκ Βέρφιλ, Λάσκο, Μπαρπύς, Ντορτζελές, Σέριφ, Μάρτιν Μπέ-Μπαρντ, Ο' Καίζυ, Ο' Φλάερτυ, Μυριβήλης, Βε-νέζης για νά πω τούς πολύ λίγους που έρχονται αύτή τή στιγμή πρόχειρα σ'το νού. Ποιά ήταν ή άπώτερη προσπάθειά τους; Απόβλεψαν νά δώσουν συμπεράσματα, νά κάμουν συνειδητή τήν πραγματικότητα που

δέχτηκε άγρια ή ζωή—ή σάρκα κι' ή καρδιά μας.

Ό κόσμος δέχτηκε μ' ένθουσιασμό καινούργιο εύαγγέλιο που γέννησαν οί νεότερες άνθρωπιστικές άπηχήσεις. Και τ'α χρόνια περνούσαν. Κατ' αντίθεση με ό,τι γίνονταν άλλοτε, σ'το διάστημα αύτέ κανένας ποιητής δέ ξεμύτισε με θούρια πολεμόχαρ κι' οί διάφοροι Μ α τ σ ο ο κ η δ ε ς θηφτήκανε όριστικά κάτω απ' τή βαρειά πλάτη τής λησμονιάς άν όχι και τής καταφρόνιας που Ίσως νά ήταν άδικη για τήν έποχή τού Σήμερα κανένας δέ μεθα με τή μυσουδι τού άχριστού αίματος, οί σαδισμοί κι' οί φρενιτίδες σβυστήκανε πιά. "Ενας καινούργιος ρυθμός κυβερνούσε τή ζωή που, και μ' όλη τή φτώχεια του, δέ στερότανε μιá σχετική άξια και τέτοιος προχωρούσε τόν ήσυχο δρόμο και τίποτε δέν πρόδινε τ'ο βαθύ ρήγμα που ύπονόμεινε ύπουλα τ'ο οικόδομημα τής ειρήνης.

Ό όρίζοντας εξαφνικά θολώνει. Τ'ο μαρού τ'ο δηλητήριο έτοιμα για δράση κι' ή ύψη άγκαλιά τής θάλασσας άνοιχτή. Νά πιστέψω κανέναν πώς ή ά-θωρότητα δέν ένοιώσθ' ακόμα τ'ο πολεμικό δράμα μ' όλες τις τριγυικές του συνέπειες: Νά πούμε πώς σ'το παρελθό έχει απλά δεχτεί τόν πόλεμο χωρίς νά τόν έχει νοιώσει: Νά πιστέψουμε άκόμα πώς ή τόσο πλούσια άντιπολεμική παραγωγή (βιβλία, φίλμς, όμιλίες κ.τ.λ.) που μεσάρθρωσε στήν Εύρώπη άπό τ'ο 1928 Ίσαμε 1932 δέν είχε καμμιά άπόλυτα επίδραση σ'τιλατειές μάζες που κατοικοΰνε τήν ύδρόγειο.

Οί έκδοχές είναι επικίνδυνες. Η εύχη τ'ο στέλλουν αύτή τή στιγμή τ'α εκατομμύρια τών ανθρώπων που καταδίκασαν τόν πόλεμο μακάρι νά πραγματοποιηθεί σύντομα κι' άγωνία που περνούμε νά μείνει στή μνήμη μας σ'α μιá χωρίς σημασία περιπέτεια μιá δοκιμή τής άντοχής μας. Γι' αύτό δέν άποβλέπουμε σήμερα με λαχτάρα πρ'ς τ'ο γαλόθυμο έθνος, που ό ρόλος του σ'τις πάντα ό Ίδιος: νά σώζει τόν πολιτισμό και τας τόν Ά σ τ υ ν ό μ ο τής γής.

ΜΗΤΣΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αγαπητά Κυπριακά Γράμματα,

Σε μιá συνεδρίαση τής Σχολικής Επιτροπής τής Μέσης Παιδείας Λευκωσίας συζητήθηκε τ'ο «ποιά γλώσσα πρέπει νά μεταχειρίζονται οί καθηγητές κι' οί μαθητές σ'τις έκθέσεις τους». Μερικοί καθηγητές

κλήθηκαν και καθηγητές και καθηγήτριες) νεώτερες και βιώσιμες αντίληψεις ύποστη-
ξαν τη δημοτική γλώσσα την οποία και
πραχτήσανε γλώσσα του μέλλοντος και τό-
νο εκφραστικό όργανο με το οποίο μπορε-
μαθητής να εκφράσει τα διανοήματά του.
Πιο πολλοί όμως την καταδίκασαν και δια-
ήρξαν ότι «ή δημοτική γλώσσα δε θά είναι
κύριον όργανον τής εκφράσεως των διανο-
ιάτων των μαθητών.» Ένας δέ σχολικός έφο-
ος έπλεξε τον ύμνο τής καθαρεύουσας ή ό-
ια—άκούστε!—πρέπει να χρησιμοποιείται
γντοϋ γιατί είναι μιá γλώσσα που ύπόκει-
σε κανόνες, κατ' αντίθεση προς τή Δημο-
κή που είναι ξεκόρφωτη και τή γραφή ό-
χθένος όπως θέλει! Η συνεδρίαση δυστυχώς
κατάληξε σε έπίσημες απόφáσεις και συμ-
ράματα γιαυτό και άνεβλήθηκε. Είμαστε
ως βέβαιοι ότι ή καταδίκη τής Δημοτικής
θά τής ξεφύγει!

Η συζήτηση θάχε άσφαλώς μεγάλο ένδια-
ρο άν γινóταν πάνω στο θέμα «πώς θά λεί-
ρη γρηγορώτερα ή καθαρεύουσα από τά σχο-
εία μας». Γιατί είναι φανερό πως ή Δημοτι-
ή πιά όριστικά είναι νικήτρια, δυνατή κι ά-
πημένη. Όλοι μας είμαστε δημοτικιστές,
γαποϋμε τή γλώσσα που μäs έρμηνεύει, που
ξος όλοκληρώνει, τή γλώσσα τής αλήθειας
κι τής ειλικρίνειας. Η καθαρεύουσα είναι
λώσσα που δέ μäs συγκινεί γιατί δέ γγίζει
ήν ψυχή μας, μάς είναι ξένη, δέν τή νιοΰθου-
Στην Ελλάδα οϋτε γίνεται λόγος περι-
οια γλώσσα θά κυριαρχήσκει στη νεοελ-
νική ζωή. Ο κ. Παπανδρέου στα 1933 υπέ-
λε το έρώτημα. «Τι δρόμο πρέπει να πάρει
ο Δημοτικισμός στην κρατική Έκπαίδευση
πώς πρέπει να έπιβληθεί ή δημοτική
ώσσα στη Μέση και Άνώτερη Παιδεία;»
κ. Παπανδρέου—και μαζί του όλοι οι παι-
γωγικοί μεταρρυθμιστές και λογοτέχνες—
ωρούσε το πρόβλημα λυμένο και ζητοϋσε
ν τρόπο τής άποτελεσματικής έφαρμογής
ου. Ο Δημοτικισμός πρέπει να μπει στη
έση Παιδεία, να έπικρατήσει για λόγους
ινωνικούς, γλωσσολογικούς, λογοτεχνικούς,
καθαρεύουσα δέν είναι ή ζωή αλλά μιá
ύτικη εικόνα ζωής. Μετά τά 1900 έχουν γί-
άγωνες, συζητήσεις και μόχθοι για τήν
ολογία του Δημοτικισμού που σήμερα
ιάμβεψε όριστικά γιατί κρατοϋσε μέσα του
δύναμη και τήν αλήθεια. Οι παλιοί καθα-
ουσιάνοι «οί των άκρων τής γλώττης των
ργόνων άμύνητες» έχασαν τόσο τήν πίστη
ς στην έπικράτηση τής καθαρεύουσας ώστε
χονται τή δημοτική γλώσσα στην ποίηση
στις μαθητικές εκθέσεις. Όλοι δέχονται
Εζητήσεις, κάνουν άβαρίες και προτείνουν
βιβαστικές λύσεις γιατί φοβοϋνται φανε-
νά καταθέσουν τά άχρηστα όπλα τους.
ρειάζονται όμως ριζικές λύσεις. Πόσο
ό να άνεχόμαστε ένα άρρωστο που δέ

μπορεί να τον σώσει κανένας γιατρός γιατί
οί πληγές του είναι πολλές; Ο έτοιμοθάνα-
τος άνθρωπος σύντομα θά σβύσει. Τά γερα-
τιά θά μπουν στον τάφο. Δά θριαμβέψουν τά
νειάτα, ή δημοτική γλώσσα που θά άγκαλιά-
σει όλες τις πτυχές τής ζωής μας, θά μπει
παντοϋ, στο έμποριο, στην κρατική λειτουρ-
για (μιλώ ειδικά έδω για τήν Ελλάδα), στα
έπιστημονικά συγράμματα, και—γιατί όχι—
στην έκκλησιά.

Ο Δημοτικισμός σήμερα στα Γυμνάσια
είναι άγαπητός από τά 3/4 των καθηγητών,
και οι μαθητές έμμεσα τουλάχιστο ύποβοη-
θοϋνται στο να τον αγαπήσουν. Και τον αγα-
ποϋν γιατί τοϋς μιλά άπ' εύθειας στην ψυχή
με το στόμα τής αλήθειας. Σ' όλες τις τάξεις
του Γυμνασίου διδάσκονται τά νεοελληνικά,
διηγήματα, πρόζες, ποιήματα, γραμμένα στη
δημοτική γλώσσα, και στις μεγάλες τάξεις
γίνονται όμιλίες και σειρά μαθημάτων για
τήν ιστορία τής νεοελληνικής λογοτεχνίας.
Φανερό πως στα μαθήματα τοϋτα τονίζεται
ή άξία του Δημοτικισμού, οι άγωνες κι ή νίκη
του, και λίγο-πολύ οι μαθητές κατατοπίζον-
ται και γίνονται δημοτικιστές με το διάβα-
σμα του «Ταξιδίου» του Ψυχάρη και των «Ει-
δώλων» του Ροΐδη, ή τής «Γλώσσας και
Ζωής» του Έλιοσαίου Γιαννίδη. Η δημοτική
γλώσσα είναι πιά κυρίαρχη. Κι άν δέ μπει
τή χρονιά τοϋτη στη Μέση Έκπαίδευση θά
μπει τήν έπόμενη ή τή μεθεπόμενη χρονιά.
Δέ μπορεί καμιά δύναμη να σταματήσει τά
ρέματα των εξέλιξεων μας. Η καθαρεύουσα
είναι κάτι που άνήκει στο παρελθό. Δέν τή
σώζει οϋτε ό ύμνος του σχολικού έφδρου
τής Λευκοσίας, οϋτε κι άλλος κανένας.
Ο κ. Πέτρος Βλαστός σ' ένα γράμμα του προς
τόν κ. Προυσή έγραφε «...Αρχίζω να πιστέ-
βω πως ο γλωσσικός αέρας είναι πιο καθα-
ρός στην Κύπρο παρά στην Αθήνα». Θάμα-
σαν πολύ περήφανοι άν τή φράση τοϋτη ό
δάσκαλος τήν έγραφε διαβάζοντας πρωτοπο-
ρειακές μεταρρυθμίσεις στη Μέση Παιδεία
μας σχετικά με τή γλώσσα.

2)10)1935.

Με άγάπη

ΠΑΝΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Συκουτρή Ι.—Οί Ίχνευταί του Σοφοκλέους, Λευκοσία—Κύπρος 1935, ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακά Γράμματα» Α' ἀρ. 14—16 σ. 11.

Ἡ μελέτη αὐτή δημοσιεύθηκε πρὶν λίγο καιρὸ στὰ «Κ. Γρ.» ἀπὸ τὸν κ. Συκουτρή, τὸν γνωστὸ στὸ κυπριακὸ κοινὸ ὑψηλῆς τῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πού πρὶν ἀρκετὰ χρόνια ἐργάσθηκε στὴν Κύπρον. Ἀναφέρεται σ' ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα φιλολογικὰ εὐρήματα τῶν τελευταίων χρόνων, στοὺς Ίχνευτάς τοῦ Σοφοκλέους, πούναί τὸ ἀντιπροσωπευτικώτερον λείψανον, ἔστω καὶ ἀτέλειωτον, τοῦ σατυρικοῦ δράματος τῶν ἀρχαίων.

Ὁ Σ. μᾶς δίνει πρῶτα μιά ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα εὐστονοπιτὴ εἰσαγωγή γιὰ τὴ γένεσιν τῆς τραγωδίας ἀπὸ τὸ σατυρικὸ δράμα, ὅπως μᾶς λέει ὁ Ἀριστοτέλης, πού πολὺ δίκαια πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆί πὼς σάν πῶς κοντὰ στὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς τραγωδίας ἤξερε πολλὰ πράγματα καλύτερα ἀπὸ ὅτι ἐπιχειροῦν νὰ ἰσχυρισθοῦν νεώτεροι κριτικοί. "Ὑστερα μᾶς παρέχει μιά σύντομη καὶ γενικὴ ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου πού γίνεται μὲ τὴν χάριν, ὥστε καὶ κείνος πού δὲν διάβασε τὸ ἔργο νὰ μπορεῖ νὰ σχηματίσῃ μιά πολὺ καλὴ ἰδέαν γι' αὐτό. Μεταφρασμένα κομμάτια ἀπὸ τὴν ἐκδόσιν Δ. Σάρρου συμπληρώνουν τὸν σκοπὸ πού ἐπιδιώκει ἡ ἀνάλυσιν αὐτῆ. Πολὺ περισσότερο ἀκόμη ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἔργου πού ἀκολουθεῖ σάν τρίτον μέρος τῆς μελέτης. Ὁ Σ., ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους σημερινούς φιλολόγους στὴν Ἑλλάδα πού ἐννιώσαν βαθεῖαν τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν σὲ ὅλες τοὺς τίς ἐκδηλώσεις, μᾶς ζωοποιεῖ μὲ τὴν ὡραία του ἐρμηνείαν τὸ ὅλον ἔργο καὶ τὸ τοποθετεῖ στὸ περιβάλλον πού μᾶς χρησιμεύει, γιὰ νὰ τὸ καταλάβομε καλύτερα. Ἐνα ζήτημα τὸν ἀπασχολεῖ ἀρκετὰ, ποῖα ἡ σχέση τοῦ σατυρικοῦ δράματος μὲ τὴν τραγωδίαν καὶ γιὰτὶ αὐτὸ ἦταν ἀπαραίτητον νὰ μπαίνει στὸ τέλος τῶν τραγικῶν παραστάσεων. Ἐξω ἀπὸ τὴν συνηθισμένη ἱστορικὴ ἐξήγησιν βρῖσκει ὁ Σ. πολὺ ἐπιτυχημένα τὴν ὀργανικὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν δυῶν, γιὰτὶ τὸ σατυρικὸν δράμα μὲ τὴν εἰκόνα ἑνὸς κόσμου ἔξω ἀπὸ κάθε τραγικότητα εἶναι τὸ ἀντίρροπον στὴν ἄρνησιν καὶ συντριβὴν τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς καὶ στὴν ἀνθρώπινον δυστυχίαν πού παρουσιάζεται στὴν τραγωδίαν.

Κι' ἕνα ἄλλο σημεῖον θίγει ὁ Σ., στὴν εἰσαγωγῆν ὅμως αὐτῆ, πὼς μποροῦσε ὁ Σοφοκλῆς, ὁ εὐσεβὴς ποιητῆς, νὰ παραφῶσῃε στὸ ἔργο του τοὺς θεοὺς. Ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐσεβῆ στάσιν τοῦ ποιητῆ ἀπέναντι στις θρησκευτικὰ παραδόσεις τοῦ ἔθνους του δὲν βρῖσκει ὁ Σ.,

καὶ πολὺ δίκαια. Ἀπεναντίας θεωρεῖ πὼς ὁ βαθύτερον πιστεύει ἕνας ἀνθρώπος στοὺς θεοὺς τόσο ἀνετώτερα παίζει καὶ μ' αὐτοὺς τόσο ἀφελέστερα παίρνει θάρρος ἀπέναντι τους. Τὴν ἴδιαν ἀποψὴν ὑποστήριξε καὶ K. Reinhard στὸ κλασσικὸν τοῦ ἔργου γιὰ τὸ Σοφοκλῆ (σ. 238). "Ἄν ὅμως αὐτὴ ἦταν ἡ ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου πού παρατηρεῖται καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους ποιητὰς, ἀπ' αὐτὸν τὸν Ὀμηρον κ. ἔ., τότε θάπρεπε οἱ κωμικοὶ νὰ νῆσαν οἱ πῶς θρησκίον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς. Μοῦ φαίνεται πὼς πρέπει νὰ ξεχωρίσομε σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν μύθους καὶ θρησκείαν. Αὐτὰ δὲν εἶναι τὰ ἴδια πράγματα. Ὅτι ἀναφέρεται στις σχέσεις τῶν θεῶν ἀνάμεταξύ τους, αὐτὸ δὲν εἶναι θρησκεία, εἶναι τοῦτο ἀντικείμενον τῆς μυθολογίας. "Ἐστὶν καὶ ἂν οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνέπτυξαν τὴν ἰδίαν τῆς θρησκείας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς religio τῶν Ῥωμαίων, δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ ποῦμε αὐτοὺς πὼς ὅτι εἶχαν στοὺς μύθους τοὺς θεοὺς αὐτὸ καὶ ἐπίστευαν. Οἱ μῦθοι γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι ἱεροί, γι' αὐτοὺς κ' ἀλλάσσουν, μετατρέπονται ἀπὸ τὸν καθὲν ποιητῆ, χωρὶς μ' αὐτοὺς ἐκείνους νὰ σκοταφτεῖ στις θρησκευτικὰς παραδόσεις τοῦ κόσμου. Οἱ θεοὶ δὲν εἶχαν πάθουν τίποτε, ὅπως κ' ἂν τοὺς παρουσιάζομε οἱ ἀνθρώποι στὴν γιορτὴν τους. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὴ τὴν ἀποψὴν, πούταν καθολικὴ, μποροῦσε κ' ὁ Σοφοκλῆς νὰ παίζει στὸ σατυρικὸν τοῦ δράματος μὲ τοὺς θεοὺς, χωρὶς αὐτὸν καθόλου νὰ θεωρηθῆί ὡσεύβειαν, γιὰτὶ μὲ θρησκείαν δὲν εἶχε νὰ κἀμει τίποτε τὸ πρῶτον.

Ἡ συγκεντρωτικὴ ὅμως αὐτὴ μελέτη τοῦ κλειεῖ μολον τοῦτο μέσα στὴ σύντομίαν τὴν πέρα πολλὰ κ' ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα ζήτῃματα πού δειχνουν πὼς τὸ καθένα τὸ βγῆκε σάν καταστάλαγμα ἀπὸ βαθύτερη μελέτη τοῦ πολὺ γνωστοῦ κ' ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνοφιλολόγου.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Cyprus department of antiquities, Report No 2, 1935, Nicosia 1935. σ. 27, πίν. XII 4

Ἡ ἔκθεσιν τοῦ μουσείου τῆς Κύπρου παρουσιάζεται αὐτὴ τὴν φορὰ σὲ μεγαλύτερον σχῆμα καὶ σὲ μορφήν τέτοιαν πού τῆς δίνει ἕνα ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα, ὥστε νὰ πῶναι νὰ ἀφιερωθοῦν λίγα λόγια γι' αὐτὴ. Ἐργασμένη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν ἐφορμὸν τοῦ μουσείου κ. Δίκαιο καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ τὴν βοήθην τοῦ Miss Taylor καὶ ἀναφέρεται εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν πού διενεργήθησαν σὲ διάφορα μέρη τῆς νήσου τὰ τελευταία χρόνια ἢ σὲ νέα ἀποκτῆματα τοῦ μουσείου.

Ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα εἶναι οἱ πληροφορίες πού μᾶς δίνονται γιὰ τὰ εὐρήματα τῆς Ἐρήμης, γιὰ τὰ ὅποια θὰ περιμένουμε εὐδοκίαν ἀνοπονησία τις λεπτομερέστερες δημοσιεύσεις. Πρόκειται γιὰ πολὺ σημαντικὰ εἴσιμα τοῦ συνοικισμοῦ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς σὲ πολλὰ ἀλλεπαλληλα στρώματα πού ἔχουν τὸ εὐτύχημα ὁ Δ. νὰ ἀνακαλύψει καὶ πού ἔχουν ἀσφαλῶς πολὺ φῶς στὴν προϊστορία τῆς Κύπρου. (1) Δὲν ἀποτελοῦν φυσικὰ εὐρήματα αὐτὰ τὰ μόνον λείψανα νεολιθικῆς ἐποχῆς στὴν Κύπρο. Προηγουμένως εἶχαν βρεῖ οἱ σοσοδοὶ ἀρχαιολόγοι τῆς γνωστῆς ποστολῆς νεολιθικὰ λείψανα σὲ διάφορα μέρη τῆς νήσου—μερικὰ μάλιστα στὴν Πέτρα Ἰμνιτὴ τὰ θεώρησεν ὁ Cjerstad παλαιολιθικὰ—, σὲ κανένα ὅμως μέρος δὲν παρουσιάζουν αὐτὰ τὰ εὐρήματα τῆς σημασία τοῦ νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἐρήμης.

Ὁχι μικρὸ ἐνδιαφέρον προκαλεῖ ἡ δημοσίωση μὲ σχετικὰ σχεδιαγράμματα τῶν ἀνασκαφῶν κοντὰ στὴν Πύλα πού ἔφεραν σὲ φῶς ἀκτιστὸ μεγαλοπρεπὴ τάφο μὲ ἀνάγλυφα Γοργόνος καὶ Σφιγγῶν πού τοποθετοῦν τὸν τάφο στὸ 5 αἰ. π.Χ. Μιὰ ἀναπαράστασή του μπορεῖ καθένας νὰ δεῖ σήμερα στὸ μουσεῖο. Ἀτικὰ εὐρήματα ἄλλα μέρη—μιὰ ἀτυπὴ λήκυθος, κύλιξ καὶ ὄπλη—δείχνουν γιὰ μιὰ ὅμα φορά τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ἑλλάδα ὁ τέλος τοῦ 6 αἰ. καὶ πρὸ παντός στὸν 5 π.Χ. Τὸ ὠραϊότερον εἶναι ἕνας μελανόμορφος κρατῆρ τοῦ τέλους τοῦ 6 αἰ. π.Χ. μὲ πολὺ καὶ ἀναπαράσταση ἐνὸς ἀρματος σὲ μάχη ἀπὸ τὸ ἓξ μέρος κ' ἀναχώρηση πολεμιστοῦ στὸ ἄλλο. Δ. ὑποθετὲ πὼς πρόκειται πιθανῶς γιὰ τὸν Κρονα, Πρίαμο κ' Ἀνδρομάχη, ἡ ὑπόθεση ὡς αὕτη ἀφήνει ἀμφιβολίες. Θάπρεπε μοχὰ νὰ προσθέσωμε πὼς τὸ ἄλλο πρόσωπο εἶναι πιθανῶς ὁ Ἐρμῆς, ὅπως δεῖχνει πέτασος καὶ τὸ κηρύκειο. Ὅπως δὲ δεῖχνει τὸ γέιο ἀξίζει λεπτομερέστερη ἐρμηνεία.

Τὴν ἴδια ἐλληνικὴ ἐπίδραση καὶ στὴ γλυκὴν δεῖχνουν δύο κεφαλές πού ἀνήκουν ἐν καλῇ κυπριακῇ περίοδῳ (5 αἰ.) καὶ δημοσιεύτηκα ἀπὸ τὴν Τ. Ἀπὸ τὴν ἴδια γινεῖ δημοσίωση δύο βυζαντινῶν πλακῶν ἀναπαράσταση τῆς σταύρωσης τοῦ Χριστοῦ, 4 Παναγία καὶ τὸν Ἰωάννη στὴν μιὰ, καὶ ἐν ἄλλῃ μὲ τὰ ἴδια πρόσωπα. Ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα εἶναι ἐπίσης ἡ σύντομη ἀνακοίνωση πού γίνεται ἀπὸ τὸν Δ. γιὰ τὰ ἀνοικισμὰ (στατῆρες ἀργυροὶ) πού βρέθηκαν στὴ Λάρνακα καὶ γιὰ τὰ ὅποια θὰ ἀνοικισθῆι λεπτομερῆς περιγραφή στὸ *Numerical Chronicle*, Ἄλλοι τάφοι διαφόρων ἐποχῶν κ' ἄλλα ἐπίσης εὐρήματα περιγράφονται σύντομα στὴν ἐκθεση. Δὲν θὰ ἔκτακα ὅμως νὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ ὅλα ὅσα δημοσιεύονται. Μιὰ ἀπορία μόνον μᾶς γενεῖται.

Ἡ βλ. καὶ σχετικὴ δημοσίωση τοῦ ἴδιου στὰ «Κ. Γρ.» 1953 κ. ε.

νῆται, γιὰτί λείπει μιὰ καλύτερη ταξινομήση στὶς δημοσιεύσεις;

Πάντως ὅμως θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε, πὼς ἡ νέα ἐκθεση μᾶς παρουσιάζει μιὰ εὐνοειδῆ ἐπιστημονικὴ ἐργασία πού γίνεται στὸ Κυπριακὸ Μουσεῖο, καὶ τὴν προσπάθειά μὲ τὴν ὠραία ἐμφάνιση τοῦ Report, τὶς ὠραίες εἰκόνες καὶ τὴ λίγη βιβλιογραφία πού συνοδεύει τὶς δημοσιεύσεις ν' ἀντιπροσωπεύει ἐπαξία τὸ μουσεῖο στὸν ἔξω ἐπιστημονικὸ κόσμον καὶ νὰ τὸν κατατοπίσει στὴν ὅλη ἐργασία πού διεξάγεται ἀπὸ αὐτό, γιὰ τοῦτο κ' ἀξίζουν κάθε ἐπαινον οἱ δημιουργοὶ του.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Ι. Συνοπτικὴ:—Ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήναι, 1935.

Καὶ πού λείπει ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος καὶ πού ἡ ἔλλειψη τοῦ πολὺ τῆς στοιχίζει, εἶναι πὼς δὲν ἔχει σχεδὸν καμιὰ οὐσιαστικὴ ἐπαφή μὲ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλολογία. Κι αὐτὸ πρῶτα γιὰτί ὅπως διδάσκει ἡ ἐλληνικὴ φιλολογία στὰ γυμνάσια, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δώσει μεγάλα πράγματα, ἀφοῦ μάλιστα ποτὲ πιά δὲ γίνεται εὐκαιρία ν' ἀσχοληθῆι ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου μὲ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Κ' ὕστερον γιὰτί δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐλληνικὰ κατὰλληλες ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ ἀπόφοιτος τοῦ γυμνασίου νὰ τις μελετᾷ κ' ἔτσι νὰ μπεῖ στὴν ὠριμὴ του πιά ἡλικία, βαθύτερα στὴ γνώση τῆς ἀρχαίας φιλολογίας. Ἄν δὲν ἔχει καταγίνει ἐιδικὰ μὲ τὴν ἀρχαία γλῶσσα, κι ἂν δὲν ἔχει τὸ εὐτύχημα νὰ ξαίρει ἕνεκεν γλῶσσας—πού σ' αὐτὲς ὑπάρχουν ποικιλώτατες καὶ καταλληλότερες τέτοιες ἐκδόσεις—εἶναι καταδικασμένος ὁ σύγχρονος Ἕλληνας ν' ἀρκεστῆι στὴ λειψὴ καὶ στραβὴ γνώση τῆς ἀρχαιότητος πού τοῦ προμηθεῖται τὸ γυμνάσιον, καὶ στὶς νεοελληνικὰς μεταφράσεις πού ὅταν εἶναι «σοχολικὲς» εἶναι ἀχρηστες κ' ὅταν εἶναι «λογοτεχνικὲς» μπορεῖ καὶ νὰ ξεφεύγουν κάποτε ἀπ' τὸ ἀρχικὸ τους νόημα. Δὲν παραβλέπω βέβαια τὴ μέγιστη συμβολὴ τῶν καλῶν μεταφράσεων—κ' ἔχουμε εὐτυχῶς ἀρκετὲς καλὲς—μεταφράσεις—μὰ νομίζω πὼς ἐπιβάλλεται νὰ γνωριστῆι κ' ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων κειμένων, καὶ γιὰ ἄλλους λόγους μὰ προπάντων γιὰτί, ἀφοῦ σκοπὸς τῆς μελέτης τῆς ἀρχαιότητος εἶναι νὰ γνωρίσουμε τὴν ἀρχαίαν ζωὴ, πρέπει λοιπὸν νὰ γνωριστῆι κ' ἡ γλῶσσα πού εἶναι μιὰ σπουδαιότατη ἐκδήλωση τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Βέβαια γίνανε ὡς τώρα μερικὲς ἐλληνικὲς

ἀπόπειρες νὰ ἐκδοθοῦν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, μὰ σπασμωδικές καὶ χωρὶς γενικὴ σημασία. Ὅλες αὐτὲς τὶς προσπάθειες ἀπὸ τὸ 1799 ὡς σήμερα τὶς ἀναγράφει καὶ τὶς ἐξετάζει ὁ κ. Ι. Συκουτρῆς στὴ μελέτη του. «Ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν». Οἱ δύο προηγούμενες ἀξιολογώτερες προσπάθειες εἶναι ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» καὶ ὁ «Πρόδρομος τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους, τοῦ Ἀδσμάντιου Κοραῆ με 26 τόμους (1799—1827), καὶ ἡ «Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου» με 15 τόμους (1887—1913). Οἱ ἄλλες ἐκδόσεις, 60 τόμοι τοῦ Νεόφυτου Δούκα καὶ 40 τόμοι τοῦ Γ. Μυστριώτη, εἶναι μικρότερης σημασίας, προσπάντων ἀπὸ καθαρὰ ἐπιστημονικὴ ἀποψη.

Ὁ κ. Συκουτρῆς ἐκθέτει ἐπίσης πῶς, ἐνῶ ἔπρεπε τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν νὰ ἔχει ἀναλάβει καὶ νὰ φέρει σὲ καλὸ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιστημονικὴ αὐτὴ ἐργασία, σὲ 100 χρόνια ὡς τώρα ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ ἰδρύθηκε δὲν κατάφερε νὰ κάνει τίποτε σχετικὰ, καὶ κάποτε μάλιστα στάθηκε ἐχθρικό καὶ διαλυτικὸ στοιχεῖο ὅταν ἄλλα σωματεῖα εἴτε ἀτομα ἀνάλαβαν τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἐπιτέλεση τοῦ πραγματικὰ ἐθνικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ἡ ὁμολογία τοῦ κ. Συκουτρῆ ὅσο κι ἂν εἶναι ὀδυνηρὴ, χαρακτηρίζεται ὅμως ἐντονα ὀλοκληρητῆ μορφωτικῆ δράσει τοῦ Πανεπιστημίου στὸ πεδίο αὐτό, ποῦ οὔτε ὀρθὴ πάντα ἦταν οὔτε ὀλοκληρωμένη.

Ὅσοις τὴν αἰσθητότατη αὐτὴ ἔλλειψη ἐρχεται νὰ τὴν ἀναπληρώσει τώρα ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», μιά σειρά ἐκδόσεων ποῦ ἰδρυσε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στὰ 1933 καὶ ποῦ πέρυσι ἔβγαλε τὸν πρῶτο τῆς τόμο. Στὴ σειρά τούτη θὰ ἐκδοθοῦν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες συγγραφεῖς σύμφωνα με τὰ σύγχρονα πορίσματα τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, με τὸ ἀρχαῖο κείμενο, νεοελληνικὴ μετάφραση, εἰσαγωγή καὶ ἐρμηνευτικὰ σημεῖωματα. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀνατίθεται σ' Ἑλληνες φιλόλογους κ' ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχει τὴ γενικὴ ἐποπτεία ὥστε νὰ κρατηθεῖ ὁμοιομορφία στὴ σειρά. Ἐτοίμαζονται ἡ ἐπιστημονικὴ κ' ἐκδοτικὴ ἀριότητα τῆς σειράς—ὅπως δὲ φάνηκε ἀπὸ τὸν πρῶτο τῆς κιάλας τόμο, τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος, ποῦ τὴν ἐκδόσή του τὴν ἐτοίμασε ὁ κ. Ι. Συκουτρῆς (δὲς καὶ «Κυπριακὰ Γράμματα» Α', ἀρ. 7-8, σελ. 254—258).

Στὴ μελέτη του «Ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» ἐκθέτει ὁ κ. Συκουτρῆς τὸ ἱστορικὸ τῆς ἰδρυσε τῆς Βιβλιοθήκης αὐτῆς καὶ τὴ γενικὴ πορεία ποῦ θ' ἀκολουθήσει, ποῦ μοιάζει με τὶς ἀνάλογες ξένες σειρές, τὴν **Collection Budé** καὶ τὴν **J. Loeb Classical Library**. Τὸ κείμενο τῶν ἀρχαίων

συγγραφέων λοιπὸν θὰ δίνεται σὲ κριτικὴ ἐκδοσὴ με ὑπόμνημα κριτικὸ, καὶ τοὶ θὰ ἔχει ἀναμφισβήτητη ἐπιστημονικὴ ξία. Θὰ δίνεται ἐπίσης καὶ σὲ φιλολογικὴ νεοελληνικὴ μετάφραση γιὰ τὴν εὐλῶτερη κατανόηση τοῦ κειμένου, ἀλλὰ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ μελετοῦν τοὺς ἀρχαῖοι συγγραφεῖς κι ἄνθρωποι ποῦ ξεχάσανε ἢ δὲ θανε τὴν ἀρχαῖα γλῶσσα. Τὰ ἐρμηνευτικὰ σημεῖωματα κ' ἡ εἰσαγωγή θὰ βοηθοῦν τὸν ἀναγνώστη νὰ μπαινεῖ ὅλα τὰ ζητήματα ποῦ προβάλλει τὸ ἔργο τοῦ κάθε συγγραφέα, καὶ θὰ τοῦ λύνουν τὰς ἀπορίες του. Ἐτοίμη ἐπὶ πραγματικῆ γνώσει καὶ ἐπιθυμητῶν πορίσματα τῆς γνώσεως αὐτῆς νὰ χρησιμοποιηθοῦν, στὴ σύγχρονη ζωὴ—γιὰ τὴν αὐτὴ νομίζω πῶς πρέπει νὰ εἶναι ὁ βέλτιστος σκοπὸς κάθε σχετικῆς ἐργασίας.

Γλῶσσα γιὰ τὴν εἰσαγωγή, γιὰ τὰ ἐρμηνευτικὰ σημεῖωματα καὶ γιὰ τὴν μετάφραση πεζογράφων καθιερώθηκε ἀπ' τὴν Ἀκαδημία ἡ καθαρεύουσα, καὶ μόνο στὴ μετάφραση ποιητῶν περιορίστηκε ἡ δημοτικὴ—αὐτὸ ἴσα ἴσα εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἐλάττωμα τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης», γιὰ τὴν «ἀπλή» κι ἂν γίνεῖ ἡ καθαρεύουσα πάλιν θὰ μείνει μιά γλῶσσα ἀνύπαρκτη στὸ στόμα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἀγνωστὴ κι ἀκατάληπτη. Μὰ ὁ κ. Συκουτρῆς—κ' ἡ Ἀκαδημία—νομίζει πῶς ἡ δημοτικὴ μόνο στὴν ποίηση σὺν καὶ πῶς γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ ἄλλα ἔργα μόνο ἡ καθαρεύουσα κάνει, καὶ γι' αὐτὸ πεβάλλετο εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ ἐκεῖνος ἐκάστοτε ὁ γλωσσικός τύπος, εἰς τὸ ὅποῖον θὰ ἔγραφαν οἱ ἐρμηνευόμενοι συγγραφεῖς, ἂν ἔξοῦσαν σήμερον. Πόσο βέβαιον καὶ λαθεμένο εἶναι τὸ ἐπιχείρημα αὐτό δείχτηκε τόσες φορές ὡς τώρα, καὶ ἐν ἔργα μάλιστα ὄχι με σκέττα λόγια, ἀλλὰ μόνον ἡ καλὴ θέληση κ' ἡ ἐλλείψει κανὴ τῆς ἀποστομῆς χρειάζεται γιὰ νὰ διαπιστώσει κανὴς πῶς ἡ ἰκανότητα τῆς δημοτικῆς ἀπλῶν καὶ τόσο στὴν ποίηση ὅσο καὶ στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ σὲ κάθε πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ δὴλωσή μας.

Αὐτὸ ὅμως δὲ θὰ μᾶς μپοδίσει νὰ τὸ νανοῦμε πῶς ἡ σημασία τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» εἶναι μεγάλη τόσο ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἀποψη ὅσο ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν ἐπίδρασή της. Κι ἂν ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐπιτύχει τελειὰ καὶ—καὶ φαίνεται ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς σειράς—πῶς εἶναι σὲ καλὸ δρόμο—θὰ εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ἐπιστημονικὴ ὑπηρεσία ποῦ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θὰ προσφέρει στὸ ἔθνος.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Καραγάτση : «Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν» διήγημα, Ἀθήνες. «Τὸ συναξάρι τῶν ἀμαρτωλῶν», διηγήματα, Ἀθήνες.

Ο «Συνταγματάρχης Λιάπκιν» εἶναι ἕνα ἰσόλο πού ὄταν τελειώσεις τὸ δ:άβασμά του εἰσάγει μέσα σου ἕνα κόσμο ζωντανό. Ἐκεῖ ὁ κόσμος πλατύ, μὴν ἀτμόσφαιρα στὴν ὁρμή του κυριαρχεῖ μιά δυνατὴ μορφή, ἡ μορφή τοῦ ἕρωα τοῦ ἔργου, τοῦ συνταγματάρχου Ἑράπκιν. Αὐτὸ εἶναι σημαντικό στοιχεῖο γιὰ τὴν παραδοχὴ τῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ. Ὁ συνταγματάρχης Λιάπκιν, εἰς ὁσάδὸς τοῦ τελευταίου Τσάρου, ἐπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ τὴν ἐπικράτηση τῶν γ-γιέτ, φεύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ φτάνει ὀπίσθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὅπου διορίζεται ἐπιστάτης «σταθμοῦ ἐπιβητόρων» τῆς οχολῆς Λατβίας. Εἶναι ἕνας ἀντρας ὠραίος, γνήσιος ἄντρας καὶ συμπαθὴς μ' ὅλα τὰ πολλὰ χρῶματά του. Σιγά-σιγά κάνει γνωριμίες στὴ Λατβία, ἐρωτῶν, μεθύσι, ὥσπου τὸ τέλος παντρεύεται μιά γυναίκα ἐλαφρῶν ἡθῶν καὶ καταμαρτίζει τὴν παιδιά. Μερικοί, ἄλλοι Ρώσοι καταφθάνουν στὴ Λάρισα βρῖσκονται ἐκεῖ ὅσοι τοῦ Λιάπκιν καὶ τοὺς κάνει παρέα. Ὁ στίχος τοῦ κυλάει πάντα ἰδιορρυθμῆ ἴσμεν ἡλικιαρῶν πού μιά κόρη του πού τὴ νόμιζε ἀναμμένη ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα παντρεμένη σὲ κομμουνιστρια. Πηγαίνει στὴ Λάρισα ἐκεῖ κοντὰ στὰ ἄλλα πληροφορεῖ τὸ Λιάπκιν γιὰ «τὸ σκέλεθρο τῆς μητέρας πού ἀνακαλύφθηκε νὰ ξεθάψει βρῆκε σ' ἕνα κόκκαλο ἠθηνωμένη μιά σφαίρα». Τὴ σφαίρα τοῦτὴ τὴν εἰσέφερε κάποτε στὸ κόκκαλο τῆς γυναίκας τοῦ Λιάπκιν. Ἡ κόρη φεύγει, μὰ βαθεῖα στὴν ὁσὴ τοῦ Λιάπκιν εὐπνὰ τὸ παρελθόν, ἡ Ρωσίδα εἰρπὸν ξέχασε καὶ «...πῆρε τὸ δρομάκο πού καὶ στὰ Γκιόλια... Σηκώθηκε μὲ δυσκολία, ἀνάσπασε ἡδονικὰ τὸν καθαρό νυχτερινὸ ἄνεμο. Ὑστερα κοίταξε τὸν Ὀλυμπο κατὰ τὸ ἀνεῖο, καὶ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τῶν Θεῶν, ἔβλεπε μὲ τὴ φαντασία του τὴν πατρίδα του, ποσὴκε προσοχὴ, καὶ χαιρέτησε στρατιωτικὰ νικητὴ τῆς φυλῆς του. Καὶ μὲ βῆμα σταθερὸ πῆγε στὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ. Τὸν ἄρπαξε μιά ἀπὸ τὰ ἰχθῆρα καὶ τὸν ἔσυρε στὸ βάθος τοῦ νεροῦ τῆς μοῦ. Κι ὄταν ξαναβρῆκε τὸν ἐπιφάνεια, εἶπε πρὸς τὸν πεθαμένον.»

Ὅσοι τὴν εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου. Βέβαια μιά ὑπόθεση δὲν εἶναι τὸ ἀπὸ βῆμα πού κατόρθωσε νὰ διηγηθεῖ ἄνετα καὶ ἁπλοῦς—πρὸ πάντων ἀβίαστα—ὅλα τὰ γεγονότα πού τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ δημιουργηθῆ φυσιογνωμία τοῦ Λιάπκιν. Ζωγράφει ὅπομον ἡ καὶ τέχνη ὄλο τὸ περιβάλλον ὅπου τὸν προσπαθώντας καὶ κατορθώθηκε εἶναι νὰ τὸν φέρει πιὸ κοντὰ στὴν ψυχὴ τοῦ Καραγάτσης διηγεῖται στρωτὰ καὶ

ἀπλά. Ἀποφεύγει τὰ μεγάλα λόγια, τὰ χτυπητὰ ἐπίθετα, τὶς μεγάλες φράσεις. Προσπαθεῖ νὰ γίνεταί ἐπιγραμματικὸς καὶ κεῖ πού ζωντανεῖται μιά σκηνή, μιά ψυχικὴ κατάσταση, μιά μεγάλη στιγμή. Καὶ τὸ κατορθώνει. Ὁ διάλογος του εἶναι στέρους καὶ ψυχολογικὰ γραμμένος. Σὲ πολλές σελίδες ὁ συγγραφεὺς περιγράφει μὲ χάρι καὶ ἀλήθεια δύσκολα συναισθήματα πού σοῦ φέρνουν μπροστὰ σου ὀλοκληρωμένον ἕνα τύπο. Συχνὰ φιλοσοφεῖ μιά πρῶχειρη, ὡστόσο ἀγαπητὴ, φιλοσοφία: «εἶναι σκληρὸ νὰ ξαναρχίσαι κανεὶς στὰ πενήντα ἀπὸ τὴν ἀρχή». «Τὸ κύριο εἶναι νὰ ζεῖ κανεὶς. Τὰ ἄλλα εἶναι φιλολογία.»

Ὁ Καραγάτσης ἔχει δικὸ του, ξεχωριστὸ ὄφος. Διηγᾶται μὲ εὐκολία καὶ ζωντάνια, δείχνει ἄνθρωπος πού ξαίρει τὸ χρῆσιμο καὶ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ ἄχρηστο. Τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου κινεῖται, δροῦν, μιλοῦν, ἐρωτεύονται, πνῶν, διασκεδάζουν. Κάθε τι πού κάνουν εἶναι ἀνάλογο μὲ τὸν χαρακτήρα τους. Δημιουργεῖ ἀναλύοντας. Εἶναι ἕνας διηγηματογράφος μὲ ταλέντο καὶ δὲ μπορεῖ παρά νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ ἀγαπηθεῖ. Τὸ ἔργο τοῦ μυρίζει ὄρεξη, δύναμη στὴν παρατήρησή, νειάτα.

Τὸ «Συναξάρι τῶν ἀμαρτωλῶν» εἶναι μιά σειρά 9 διηγημάτων πού κρατοῦν 240 πικνοτυπωμένες σελίδες. Τὰ διηγήματα τοῦ τόμου τοῦτου μ' ὄλο πού εἶναι ἀνόμοια στὴ φόρμα καὶ πραγματεύονται θέματα πολὺ διαφορετικὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τ' ἄλλο, μὰς κρατοῦν ζωντανὸ τὸ ἐνδιαφέρο γιατί αἰσθανομαστε σ' ὅλα κι ἀκούομε τὸν ἴδιο ἄνθρωπο πού τὰ διηγᾶται. Ὁ Καραγάτσης στὰ διηγήματά του τοῦτα ἔχει μιά ἐσώτερη ἐνότητα. Τὸ ὄφος του, τὸ πλούσιο λεξιλόγιό του, ἡ περιγραφή τῶν τοπειῶν, τῶν βουνῶν, τῆς θάλασσας, ἡ εφευρετικότητά του στὶς παραβολές. Τὰ πέντε πρῶτα διηγήματα εἶναι ἱστορικὰ μὰ τὰ διέπει ἕνα σύγχρονο ρεαλιστικὸ πνεῦμα. Ὁ Καραγάτσης κατορθώνει μῆσα σὲ λίγες σελίδες νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς καὶ νὰ κινήσῃ καλύτερα μῆσα τῆς ἀπὸ πρῶτα. Στὰ διηγήματα τοῦτα ὁ συγγραφεὺς ἔβαλε πιὸ πολὺ αἰσθηματὰ παρά αὐστηρὴ κρίση καὶ λογικὴ, ὅπως συμβαίνει στὸ «Συνταγματάρχης Λιάπκιν». Ἀβίαστα περιγράφει μὲ πρωτότυπες παρατηρήσεις κι ἐκφράσεις τὴν ὁμορφιά, τὴν ἀστείρευτὴ τῆς φύσης: «κοιτοῦσε ὄρες τὴ γαλάζια θάλασσα πού μόλις ρυτιδῶνε ὁ μπάτης» «Τὰ πλατάνια κι' οἱ φτέρες κατέβαιναν πυκνὰ ὡς τὸ κῦμα, καὶ μιά στενὴ λουρίδα βράχων καὶ χαλικίων χόριζε τὸ βασιλεῖο τοῦ Ποσειδῶνα ἀπ' τὸ κράτος τῆς Δήμητρας» «Πλαγιές, γεμάτες βοῆ καὶ ὑποὺλη δροσιά» «Σὰν ἐπρόβαλε τὸ φεγγάρι πάνω ἀπὸ τὶς κοφές τοῦ Χελμοῦ, οἱ σταλαχτιτὲς πού κρεμόντανε σ' ἄσημωμένα ἔλατα, σκορπίστηκαν σὲ σπῆδες φωτεινές» «μικρὰ κοκ-

κινωπά φώτα μαρτυρούσαν ένα χωριό που άγρυπνούσε», κλπ.

Στό διήγημα του «Από τό ήμερολόγιο του Κωστή Ρούση» υπάρχει ένας πολύ λεπτός μά δυνατός άνθρωπος πόνος, κάτι που νοιώθει μονάχα ή καρδιά. Είναι μιά ιστορία γραμμένη μέ τέχνη και αίσθημα. Ο Κωστής Ρούσης που ζωγραφίζεται στο ήμερολόγιο του είναι ένας ξεκαθαρισμένος τύπος που ή διήγηση, ή άληθινά γραμμένη έξοχα σου επιτρέπει νά τον δείς ζωντανό, νά τον νοιώσεις και νά τον αγαπήσεις. Στο τέλος όταν πεθαίνει ή γυναίκα που αγάπησε, ή γυναίκα του άφίνοντας του ένα παιδί σπέρμα του άδελφου του, ό Κωστής Ρούσης λέει «Ο άδελφός μου πέθανε. Η Λεφκή πέθανε, τούς αγαπούσα και τούς δυό. Δεν αγαπούσα άλλους παρά μόνο αυτούς τούς δυό.» Και τελειώνει έτσι: «Δέν είναι δίκαιο νά πονώ τόσο. Δέν είναι ανθρώπινο. Δεν θέλω νά πονώ. Άκουμπώ τό μέτωπο μου στό ψυχρό γιαλί του παραθυριού. Τό μικρό κοιμάται στά χέρια μου.»

Ο Καραγάσης είμαι βέβαιος πώς θα μάς δώσει στό μέλλον άληθινά άριστουργήματα. Τά δυό του βιβλία που άναφέραμε πάρα πάνω μάς επιτρέπουν νά σκεφτούμε έτσι. Είναι από τούς λίγους διηγηματογράφους νεοέλληνες που αντιπροσωπεύουν τήν Ελλάδα.

ΠΑΝΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ

“Meteor., by Karel Čapek. George Allen and Unwin—Translated by M. and R. Weatherall, 1935.

Τό «Meteor» είναι βέβαια ένα βιβλίο για τούς λίγους. Χωρίς καμιά πλοκή, χωρίς κανένα έρωτικό ένδιαφέρο που νά μιλήσει κανείς γι αυτό, δέν είναι πραγματικά τό βιβλίο για νά σκοτώσει κανείς ένα όκληρό σιδηροδρομικό ταξίδι ή για διάβασμα στα διαλείματα των μπάνιων σέ μιάν άκρογιαλιά. Μά όλοι εκείνοι που θά νιώσουν τό θέλητρο του ή θελήσουν νά τό διαβάσουν τουλάχιστο δύο φορές. Είναι γεμάτο πέρα ως πέρα από φιλοσοφική σκέψη και προσφέρει πολλές επιτυχημένες λύσεις σέ πολλά σύγχρονα ζητήματα.

Είναι ή ιστορία ενός ανθρώπου που πέφτει και κατατοσκιζεται ό ένα φλογιζόμενο άερόπλano. Είναι ό μόνος που σώνεται μά δε ξαναρχεται στις αισθήσεις του και είναι τόσο παραμορφωμένος που παριστά πραγματικά τό Άγνωστο—ούτε πρόσωπο—ούτε όνομα—ούτε από που ξεκίνησε κι ούτε που πάει. Αυτό τό ζωντανό αίνιγμα σφίγγει τή φαντασία τριών προσώπων—μιάς νοσοκόμου ενός δραματιστή (clairvoyant) κ' ενός ποιητή. Κ' οι τρεις εργάζονται μέ τήν άτομική του ό καθένας μέθοδο νά ξαναπλάσουν τή ζωή του άγνωστου προ-

σώπου. Έτσι μπορούμε νά παρακολουθήσουμε τήν άνάσταση του Περιστατικού Χ (Case X) όπως τόν όνομάζουν στό νοσοκομείο όπου νοσηλεύεται.

Τά άποτελέσματα των σκέψεων και των τριών διαφερόντων σχετικά μέ τις λεπτομέρειες τής ζωής του άρρώστου—κι όχι όμως πάντοτε—μά όλοι έτσι, παράξένα συμφωνούν στις γενικές γραμμές, σχετικά μέ τόν χαρακτήρα του και τήν άτμόσφαιρα που τόν περιζώνει. Κ' οι τρεις έκδοχές έξελέγχονται από τό χειρούργο που κοιτάζει τό περιστατικό μέ τή βοήθεια του ειδικού για τροπικά νοσήματα στό ίδιο Νοσοκομείο.

Ο Τσεχολοβάκος συγγραφέας μάς χαρίζει μιά καθαρή ιδέα σχετικά μέ τό πώς είναι δυνατό νά φτάσει κανείς και στα μύχια άκόμη τής ψυχής ενός ανθρώπου μέσον τεσσάρων διαφόρων άγωγών. Μέσον του φυσικού άγωγού, του σώματος, των ματιών, δηλαδή, του χειούργου και του γιατρού μέ μιά σωστή διάγνωση κ' έρμηνεία των διαφόρων του έλαττωμάτων, άσθενειών, σημαδιών από πληγές, κλπ.—όχι βέβαια μέ μιά ξηρή ως τό κόκκαλο διάγνωση μά μέ διάγνωση καθοδηγημένη μέ νοημοσύνη και που δέν άποφεύγει νά δεχτεί βοήθεια κι από ένα δραματιστή άκόμη. Έπειτα μέσον των κραδασμών που έρχονται από τόν ίδιο τόν άναίσθητο άνθρωπο, όπως έρμηνεύονται μέσον των όνειρων από τήν Άδελφή του Έλέους που τόν νοσηλεύει και δέν έγκαταλείπει τό πλάι του, μέρα και νύχτα. Αυτό, φρονώ, είναι τό πιο άδύναμο μέρος του βιβλίου γιατί τά όνειράτα τής καλόγρης δέν είναι καθόλου πειστικά—δέν κλείνουν μέσα τούς καμιά καθόλου ένέργεια, μά είναι άπλά κουβεντολογήματα—δέν είναι καθόλου σαν και τά συνηθισμένα όνειράτα τής καθημερινής ζωής.

Σ' αυτό τό μέρος του βιβλίου ό Čapek είναι πολύ άφηρημένος σχετικά μέ τόν τέτοιο τρόπο έπαφής του ενός άτομου μέ τ' άλλο, και μόλον που ή καλόγρη είναι ένας πολύ ζωντανός κι αναγκαίος χαρακτήρας στό βιβλίο, έξυπνα σκιαγραφημένος μέ λίγα λόγια έδώ κι εκεί ώστε νά κάνουν τήν συνεχή παρουσία τής δίπλα από τό κρεβάτι πολύ ζωηρή σέ μάς, έν τούτοις αυτό τό μέρος του βιβλίου δέν κατορθώνει νά μάς ίκανοποιήσει όπως και τό ύπόλοιπο.

Η τρίτη μέθοδο είναι εκείνη τ' δραματιστή. Αυτή είναι γιομάτη από ένδιαφέρο γιατί μάς δίνει μιά πραγματική δικαιολογία του δραματισμού σαν κάτι που πρέπει νά τό λογαριάζει κανείς, μιά έχτι αίσθηση που μπορεί ν' αναπτυχθεί μέσα μάς, όπoταν τό θελήσουμε και που είναι κι αυτή μιά λογική έπιστήμη, σαν κάθε άλλη, κι όχι τσαρλατανισμός. Ένας αίσθάνεται πως τ' άποτελέσματα που μάς δίνει αυτή ή μέθοδο είναι πιο βάσιμα από τ' άποτελέσματα που σαυτά φτάνει ή

ὄλοκαλόγηρα εἶτε ὁ ποιητής, μὲλον πού κατ' ἀνάγκη γρηκνὴν εἶναι πρὸ ἀφρημένα, καὶ δὲν εἶναι τὸσάδε σφαλῶς θεμελιωμένα ὅπως καὶ τὰ συμπεράσματα του γιάτρου χωρὶς νά εἶναι ὑποκείμενα στοὺς ἴδιους περιορισμούς. Ὡς γεγονός ἰσχυρῶς δὲν ὑπῆρχε ἡ ἀναίθρησιά τοῦ ἀρρώστου, γὰρ εἰς ὁραματιστῆς, ἕνας μορφωμένος καὶ καλοκατασκευασμένος ὁραματιστῆς μονάχα, θάχε τῆ ἀνεξέδυναμη ν' ἀναπλάσει καθὲ λεπτομέρεια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τέλος ἐρχόμεστε στὴ μέθοδο τοῦ ποιητῆ. "Ἐνα κυνηγητὸ ἐξώπισω ἀπ' τὴν πραγματικότητά—τὸ μετὰ ἐξώπισμα τῆς φαντασίας γιά τὸν ἀκολουθηθεῖν μιά νύξη πού δόθηκε—τὸ ἀποφασισμὸν στὴν πραγματικότητα ἀνάμεσα ἀπὸ ἡμιμιά σειρά συλλογισμῶν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπίσης μιά μιά πολύ λεπτή ἐνδειξὴ τῶν μεθόδων τοῦ ἀκολουθοῦν οἱ συγγραφεῖς. Ἐδῶ ὁ Karel Čapek ἀνεξαρτητοῦσε τὴ θεωρία πῶς τὸ διήγημα συγγενεῖται πρὸς τὸ μὲν πρὸς τὴν παρά μὲ τὸ ὁμοίωσιμο—τὸ ξεχώρισμα μίαις σὲ χίλιες δυσχερῆτες. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τὴν σειρά συλλογισμῶν, μὲ σκεψή, μὲ τὸν ἐνθρόνηση σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐπίσης, ὁ ποιητῆς ἀποφασιστῆς ἀποτελέσματα ἐπίσης ὀρθά, ἐπίσης ἀποφασιστικά ὅπως καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς καλοκαλόγηρας ἢ τοῦ ὁραματιστῆ, κὶ ἀκόμα ὠραϊοτέρως, πρὸ συγκεκριμένα, πρὸ ψηλαφητά. Μὰς νὰ κάνει νὰ νιώσουμε πῶς εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐρμητικὴ ἀνεία τῆς ζωῆς τοῦ Περιστατικοῦ Χ.

Ἡ φόρμα τοῦ βιβλίου εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὴ καὶ σοῦ δίνει τὸ αἶσθημα ἑνὸς κύκλου—τὸ τέλος γυρίζοντας μας πίσω στὴν ἀρχή—καὶ πάλι. Σχετικὰ μὲ τὴ γλώσσα ἕνας δὲν σκεπτοῦν νὰ πει παρὰ πολὺ λίγα πράγματα γιὰ τὸ βιβλίον δὲν εἶναι παρὰ μιά μετάφραση—μὰς ἐπὶ τὸ ἐπιτυχημένο κρᾶμα ἀπὸ τοῦ τέτοιος ἀντίσταθμο ἀποφασιστικῆς τῆς ἀποφασιστικῆς τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν κ' ἑνὸς νοσοκομείου κάπου στὴν Ἠρώπη εἶναι κάτι τὸ ἀριστοτεχνικόν. Εἶναι ἡ ἀποφασιστῆς νὰ κοιτάζει κανεὶς ἕνα ἀπομακρυσμένον πρὸς τὸ πρῶτον φωτισμένον ἀπὸ λαμπρὸ ἠλιόφωρος ἀναφασισμὸν ἀπὸ ἕνα παραπέτασμα δέντρων πού τὰ ἀποφασιστῆς ἢ ὁμοίη κὶ ὁ ἀγέρας.

"Ὅτι θὰ κάνει τὸ βιβλίον νὰ ζήσει εἶναι ἡ ἀποφασιστῆς φιλοσοφία πού διασχίζει τίς σελίδες—μιά πραγματικὴ ἐρμητικὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀποφασιστῆς θανάτου καθὼς καὶ τοῦ δειγματος πού ἀποφασιστῆς ἢ ζωῆς. Βγάζει στὸ φῶς τὴ σημασία τοῦ κάθε τι πού κρύβεται πίσω ἀπ' ὅλα.

Τὸ «Meteor» εἶναι βιβλίον γραμμένον ἀπὸ ἀποφασιστῆς τεχνικὸν καὶ θὰ ζήσει καὶ μετὰ τὸ θάνατον τοῦ συγγραφέα του—βιβλίον πού πρέπει νὰ γ' ἀγοράσει κανεὶς κὶ ὄχι μόνον νὰ τὸ διαφασιστῆς γιὰ νὰ τὸ διαβάσει.

ANTOYANETTA KOΣKINA

Νικολάου Τωμαδάκη: Ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα τοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ἐν Ἀθήναις, 1935.

—**Φιλολογικά:** Σολωμοῦ Ἑλληνομάθεια, Ἀριστομένης Προβελέγιος, Βιογραφικὰ Ἰω. Κοντυλάκη-Τοπωνύμια ἐξ Οἴκου. Ἐπιθέτων, ἐν Ἀθήναις 1935.

Οἱ δυο αὐτὲς λαμπρὲς ἐργασίες βγήκαν ἀπ' τὴν πέννα τοῦ σοφοῦ σολωμιστῆ τοῦ κ. Τωμαδάκη, γνωστοῦ ἀπὸ πρωτοτέρως καὶ ἀπ' ἄλλες ἐργασίες του ἀπάνω στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ. Ὑστερα ἀπὸ τὴ Σολωμικὴ βιβλιογραφία, τὸ πρωταρχικόν αὐτὸ θέμελον ὁ ἀλάκαιο τὸ οἰκοδόμημα, ἦταν φυσικὸ νὰ περιμένει κανεὶς τίς τέτοιες συμπληρωματικὰς μελέτας καὶ νὰ φαντάζεται πῶς ὁ συγγραφέας του ἔστρεκε ὀπλισμένος μὲ τὴν ἀναγκαία ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδεξιότητη καὶ καταλληλότητα καὶ πῶς κάτεχε τὸ χρειάζουμνον ὄλικόν πού θὰ ὀδηγοῦσε μιά μερὰ ἀναπόφευκτῆ σ' ὅτι ὀδήγησε: σὸ νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ ἡ Ἀκαδημία τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἀπάντων» τοῦ ποιητῆ. Ἡ ὀρθὴ καὶ δικαιολογημένη ἀλλοστὴ χειρονομία τῆς Ἀκαδημίας τοῦ νὰ διορίσει ἕνα μονάχα πρόσωπον, στοὺς τόσους ἄλλους μνηστήρες, ἔχει δημιουργήσει μιά πολεμικὴ, πού ὅσο καὶ πάει, σκοτίζει τὰ ἐπίδικα θέματα πού δὲν ἐξετάζονται μὲ τὴν ψυχραιμία καὶ τὴ σεμνότητα πού ταιριάζουν καὶ μὲ πρόσωπα καὶ πράγματα, καὶ καταντὰ ἀναξιοπρεπῆς καὶ ἀδικῆ. Χωρὶς ὁ διορισμὸς τοῦ κ. Τωμαδάκη νὰ σημαίνει παραγνώριση τῶν ἀξιόλογων ἐργασιῶν ἀπάνω στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ ἀπ' ἄλλους συγγραφεῖς, πού καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Τωμαδάκης ἔχει συμβουλευτεῖ, εἶτε γιὰ νὰ συμφωνήσει εἶτε γιὰ νὰ διαφωνήσει, ἢ ἐκλογῆς ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου πού θὰ φρόντιζε πρῶτα—πρῶτα καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλα γιὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν χειρογράφων, τῶν κειμένων, πού θ' ἀποτελοῦσαν τὴ βάση γιὰ καθὲ ἄλλο ζήτημα, γιὰ καθὲ ἄλλη ἔρευνα, εἶναι πέρα ὡς πέρα δικαιολογημένη γιὰ τὴν ἔτσι θ' ἀποφασιστῆς οἱ διαφασιστῆς, οἱ προστριβῆς, οἱ δημοσιογραφικῆς πιθανῶν συζητήσεως, οἱ παρατηρήσεως καὶ οἱ ξανσδιορισμοὶ ἢ χρονοτριβῆς, οἱ ἀναβολῆς καὶ τὰ συνεπούμενα τοὺς πού ἀντὶ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔκδοσιν θὰ τὴν ναυαγοῦσαν μὲ τὸν πρῶτον οἰχτρὸν τρόπο. Κὶ ἀφροῦ στερεώθηκε ἡ ἀπόφασιστῆς πῶς ἔπρεπε ἕνα καὶ μόνον χεῖρ νὰ φροντίσει γιὰ τὸ ἐπιζητούμενον ἔργο, ἢ Ἀκαδημία πολὺ ὀρθὰ καὶ φρόνιμα κρίνοντας ἔριξε τὴ ψήφου τῆς γιὰ τὸν κ. Τωμαδάκη πού ἔδειξε μὲ τίς ἐργασίες του τόσα καὶ τόσα ἀναγκαῖα καὶ δυσσεύρετα προσόντα: πληρῆ γνώση τῶν χειρογράφων, προηγουμένων κριτικῶν καὶ μελετῶν, οὐστῆμα στὴν ἐργασία του, ἐπιστημονικότητα, κρίση καὶ κριτικότητα.

εύσυνειδησία κι ανεξαρτησία γνώμης κι άλλα κι άλλα. Πού νά τά βρει κανείς όλ' αυτά σ' ένα και μόνο πρόσωπο; Έπειτα ή άουστηματοποιητή και άποσπασματική και σέ πολλά σημεία άνεπιστημονική έργασία ανθρώπων που άσχολοΰνταν συνεχώς με τή ζωή και τό έργο του ποιητή, όσο αξιόπαινη κι αξιόλογη κι άν ήταν, δέν έπειθε πώς ύπήρχε επίσης κ' ή έπιστημονική εκείνη καταλληλότητα, τόσο άναγκαίο πράμα, για μία τόσο σημαντική έργασία. Η άποκαλυπτική πραγματικά έργασία του κ. Τωμαδάκη είναι εκείνη που έπεισε τήν Άκαδημία πώς «έπέστη», ώριμασε επί τέλους ο καιρός για νά κάνει τό διάβημα που έκανε, ν' άποφασίσει, δηλαδή, νά εκδώσει τό Σολωμό. Ίσως, πιθανώτατα, χωρίς τή δημοσίευση των έργασιών του Τωμαδάκη νά μή άποφασίσει γιατί δέν είχε πειστεί πώς ύπήρχε όλη εκείνη ή προκαταρχική έργασία που θά έξασφάλιζε μίαν έκδοση που θά τιμούσε τόν ποιητή, τό έθνος και τήν ίδια τήν Άκαδημία. Και είναι ν' άπορεί κανείς γιατί οί πριν του Τωμαδάκη σολωμιστές άρέσκονταν πίο πολύ νά κατασκευάζουν ή νά σκαλίζουν τίς θύρες και τά παράθυρα τό σολωμικό χιτριού, χωρίς νάχαν πρωτύτερα διαλέξει τό οικόπεδο, έτοιμάσει τό σχέδιο, κοιτάξει τό ύλικό που θά χρησιμοποιούσαν για τά θέμελα. Φρονώ πώς ή Άκαδημία δέν πρέπει νά προσθέσει ούτε ν' άφαιρέσει ένα ν ή ένα σ από τήν άπόφασή της γιατί κι ό θόρυβος που δημιουργήθηκε μαζί με τό θιμιο ένδιαφέρο μερικών άλλων, έχτος βέβαια των γνωστών σολωμιστών που έδειξαν και πριν θερμό ένδιαφέρο και αξιόλογη έργασία, έχει κινήσει πολλά λιμνασμένα νερά και θά ώφελήσει άντί νά βλάψει τόν έκδότη στό έργο του. Κι ακόμα έχουν όλοι καθήκον νά συνεχίσουν δημοσιεύοντας από τώρα ό,τι νομίζουν πώς δέν πρέπει νά κρύβεται πιά σάν τό τάλαντο τής παραβολής μά που πρέπει νά χαρεί τό φώς της μέρας. Η, άς μή ζητήσουν νά διαταράξουν τήν ψυχική και διανοητική γαλήνη του έκδότη. Άς περιμένουν τήν έκδοση για νά τήν κρίνουν. Οί κρίσεις των μαζί με τήν έκδοση θ' άποτελέσουν ίσως τ' Άπαντα του Σολωμού, μίαν έκδοση που δε μπορεί νά πεί τήν τελευταία λέξη γιατί άλλιώτικα θά σταματούσε ή εξέλιξη τής κριτικής έπιστημής. Καμιά έκδοση «Άπάντων» δέν έχει κριθεί ποτέ τελειωτική κι ούτε θά κριθεί ποτέ ως τέτοια. Μιά μικρή μου μελέτη άπάνω στη μετάφραση του "Υ μ ν ο υ στα Έγγλέζικα από τόν Sheridan και τόν Kipling έτοιμάζεται και θά δημοσιευτεί σύντομα σ' αυτό τό περιοδικό. Άμποτε νά μπορούσε νά φανεί έστι και τό πίο λίγο, χρήσιμη στό πολύμοχθο έργο του έκδότη!

Τό πρώτο βιβλίο του Τωμαδάκη για τίς «Έκδόσεις και τά χειρόγραφα» του Σολωμού είναι ή «διατριβή επί διδακτορία» που είχε

υποβάλει στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Άθηνών. Άποτελείται έκτος από τόν Πρόλογο και τόν Έπίλογο μ' ένα έπίμετρο για τά Ιταλικά ποιήματα και τήν άλληλογραφία του Σολωμού από τά έπόμενα έξι κεφάλαια: Α. Αί ζώντος του ποιητού γενόμενα έκδόσεις των έργων του. Β. Αί πρΰται Σολωμικά έκδόσεις. Γ. Η υπό του Πολυλά έκδοσις της Κερκύρας. Δ. Η υπό του Δε Βιάζη έκδοσις Ζακύνθου. Ε. Η υπό του Καίροφύλα έκδοσις των άνεκδότων. ΣΤ. Περί τής άπωλείας, ή μη των χειφών του Σολωμού.

Δέν ξαίρω πόσο καιρό πήρε για νά έτοιμάσει τή διατριβή του ό κ. Τωμαδάκης. Είναι φανερό έμως πώς χρειάστηκε ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα για νά μελετήσει, νά ξερευνήσει, ν' ανακαλύψει, νά συγκρίνει και νά βάλει σέ σταθερές φόρμουλες τά συμπεράσματά του. Άπό τίς διάφορες βιβλιοκρισιές που γράφτηκαν από γνωστούς σολωμιστές πέρα πολύ λίγα, ελάχιστα πράματα, διαμφισβητήθηκαν και ελάχιστα εισηγήσεις έγιναν για παραλείψεις και προσθήκες. Και καταλαβαίνω εύκολα πόσο δύσκολο είναι τό ποΰμα μία που θάπρεπε ένας ν' άσχοληθεί για κάμποσο καιρό, για νά μπορέσει νά επαληθεύσει τίς παραπομπές κ' έτσι τά πορίσματα. Άφήνοντας κατά μέρος τό επίσης σπουδαίο ζήτημα τής νοθείας που έγινε σχετικά με τά χειρόγραφα και τό έργο του ποιητή γενικώτερα «καλή ή κακή τή πίστι» από φίλους του και μη, τό ζήτημα που εξετάζεται και συζητείται στό ΣΤ κεφάλαιο, δηλαδή άν χάθηκαν ή όχι χειρόγραφα του ποιητή, είναι σπουδαιότατο μία κ' ένας σοβαρός σολωμιστής πιστεύει και τώρα άκόμη πώς πρέπει νά γίνει έρευνα για τήν εξεύρεση τους. Ό,τι έχει γραφεί γύρω άπ' αυτό τό σημείο βασίζεται σχεδόν άπάνω σέ εικασίες, που ή μία είναι τόσο καλή όσο και ή άλλη. Κι ό σύγχρονος Πολυλάς πίο πολύ εικάζει παρά κατέχει θετική γνώση ή μαρτυρία. Γιατί και σ' αυτή τή θετικοφάνεια του μπορεί κανείς ν' άντιτάξει τίς καθαρές μαρτυρίες του Τωμαζέου και του Τρικούπη. Έπικρατεί περισσότερο στό νοΰ του ή σκέψη πως έπρεπε νά ύπήρχαν κι άλλα ποιήματα άπ' όσα βρέθηκαν στα χειρόγραφα γιατί πιθανό ό ποιητής διαβάζοντας του τα θά τόν διαβεβαίωνε πώς τά άποσπάσματα εκείνα άνήκαν σέ πολύσχητα του έργα που ήταν τελειωμένα κι όλοκληρωμένα και που έπρεπε όμως νά χτενιστούν και νά ρετουσαριστούν. Μιά κοινή διαβεβαίωση που τήν άκούει κανείς συχνά κι από νεώτερους για ό,τι φαντάζονται πώς πρέπει νά κάνουν. Κι άκόμα δέν άποκλείεται ή εικασία νά πήγασε από τό βαθύ έκείνο αίσθημα τής φιλίας και του άκρου θαυμασμού που είχε γενικά για τόν ποιητή και που τόν έσπρωχνε νά θέλει νά παραστήσει τό έργο του και ποσοτικά μεγάλο ή νά πήγαζε από τήν ιδιοσυγ-

κρασία και τή μόρφωση του κριτικού φίλου. Ο Πολυλάς δέν ὄρισε τὸ πρόσωπο πού πιθανόθι νάχε διαπράξει τήν κλοπή, καί τ' ὅτι εἰδείτε ὁ ἀδελφός του ἢ ὁ Λιονταράκης ἦτανε οἱ ὄφθαλμοὶ δέν εἶναι παρά εὐρημα τῶν νεωτέρων. Ἡ φράση του πού ἀρχίζει «Ἄμποτε νά μή ἀνακαγγήσῃ ἡ ὥρα νά φανερωθῶν.» δέν παρουσιάζει παρά τὸ πιθανὸ κίνητρο τῆς κλοπῆς, ἀλλὰ τὴν ἀσχροκέρδεια καί τὸ φθόνον. Ἡ ἐπιτομή δέν ἀποτελοῦν μαρτυρία καί χωρὶς τῆ συνδετική μαρτυρία εἶναι ἄχρηστα γιὰ τὴν ἀποφασίσει κανεὶς κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο. Ἐχτός ἀπὸ τίς ἄλλες εἰκασίες πῶς γέγονε ἡ χειρόγραφα ἀπὸ κλοπῆ ἢ ἄλλως πῶς οὐδὲ αὐτὴ τοῦ κ. Σπαταλά πού ζητάει νά στηριχθῆ ἀπάνω στὶς σημειώσεις τοῦ ποιητῆ πού σχετίζονται μὲ τὴ λέξη «αἰματοσακισμένα» εἶναι βάσιμη: «Τὸ νόημα εἶναι πάντα τὸ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ὅπου εἶναι ἡ λέξη «αἷμα τ ο σ α κ ι σ μ ἔ ν α». Κ' ἐπειδὴ σ' ἕνα στίχο:

τὰ γονατὰ καὶ τὰ σπαθιά τὰ ματοκυλισμένα

ὕπάρχει ἡ τελευταία λέξη πού ὑποτίθεται πῶς μῆκε ἀντὶ τοῦ αἷμα τ ο σ α κ ι σ μ ἔ ν α πῶς μπορεῖ νά βγεῖ τὸ αὐθαιρέτατο συμπέρασμα πῶς ὑπῆρχαν τελειωμένοι οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι»; Δὲ φαντάζομαι ποτέ πῶς ἕνα πολυτίμου τραγουδοῦ δέν κατασκευάζεται ἀποσπασματικῶς καί πῶς ἕνας ποιητῆς σὲ μιὰ ὀρισμένη στιγμή δὲ νειώθει μιὰ φλογερώτερη διάθεση νά σταθεροποιήσῃ τὴν ἔμπνευση του σχετικά μ' ἕνα ὀρισμένο κομμάτι τοῦ προτιθέμενου μακρόπου ἔργου του. Καί μιὰ πού δέν μπορεῖ νά γίνει θετικὰ πιστευτὸ πῶς ὑπῆρχαν χειρόγραφα πού δὲ βρέθηκαν κάθε ἄλλο ἐπιχείρημα, ὅπως τὸ γιὰ τὸς χρόνια νά μή παρουσιαστοῦν ἀφοῦ σήμερα μάλιστα θὰ εἶχαν ἐμπορεύσιμη ἀξία, εἶναι περιττὸ γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο ἀντιπαρρηθῆ πῶς χάθηκαν ἢ παράπεσαν ὕστερα πού κλέφθηκαν. Ἐνα πρᾶμα εἶναι ἀληθινόν: «Ἐκεῖνον τὸ ὁποῖον ἀπώλεσθη δέν εἶχε γραφῆ ποτέ».

Στὸ προαναφερθέν δεύτερο βιβλίον μὲ τίτλο «Φιλολογικά» ὁ κ. Τωμαδάκης ἐξετάζει τὸ ζήτημα τῆς Ἑλληνομάθειας τοῦ ποιητῆ γιὰ ν' ἀντικρούσει κάθε ἐπιχείρημα πῶς ὁ Σολωμὸς ἤξαιρε καλὰ καί τῆ νεώτερη ὅπως ἤξαιρε τὴν ἀρχαία. Ἐπιμένει περισσότερο σχετικά γιὰ τὸ δεύτερον καὶ προσπαθεῖ ἀπὸ ἐσωτερικὴ πὶς πολὺ παρά ἀπὸ ἐξωτερικὴ μαρτυρία, ἀπὸ μαρτυρία πού ἐκπορεύεται ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ ἴδιον τοῦ τὸ ἔργο νά τ' ἀποδείξει. Πολὺ φοβοῦμαι πῶς ἔχει πετύχει ν' ἀποδείξει κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ ζητούμενον: τὴν πολυμάθεια καί εὐρυμάθεια τοῦ ποιητῆ καί ὅσον ἀφορᾶ τίς Γραφές καί ὅσον ἀφορᾶ τοὺς Κλασσικούς. Δέν ἔχομε καμιά ἀμεση μαρτυρία πού νά φανε-

ρῶναι πῶς ὁ ποιητῆς ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλολογία καί ὅτι ἔμαθε τὴν ἀρχαία γλῶσσα. Τὸ ἐναντίον τ' ὅτι ἤξαιρε Ἱταλικά καί Λατινικά καί τὸ γεγονός πῶς συναναστράφηκε στὸν καιρὸ του γερούς ἑλληνομάθης πού μ' αὐτοὺς θὰ συζήτησε χίλια δὴ θέματα γλωσσικά καὶ ἄλλα, πᾶν νά πιστέψω πῶς ὁ Σολωμὸς δέν εἶχε σπουδάσει καί δέν κάτεχε τὴν ἀρχαία στὸ βαθμὸ πού παρουσιάζεται στὴ μελέτη καί πῶς οἱ γνώσεις του, οἱ πὶς πολλές τοῦλάχιστο, εἶχαν τὴν προέλευση τους ἀπὸ ξένες μεταφράσεις.

Οἱ ὑπολειπόμενες μελέτες τοῦ δευτέρου βιβλίου ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἔργο τοῦ Προβελέγγιου καί τοῦ Κοντυλάκη καί τίς συνοδεύουν πολυτίμες βιβλιογραφίες πού δὲ μποροῦν παρά νά βοηθήσουν τὸ μελλοντικὸ ἐρευνητῆ. Τώρα βεβαιώνουν πῶς οἱ σκέψεις καί γνώμες καί τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν ἐκεῖ μέσα πηγάζουν ἢ βασίζονται στὰ ντοκουμέντα καί τὰ πράγματα. Ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία πού χρωστεῖ τόσα στὸν Καταίμπλη σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον χρωστεῖ καὶ ἄλλα τόσα στὸν Τωμαδάκη πού οἱ ἄθλοι του ἀξίζουν τὴν πὶς βαθεῖα καί τὴν πὶς ἀμέριστη συμπάθεια καὶ ἀρωγὴ μας.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Γ Α Λ Λ Ι Α

HENRI BARBUSSE

Νομίζω ἀπόλυτα δικαίη τὴν κρίση πῶς γιὰ νά δοθῆ ἡ πρεπούμενη θέση στὸ πολύμορφο καί πλούσιον ἔργο τοῦ Μπαρμπὺς πρέπει ἀναγκαστικὰ νά περιμένουμε λίγα χρόνια ἀκόμα. Ὅχι γιὰ νά ἰδοῦμε ἂν τὰ «γεγονότα θὰ δικαιώσουν μελλοντικὰ τὸν ἀνθρωπιστῆ» (βρίσκω τὸ στοχασμὸ αὐτὸ πολὺ πλαδαρό) ἀλλὰ γιὰ τὴν πιστεύω πῶς τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα τῆς «Κόλασης» καί τῆς «Φωτιᾶς» θὰ κοιταχθῆ μ' ἀλλοιώτικη κοσμοθεωρία καί περισσότερη στοργὴ ὅταν τελικὰ σιγήσουνε τὰ πάθη—ὄχι τὰ ἰδεολογικά—μὰ τὰ πολὺ προσωπικά. Ἡ σκέψη αὐτὴ δικαιώνεται ἀπ' τὰ πράγματα γιὰ τὴν πὶς πληγὴ πού ἀνοιξῆ ἢ ἄγρια καὶ ἀσυγκράτητη πολεμικὴ του ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Monde» δέν ἔχουν ἐπυλωθεῖ τόσο σύντομα. Κι ἔτσι τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου του, ὅταν ἀκόμα ἡ νεκρικὴ πομπὴ συνόδευε τὸ ἀρρωστημένον, ἀψυχο κορμὶ στὸ νεκροταφεῖον, ἡ ἐπίθεση τῶν δεξιῶν μ' ὅλη τὴν ἀνευλάβεια ἐξέσπασε ὁμαδικὴ στὶς στήλες τοῦ Γαλλικοῦ τύπου, ὕστερα μάλιστα ἀπ' τὴν διαμαρτυρία τοῦ διευθυντῆ τῆς φιλολογικῆς «Comœdia» κ. Gabriel Boissy.

Ἡ δυνατὴ ἀντίθεση ὠστόσο δέν πρέπει

νά μās τρομάζει. Γιατί όλόγυρα άπ' τόν Μπαρμπύς είχε ταυτόχρονα δημιουργηθεί ένας θρύλος, πού τόν δυνάμωναν οί συχνές μακρυνές, πεντάχρονες πολλές φορές οιωπές του. Για μία μεγάλη μερίδα ό Μπαρμπύς ήτανε ό φλογερός επαναστάτης, ό πρωτοπόρος, ό άπίστολος τού άνθρωπιισμού, ό συγγραφάς πού μοναδικά έδωκε στα μυθιστορήματά του τό δράμα τής ζωής και τού πολέμου, άναγλυφικά, όσο κανένας. Στερότερα, για χρόνια θεωρήθηκε τό νεύρο τού γαλλικού άριστορισμού, ό άνθρωπος πού έβαλε σκοπό τό «σώσει» τήν ανθρωπότητα δείχνοντάς τής τόν άληθινύ δρόμο. Μά ή αντίθετη παράταξη όχι μόνο δέ συμφωνούσε σ' αυτά, αλλά και μέ δυσκολία τού άναγνώριζε μία σχετική αξία, χωρίς νά ξεχνά νά τού πετάει καταμουτρα τή μομφή πώς σέ σαράντα χρόνια πνευματικής δουλειάς δέν κατάφερε νά δώσει παρά έργα μικρής ποηής, έναλλάσσοντας και προσαρμόζοντας τό *crescendo* τού άνάλογα στό πλάϊ τών μεγάλων κοινωνικών ρευμάτων. Η ύπερβολή τών πρώτων κι ή άδικία τών δευτέρων είναι ώστόσο καταφανέστατη κι ή άλήθεια δέν είναι παρα μία. Ήτανε ένας μεγάλος άνθρωπιστής τού αιώνα μας, μέ τεράστια επίδραση στή μεταπολεμική γενιά και τό έργο του, όσο κι άν δέν είναι τό άσύγκριτο, πάντως στέκει σημαντικά ύπολογισιμο. Τουλάχιστο σέ ό,τι άφορά τό Μπαρμπύς τής μεταπολεμικής εποχής. Τό άνήσυχο παιδί τής Γκάρντι, πού πρωτοεμφανίστηκε δειλά μέ ένα τόμο ποιημάτων, τίς «*Pleureuses*» (1895) και πού, άνεμοδέρνοντας άνάμεσα στόν παρνασιισμό και τό συμβολισμό, έφερε κάποια καινούργια τότε στοιχεία στό ρομαντισμό, δέ μās σταματά. Η λεπτότητα και τό άρωμα πού άναδίνει τό παραμένο πιά λουλούδι, δέ μπορεί νά συγκινήσει. Κι ούτε άκόμα τά εύρήματα τού στίχου του, σάν τό άκόλουθο:

*L' eau qui coule au milieu du demi jour des berges
εί qu' on fait murmurer en y fremplant les doigts.*

Είναι πάντα ή άγουρη άναζήτηση πού τό περιβάλλο κ' οί επίδρασεις φέρνουν άκόμα μεγαλύτερη σύγχυση. Γι' αυτό έγκαταλείπει οριστικά τό στίχο κ' ύστερα άπό μία όχτάχρονη σιωπή ξαναεμφανίζεται μέ τό πρώτο μυθιστόρημα του «*Les Suppliants*» χωρίς νά χει κατορθώσει νά λευτερωθεί, χωρίς νά έχει κατασταλάξει κάπου. Τό άραβο και τό αυθαίρετο χαρακτηρίζουν τήν προσπάθειά του νά έκφραστεί μέ τό καινούργιο μέσο, και πού τελικό χάνεται στό σύγνεφα τής άπελπισίας και τού πεσσιτισμού. Καινούργια πεντάχρονη σιωπή μās δίνει τήν «Κόλαση» (*L' Enfer*) μέ τίς τομηρές εικόνες πού δημιουργούν κοινωνικό σκάνδαλο. Μά ώστόσο τό άνήσυχο μυαλό άρχίζει νά δίνει τά πρώτα θετικά δείγματα ενός μεγάλου ταλέντου. Τήν

άνάγκη νά σπυρίσει σκληρά τήν κοινωνική άνομοιογένεια, ξεσκεπάζοντάς τήν, τήν πετυγχάνει μέ τήν ώμή κι όλοζώντανη περιγραφή τού άτόμου πού άχαλινάγωγγο σέρνεται πίσω άπ' τά πάθη πού σάν κόματα ξεσπούν μέσαθέ του. Είναι μερικές στιγμές πού θυμάσαι Ζολά και κάπου Προύστ. Ό πεσιμισμός όμως τόν κρατά σκληρά άλυσοδεμένο. Δέ διαμαρτύρεται, δέ χτυπά για νά φέρει όλόγυρα καταστροφές. Φωνάζει δυνατά μέ τά χέρια πρós τόν Ούρβαν, λές και ζητά έλεος για τό ανθρωπινό γένος.

Ό πόλεμος τού 1914 ξυπνά μέσα του παράξενα συναισθήματα, κι ή άνακωχή τό βρίσκει στό νοσκομοείο «άκίνητο νά κοιτάζει τόν ούρανό». Στίς δύο αυτές εποχές συντελέστηκε τό δράμα τής ψυχής του κ' από έδώ, νομίζω, πρέπει νά χωρίσουμε τούς δύο Μπαρμπύς, τόν προπολεμικό και τό μεταπολεμικό. Δέ μπορώ όμως νά παραδεχτώ πώς ό Μπαρμπύς κατατάχθηκε στόν πόλεμο συνειδητά, για μία συγκίνηση, δηλαδή, για νά ν' ανακαλύψει τόν «καινούργιο κόσμο». Πρώτο γιατί δέ μεσολάβησε καμμιά προπαρασκευαστική περίοδο, δεύτερο γιατί κανένας δέν ήξερε τί θά ήτανε ό τελευταίος πόλεμος. Ύστερα τό όνομα τού Μπαρμπύς άναφέρθηκε πολλές φορές στήν ήμερήσια διάταξη για ήρωισμό. Δύο φορές ζήτησε νά περάσει στήν έμπροσθοφυλακή κι έμενε στό χαρακώματα κι όλόγυρα άπ' τούς άρρωστους ίσαμε τό 1916 μέ τή δική του ύγεία φριχτά χαμημένη στό πνεμόνια. Δέ θέλησε ν' άπομακρυνθεί μ' όλο πού τρεις φορές τόν είχανε απαλλάξει. Σ' αυτές άκριβώς τίς στιγμές κυκλοφορεί τό περίφημο άντιπολεμικό βιβλίο του τό «*Feu*» (ή «Φωτιά»). Όλόγυρά του ή καταστροφή, ή δυστυχία, ό πόνος, οί σκοτωμένοι, οί σακάτηδες, οί παραμορφωμένοι. Τά λάφυρα τού πολέμου, τά ίδια για νικητές και νικημένους. Ό Μπαρμπύς στό «*Feu*» δέν είναι ό παλιός πεσιμιστής. Φωνάζει και καταστρέφει. Η περιγραφή του ζωντανή, ώμή, χωρίς έλεος. Άνοίγει μπροστά στό μάτια σου όλοκληρωμένη τή φρίκη τού πολέμου. Ειπώθηκε μάλιστα κάποτε πώς άν ό πόλεμος είναι πραγματικά όπως τόν περιγράφει ό Μπαρμπύς δέν έπρεπε νά κρατηθεί περισσότερο άπό ένα τέταρο τής ώρας.

Και όμως.....

Έδώ άνάγκη νά σταματήσει κανένας. Η στιγμή δέν επιτρέπει νά μιλήσουμε περισσότερο. Όλόγυρά μας έγκληματικά έτοιμάζεται ή επανάληψη τού ίδιου δράματος. Η γή θά ξαναβαφεί στό αίμα τών άθώων.

Νά σταματήσει όμως κανένας και για άλλο λόγο. Με τή «Φωτιά» σταματά ή από καθυρό άνθρωπισμό παραγωγή τού Μπαρμπύς. Η βράβευση τού έργου αύτοό άπό τήν Ακαδημία *Goncourt* τού δίνει κάποια άννεση στή ζωή. Κι ό Μπαρμπύς άνήσυχος άντικρύζει μεταπολεμικά

αυτό δράμα της μελλούμενης ζωής. Την εύτυχια της ανθρώπινης ολόκληρης. Πολεμά μαζί. Ο τελευταίος πόλεμος να μένει πραγματικά στο «τελευταίο» στη γη. Κι ό διανοούμενος γίνεται προπαγανδιστής. "Αν εξαιρέσουμε το βιβλίο «Enchainements», έπικό δοκίμιο, ή όλη παραγωγή του που ακολούθησε στράφηκε σταθερά προς την «πράξη». Ο άριστερισμός διαστράβα τον ιδεολόγο αγωνιστή

Με τα πνεμόνια βαρεία χτυπημένα αποφασιάζει το ταξίδι του στη χώρα των όνειρων σου. "Ηθελε να βεβαιωθεί αν τό όνειρο διαφέρει από την πραγματικότητα. Δέ μπόρεσε να μόνονά να τό πεί. Πέθανε 61 χρονών στο νοσοκομείο της Μόσχας με τό μάτι νοσταλγικά κοιτάζοντας μακριά τή χιονισμένη πελοπόννησος.....

ΜΗΤΣΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ

Α Γ Γ Λ Ι Α

ΤΡΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο Σέρ "Αρθουρ "Ηβανς έχει κυβάλει και τέταρτο τόμο, που φαίνεται να είναι και ό τελευταίος της σειράς, άπάνω στην άνασκαφή και τά εύρήματα του στην άνω κωσσο της Κρήτης γύρω από τό παλάτι του βασιλιά Μίνου. "Όπως ξαίρουμε ό "Ηβανς, που πρώτος είχε τήν καλή τύχη ν' ανακαλύψει ένα σπουδαιότατο πολιτισμό, άγνωστο ως τά τότε γιατί, ένω κανείς εύρισκε και Μυκηναϊκά άγγεια στην Αίγυπτο που έμοιαζαν με μερικά που παρουσιάζονται σε μερικά παλιέρ της Ελλάδας δέν ήξαιρε κι ούτε μπορούσε να καθορίσει τήν ακριβή τους προέλευση έχει συνθεθεί με τό μέρος αυτό τριάντα χρόνια. Ο τίτλος που διάλεξε να δώσει στη σειρά του έργο του, είναι κάπως καπιτενός, κ' ίσως παραπλανητικός, γιατί δέν περιέχει μονάχα μιάν όπλη περιγραφή του παλατιού και των εύρημάτων μά έξετάζει όλη τή Μινωϊκή Ελλάδα και τή σχέση του Μινωϊκού πολιτισμού με τον πολιτισμό του τότε σύγχρονου κόσμου. Αποτελείται από 1000 σελίδες και περιέχει, έχτός από πολλές τόσες εικονογραφήσι, κι ένα μεγάλο αριθμό από φωτοτυπίες. Στο πρώτο μέρος του βιβλίου ό,τι ενδιαφέρει περισσότερο ανθρωπίνως και ιδιαίτερα τήν Κυπριακή αρχαιολογία είναι ή Μινωϊκή θρησκεία που σημαντικό μέρος της ήταν ή λατρεία του φιδιού (Snake-cult). Στο δεύτερο μέρος έξετάζονται ή τοιχογραφίες του παλατιού που μ' όλο τό πρωτόγονο σχέδιο τους παρουσιάζουν μιά μυστικότητα που δέν είναι να τή βρει κανείς σε καμιά άλλη περίοδο. "Ένα άλλο σπουδαιό όλικό που σχετικά μ' αυτό δέν έχει εί-

πωθεί ακόμη ή τελευταία λέξη είναι τά 1000 τούβλα που βρέθηκαν μ' επιγραφές. "Η γραφή τους δέν έχει διαβαστεί ακόμα κι ό,τι κρίνεται ως πιθανότατο δέν είναι παρά εικάσια. "Έτσι ό Σέρ "Αρθουρ "Ηβανς υποθέτει κι από τίς σφραγίδες κι από τό όδοντωτό πλαίσιο στο καθένα και από τή γενική διασκευή τους πώς δέν ήσαν παρά τά λογιστικά βιβλία που άνέγραφαν τήν οικονομική ιστορία του παλατιού, τον αριθμό, δηλαδή, των προβάτων, των βοδιών κ.τ.λ. "Επίσης τό δεύτερο μέρος άφιερώνει μερικές σελίδες για τους πίθους που βρέθηκαν και που μοιάζουν με τους πίθους στο παλάτι του Κάδμου στις Θήβες. "Από τά σημάδια που έχουν άπάνω τους σχηματίζεται κ' ή εικάσια σχετικά με τή μεταφορά του αλφάβητου στη Στερεά Ελλάδα. Το βιβλίο έξεδόθηκε στο Macmillan και πουλιέται £ 9-9-0.

**

The six thousand beards of Athos. by Ralph H. Brewster (Hogarth Press 12. 6d). Το βιβλίο αυτό μόλις έχει κυκλοφορήσει στην Αγγλία και τό περιεχόμενό του γίνεται φανερό από τον τίτλο του «6,000 Γενειάδες» που ταιριάζει και με τον αριθμό των καλογέρων στον Αθω. Ο συγγραφέας έξηγει πώς ό λόγος που τον έκανε να έπισκεφθεί τό "Αγιο "Όρος ήταν ή φήμη πώς μιά γυναίκα ντυμένη καλόγηρος κατόρθωσε να ζεί και να περιφέρεται στην ιερή εκείνη περιοχή!

Πήρε σύντροφο του και συνοδευτή του κάποιον Ρωμηό που ήταν ήθοποιός, ύπληρέσε στο "Ελληνικό Ναυτικό κ' ήξαιρε από ραφική και μαγειρική. Περιγράφονται οι Μονές κ' οι Σκήτες ή έξαίρετη Μονή του Βατοπεδίου που κατέχει νεωτεριστικές ύγιεινές εθολίες, ήλεχροφώτιση και που χρόνια χρησιμοποιεί τό Γρηγοριανό ήμερολόγιο. "Η τροφή που σερβίρεται στα διάφορα μοναστήρια είναι κάτι που προκάλεσε τήν περιέργεια του έθνου συγγραφέα που έκφράζει επίσης τή δυσάρεσκεια του για τή Βυζαντινή μουσική συγκρίνοντας τή με τή Ρωσική μουσική στη Ρωσική Μονή του "Αγίου Παντελεήμονα. "Όχι όλιγώτερο ενδιαφέρο είναι και τό μέρος εκείνο του βιβλίου που περιγράφονται οι διάφοροι τύποι που πήγαν εκεί ν' αγιάσουν καθώς και τό κατορθώματα τους πριν ντυθούνε τό καλογηρίστικο οχήμα Σ' ένα ήδιοίτερο παράρτημα συζητείται ή άρχιτεκτονική και ή ζωγραφική των διαφόρων μονών. Ο συγγραφέας έκφράζει τή λύπη του για τήν έλλειψη μασαϊκών και δέ φαίνεται να τρέφει μεγάλη έχτιμηση για τίς Βυζαντινές εικόνες κι ός θεωρούνται ή άρχή τής τέχνης του El Greco. Το βιβλίο περιέχει μιά σειρά από καλοπαρμένες φωτογραφίες.

*
* *

Zaharof. —The Armaments King by Robert Neuman. Allen and Unwin 10s 6d. Σέ κά-
θε νέο βιβλίο πού δημοσιεύεται γύρω από τή
ζωή, τίς περιπέτειες καί τήν ὅλη δράση τοῦ
Σέρ Βασιλείου ἢ Μπάτζιλ Ζαχάρωφ οἱ ἐνδι-
αφερόμενοι πού σπεύδουν νά τ' ἀγοράσουν
ἐλπίζουν πώς κάτι τὸ καινούργιο θά βροῦν
πού νά σχετίζεται μέ τὸν τρόπο πού κατ-
ἄρθωσε αὐτὸς ὁ μυστηριώδης ἄνθρωπος, ὁ
χωρὶς στέμμα Βασιλέας, νά μαζεύει τὰ ἑκα-
τομύρια πού τοῦ ἔδωκαν τῆ δύναμη νά παί-
ξει τὸ σπουδαῖο του ρόλο στὸν καιρὸ τοῦ
πολέμου καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτόν. Εἶναι ἀκρι-
βῶς ἡ διψαλέα αὐτὴ ἐπιθυμία γιὰ τὴ λύση
τοῦ μυστηρίου πού περιζώνει τὸν ἄνθρωπο
πού κάνει ὥστε τὰ βιβλία πού γράφονται
γι αὐτόν ν' ἀγοράζονται πρόθυμα, νά δια-
βάζονται ἀκούραστα καὶ νά μεταφράζονται
σὲ πολλές γλώσσες. Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Neuman
ἐχτός ἀπὸ μερικὲς προφορικὲς καινούργιες
μαρτυρίες γιὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο τῆς
ζωῆς δὲν προσθέτει καὶ πολὺ σ' ὅ,τι γνωρι-
ζαμε κιόλας. Τὸ μυστήριό μένει μυστήριό.
οἱ ἀποκαλύψεις στὴ Γαλλικὴ Βουλὴ καὶ ἡ
ἔρευνα πού εἶχε γίνει στὶς Ἠνωμένες Πολι-
τεῖες εἶναι ὅτι τὸν συνδέει μέ τὴ ζωὴ στὸν
πλανήτη μας γιατί ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἀ-
γνοεῖ κι ἂν ζεῖ ἀκόμη. Ἡ περιέργεια γιὰ τὸν
ἄνθρωπο, πού μέ τὴν κατοχὴ ἐξώδεψε λίνους
υἱνες καὶ σ' αὐτὸ τὸ νοση. μένει, πάντα μιὰ
ἀνικανοποίητη περιέργεια.....

Γ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ

ΤΥΠΟΣ

—Στὰ περίφημα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ
Gnomon καὶ **Syria** δημοσιεύονται κριτικὲς με-
λέτες πολὺ εὐνοϊκῆς γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀρχαιο-
λογικῆς σουηδικῆς ἀποστολῆς στὴν Κύπρο
καὶ τῆ σχετικὴ ἐναρξὴ τῶν δημοσιεύσεων μέ
τὸν πρώτο τόμο.

Στὸν **Gnomon** 1935 τευχ. 9 (Σεπτέμβρης) ὁ
B. Schweitzer κάνει πρῶτα γενικὴ ἀνασκόπηση
τῶν ἀνασκαφῶν πού γίνηκαν στὴν Κύπρο
κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ κρίνει λεπτο-
μερῶς τὰ δημοσιευόμενα εὐρήματα, ἐξαιρεῖ
ἰδιαίτερα τὴ λεπτομέρεια κι ἐπιστημονικὴ
τῆτα, μέ τὴν ὁποία γίνηκε ἡ ἐργασία τῶν
σουηδῶν καὶ καταλήγει μέ τὴν ἐκφραση
τῆς ἀνυπομονησίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ κό-
σμου γιὰ τὴ συνέχεια τοῦ ἔργου πού «θά
κάνει ἐποχὴ στὴν ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα τῆς
Κύπρου.

Στὴ **Syria** 1935 τευχ. 2 ὁ **Cl. Schaeffer**, γνω-
στός στὴν Κύπρο κι ἀπὸ τίς δικές του ἀνα-

σκαφές στὴν Ἐγκωμη, ἐξαιρεῖ τὴ σπάνια
μέθοδο, μέ τὴν ὁποία ἐργάστηκαν οἱ σουη-
δοὶ ἀρχαιολόγοι καὶ τὰ θαυμάσια ἐπιστημο-
νικὰ ἀποτελέσματα πού ἐκθέτουν μέ τόση
σαφήνεια κι ἀκρίβεια στὴ δημοσίευση καὶ
χαιρετίζει τὴν ἐκδοσὴ μέ τὰ λόγια: «ἡ πιὸ
ἐνδιαφέρουσα συμβολὴ πού γίνηκε ὡς σήμε-
ρα στὴν κυπριακὴ ἀρχαιολογία».

—Μέ τὴ συμπλήρωση ἐνὸς χρόνου ζωῆς
τοῦ περιοδικοῦ μας «Κυπριακὰ Γράμματα»
γράψανε σχεδὸν ὅλες οἱ κυπριακὲς ἐφημε-
ρίδες ἐγκωμιαστικά γιὰ τὴν δράση του. Ἀ-
ναφέρουμε αἱ ἀκριβεία στὴ δημοσίευση καὶ
Φύλακα» (25 Σεπτ.) τὸ «Ἐνας χρόνος γόνιμης
ἐργασίας» τοῦ κ. Σ. Δρ., στὸν «Κυπριακὸ
Τύπο» τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα (15 Σεπτ.)
τοῦ κ. Π. Ταλιαδώρου καὶ «Μιὰ θαυμασία
ἐκδοσὴ» (26 Σεπτ.) τοῦ κ. Χ., στὴν «Ἐλευ-
θερία» (28 Σεπτ.) «Κάτι πού ἀξίζει» τοῦ
Φίλου τοῦ βιβλίου. Ἐπίσης σχετικὰ σημει-
ώματα τῆς «Ἀλήθειας», «Χρόνου»
κ. ἄ.

—Στὴν «Ἐλευθερία» (4, 7, καὶ 11 Σεπτ.)
ὁ κ. Α. Α. γράφει γιὰ τίς Πλάτρες.

—Ἐδῶ ἐπίσης ὁ κ. Ἰερόθεος Κυκκώτης
γιὰ τὴν «Παναγία τοῦ Κύκκου ἐν Ἀθήναις»,
κι ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸν «Ταχυδρόμο», τῆς
Ἀλεξάνδρειας ἄρθρο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀ-
θηνῶν κ. Χρυσόστομου πὼς «Ἡ Κύπρος οὐ-
δέποτε ἐξηρτήθη θρησκευτικῶς ἀπὸ τὴν Αἴ-
γυπτον...» (28 Σεπτ.)

—Στὲς ἐφημερίδες τῆς 7 Σεπτ. δημοσιεύ-
εται ὁ νέος «περὶ Μέσης Παιδείας νόμος...»

—Στὴ «Φωνὴ τῆς Κύπρου», (7 Σεπτ.)
ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴ «Νέα Ἔστια», καὶ
συνοδεύεται μέ σχετικὸ σημείωμα ἕνα ἀπὸ
τὰ μεσαιωνικὰ κυπριακὰ ἐρατικὰ τραγούδια.

—Στὸ «Νέο Κυπριακὸ Φύλακα»,
σημείωμα τοῦ κ. Λ. Γιαννίδη γιὰ τὸ «Σχο-
λικὸ βιβλίο», ἀπ' ἀφορμῆς τῆς «Ἱστορίας γιὰ
τὰ δημοτικὰ σχολεῖα», τοῦ Χατζηωσῆφ—Ἰα-
κώβου, (15 Σεπτ.), σημείωμα γιὰ τὴ φιλολογο-
κὴ «Πάφος», (17 Σεπτ.), τοῦ ἰδίου ἐπίσης διή-
γημα «Ἡ ἀγάπη τοῦ Σαρωντάρη», (29 Σεπτ.)
καὶ σημείωμα του «Μιὰ διαφάνια», (5 Ὀχτ.)

—Ἐδῶ ἐπίσης (1 Ὀχτ.) ὁ **Francophile** κρί-
νει καὶ διορθώνει ἕνα δημοσίευμα τῆς κ.
Λάγκ στὴ φιλολογικὴ «Πάφος» γιὰ τὴ σύγ-
χρονη γαλλικὴ πνευματικὴ κίνηση ἐπίσης.

—Στὸν «Κυπριακὸ Τύπο» ἀνα-
φέρουμε τὰ σημειώματα τοῦ κ. Π. Ταλια-
δώρου «Κλῆρος καὶ ἐπιστήμη» (30 Αὐγ.)
γιὰ τὴ θεατρικὴ κίνηση στὴν Κύπρο, «Ἠδυ-
πάθεια ἀπὸν καλλιτεχνία» (58 Σεπτ.)

—Στὴν «Ἐλευθερία», (12 Ὀχτ.) ἀνα-
δημοσιεύεται ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Listener»,
ἄρθρο τοῦ Ἄγγλου ἀρχαιολόγου κ. **Stanley
Casson** «Ἡ Κύπρος θαυμαστὴ κιβωτὸς πο-
λιτισμοῦ...»

—Στὴν “Π ρ ω ῖ ν ῆ”, ἀναφέρουμε τὰ σημειώματα τοῦ κ. Τ. Ἀνθία: “Ἀρραβωνιάσματα, τοῦ Μπόγρη (4 Σεπτ.), “Παῦλος Λισαίδης, (12 Σεπτ.), ἡ φιλολογικὴ “Πάφος, (14 Σεπτ.), “Ἀρχαῖο δρᾶμα, (4 Ὀχτ.) “Μεταφράσεις, (6 Ὀχτ.) “Ἀθάνατα, ;

—Ἐδῶ ἐπίσης γράφει ὁ κ. Θ. Κρίτας γιὰ τὴ “γέννηση τῆς τραγωδίας ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον διθύραμβον, (3 Ὀχτ.)

—Ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἐφορείας Λευκωσίας νὰ μπεῖ ὡς μόνη γλῶσσα στὴ Μέση Παιδεία μιὰ “ἀπλὴ καθαρεύουσα, ξανασυζητήθηκε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν Κύπρο. Ἀναφέρουμε τὰ σημειώματα καὶ “Ἀρθρα στὴν “Πρωῖνῆ, “Γλωσσικὴ συζήτηση, (25 Σεπτ.) “Ἡ γλῶσσα εἰς τὰ σχολεῖα μας (29 Σεπτ.) «Ὁ γλωσσικὸς ἀγὼν» (2 Ὀχτ.) «Ἀσάφεια» (15 Ὀχτ.), τοῦ κ. Τ. Ἀνθία «Συζήτηση» (29 Σεπτ.), «Δημοτικὴ καὶ καθαρεύουσα» (3 Ὀχτ.), καὶ τοῦ κ. Σ. Εὐαγγελίδου “Ἡ γλῶσσα... Σχετικὰ ἔγραψαν κι ὁ κ. Λ. Γιαννίδης στὸ “Ν. Κυπρ. Φύλακα, (25 Σεπτ.), ὁ κ. Α. Περνάρης στὴν “Πέφω, (10 Ὀχτ.) κι ὁ Φιλελευθινοὶ στὴ “Φωνὴ τῆς Κύπρου, (12 Ὀχτ.) Τὴν καθαρεύουσα τὴν ὑποστηρίζανε μόνον ὁ Σ. Εὐαγγελίδης κι ὁ Φιλελευθινοὶ.

Στὴν “Πάφω, (5 Σεπτ.) κρίνεται ἀπὸ τὸν κ. Π. τὸ βιβλίον “Ἡ ἱερὰ μονὴ Χρυσορρογιατίσσης, τῶν Περισιτιάνη, Φιλίππου καὶ Ἡγουμένου Κυρίλλου.

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα σημεῖωμα τοῦ κ. Περνάρη γιὰ τὴ “Φιλολογικὴ Πάφω, (12 Σεπτ.)

—Στὴν “Ἀληθεῖα, (6 Σεπτ.) ὁ κ. Ε. Φαρμακίδης διορθώνει τὴ χρονολογία τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Νάτας Λεμεσοῦ.

—Στὸν “Παράτηρη, δημοσιεύονται ὠραία ποιήματα τοῦ κ. Θ. Μακρυγιάννη σὲ κυπριακὴ διάλεκτο. Ἀναφέρουμε τὰ ἐπόμενα “Ἡ λήξισα, (29 Αὐγ.), “Ἡ εὐρέτῃ μου, (12 Σεπτ.), “Ἄλλ’ ἔσσω μας τζι’ ἐμεῖς ἄλλου, (26 Σεπτ.) “Μὲς στὴν πατήστραν, (3 Ὀχτ.)

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (15 Σεπτ.) κριτικὴ τοῦ κ. Π. Φασουλῆ γιὰ τὴν παράστασι τῆς “Σονάτας τοῦ Κρόυτσερ, τοῦ Τολστόη ἀπ’ τὸ Θίασο Ἀποστολίδου—Ραφτοπούλου.

—Κυκλοφόρησαν τὰ “Φύλλα Τέχνης, περιοδικὴ ἐπιθεώρηση στίχου καὶ κριτικῆς ποῦ τὴ διευθύνει καὶ τὴ συντάσσει ὁ κ. Μηνᾶς Δημάκης, στὸ Ἡράκλειον Κρήτης.

—Πήραμε τὰ “Νέα Γράμματα, ἀρ. 9 καὶ 10 μὲ ἐνδιαφέρουσα, ὅπως πάντοτε, συνεργασία. Ὁ κριτικὸς κ. Καραντώνης κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Ἀλιθέρη: “Τὸ Πρόβλημα τοῦ Καβάφη...

—Στὴ “Νέα Ἐστία, (1 Ὀχτ.) ὁ κ. Κλ. Παράσχος κρίνει τὴ συλλογὴ τοῦ κ. Περνάρη “Τὰ τραγούδια τῆς Θάλασσας, Ἡ κριτικὴ αὐτὴ ἀναδημοσιεύτηκε καὶ στὸν “Κυπριακὸ Τύπο, (15 Ὀχτ.)

—Στὰ “Νεοελληνικὰ Γράμματα, Ἄρ. 21 ὁ κ. Τ. Ἄγρας κρίνει τὸ

βιβλίον τοῦ κ. Ἀνθία “Διψασμένοι στὴν Ἄβυσσο... Ἐπίσης στοὺς Ἄρ. 25 καὶ 26 δημοσιεύονται στίχοι τοῦ Ἀλιθέρη ἀφιερωμένοι στὸν ποιητὴ τῶν “Μαραμποῦ, καὶ ὠραίες μεταφράσεις ἀρχαίων ἐπιγραμμάτων τοῦ συνεργάτη μας Ἀντωνάκη Γεωργιάδου

—Στὰ “Ἐλληνικὰ Φύλλα, Σεπτ. —Ὀχτ. ἡ Κα Ἑλλη Λαμπρίδου κρίνει τὸ “Νέος μὲ καλὰς συστάσεις, τοῦ Λουκῆ Ἀκρίτα.

—Στὰ “Κυπριακὰ Χρονικὰ, τεῦχος Ὀχτ.—Δεκ. δημοσιεύονται:

Κυριαζῆ Ν.: Μία σελὶς τῶν χρόνων τοῦ 1821
 “ Οἱ Μαρανῖται ἐν Κύπρῳ
 “ Ναογραφία Μαραθάσας
 (Καμινάρια, Πρόδρομος, Τρικουκκιά)
 “ Λεπτομέρειαι περὶ Α. Χριστοδουλίδου.

Παπαχαράλαμπος Γ.—Ὅλγια περὶ συτζίας Χαραλάμπος Χρ.—Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Τσιφλικιῶν Ὀρόκλινης Βιβλία—Φοινικικὴ Ἐπιγραφή

—Κυκλοφόρησε ὁ πρῶτος καὶ δεῦτερος ἀριθμὸς τοῦ φιλολογικοῦ παραρτήματος τῆς ἐφημερίδας “Πάφος...

—Πήραμε τίς ἐφημερίδας “Θεατῆς, Χαρτοῦ καὶ “Νέα Ἐποχὴ, Ἀγρινίου, “Ἀθλητικὰ Νέα, καὶ τὸ περιοδικὸ “Γνώσις, (Ἰουλ.—Αὐγ.)

—Στὸν “Κύκλω, τεῦχος 2, χρονιά Γ τοῦ κ. Ἀπόστολου Μελαχροينوῦ, στίχοι τῆς σχολῆς τῶν *poesipurists* καὶ μιὰ καλὴ μελέτῃ τῆς Ἀλεξανδρῆς Πλακωτάρη γιὰ τὸν ποιητὴ *William Yeats*.

—Στὸ τεῦχος τοῦ περασμένου Ἰουλίου τοῦ Ἀγγλικοῦ Περιοδικοῦ “*Classical Review*” δημοσιεύεται ἡ μελέτῃ τοῦ Ἰταλοῦ λογίου καὶ καλοῦ μας συνεργάτη κ. Φρ. Σφόρτζα “*The Problem of Virgil*”, ποῦ ὄχι ἀκριβῆς μετάφραση μέρους τῆς, ὡς τὰ τώρα, δημοσιεύεται στὸ 2ο τεῦχος τοῦ φιλ. παραρτήματος τῆς ἐφημ. “Πάφος, σ. 61—64.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σοφοκλέους—Οἰδίπους Τύραννος. Μετάφρ. Γεράσιμου Σπαταλά. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Βασιλείου Ἀθῆναι, 1933. Δρχ. 20.

Πλάτωνος—Κρίτων, Λογοτεχνικὴ μετάφραση καὶ εἰσαγωγή Β. Ν. Τατάκη. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δημητράκου, Ἀθῆναι Δρχ. 15.

Πλάτωνος—Εὐθύφρων, Λογοτεχνικὴ μετάφραση καὶ εἰσαγωγή Β. Ν. Τατάκη. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ν. Ἀλικιώτη, Ἡράκλειον. Δρχ. 15.

Β. Τατάκη—Θεόφιλος Καίρης. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ “Δελτίου” τῆς Ὀμοσπονδίας Λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως Ἀθῆναι 1931.

Β. Τατάκη—Τό Πρόβλημα τῆς Ἀλήθειας. Ἀθήνα.

Paul Valéry—Εὐπαλίνος ἢ ὁ Ἀρχιτέκτων Μετάφραση Ἑλλης Λαμπρίδη. Πρόλογος Ἀγγελου Σικελιανοῦ. Ἀθήνα 1935. Δρχ. 30.

Βασ. Σ. Δεδούση—Ὁ Μαρίνης ὁ Μπούκας κι ἄλλα διηγήματα Ἑκδοτικός Οἶκος Μιχ. Τριανταφύλλου. Θεσσαλονίκη Δρχ. 20.

Cyprus Monuments Historical and Architectural Buildings. G Jeffery, O. B. E., F. S. A. Architect, Curator of Ancient Monuments New Illustrated Series, No 3. Price 4 1/2 cp. 6d. Nicosia, 1951. [Reprinted Aug., 1935]. pp. 32

Cyprus. Report of the Department of Education for the school year 1933-34. Price two shillings. Nicosia, 1935.

Cyprus Annual Medical and Sanitary Report 1934. Price four shillings, Nicosia, 1935.

Ν. Χάγερ Μπουφίδη—Ἡ Δεύτερη Ζωὴ (ποίημα) Ἑκδόση Κύκλου, Ἀθήνα, 1935.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Ὁ μακαρίτης Ἀλ. Πάλλης ἄφησε ἀνέκδοτα σχόλια στὸ Θουκυδίδη γραμμένα ἐγγλέζικα πού θὰ τυπωθοῦν σὲ λίγο στὸ Ὄξφορντ.

—Ὁ κ. Πέτρος Βλαστός ἐτοιμάζει δευτέρη, συμπληρωμένη ἐκδόση τοῦ λεξικοῦ του «Συνώνυμα καὶ Συγγενικά».

—Ὁ κ. Ξ. Φαρμακίδης θὰ ἐκδώσει σὲ λίγο τὴν «Κυπριακὴ λαογραφία» του πού βραβεύτηκε πρὶν χρόνια στὴν Ἀθήνα.

—Ὁ κ. Τ. Ἀνθίας κυκλοφόρησε τὶς μέρες αὐτὲς τὸ θεατρικὸ ἔργο «Δημοπρασία».

—Ὁ κ. Ἀδωνις Βερνάλης θὰ ἐκδώσει τὸ Δεκέβρη ἀνθολογία τῶν Κυπρίων διηγηματογράφων μὲ τὸν τίτλο «Σύγχρονοι Κύπριοι Διηγηματογράφοι».

—Ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ μ. G. Jeffery βγαίνει σὲ λίγο ἀπὸ τὸ Κυβερνητικὸ Τυπογραφεῖο ἕνα βιβλίο μὲ τίτλο: «Cyprus Monuments. Historical and Architectural Buildings. The Mosques of Nicosia. New Illustrated Series—No 9. Price one shilling».

—Ὁ κ. Λουκῆς Ἀκρίτας ἔχει τελειώσει ἕνα νέο συνθετικὸ διήγημα μὲ τίτλο ὁ «Κάμπος» πού θὰ κυκλοφορήσει σύντομα.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αὐτὸ τὸ τεύχος, τὸ πρῶτο τῆς Β' χρονιάς, στέλνεται σ' ὄλους τοὺς παλιούς συνδρομητές μας πού δὲν μᾶς ἔχουν ἐιδοποιήσει πῶς δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχίσουν Ὅσοι θὰ τὸ κρατήσουν θὰ θεωρηθοῦν συνδρομητές καὶ γι αὐτὴ τὴ χρονιά, ἀλλιώτικα παρακαλοῦμε νὰ μᾶς τὸ ἐπιστρέψουν.—Ὁ Πίνακας τῶν Περιεχομένων τυπώνεται καὶ θὰ σταλεῖ σ' ὄλους τοὺς συνδρομητές τῆς πρώτης χρονιάς.—Ὁ κ. Ἰντάνος μᾶς παρακαλεῖ νὰ διορθώσουμε τὰ ἔξης παροράματα στὴ μελέτη του γιὰ τὰ «Ποιήματα κ.λ.π.» τοῦ Ἀνθία: σ. 751, στὴν 8η γραμμὴ τοῦ ἀρθροῦ τῆς 1ης στήλης ἡ λέξη «διάβασε» νὰ γινε «διάβασα», καὶ ἡ λέξη «ἐνδιαφέρουσα» στὴν 9η γραμμὴ τῆς 2ης στήλης νὰ διαβαστεῖ «ἐνδιαφέροντα».

Ὁ κ. Χρίστης παρακαλεῖ νὰ διορθωθοῦν τὰ ἔξης στὴ μελέτη του σ' αὐτὸ τὸ τεύχος: στὴ σ. 31, 1η στήλη, 9η γραμμὴ ἀπὸ κάτω νὰ προστεθεῖ ἡ λέξη ἔτσι, στὸ μέσο τῶν λέξεων «δικό», καὶ ἔργο, σ. 33, 1η στήλη 20 γραμ., οἱ λέξεις «κ' ἐξίστρωση ἐνοῦ νικητή», νὰ διαβαστοῦν «κ' ἐξίστρωση ἀπὸ ἕνα νικητή», Ἐπίσης στὴ σ. 34, 2η στήλη, 19 γραμ. ἡ φράση «Ἐπὶ τῆς ἐν Κύπρῳ φορολογίας», νὰ διαβαστεῖ «Ἐπὶ τῆς Ἐν Κύπρῳ ἐγγυλῶν φορολογίας».

—Ἐπίσης ὁ κ. Θ. Ὁράτης παρακαλεῖ νὰ διορθωθοῦν τὰ ἔξης λάθη στὸ διήγημα του πού πῆκε σ' αὐτὸ τὸ τεύχος: στὴν 9η καὶ 10η γραμμὴ τῆς πρώτης στήλης στὴ σ. 758 οἱ λέξεις «ἐνασχόλησε», καὶ «ζαπλωθεῖ», νὰ διαβαστοῦν «ἐνασχόληση», καὶ «ζαπλωθεῖ», ἡ λέξη «ἄρθρωρε», στὴ 16η γραμμὴ στὴ σ. 759 νὰ διαβαστεῖ «ἄρθρωθεῖ», κ' ἡ λέξη «σηκώθηκε», στὴν 3η γραμμὴ, σ. 760 νὰ διαβαστεῖ «σηκώθηκα»,—Δίδα Πάολα Σέτσι Κέρκυρα. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ γράμμα σας καὶ τὴ τραγούδια σας. Λυπούμαστε πού δὲν μποροῦμε νὰ τὰ δημοσιεύσουμε γιὰ τὸ περιοδικὸ μας εἶναι πρῶτα—πρῶτα Κυπριώτικα καὶ φιλοξενεῖ ἐπίσης συνεργασία κάποτε τῶν πρῶτων καὶ τῶν πρῶτων δόκιμων Νεοελλήνων λογοτεχνῶν.—κ. Ι. Σκουτηρῆν, Ἀθήνα. Πῆραμε τὶς φωτογραφίες τοῦ χειρογράφου, οἷς γράψαμε καὶ περιμένουμε ἀπάντησιν σας γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία. Στὴν Κα Μ. θὰ γράψουμε τώρα πού γύρισε στὴν Ἀθήνα κ' ἐλπίζουμε νὰ τὸ κατορθώσουμε.—κ. Ν. Κ. Λ. Ἀθήνα. Τὸ γράμμα σας γιὰ τοὺς Κυπρίους Ἁγίους καὶ τὴν Κυπριακὴ ἀιολογία θὰ τὸ δημοσιεύσουμε στὸ ἐρχόμενο. Μπορούσατε ἀκόμη νὰ μᾶς στείλετε καμιά μελέτη σας ἀπάνω σὲ Κυπριακὸ θέμα.—κ. Ξ. Τραχῶν. Τὸ γράμμα σχετικά μὲ τὴ μελέτη τοῦ κ. Σταυριοῦ Οἰκονομίδη γιὰ τὰ «Ἐκατὸν Λόγια», θὰ μπεῖ στὸ ἄλλο τεύχος. Τὸ λογογραφικὸ θὰ τὸ περιμένουμε.—κ. Χ. ρ. Χ. Λοῦνι. Σὰς γράψαμε πῶς τὸ τεύχος γιὰ τὸ Βασίλη Μιχαηλίδη ἐτοιμάζεται καὶ περιμένουμε καὶ τὴ δική σας συνεργασία πού θὰ συμβάλει πολὺ. Τὸν εἶχατε γνωρίσει τόσο καλά.—κ. Π. Π., Κίθη. Πῆραμε τὸ τραγούδι σας ἢ τὴ Τυφλὴ Μοῖρα, τὸ βρίσκουμε φριχτὰ πεσσιμιστικὸ ἀπ' ὅτι μᾶς γράφετε φαίνεται πολὺ νέος κ' ἔπειτα ζητᾶτε νὰ ριμάρετε τὸ «Ἔῖδα», μὲ τὸ «χιλιὰ χιτιδα», καὶ κόβετε τὰ -ν στὴ γενικὴ πληθυντικὴ: «στεῖω», «ὄνειρα». Τὰ τέτοια φανερώνουν ὄχι πολὺ καλὸ γούστο. Διαβάσατε δόκιμους νεοελλήνους ποιητὲς Μερικὲς κἀκίστες τοπικὲς ἐπιδράσεις δὲν πρέπει νὰ τὶς ἀφήνετε νὰ σας ἐπισκτεπνοῦνται οὔτε στὸν ὕπνο σας ἀκόμη.—κ. Δ. α. ν. α. Ὁ. Λευκοσία. Πῆραμε τὸ διήγημα σας. Ἄν κάνατε τὸν κόπο νὰ τὸ ξανακοιτάξετε καὶ νὰ ρυθμίσετε ἢ νὰ ἰσορροπήσετε μερικὲς σὰς προτάσεις μπορεῖ καὶ νὰ δημοσιευθεῖ. Στὸ λεξικὸ μας ἡ λέξη σπορ γῆ σημαίνει εὐκρινῆς ἀλήθεια, πραγματικότητα.—Μ. Κυ κ κ ὠ, τῆς Λευκοσίας. Τὸ γράμμα σας γιὰ τὴ λέξη «Συζία», μᾶναιε στὸ ἐπόμενον.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτήτης: Α. Μ. Ἀτταλίδης —Λευκοσία.

Τυπογραφεῖο «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη—Λευκοσία.

Ἡ ἀσφάλεια ζωῆς δὲν εἶναι ἐπιχείρησις ὅπως σκέπτονται οἱ περισσότεροι ἐκ τῆς ὁποίας ὁ ἀσφαλιζόμενος θὰ καρπωθῆ κέρδη.
Εἶνε μέτρον προστασίας εἰς περίπτωσιν θανάτου.

Πολλοὶ λέγουν ἀντὶ νὰ ἀσφαλίσω τὴν ζωὴν μου εἶναι προτιμότερον νὰ βάζω κατὰ μέρος ὅσα μπορῶ νὰ ἐξοικονομίσω.» Δὲν σκέπτονται ὅμως ὀρθῶς διότι δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τῶν τὰ ἀπρόοπτα ἀφοῦ **ὅλοι** εἴμεθα ὑποκείμενοι στὸν θάνατον.

Ἐνας λ. γ. ὅπως σκέπτονται οἱ περισσότεροι βάζει κατὰ μέρος εἰς μίαν Τράπεζαν £50 ἐτησίως. Εἰς τὸ 1ον ἢ 2ον ἔτος ἀποθνήσκει. Τὶ θὰ ἀφίση στὴν οἰκογένειαν του; Τὸ ἀσήμαντο ποσὸν τῶν £50 ἢ £100 τῶν οἰκονομιῶν του.

Ἄλλος ὀρθῶς σκεπτόμενος κάμνει μίαν ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ πληρώνει ὡς ὁ πρῶτος £50 ἐτήσια ἀσφάλιστρα. Θὰ ἀφίση εἰς τὴν οἰκογένειάν του £1000 ἔστω καὶ ἂν ὁ θάνατος ἐπέλθῃ διαρκοῦντος τοῦ πρώτου ἔτους.

Ποῖον λοιπὸν ἐκ τῶν δύο ἢ οἰκογένεια θὰ προστατευθῆ περισσότερο; Ἀσφαλῶς τοῦ δευτέρου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ κυριότερον πλεονέκτημα μιᾶς ἀσφάλειας ζωῆς.

Ὅλων εἶναι καθήκον μας νὰ προστατεύσωμεν τὰ προσφιλῆ μας πρόσωπα καὶ θὰ τὸ κατορθώσωμεν κάμνοντες μίαν ἀσφάλειαν ζωῆς ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν μας δυνάμεων.

Ἡ **ΑΛΛΙΑΝΖ** καὶ **ΣΤΟΥΤΓΑΡΤΕΡ** ἔχουσα τὴν ἀπέραντον ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην ὁλοκλήρου τοῦ Κόσμου σὰς δίδῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ προστατεύσετε τὴν οἰκογένειαν σας. Τὰ ἀσφαλιστικὰ τῆς συμβόλαια εἶνε Παγκοσμίου Κύρους. Εἶναι ὁ **ΜΕΓΑΔΗΤΕΡΟΣ** καὶ **ΣΟΒΑΡΩΤΕΡΟΣ** Ἀσφαλιστικὸς Ὄργανισμὸς ὁλοκλήρου τῆς **ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**.

Τὰ ἠσφαλισμένα της κεφάλαια διαρκοῦντος

τοῦ ἔτους 1934 ἀνέρχονται εἰς . . . **£273,731,662**

Τὰ εἰσπραχθέντα ἀσφάλιστρα τοῦ 1934 ἀνέρχονται εἰς . . . . . **£ 12,403,221**

Πληρωθεῖσαι ἀποζημιώσεις τὸ 1934 . . . . . **£ 2,324,738**

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως της μέχρι σήμερον ἔχει κανονίσει **8,800,000** ἀπαιτήσεις πελατῶν της μετὰ τῆς μεγαλητέρας εὐκολίας καὶ εὐθύτητος.

Δι' οἰανδήποτε πληροφορίαν ἢ λεπτομέρειαν γράψατε ἢ ἐπισκεφθῆτε τὸν Γεν. Πληρεξούσιον Ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐταιρείας ἐν Κύπρῳ

ΓΕΩΡΓΙΟΝ Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΝ

Τ. Κ. Ἀρ. 290. Ὁδὸς Μεγάλου Ἀλεξάνδρου-Λευκωσία

ἢ εἰς τοὺς ὑποπράκτορας.

Κοὺς **ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΝ ΣΤΕΦΑΝΟΥ**
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Α. ΠΑΝΑΔΙΩΤΙΑΝ

Ἀμμόχωστον
 Λεμεσόν

THE PRUDENTIAL

Ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρεία «ΠΡΟΥΤΕΝΣΙΑΛ»
εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἡ Μεγαλύτερα Ἀσφα-
λιστικὴ Ἐταιρεία εἰς ὅλην τὴν Βρετανι-
κὴν Αὐτοκρατορίαν :

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσφαλιστικῶν συμβολαίων τῆς ἀνέρχεται εἰς £28,000,000

Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά τῆς ἀνέρχεται εἰς £50,000,000

δηλαδὴ εἰς μεγαλύτερον ποσὸν ἀπὸ τὰς ἠνωμένας προσόδους τῆς Ἑλβε-
τίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Δανιμαρκίας.

Τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται κατατεθειμένον εἰς πρώτης τάξεως χρεώ-
γραφα ὑπερβαίνει τὰ £277,000,000. Τὸ ὅλικόν ποσὸν τὸ ὁποῖον ἔχει πλη-
ρωθῆ εἰς ἀπαιτήσεις ὑπερβαίνει £432,000,000. Οἱ κολοσσιαῖοι αὐτοὶ ἀριθ-
μοὶ ὁμιλοῦν μόνον τους.

Ὁ ἀριθμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἀνέρχεται εἰς 15,000 περίπου, τὰ δὲ
Κεντρικὰ τῆς Γραφεία εἰς τὸ Λονδίνον περιλαμβάνουν ἐστιατήρια, αἰθούσας ἀνα-
παύσεως καὶ γυμναστικῆς καὶ θεάτρον διὰ τὸ προσωπικὸν μὲ 700 καθίσματα.
Ἔχει ἰδικὴν τῆς ἠλεκτρικῆν ἐγκατάστασιν μὲ 7,00 ἠλεκτρικὰ κλειδιά καὶ 500
ἠλεκτρικὰ μοτοράκια διὰ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, ἀσανσέρ, ἀνεμιστήρες κ.λ.π.

Κατέχει μηχανὰς αἱ ὁποῖαι γράφουν διευθύνσεις ἀπὼν σὲ 6,000 φα-
κέλους τὴν ὥραν καὶ μηχανὰς ποῦ σφραγίζουν καὶ χαρτοσημαίνουν 250 φακέλ-
λους τὸ λεπτόν.

Ἀποστέλλονται 60,000 γράμματα τὴν ἡμέραν καὶ αὐτὸ δίδει κάποιαν
ιδέαν τοῦ ὄγκου τῆς ἐργασίας ποῦ διεξάγεται.

Ἡ ἐτησὶα δαπάνη διὰ τὰ χαρτόσημα εἶναι περίπου £40,000.

Ἀπειροὶ εἶναι αἱ δωρεαὶ τῆς εἰς Ἐκπαιδευτικὰ καὶ Φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα.

Κατὰ τὸν πόλεμον ἠγγυήθη τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας
διὰ 40,000,000 δολλάρια καὶ ἐπλήρωσε διὰ θανάτους ὀφειλομένους εἰς τὸν πόλεμον
£5,300,000.

Τὸ ὅλικόν ἐνεργητικὸν τῆς Ἐταιρείας ὑπερβαίνει τὰ
£290,000,000 καὶ εἶναι κατατεθειμένον εἰς ἀσφαλισμένα
χρεώγραφα εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κεϋλάνην, τὸν Καναδᾶν, τὴν Νέαν
Γῆν, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νότιον καὶ Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, τὴν
Νέαν Ζηλανδίαν καὶ τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολήν.

Ἀσφαλίζεσθε εἰς τὴν «ΠΡΟΥΤΕΝΣΙΑΛ»
τὴν Μεγαλύτεραν Ἀσφαλιστικὴν Ἐταιρείαν τῆς
Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας.